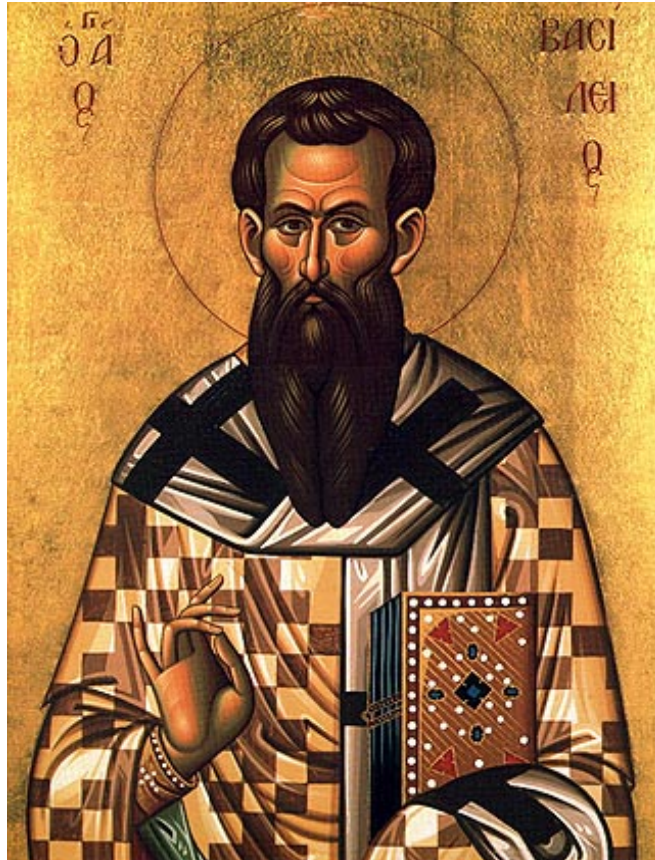

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ БЕСЕДЕ

НАРАВСТВЕНЕ И ДЕЛАТНЕ БЕСЕДЕ

[Прва беседа о \[Великом\] посту](#)

[Друга беседа о \[Великом\] посту](#)

[Беседа о благодарности](#)

[Беседа о смиренуумљу](#)
[Беседа против зависти](#)
[Беседа против гневљиваца](#)
[Беседа против опијања](#)
[Беседа на речи „Пази на себе" \(Пон.15,9\)](#)
[Беседа која подстиче на свето крштење](#)

ДРУШТВЕНЕ БЕСЕДЕ

[Беседа упућена богатима](#)
[Беседа на речи из Лукиног Јеванђеља:](#)
[„Срушићу житнице своје и саградићу веће" \(12,18\) и о лакомости](#)

ВЕРОНАУЧНЕ БЕСЕДЕ

[Беседа о вери](#)
[Беседа на речи „У почетку беше Слово" \(Јн.1,1\)](#)
[Беседа против савелијанаца, Арија и аномијаца](#)
[Беседа о томе да Бог није узрочник зла](#)

ПРИГОДНЕ БЕСЕДЕ

[Беседа изговорена у време глади и суше](#)
[Беседа о томе да се не треба привезивати за житејско](#)
[и о пожару који се десио изван цркве](#)

ПОХВАЛНЕ БЕСЕДЕ

[Беседа на \[спомен\] мученице Јулите](#)
[и наставак реченога у беседи о благодарности](#)
[Беседа на \[спомен\] мученика Варлаама](#)
[Беседа на \[спомен\] светог мученика Гордија](#)
[Беседа на \[спомен\] светог мученика Маманта](#)
[Беседа на \[спомен\] светих четрдесет мученика](#)

ПОУЧНЕ БЕСЕДЕ

[Беседа младима о користи од јелинских списа](#)
[Беседа на почетак „Прича \[Соломонових\]"](#)

ДОДАТАК

О милости и о суду

Утеха болесноме

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ БЕСЕДЕ

<u>ШТАМПАНО ИЗДАЊЕ</u>	<u>ИНТЕРНЕТ ИЗДАЊЕ</u>
<p><i>Благослов:</i> Игуман манастира Хиландара <i>Књига:</i> СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ - БЕСЕДЕ <i>Изворник са грчког:</i> Βασίλειος ο Μεγας ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ» ΤΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1973. <i>Изворник са руског:</i> Святой Василий Великий - БЕСЕДЫ (Издательство П. П. Сойкина, С. Петербург, 1911.) <i>Библиотека:</i> ХИЛАНДАРСКИ ПУТОКАЗИ књ. бр. 37 <i>Издато:</i> 2002. <i>Место:</i> Света Гора Атон <i>Издаје:</i> Света Царска Лавра Хиландар <i>За издавача:</i> Савет Стараца Хиландарског братства <i>Превод:</i> Антонина Пантелић (са грчког језика) Хиландарски монаси (са руског језика)</p>	<p><i>Објављено:</i> 21. новембар 2008. <i>Издаје:</i> © Svetosavlje.org <i>Уредник:</i> прот. Љубо Милошевић <i>Основни формат:</i> Владимир Благојевић <i>Дигитализација:</i> Станоје Станковић <i>Коректура:</i> Станоје Станковић <i>Дизајн странице:</i> Станоје Станковић</p>

ПРВА БЕСЕДА О [Великом] ПОСТУ

1. *Затрубите*, каже се, у новомесечје трубом, у благознаменити дан празника *вашег* (Пс.80,4). Ето пророчке заповести. Међутим, гласније од сваке трубе и разговетније од сваке музичке справе, нама на долазећи дан празника указује оно што читамо. Наиме, за благодат постова ми смо дознали од Исаије, који је одбацио јудејски начин поста и показао нам истински пост: *Не постите у суђењима и свађи... него разрешите све окове неправде* (уп. Ис.58,4; 6). И Господ каже: *[А кад постите] не будите суморни... Него намажи главу своју и лице своје умиј* (Мт.6,1617). Владајмо се, дакле, као што смо научени. Немојмо се показивати суморни удане [Великог поста] који долазе. Напротив, сусретнимо их светлог лица, како и доликује светима. Нико малодушан није задобио венце и нико није победио јадикујући. Немој бити суморан кад те исцељују. Неумесно је не радовати се

душевном здрављу или туговати због промене исхране, показујући да смо наклоњенији наслађивању стомака, неголи бризи о души. Преједањем се једино стомак наслађује, док пост користи души. Радуј се што ти је Исцелитељ подарио лек који уништава грех. Црви који се зачињу у дечијој утроби нестају применом оштрих лекова. Исто тако и пост, који је уистину достојан да се назове [леком], ступивши у душу, умртвљује грех који се притајио у њеној дубини.

2. *Намажи главу своју и лице своје умиј* (Мт.6,17). Наведена изрека те позива тајинствима. Онај ко се маже, у ствари се миропомазује, а ко се умива - упражњава очишћење. Примени исти закон и на унутрашње удове и опери душу од греха. Помажи главу светим помазањем како би постао причесник Христов. На тај начин приступи посту. Немој помрачивати лице своје као лицемер. Лице се помрачује када се унутрашње расположење засењује притворном спољашњом маском, прикривајући се лажима као завесом. Лицемер [тј. глумац] је онај ко у позоришту показује туђе лице: будући слуга, он много пута показује лице господара и будући обичан грађанин - често се представља као цар. Слично је и у овом животу: многи на сцени сопственог живота глуме као у позоришту, једно носећи у срцу, а друго јавно показујући људима. Дакле, немој правити тужан израз лица. Показуј се онаквим какав си. Немој се претварати да тугујеш, ловећи себи славу, тј. показујући се уздржљивим. Нема никакве користи од добротинства које се оглашује трубом. Нема користи ни од поста који је јаван. Оно што се показује не доноси плодове који ће се очувати до будућег века, већ пропада услед људске похвале. Дакле, радосно притекни дару поста. Пост је древни дар. Он не стари и не застарева, него се увек обнавља и бива у пуном процвату.

3. Мислиш ли да ја сматрам да његова древност потиче из времена појаве Закона? Пост је старији чак и од Закона. Ако мало сачекаш, уверићеш се у истинитост реченога. Немој мислити да дан очишћења, прописан Израиљу у десети дан седмога месеца (уп. Лев.16,29), означава почетак поста. Удуби се у историју и трагај за древношћу његовог порекла. Пост није новотарија, већ драгоценост отаца. Све што је древно достојно је поштовања. Уважавај старину поста, с обзиром да је стар колико и човечанство. Пост је озакоњен у рају. Он представља прву заповест коју је добио Адам: *С дрвета познања добра и зла немојте јести* (Пост.2,17). *Немојте јести* представља озакоњење поста и уздржања. Даје Ева постила од плода поменутог дрвета, ми данас не бисмо имали потребу за [наступајућим Великим] постом, будући да нужду за лекаром немају здрави, него болесни (уп. Мт.9,12). Ми страдамо због греха. Исцелимо се покајањем. Међутим, покајање без поста није делатно. *Нека је проклета земља... Трње и чичак ће ти расти*(Пост.3,17-18). Заповеђено ти је да подносиш страдања, а не да живиш у наслађивању. Постом се оправдај пред Богом. И сам начин живота у рају имађаше образ поста, не само стога што је човек био сатрапезник анђелски, уподобљавајући им се у умерености, него и стога што они који су храњени у рају уопште нису размишљали о ономе што је касније изумео људски разум: нити о пијењу вина, нити о жртвовању [тј. клању] животиња, нити о свему ономе што замагљује људски ум.

4. Ми смо избачени из раја стога што нисмо постили. Постимо, дакле, да бисмо се поново вратили у њега. Зар не видиш даје Лазар помоћу поста ушао у рај (Лк.16,20-31)? Немој подражавати Евину непослушност, немој опет за саветника прихватити змију која ти предлаже да једеш, бринући се о телу. Немој се изговарати болешћу и слабошћу тела, будући да оправдања не изговараш мени, него Свезнајућем. Каж ми да ли можда ниси у стању постиш. Међутим, ти можеш читавог живота да се преједаш и да бременим онога што си појео уништаваш тело. Врло добро знам да лекари болесницима не налажу разнолику храну, него избегавање јела и гладовање. Ако можеш једно, како се изговараш дане можеш друго? Шта је лакше за утробу: да проведе ноћ после умереног јела или да лежи обременена обиљем хране (боље речено, не да лежи, него да се преврће, с обзиром да је преоптерећена и узнемирена)? Зар ћеш рећи да је кормиларима лакше да спасу лађу када је натоварена товаром, неголи када је добро опремљена и лагана? Лађу која је преоптерећена преплавиће и мали таласи. Међутим, уколико је на њој одговарајућа тежина товара, она се лако креће по таласима и ништа је не спречава да се одржи високо изнад воде. И људска тела, обременена непрестаним преједанем, лако бивају савладана болестима. Међутим, ако се користи једноставна и лака храна, зло које се очекује од болести избегава се као подизање непогоде, док се већ присутне тегобе одбијају као налет буре. Тврдећи да болесницима више приличи наслађивање, неголи умерена храна, ти се држиш мишљења да је мировање теже од бежања и да је спокојство теже од борбе. Сила која устројава живот лако прерађује оно што је умерено и скромно, чинећи да га усваја онај ко се храни. Међутим, не будући у стању до краја свари скупочена и разнолика јела, она их претвара у разнолике болести.

5. Нека наша беседа закорачи кроз историју и нека размотри древност поста, нека покаже да су га сви свети чували као неку врсту отачког наслеђа, које се од оца преноси на сина и задобија прејемством. На тај начин је иметак путем наслеђивања дошао и до нас. У рају није постојало нити вино, нити клање животиња, нити једење меса. Вино се појавило тек након потопа. Јер, после потопа је речено: *Једите све... као биље травно* (Пост.9, 3). Наслађивање је допуштено тек кад је била изгубљена свака нада у савршенство. Као доказ да је вино било непознато служи Ноје, који није знао за његову употребу. Оно тада још не беше ступило у људски живот, нити је људима било познато његово коришћење. Не видевши како дејствује на друге и не испитавши га ни на себи, Ноје се неопрезно опио вином. *Ноје посади виноград и исти од његовог плода, и напи се* (Пост.9,20-21) не стога што је био пијанац, него што није знао у којој мери да га пије. Тако је откриће пијења вина далеко млађе од раја. Напротив, достојанство поста је древно. Такође знамо да се и Мојсије уз пост попео на гору. Да се није наоружао оружјем поста, не би смео да се приближи врху који се димио, нити би се одважио да ступи у примрак. Након поста примио је заповест која је прстом Божијим урезана на камене таблице. На врху планине пост је био узрочник законодавства, док је у њеном подножју стомакоугађање помахнитало у идолопоклонству. Јер, *људи једоше и пише, и потом усташе да играју* (Изл.32,6). Једно опијање учинило је бескорисним четрдесетодневну усрдност слуге Божијег у молитви и посту. Таблице, исписане прстом Божијим, задобио је пост, а разбило их је пијанство:

према пророковом расуђивању, пијани народ није био достојан Божијег законодавства. Народ, који је највећим чудима био научен богопознању, у једном тренутку стомакоугађањем беше враћен у безумље египатског идолопоклонства. Упореди једно са другим: као што пост приводи Богу, тако наслађивање изневерава спасење. Спусти се путем који води ка доле изложеном.

6. Шта је оскрнавilo Исава и учинило га слугом његовог брата? Зар он није само због хране препустио право свог првенаштва? Зар Самуила мајци није даровала молитва сједињена с постом? Шта је великог борца Сампсона учинило непобедивим? Зар не пост, након кога је зачет у мајчиној утроби? Пост га је родио, пост га је дојио, пост га је учинио јунаком, наиме пост који је анђе одредио његовој мајци: *Нека не једе ништа што потиче од винове лозе. Вино и опојно пиће нека не тије* (Суд. 13,14). Пост рађа пророке, крепи снажне и умудрује законодавце. Пост је чувар душе, поуздан сажитељ телу, оружје одважних, вежбалиште бораца. Он одбија искушења и помазује за побожност. Он је сажитељ трезвоумља и творац целомудрености. И биткама он извршава храбра дела и у време мира учи безмолвију. Пост освећује назореја, а јереја чини савршеним, с обзиром да се без поста нико не може одважити на свештенодејствовање, не само у садашњем тајинственом и истинском служењу, него ни у образном, које је било под Законом. Пост је учинио Илију сагледатељем великог виђења. Очистивши душу четрдесетодневним постом, он се у Хоривској пећини удостојио да по мери човека угледа Господа. Постећи, Илија је удовици вратио сина, с обзиром да се кроз пост показао јачим од смрти. Из уста испосника изашао је глас који је безаконим народу затворио небо на три године и шест месеци. Да би омекшао непокорно срце јогунастих, Илија је одлучио да и себе, заједно с њима, осуди на злопаћење. Због тога је и рекао: *Тако да је жив Господ... ових година неће бити росе ни кише док ја не кажем* (1.Цар.17,1). Кад је настала глад, он је позвао читав народ да пости да би се поправио од зла које је проистекло из наслађивања и разузданог живота. Какав је, пак, Јелисејев живот? Како је пророк уживао гостопримство Сунамићанке и како је сам примао пророке? Зар није указао гостопримство помоћу дивљег зеља и нешто мало брашна? Будући да су са зељем биле помешане и дивље бобице, претила је опасност да се они који га окусе отрују, да молитва посника није уништила отров (4.Цар.4,39-41). Једном речју, открићеш да је пост све свете руководио у животу по Богу. Постоји једно вештаство које називају амијант и које ватра не може да уништи. Кад се стави у пламен оно као да се угљенише. Међутим, када се извади из ватре, оно постаје још чистије и изгледа као да је опрано у води. Слична су била тела тројице младића у пећи вавилонској, која су постом задобила [својства] амијанта. У великом пламену пећи показало се да су они силнији од огња: он није могао да им нашкоди будући да им је природа била као код злата. У ствари, показало се да су силнији и од злата. Ништа се тада није могло одржати пред пламеном распаљеним нафтом, смолом и суварцима: он се разливао на четрдесет девет лаката, прождирући све унаоколо и погубивши многе Халдејце (Дан.3,4649). Па ипак, младићи су га погазили, будући да су у њега ступили након поста. У силовитом пламену, они су удисали свеж и орошен ваздух. Пламен није смео да им се дотакне ни косе, с обзиром да је израсла у посту.

7. Жељени муж, Данило три седмице не јеђаше хлеб и не пијаше воду (Дан.10,23). Стога је, сишавши у јаму, и лавове научио да посте. Лавови нису могли да зарију зубе у њега, будући да беше као од камена, бакра или неког другог чврстог вештаства. Каљење крепи гвожђе. И пост је укрепио његово тело, учинивши га нерањивим пред лавовима, који нису отварали чељуст на светитеља. Пост је угасио *силу огњену* и затворио *уста лавовима* [уп. Јев.11,33-34]. Пост уздиже молитву на небо: он за њу постаје нека врста крила док се креће горе. Пост је процват домова, мајка здравља, васпитач младости, украс старца, добри сапутник путницима, поуздани сажитељ супружницима. Муж не сумња у брачну издају када види да се жена саживела с постом. Жену не мучи љубомора када види да је муж прихватио пост. Ко је оштетио дом свој постом? Израчунај шта је у њему сада и израчунај и након поста. Због поста неће пропасти ништа од онога што је у кући. Ниједна животиња не испушта крик смрти, нигде нема крви, нигде неумољива утроба не изриче пресуду животињама. Месарски нож мирује и трпеза се задовољава оним чему није неопходно припремање. Јеврејима је била дата субота *да би се одморио и магарац* [њихов] *и слуга* [њихов] (Пон.5,14). Нека слугама које те служе током читаве године [Велики] пост буде починак од непрестаног труда. Нека се одмори твој кувар и нека предахне трапезник. Заустави руку пехарника и нека се једном одмори и онај ко припрема разнолике посластице. Нека и кућа отпочине од хиљада пометњи, од дима и мириса паљевине, од оних који трче горе-доле служећи утроби као немилосрдној господарици. У сваком случају, и порезници понекад допуштају мало слободе онима који су у њиховим рукама. Нека та утроба (која стално захтева и никад се не зауставља, која данас добија а сутра заборавља) да предах устима и нека с њима закључи петодневно[1] примирје. Када је напуњена, она мудрује о уздржању, а чим се испразни - заборавља [сва] правила.

8. Пост не зна за позајмљивање. Трпеза оног ко пости не одише дуговима. Сиромаштво испосниковог сина не гуше очеви дугови, који иначе обавијају као змије. С друге стране, пост служи и као повод за радост. Жеђ даје сладост пићу и претходно гладовање трпезу чини укусном. И пост наслађивање јелом чини угодним. Када се пост нађе између две насладе и пресече њихову непрекидност, узимање хране (које ти се чини далеким) поново ће ти изгледати пожељно. Према томе, ако желиш да трпезу учиниш пожељном, прихвати да буде замењена постом. Будући исувише окружен насладама, ти неприметно постајеш помрачен, сластољубљем уништавајући сладост. И најжељенију [ствар] непрекидност наслађивања чини достојном презира. Уколико је ствар ређа, утолико снажније желиш да се њоме наслађујеш. Речено је уредио наш Творац како би због разноликости у животу унама пребивао благодатни дар који нам је дао. Зар не примећујеш да је сунце блиставије након ноћи, да је бдење угодније после сна и да нам је здравље драгоценије након што искусимо супротно? Стога је и храна угоднија након поста, како богатима чија је трпеза обилна, тако и сиромасима чија је храна на брзину припремљена.

9. Нека те уплаши богаташев пример. Њега је живот у наслађивању предао [вечном] огњу. Он се мучио у огњеној пећи иако није био оптужен због неправедности, него због живота у наслађивању. Према томе, да бисмо погасили

наведени огањ неопходна је вода. Пост није користан само због будућег [живота]: он и телу користи. И најкрепкије здравље је подложно променама и превратима уколико природа малаксава и не може да поднесе бремене гојазности. Уколико осећаш одвратност према води, постарај се касније не преклињеш за једну њену кап, као што се десило богаташу [уп. Лк. 16,24]. Водом се нико није опио. Никога, наиме, није болела глава стога што се оптеретио водом. Нико од оних који су се навикли да пију воду није имао неопходност за туђим ногама. Нико од оних који су се напили воде се нису одузеле ноге, нити клонуле руке. Поремећај у варењу хране, који неминовно прати сластољупце, изазива страшне болести у телу. Оно ко пости је и боја лица достојна поштовања: оно је украшено целомудреним бледилом и неће се бесрамно заруменети. Његов поглед је кротак, корак достојанствен, а лице замишљено, [будући да избегава] унакаженост од неумереног смеха. Његове речи су одмерене, а срце чисто. Сети се светих свих векова, *којих свет не беше достојан: они се потуцаше у кожусима и козјим кожама, у оскудици, у невољама, у патњама* (Јев.11,37-38). Подражавај њихов начин живота, уколико уистину тражиш њихов удео. Шта је Лазара упокојило у наручју Авраамовом? Зар није пост? Јованов живот беше дуготрајни пост. Он није имао ни постељу, ни сто, ни обрадиву земљу, ни вола за обрађивање, ни хлеб, ни пекара, нити било шта што прати живот. Због тога се *међу рођенима од жена није појавио већи од Јована Крститеља* (Мт.11,11). Павла је на треће небо, између осталог, узео и пост, којим се он хвали помињући своја страдања. Међутим, од свега реченог важнија је [чињеница] да је и Господ наш, постом укрепивши тело које је ради нас узео (уп. Мт.4,2), постом на себе примао и нападе ђаволске како да би нас научио да се постом припремимо за подвиге у искушењима. Исто тако, Он је [само]лишавањем омогућио противнику да му приступи. Наиме, Он би по узвишености свог Божанства био неприступачан за противника, али се [само]осиромашењем спустио до људског. Узносећи се на небеса, Он је окусио храну (Лк.24,43) како би потврдио природу васкрслог тела. Ти, међутим, не престајеш да се гојиш и да се облажеш телом, нимало се не бринући што исцрпљујеш свој ум, будући да га не храниш спасоносним и животворним учењима. Зар ти није познато да у боју помоћ једном доводи до поражавања другог? И онај ко пређе на страну тела, надвладава дух, док онај ко прелази на страну духа побеђује тело. Јер, они се противе једно другоме (Гал.5,17). Према томе, уколико хоћеш да укрепиш ум, тело обуздај постом. И апостол говори да *се наш спољашњи човек распада уколико се унутрашњи обнавља* (2.Кор.4,16). Он још [говори]: *Када сам слаб, онда сам силан* (2.Кор.12,10). Зар нећеш презрети пропадљива јела? Зар нећеш пожелети трпезу у Царству коју ће, несумњиво, приготовити овдашњи пост? Или не знаш да неумереношћу у јелу припремаш себи угојеног мучитеља - црва? Ко је икада уз обиље хране и уз непрестано наслађивање задобио било какво учествовање у духовним даровима? Да би примио друго законодавство, Мојсију је било неопходно да и по други пут пости. Ниневљани не би избегли претећу пропаст да са њима нису постиле и бесловесне животиње. *Чије кости остадоше у пустињи* (Јев.3,17)? Оних који су желели да једу месо [уп. Бр.11,33]? Док су се задовољавали маном и водом из камена, они су побеђивали Египћане, корачали по мору *и не беше у племенима њиховим болник* (Пс.104,37). А када су се сетили лонаца с месом и кад су се са својим жељама вратили у Египат, они више нису угледали обећану земљу

(уп. Изл.16,3). Зар те не плаши наведени пример? Зар се не бојиш да преједање и тебе не одвоји од добара којима се надаш? Ни мудри Данило не би имао виђења да своју душу није просветио постом. Из масне хране, као из неког густог облака, излазе димна испарења и преграђују пут озарењима Светог Духа, која иначе обасјавају ум. Уколико анђели имају неку храну, свакако ће се радити о хлебу, као што каже пророк: *Хлеб анђелски једе човек (Пс.15,25)*, а не о месу, вино или ономе што воле робови утробе. Пост је оружје којим се наоружавамо против демона. Јер, тај се *род не изгони осим молитвом и постом* (Мт. 17,21). Колико само добара проиходе из поста! Засићење је почетак велике штете. Уз наслађивање, пијанство и лакомот сваке врсте истовремено се појављују и сви видови животињског неуздражања. Чим се жалац наслађивања нађе у души, људи постају као *товни коњи* (Јер.5,8). Код пијанца се чак и природа развраћује, услед чега у човеку траже жену, а у жени човека. Пост, међутим, указује на меру и у супружничким стварима, кажњавајући за неумереност чак и у ономе што је законом допуштено. Он [супружнике учи] да се *по договору одвајају привремено да би се предали... молитви* (1.Кор.7,5).

10. Уосталом, доброту поста немој ограничавати само на уздржавање од јела. Јер, истински пост јесте удаљавање од зла. *Раздреши сваку свезу неправде* (Ис.58,6). Опрости ближњем увреду и опрости му његове дугове. *Немојте постити у суђењима и свађама* (Ис.58,4). Ти не једеш месо, али изједаш брата. Ти се уздржаваш од вина, али се не уздржаваш од врећања. Ти дочекујеш вече да би окусио храну, али губиш дан у судницама. *Тешко пијанима и без вина* (уп. Ис.28,1). Раздражљивост је пијанство душе, које је избезумљује као и вино. И туговање је пијанство, с обзиром да потапа разум. И страх је пијанство, уколико се појави где не би требало, с обзиром да је речено: *Од страха непријатеља избави душу моју* (Пс.63,2). И уопште, пијанством се с правом може назвати свака страст од које разум бива ван себе. Замисли разјареног човека који је опијен страшћу. Он није свој господар, не зна за себе, не зна за присутне: он као у ноћној бици свакога дотиче и свакога напада, не знајући шта говори. Он је необуздан, руга се, бије, прети, проклиње, виче, кида се. Бежи од тог пијанства, али се немој привезивати ни за опијање вином. Немој да пијење вина предухитрује пијење воде. Немој да те пијанство приведе посту. У пост се не може ући путем пијанства, као што се ни путем лакомоти не ступа у праведност, нити неуздражањем у целомудреност. Кратко речено, кроз порок се не [ступа] у врлину. У пост се улази кроз друга врата. Пијанство уводи у неуздражање, а уздржање у пост. Борилац се најпре загрева, а онај ко пости се најпре предуздражава. Немој се светити тим данима и немој обмањивати Законодавца: немој се препуштати разузданости пијанства пред наступањем пет дана. Иначе ћеш се узалудно трудити: исцрпљиваћеш тело, а нећеш бити утешен због лишавања. [Утроба] је непоуздана остава: вино, наиме, наливаш у пробушено буре. Вино ће истећи и брзо отићи својим путем, а грех ће остати. Слуга бежи од господара који га бије, док ти не напушташ вино које те свакодневно удара у главу. Најбоља мера за коришћење вина јесте телесна потреба (уп. 1.Тим.5,23). Уколико пређеш границе, сутрадан ће ти глава бити тешка: патићеш од зевања и вртоглавице и ширићеш задах вина. Чиниће ти се да све

кружи и да се потреса. Пијанство изазива сан који је брат смрти, као и буђење које личи на сновиђење.

11. Знаш ли ко је Онај кога очекујеш да примиш? Онај ко је обећао: Ја и Отац *њему ћемо доћи и у њему ћемо се настанити* (Јн. 14,23). Због чега најпре прибегаваш пијанству и затвараш улаз Владици? Због чега унапред допушташ непријатељу да заузме твоју тврђаву? Пијанство не дочекује Господа. Пијанство удаљује Духа Светога. Дим растерује пчеле, а неумерено пијење вина духовне дарове. Пост је приличност градова, добро устројство тржница, мир домова, спасавање имовине. Хоћеш ли да видиш његово достојанство? Упореди данашње вече са сутрашњим. Видећеш град који је из буке и пометње прешао у дубоку тишину. Желео бих да и ово вече својом честитошћу буде слично сутрашњем и да сутрашње по своме сјају нимало не заостане за данашњим. Господ нас је увео у овај временски период као своје борце, који у претходним подвизима [треба да] покажу чврстину и силу трпљења. Нека нам Он помогне да достигнемо и најзначајнији дан добијања венаца. Сада је дан за подсећање на спасоносно страдање, а у будућем веку је дан награде за оно што смо извршили пред Праведним судом самога Христа. Њему нека је слава у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Вели пост започиње Чистом седмицом. Опа подразумева да се првих пет дапа једе на води, да би се тек у суботу спремало јело са уљем. На Светој Гори је обичај да се прва три дана не једе ништа, све до прве Пређеосвећене Литургије, тј. до среде поподне. Крепкији телом не једу све до суботе, Прим. прев.

ДРУГА БЕСЕДА О [Великом] ПОСТУ

1. *Утешите*, каже се, *свештеници, народ мој... говорите у уши Јерусалиму* (Ис.40,12). Реч има особину да ојача тежњу у марљивима и да побуди ревност у нераднима и лењивима. Због тога војсковође, постројивши војску, пред ступање у битку говоре поучне речи. И [њихов] подстицај има велику снагу, у многима често изазивајући и презирање смрти. Приликом извођења бораца на борбу у стадиону, обучаваоци и васпитачи младића употребљавају велико уверавање у неопходност да се потруде за задобијање венаца. И многи од њих, повучени честољубљем према победи, не штеде ни тела своја. Због тога је и мени, који обучавам војнике Христове за борбу против невидљивих непријатеља и који подвижнике благочашћа уздржањем припремам за венце правде, неопходна подстицајна беседа. Шта ћу, дакле, рећи, браћо? Ономе ко се припрема за војни подухват и ко се бави телесним вежбама својствено је да своје тело крепи обиљем хране, како бисе с већом снагом латио посла. Онај, међутим, ко не ратује *против крви и тела, него против поглаварстава, и власти, и господара таме овога света, против духова злобе* (Еф.6,12), треба да се за подвиг припреми уздржањем и постом. Уље помазује борца, а пост укрепљује подвижника благочашћа. Према томе, колико одузмеш од тела, толико ћеш додати души како би блистала духовним здрављем. Јер, победа над невидљивим непријатељем се не може извојевати телесним снагама, него постојаношћу душе и трпљењем у невољама.

2. За оне који га прихвате, пост је користан у свако доба. Јер, демонски напади нису смели према ономе ко пости. И анђели (чувари наших живота) делотворније обитавају уз оне који сусе очистили постом. Он је нарочито користан сада, када се у читавој васељени проповеда о њему. Нема ниједног острва, ни копна, ни града, ни народа, ни удаљене области у којој се не чује та проповед. Напротив, и војнички логори, и путници, и морепловци, и трговци - сви подједнако слушају и радосно прихватају заповест. Нека се због тога нико не искључује са списка оних који посте. У њега је укључен читав људски род, сви узраси и сви различити чинови. У свакој цркви анђели бележе оне који посте. Пази да се због краткотрајног уживања јелом не лишиш анђелског записивања и да се пред оним ко сабира војнике не покажеш као кривац за бекство из војничког строја. Мање је опасно да некога оптуже да је, бацивши штит, побегао из битке, неголи да се покаже да је одбацио велико оружје - пост. Јеси ли богат? Немој увредити пост избегавајући да га удостојиш своје трпезе. Немој га истеривати из свог дома, приморавајући га да безбожно буде презрен од уживања, како те једног дана не би оптужио пред својим Законодавцем и да ти се не би, у виду казне, наложило велико уздржавање од хране услед телесне болести или неке друге несретне околности. Сиромах, опет, не треба да буде подругљив према посту, с обзиром да је одавно у његовом дому и за његовим столом. Женама је пост својствен и природан као и дисање. Нека деца, као расцветале биљке, буду орошена водом поста. Старцима ће давнашње навикавање на пост олакшати труд. Труд који је усвојен дуготрајном навиком не изазива много бола код оних који га упражњавају. Путницима је пост угодан сапутник. Као што

их наслађивање приморава да се обремене товаром и да са собом носе оно што је неопходно за насладу, тако их пост чини лаганим и покретним. Када их позову у поход ван граница отаџбине, војници се снабдевају само оним што је неопходно, а не оним што служи наслађивању. Зар и нама, који се боримо против невидљивих непријатеља и који се после победе над њима журимо ка вишњој отаџбини, не приличи далеко више да се задовољимо само оним што је неопходно, слично овима који живе у војничком логору?

3. *Злопати се као добар војник* (2.Тим.2,3) и законито се бори да би био овенчан, знајући да се онај ко се бори од свега уздржава (1.Кор.9,25). Не треба да занемарим ни оно чега сам се сетио управо у тренутку док говорим, наиме да се световним војницима по мери залагања увећава давање залиха. Духовни, пак, војници, имају утолико више достојанства уколико имају мање хране, с обзиром да се наша кацага по својој природи разликује од пропадљиве: она је од бакра, а наша је сачињена од *наде спасења* (1.Сол.5, 8). Њихови штитови начињени су од дрвета и коже, а наши су штитови тврђава вере. Ми смо обучени у *оклоп правде* (Еф.6,Н), а они на себи носе неки панцир. Мач којим се ми бранимо јесте *мач Духа* (Еф.6,17), док се они штите гвозденим мачем. Према томе, очигледно је да нису иста јела која дају снагу једнима и другима. Нас укрепљују догме благочашћа, а њима је неопходно да насићују утробу. Време које се окреће донело нам је многожељене дане: сви их примимо са радошћу као своје древне учитеље, којима нас је Црква отхранила у благочашћу. Уколико, дакле, намераваш да постиш немој бити суморан као Јевреји, него буди јеванђелски весео (уп. Мт.6,16). Немој оплакивати оскудицу стомака, него се свом душом радуј због духовних наслада, с обзиром да знаш да *тело жели против Духа, а Дух против тела* (Гал.5,17). Будући да се опи међусобно противе, одузмимо телу његову страсност и увећајмо душевну снагу како бисмо се обукли у венце уздржања, пошто уз помоћ поста победимо страсти.

4. Према томе, припреми се да будеш достојан часног поста, тј. немој данашњим пијанством поништити сутрашње уздржање. Лоше је расуђивање м лукава мисао: "Пошто нам је одређен петодневни пост, данас се погрузимо у опијање". Онај ко намерава да ступи у законит брак са часном женом неће најпре у дом увести наложнице и непотребне жене, будући да законита жена неће трпети да живи са развратнима. Ни ти, дакле, очекујући пост, немој најпре приступати пијанству, тј. свенародној блудници, мајци бестидности, пријатељици смеха, помахниталој и склоној најразличитијим разуданостима. Јер, у душу, оскрнављену пијанством, неће ући пост и молитва. Онога ко пости Господ ће примити унутар свештених ограда. Онога, пак, ко се опија Он неће [примити], с обзиром да је оскрнављен и безбожан. Уколико сутра будеш дошао са задахом вина, и то поквареног, зар ће тисе твоје пијанство урачунати у пост? Немој узимати у обзир да одавно ниси узимао већу количину вина, него да се још ниси очистио од вина. Где да те убројим? У пијанце или у оне што посте? Претходно пијанство привлачи те себи, а садашње лишавање потврђује да постиш. Ти си као сужањ потчињен пијанству које се праведно не удаљује од тебе: оно као јасан доказ твог сужањства представља задах вина који се из тебе шири као из боце. На тај начин, твој први дан поста ће бити недоличан, с обзиром да сусе у теби сачували остаци пијанства. Очигледно је,

пак, да услед лошег почетка и све остало губи вредност. *Пијанице... неће наследити Царство Божије* (1.Кор.6,10). Какву ћеш имати корист уколико посту приступаш пијан? Уколико пијанство затвара двери Царства пред тобом, каква ће бити корист од поста? Зар не видиш да искусни укротитељи гладовањем припремају коње који ће се надметати? Ти се, међутим, намерно оптерећујеш преједањем, те стомакоугађањем превазилазиш и бесловесне [животиње]. Оптерећена утроба није неспособна само за брзо трчање, него и за сан. Јер, притешњена мноштвом унете хране, она ме допушта да мирно лежимо, него нас присилжава да се преврћемо са једне стране на другу.

5. Пост чува децу, у целомудрује младога. а старца чини достојним поштовања. Јер, старост украшена постом бива још достојнија поштовања. Пост је најдоличнији украс жена, узда у цветању младости, чувар супружништва, хранитељ девствености. Такве су његове бриге у сваком дому. Како, међутим, пост дејствује у нашем друштвеном животу? Он читав град и читав народ чини послушним утишавајући метеж, смирујући свађе и прекидајући оговарање. Који ће учитељ својим доласком тренутно прекинути дечји жамор као што ће почетак поста утишати немире у граду? Који се забављач појавио у време поста? Који је раскашашни скуп потекао од поста? Нежни осмеси, блудничке песме и бучни скупови се истог тренутка удаљују из града, протерани постом као неким строгим судијом. Кад би га сви прихватили за саветника у својим делима, ништа не би спречавало да у читавој васељени завлада дубоки мир: народи не би устајали једни на друге и војске се не би међусобно сукобљавале. Кад би господарио пост, не би више ковали оружје, не би се састајали судови, не бисмо никога држали у оковима: једном речју, не би било ни пљачкаша у пустињама, ни клеветника у градовима, ни пирата на мору. Кад би сви били ученици поста, по Јововим речима, не би се чуо ни глас цариника (Јов 3,18). Наш живот не би био жалостан и преиспуњен чамотињом кад бисмо усвојили пост. Јер, очигледно је да би он свакога научио не само уздржавању од јела, него и потпуном удаљавању и отуђивању од среброљубља, лакомости и сваког другог порока. Након њиховог искорењивања, ни нас ништа не би спречавало да живот проводимо у дубоком миру и без душевне пометње.

6. Међутим, они који одбацују пост и теже наслађивању као животном блаженству уведоше велико мноштво зла, чинећи штету сопственим телима. Примети само различит изглед лица оних који ће се појавити вечерас и оних који ће се појавити сутра? Данас су лица надувена, румена, влажна од зноја. И очи су влажне и дрске, услед унутрашњег помрачења лишене разговетности опажања. Међутим, лица ће сутра бити спокојна, сталожена, добивши природну боју и испунивши се смисленошћу и сваком тачношћу осећања, с обзиром да унутра неће бити узрока који ће помрачивати природна дејства. Пост је уподобљивање анђелима, сажитељ праведних, целомудреност живота. Пост је Мојсија учинио законодавцем. Самуило је плод поста. Ана се након поста помолила Богу: *Адонај, Господе, Елохиме, Саваоте, уколико погледавши погледаш на слушкињу своју и даш ми мушко семе, ја ћу ти га посветити* (1.Цар.1,11), те вина и силовитог пића неће окусити до смрти своје (Суд. 13,14). Пост је одгајио великог Сампсона. Док му је он помагао, непријатељи су падали у хиљадама, градске капије су се изваљивале, а лавови нису

издржавали снагу његових руку (Суд.14,6; 15,16; 16,3). Међутим, кад су га обузели пијанство и блуд, непријатељи су га ухватили и ослепели, тако да је постао ругло за децу иноплеменика (Суд.6.2125). Илија је постом затворио небо на три године и шест месеци (3.Цар.17,1). Будући да је видео да се од преједања рађа необузданост, по неопходности је на њих наложио невољни пост, тј. гладовање, чиме је зауставио њихов прекомерно распрострањени грех. Као усијаним гвожђем или одсецањем, он је постом прекинуо даље напредовање зла.

7. Примите га, убоги, као свог сажитеља и сатрpezника. Примите га, слуге, као починак од непрестаног труда служења. Примите га, богати, с обзиром да вас исцељује од штете коју изазива преједање: он кроз промену чини угоднијим оно што сте због навике ниподаштавали. Примите га, болесни, будући да је мајка здравља. Примите га, здрави, као чувара доброг здравља. Питајте лекаре и рећи ће вам да је од свега опасније преизобиље благостања. Због тога најопитнији [међу њима] постом искорењују сувишно, како се снага не би срушила под бременим угојеног тела. Када лишвавањем сврсисходно униште оно што је прекомерно, они хранитељској сили стварају неки простор и потпору за друго нарастање. Стога сваки подухват и свако телесно стање има користи од поста: он је увек подједнако доличан и у домовима и на тржницама, и ноћу и дању, и у градовима и у пустињама. Будући да у толико много случајева пружа своја добра, прихватимо га са радошћу по речи Господњој, а не суморно, *као лицемери* (Мт. 6,16), те без извештачености покажимо своју душевну озареност. Мислим да. подстицање на пост не захтева толико напора колико [убеђивање] да се данас не падне у зло пијанства. Јер, многи се придржавају поста како по навизи, тако и због стида пред другима. Плашим се опијања које љубитељи вина чувају као очинско наслеђе. Јер, због предстојећих пет дана поста неки безумници данас пију вино као да се припремају за далек пут. Ко је безуман да махнита као пијани још пре него што почне да пије? Зар не знаш да утроба не чува залог који прима? Она је најневернији савезник у договорима, тј. скривница која ништа не може да сачува. Уколико је много у њу положено, она ће задржати само штету, при чему оно што је у њу унето неће моћи сачувати. Гледај да ти сутра, кад дођеш с пијанчења, не буде казано оно што је данас прочитано: *Не изабрах такав пост, каже Господ* (Ис.58,5). Због чега спајаш неспојиво? Какву заједницу има пост са пијанчењем? Каква је веза између опијања и уздржања? *Какво је слагање храма Божијег са идолима* (2.Кор.6,16). Храм Божији су они у којима обитава Дух Божији (уп. 1.Кор.3,16), а храм идолски су они који посредством гпијанства примају у себе нечистоту неуздржања. Данашњи дан је предверје поста. Међутим, онај ко се оскрнави у предверју није достојан да уђе у светињу. Ниједан слуга који жели да умилостиви свог господара, неће за заступника и помирителја изабрати његовог непријатеља. Пијанство је непријатељство према Богу, а пост почетак покајања. Према томе, уколико желиш да се кроз исповест вратиш Богу, клони се пијанства, како те не би још више отуђило од Њега. Уосталом, за похвалан пост није довољно искључиво уздржавање од јела. Напротив, ми треба да постимо постом који је угодан Богу. Истински пост је удаљавање од зла, уздржавање језика, обуздавање гнева, разлучење од похоте, оговарања, лажи, кривоклетства. Уздржавање од [наведенога] је истински пост. Тиме је пост добар.

8. *Наслади се Господом* (Пс. 37,4) у поучавању речима Духа, у прихватању спасоносних обичаја и у свим учењима која служе поправљању наших душа. Међутим, чувајмо се од скривеног поста. Пророк моли да буде избављен од њега, говорећи: *Неће Господ уморити глађу душе праведних* (Прич.10,3), и: *Не видех праведника остављеног, ни семе његово да тражи хлеба* (Пс.36,25). Јер, онај ко зна да су деца патријарха Јакова због хлеба отишла у Египат свакако не говори о чулном хлебу и вину, него о духовној храни којом се усавршава наш унутрашњи човек. Нека на нас не дође пост којим је Господ претио Јудејцима: *Гле, иду дани, говори Господ, кад ћу пустити глад на земљу, али не глад хлеба ни жеђ воде, него слушања речи Господњих* (Ам.8,11). Праведни Судија је на њих навео такву глад кад је видео да њихови умови умиру од глади због неокушања учења истине, док се њихов спољашњи човек прекомерно дебља и гоји. У свим наступајућим данима Дух Свети ће да нам приноси храну јутарњим и вечерњим радостима. Нека се нико својевољно не лишава духовне гозбе. Узмимо сви удела у трезвеној чаши коју је Мудрост растворила и подједнако принела како би свако црпео по мери пријемчивости. Јер, *раствори чашу своју и покла стоку своју* (Прич.9,2), тј. храну за савршене, *чија су чула навиком извежбана за разликовање и добра и зла* (Јев.5, 14). Обилно се [реченим] нахранивши, покажимо се достојни радости брачне ложнице у Христу Исусу, Господу нашем, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

БЕСЕДА О БЛАГОДАРНОСТИ

1. Да ли сте чули речи апостола којима се обраћа Солуњанима и прописује закон за читав живот? Оне су упућене онима који су се свакодневно налазили у његовој близини, премда се њихова корист распростире се на читав људски живот. *Радујте се свагда. Молите се без престанка. На свему захваљујте*, каже он (1.Сол.5,16-18). Шта, дакле, значи "радовати се" и каква је корист од [радовања]? Како је могуће задобити непрестану молитву и Богу захваљивати за све? Речено ћемо, колико буде могуће, протумачити касније. Сада је заиста неопходно да најпре наведемо оно што нам приговарају противници који [наводе] клевету да је испуњење узакоњеног немогуће. Зар је врлина, кажу, проводити дан и ноћ у изливању [душе] и живети у веселу и радовању? Осим тога, зар је [непрестано радовање] уопште могуће с обзиром да нас окружују на хиљаде невољних несрећа које у души нужно изазивају потиштеност? Стога је немогуће да се неумерено радујемо и веселимо, изузев ако [хоћемо да кажемо] да онај кога пеку не осећа бол и да се не мучи онај кога пробадају. Можда и неко од оних који нас окружују, болујући од сличне болести помисли, износи истоветне изговоре ради оправдања својих грехова (Пс.140,4). Услед свог немара за чување заповести, он покушава да оптужи Законодавца да наводно прописује немогуће. Он вероватно говори: "Како је могуће да се радујем кад узроци радости не зависе од мене? Оно што изазива радост долази споља и не

налази се у мени, на пример - долазак пријатеља, сусрет с родитељима после дужег времена, налажење новца, почести од људи, васпостављање здравља после разних болести и остале животне добробити, дом у коме је трајно благостање, богата трпеза, дружељубиви саучесници у весељу, звуци и призори који изазивају уживање, здравље рођака и срећа у свему осталом у животу (с обзиром да нас не жалосте само наше властите непријатности, него и оне које секирају наше пријатеље и рођаке). Све [набројано] је неопходно да би се рачунало на душевну радост и весеље. Поред тога, радост у души може да се роди када видимо пад својих непријатеља, пропаст злобника и награђивање добротинства, једном речју, када ни садашње ни очекиване тешкоће не потресају наш живот. Како нам је, дакле, дато као заповест нешто што своје испуњење нема у нашој вољи, већ представља последицу других узрока? Осим тога, како је могуће да се непрестано молимо кад телесне потребе привлаче мисли душе на себе и с обзиром да је немогуће да се разум истовремено подели на две бриге.

2. Мени је, међутим, заповеђено да захваљујем Богу за све. Зар да захваљујем када ме муче, када ме исмејавају, када ме растежу на точку, када ми копају очи? Зар да захваљујем када ми ненависник задаје нечасне ударце, када се ледим од зиме, када ме мучи глад, кад сам привезан за дрво, када неочекивано останем без деце, па чак и без жене, када услед бродолома неочекивано изгубим иметак, када ме на мору заробе пирати или на копну разбојници, када сам у ранама, када ме клевећу, када осиромашим или када сам у тамници". Све речено и много другог прикупљају они који оптужују Законодавца, мислећи да своје грехе оправдају клеветом да нам се наређује нешто што је немогуће извршити. Шта, дакле, да одговоримо? [Одговоримо] да апостол има у виду нешто друго и да покушава да наше душе одвоји од земље, уносећи их до небеског начина живота. Не разумевајући велику замисао Законодавца, они се, међутим, ваљају по земљи и телу у телесним страстима као црви по блату и ишту начин да испуне апостолску наредбу. Апостол не позива свакога да се стално радује, него само онога ко се уподобио њему, тј. ко више не живи у телу, него има Христа који живи у њему (уп. Гал.2, 20), с обзиром да сједињење с највишим добром не допушта саосећање са оним што узнемирава тело. Чак и кад би тело било раскомадано, раскидање свезе би остало у страдајућем [делу] тела, а распростирање бола се не би могло пренети до умног [делај] душе. Уколико смо, према апостолском савету, умртвили *удове који су на земљи* (Кол.3,5) и уколико на телу носимо *умирање Христово* (2.Кор. 4,10), рана нанета умртвљеном телу нужно неће допрети до душе, која је ослобођена везе са њим. Осим тога, несреће, губици и смрт ближњих неће се уносити до ума, нити ће узвишеност душе сурвати до саосећања са овдашњим. Уколико расуђују као и ревносни [људи], они који су запали у недаће неће жалостити друге, с обзиром да и сами без јадиковања подносе оно што им се дешава. Уколико, пак, живе *по телу* (уп. Рим.8,13), они неће толико причињавати бол, колико ће се сматрати јаднима, не толико због околности, колико стога што нису изабрали оно што је требало. Уопштено [речено], душа која се једном чежњиво привезала за Створитеља и која је навикла да се радује тамошњим красотатама, неће изгубити своју радост и весеље због смене разноликих промена телесних страдања. Оно што је за друге жалосно, њу ће учинити још радоснијом. Апостол је, [на пример], био благодушан у

немоћима, у невољама, у гоњењима (2.Кор.12,910) и оскудици. Он се хвалио својим сиромаштвом налазећи се у *гладовању и жеђи, у зими и голотињи, у гоњењима и тескобама* (2.Кор. 11,27). Апостол се радује ономе због чега други тугују и одричу се живота. Они који нису научени апостолској мисли и који не разумеју да нас Павле позива на јеванђелски живот, усуђују се да га оптуже да нам наводно прописује немогуће. Нека они, међутим, схвате колико нам је разлога за оправдано радовање дала Божија велика издашност. Ми смо из небића ступили у биће. Створени смо по образу Творца (уп. Пост.1.26) и имамо ум и слово који допуњују нашу природу и којима спознајемо Бога. Уколико са њима брижљиво изучимо лепоте творевине као нека писмена, ми ћемо познати велику мудрост и промисао Божији о свему. Ми разликујемо добро од зла и сама нас природа учи да одабирамо корисно и да се уклањамо од штетног. Будући да смо се грехом отуђили од Бога, поново смо позвани на блискост с Њим, након што смо Крвљу Јединородног ослобођени из нечасног сужањства. [А шта да кажемо] о нади у васкрсење, о наслађивању анђелским добрима, о Царству на небесима и обећаном благу које превазилази снагу разума и слова?

3. Зар све речено не може да се прихвати као довољан разлог за непрекидну радост и непрестано весеље и зар, напротив, треба мислити да живот достојан радости проводи једино онај ко пресићује утробу, забавља се звуцима свирале, леже на меку постељу и хрче? Међутим, онима који имају ум ја бих рекао да би требало да их оплакују, а да ублажују оне који садашњи живот проводе надајући се у будући век и замењујући садашње за вечно. Ми треба да ублажујемо оне који су се сјединили с Богом с обзиром да живот проводе у радости чак и кад се нађу у пећи огњеној (као три младића у Вавилону), чак и кад су затворени с лавовима, чак и кад их кит прогута. Јер, они се не жалосте због садашњег, него се радују због наде у оно што се за нас чува у будућности. Мислим да добар подвижник, који је једном ступио на поприште побожности, треба достојанствено да подноси ударце противника, надајући се на славу која ће доћи при примању венаца. Они који су се навикли на напоре борбе у телесним надметањима уопште семе колебају због болних удараца, него настављају да се боре с протишшком услед жеље да их прогласе победницима, презирући тренутне напоре. Ни ономе ко је ревностан неће се помрачити радост чак и ако сусретне тешкоће, будући да *невоља гради трпљење, а трпљење искуство, а искуство наду, која не постићује* (Рим.5,35). Због тога нам исти [апостол] па другом месту заповеда да у *невољи* будемо *трпељиви и у нади радосни* (Рим.12, 12). Према томе, нада заједно са радошћу обитава у души ревностног човека. Међутим, исти апостол нам заповеда и да плачемо *са онима који плачу* (Рим.12,15). Пишући Галатима, он је плакао због непријатеља *Крста Христовог* (уп. Фил.3,18). Да ли уопште треба да говоримо да је Јеремија плакао, да је Језекиљ, по заповести Божијој, писао о плачу за кнезовима [Израиљевим] (уп. Јез.2.10) и да су многи светитељи плакали? *Тешко мени мајко моја што си ме родила* (Јер.15.10). *Тешко мени, неста побожнога са земље, и нема правога међу људима. Ја сам као кад се обере летина* (Мих.7,2). Уколико погледаш гласове праведника уопште и уколико откријеш да понекад зајецају, уверићеш се да оплакују овај свет и окајани живот у њему. *Авај мени, јер се боравак мој продужи* (Пс.120,5). Павле је желео да умре и да буде са Христом (Фил.1,23). Стога јадикуюје

због продужетка странствовања, које га спречава да се радује. Давид нам је у песмама оставио плач за пријатељем Јонатаном, а заједно са њим и плач за својим непријатељем: *Боли ме због тебе, брате Јонатане. Кћери Израиљеве, плачите за Саулом* (2.Цар.1,26; 24). Саула оплакује као онога ко је умро у греху, а Јонатана као оног ко му је читавог живота био близак пријатељ. Та зашто да говоримо о нечему другом? И сам Господ је плакао због Лазара (Јн.11,35), плакао је и због Јерусалима (Лк.19,41). Он ублажује жалосне (Мт.5,4) и оне који плачу (Лк.6,21).

4. "Како се [наведено] може, говоре, усагласити са речима: *Радујте се свагда* (Фил.4,4)? Јер, сузе и радост не изазивају исти узроци. Сузе природно изазива притисак око срца до кога долази услед неочекиваног ударца или услед напада који рањава и стеже душу, док је радост слична поскакивању душе, развеселене [чињеницом] да су [дела] сагласна са жељама. Отуда потичу и различити телесни знаци. Ражалошћени имају блед, сив и хладан изглед, док су тела радосних бодра и румена, при чему душа само што не искочи и не похрли напоље од задовољства". Ми ћемо додати да су плач и сузе светих произишле из љубави према Богу. Свагда гледајући на Вољеног и увећавајући у себи радост која из [сличног гледања] проистиче, они су се истовремено старали за себи сличне слуге, својим сузама и оплакивањем исправљајући оне који греше. Они који стоје на брегу и саосећају са онима што се даве у мору не губе сопствену сигурност иако се старају да помогну унесрећенима. Ни они који оплакују грехе својих ближњих не поништавају сопствену радост. Напротив, они је тиме још више умножавају. Господ их, наиме, поводом суза проливених због брата удостојава радости. Блажени су они који плачу и који се жалосте, будући да ће се утешити и насмејати (уп. Лк.6,21; Мт.5,4). Смехом се не назива грохот који услед превирања крви излази из образа, него чиста веселост, која није помешана ни са чим суморним. Апостол допушта да плачемо *са онима који плачу* (уп. Рим.12, 15), с обзиром да су сузе на неки начин семе и залог вечне радости. Уздигни свој разум и сагледавај анђелско стање. Да ли њима доликује расположење другачије од радости и благодушности? Јер, они су удостојени да стоје пред Богом и да се наслађују неизрецивом красотом славе нашег Творца? Побуђујући нас на такав живот, апостол нам је заповедио да се свагда радујемо.

5. Можемо рећи да је Господ плакао за Лазаром и за градом као што је и јео и пио, тј. без властите потребе. Напротив, Он је речено учинио да би теби поставио меру и границу неопходних душевних страдања. Он је плакао да би исправио прекомерну осетљивост и недоличност оних који ридају и који су склони нарицању. Јер, плач захтева усклађеност са словесношћу с обзиром на повод, количину, време и начин проливања суза. Да сузе Господње нису проливане због страдања, него због наше поуке, види се из реченога: *Лазар, пријатељ наш, заспао је, но идем да га пробудим* (Јн.11,11). Ко од нас оплакује уснулог пријатеља, с обзиром да очекује да ће се ускоро пробудити из сна? *Лазаре, изиђи напоље* (Јн.11,43): и мртви је оживео и свезани је закорачио. Чудо у чуду: како су ноге способне за кретање иако су свезане погребним повојима. Јер, оно што је укрепљивало беше јаче од онога што је спутавало. Због чега је Онај ко је намеравао да изврши [слично] дело, сматрао да је догађај достојан суза? Зар није очигледно да је, у свему подржавајући нашу

слабост, затворио неизбежно страдање у извесне мере и границе, предупредујући одсуство саосећања (што је зверски), али и не дозвољавајући да будемо склони великом болу и плачу? Изливајући сузе за пријатељем, Он је и сам показао заједништво са људском природом и избавио нас од крајности у једном и другом, заповедајући нам да не будемо слаби пред страдањем, али ни безосећајни пред жалошћу. Господ је трпео глад пошто би се сварила чврста храна, осећао је жеђ када би се исцрпела влажност у телу и замарао се када би услед пешачења претерано напрегао мишиће и жиле (Јн.4,6, премда напор није заморио Божанство, него је тело осећало промене које по природи следе). Он је исто тако допустио и сузе, дозволивши да се испоље обележја која су природна телу. Када се услед жалости испуни испарењима, мождано удубљење се обично ослобађа влажног бремена кроз очне дупље, као кроз неке канале. При неочекиваној несрећи појављује се неки шум у ушима, вртоглавица и помрачење у очима, а глава се потреса од паре која се подиже услед сабирања топле влаге у унутрашњости. Облаци се изливају у кишне капи, а згуснутост испарења се, мислим, излива у сузама. Због тога ожалостњени налазе извесно уживање у изливању суза, с обзиром да се плакањем неосетно ослобађају онога што их оптерећује. Стварни опит потврђује истинитост реченога. Ми знамо да су се многи ун недаћама уздржавали од проливања суза, услед чега су их погађале неке неизлечиве болести, удари или одузетост, док су други у потпуности испуштали душу, с обзиром да се њихова снага, као слаба потпора, рушила под теретом жалости. Може се видети да се пламен гуши сопственим димом, који нема где да оде, већ се шири око њега. И животна сила се исцрпљује и гаси уколико жалост себи не нађе излаз.

6. Стога они који су склони прекомерном жаљењу не треба да указују на сузе Господње са [намером] да оправдају сопствену страст. Храна коју је јео Господ не би требало да нам послужи као повод за сластољубље, него, напротив, као најузвишеније правило уздржања и умерености. Ни [Његове] сузе нам нису понуђене као закон који прописује да плачемо, него као мера достојна поштовања и као најтачније правило у складу са којим смо дужни да, остајући у границама природе, одмерено и долично подносимо несрећу. Због тога ни женама ни мушкарцима није допуштена склоност према јадиковању и неумереном плакању. Приличи, уосталом, унеколико се жалостити и излити нешто суза у време несреће, премда тихо и без ридања и вапаја, без цепања сопствене одеће и посипања пепелом, као и без свих других сличних недоличности, допуштених људима који нису научени небеским [стварима]. Онај ко се очистио божанственим учењем треба да се, као неким чврстим зидом, огради правом речју, те да одважно и снажно одбија од себе нападе сличних страсти, не допустивши им да у гомилама преплаве скрушени и попустљиви део душе, [сматрајући] га неким ниским местом. Плашљивој души која се нимало не крепи уздањем у Бога својствено је да се прекомерно мучи и да пада под теретом несреће. Црви се лакше рађају у меком дрвету. И жалост се лакше укоренује у људима нежније нарави. Зар је Јов имао дијамантско срце? Зар је његова унутрашњост била начињена од камена? Он је у кратком периоду изгубио десеторо деце. У време весеља уништена је радост у његовом дому с обзиром да се ђаво обрушио на њихову кућу. Он види трпезу помешану с крвљу. Он види децу која су рођена у разним временима како умиру у

једном тренутку. Он, међутим., не плаче, не чупа косу, не испушта никакав недоличан глас, него произноси славно и од свих опевано благодарење: *Господ даде, Господ узме. Би како Господ благоизволе. Нека је благословено име Господње* (Јов 1,21). Зар је он био безосећајан човек? Да ли је могуће? Он сам за себе каже: *Ја сам плакао због сваког угњетеног* (Јов 30,25). Да ли је можда Јов лагао? Међутим, Истина сведочи о њему да је, поред осталих врлина, био и *истинит*. Јер, речено је: *Беше човек непорочан, праведан, богобојажљив и истинит* (Јов 1,1). Ти, међутим, јадикујеш уз помоћ песама које су и сачињене ради нарицања и настојиш да жалосним напевима мучиш своју душу? Дело драматурга је измена сцена и одеће глумца који се појављују на позорници. И ти мислиш да онај ко плаче треба да има одговарајући изглед, тј. црну одећу и разбарушену косу, те да у његовом дому мора да буде тама, нечистота, пепео и жалосно нарицање којим се непрестано обнавља болна рана у души. Препусти, међутим, слично поступање онима *који немају наде* (уп. 1.Сол.4,13). Ти си, напротив, научио да је о онима који су умрли у Христу (уп. Отк. 14.13) [речено]: *Сеје се у распаљивости, а устаје у нераспаљивости, сеје се у немоћи, а устаје у сили, сеје се тело душевно, а устаје тело духовно* (1.Кор.15.42-44). Зашто плачеш због онога ко је отишао да промени одећу? Немој плакати ни због себе, сматрајући да се лишаваш неког помоћника у животу, с обзиром да је речено: *Добро је [већма] уздати се у Господа, неголи уздати се у човека* (Пс.117,8). Немој жалити ни због њега, сматрајући да је претрпео несрећу, с обзиром да ће га ускоро пробудити небеска труба те ћеш га видети где стоји пред престолом Христовим. Према томе, остави малодушне и непристојне узвике: "Авај, какво неочекивано зло. Ко је тако нешто могао да очекује. Зар сам очекивао да ће земља покрити најмилије лице". При сличним речима [човек] мора поцрвенети, чак и кад их други говори, с обзиром да смо и сећањем на прошлост и искуствима из садашњости научени нужности природних страдања.

7. Пошто смо васпитани речју благочашћа, нас неће изненадити ни превремена смрт, ни друге неочекиване несреће. [Навешћемо један] пример. [Рецимо да] сам имао младог сина, јединог наследника имања, утеху старости, украс породице, цвет међу вршњацима и потпору куће. Међутим, смрт га изненада коси у најлепшим годинама. Онај ко је до недавно представљао сладак звук и најпријатнији призор за родитељске очи, постао је земља и прах. Шта да чиним? Поцепаћу одећу на себи, почећу да се ваљам по земљи, да јецам и да јадикујем и показаћу се пред породицом као дете које вапије и дрхти под ударцима? Или се, напротив, нећу чудити ономе што се десило с обзиром да ћу обратити пажњу на неизбежност догађања, тј. на неумољивост закона смрти који се подједнако распростире на све узрасте и раздваја све што је сједињено. Према томе, нећу силазити с ума као онај ко је погођен неочекиваним ударцем с обзиром да сам већ одавно научио да сам и сам смртан и да сам имао смртно чедо, да ништа људско по природи није постојано и да ништа не остаје заувек. Напротив, данас само путем рушевине показују обележја некадашње величине чак и велики градови, коју беху славни по блиставости својих здања и моћи својих житеља, те знаменитости околине, тргова и свега осталог. Лађа која се више пута спасавала на мору, која је безброј пута пловила и превезла на хиљаде трговачких товара, на крају пропада због једног

налета ветра. Војске које су много пута у биткама побеђивале непријатеље, с променом среће постају тужан призор и поруга. Достигавши велику моћ и подигавши себи и на копну и на мору мноштво победничких споменика и сакупивши огромна богатства од плена, читави народи и острва бивали су или уништени временом или су, доспевши у заробљеништво, слободу заменили за ропство. Ма које од великих и неподношљивих зала да поменеш, у прошлом животу [људског рода] ћеш већ наћи истоветне примере. Тежине разликујемо према приклањању теразија и својства злата испитујемо трећем о камен. Ни м:и никада нећемо прећи границу благоразумности уколико се будемо сећали мере на коју нам је указао Господ. Дакле, ако ти се некад догоди нешто непријатно, превасходно среди свој разум и немој се препуштати смућењу. Потом себи олакшај садашњост надом у будућност. Они који имају болесне очи одвраћају поглед од исувише блиставих призора, умирујући их гледањем цвећа и зеленила. Ни душа не треба непрестано да гледа несрећу, нити да се препушта садашњим недаћама. Напротив, она свој поглед треба да пренесе на сагледавање истинских добара. Уколико твој живот увек буде окренут Богу, увек ћеш бити у стан.у да се радујеш, док ће ти нада на награду олакшати животне недаће. Да ли си обешчашћен? Погледај на славу која је на небесима припремљена за трпљење. Да ли си претрпео губитак? Подигни поглед ка небеском богатству и ризници коју сабираш добрим делима. Да ли си прогнао из отаџбине? Твоја отаџбина је, међутим, небески Јерусалим. Да ли си изгубио децу? Имаш анђеле с којима ћеш се веселити око престола Божијег и радовати се вечном радошћу. Уколико садашњим недаћама будеш супротстављао очекивано добро, сачуваћеш безбрижност и непомућеност душе, на шта нас и позива апостолски закон. Нека успех у људским стварима не створи неумерену радост у твојој души и нека недаће жалошћу и тескобом не унизе њену бодрост и узвишеност. Уколико ниси васпитан да на [наведени] начин гледаш на житејска дела, никада нећеш живети без потреса и смућења. У реченоме ћеш лако успети уколико уз себе будеш имао заповест која ти саветује да се увек радујеш, уколико протераш телесно неспокојство и сабереш душевне радости, уколико превазиђеш садашње утиске и управиш мисао ка надању у вечна добра. Јер, и сама представа о њима је довољна да се душа испуни веселем и да се у наша срца усели анђелска радост у Христу Исусу, Господу нашем, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

БЕСЕДА О СМИРЕНОУМЉУ

1. Требало је да човек обитава поред Божије славе и да има истинску, а не привидну величину. Требало је да буде увеличан силом Божијом, да буде просвећен Божијом мудрошћу и да буде обрадован вечним животом и његовим добрима. Он је, међутим, у себи издао жељу за божанском славом. Надајући се нечему узвишенијем, он је похитао ка ономе што није могао да добије, изгубивши и оно што је могао да има. Смиреноумље је, стога, његово највеће спасење, лек за

болест и средство да се врати у првобитно стање. Он треба да се одрекне маштања да ће се сам од себе обући у неку славу. Напротив, он треба да тражи славу од Бога. На тај начин ће исправити грешку, исцелити болест и вратити свештеној заповести, коју је напустио. Међутим, ђаво (који је човека поразио надом на лажну славу) не престаје да га подстиче истим побудама и да смишља безбројне замке. Он му указује да је велико да се окружи новцем како би се величао и како би се о њему бринуо. Међутим, [речено] нимало не води ка слави, него у велику опасност. Јер, стицање новца јесте показатељ лакомости и не води ка доброј слави. Напротив, оно непотребно ослепљује и узалудно изазива надменост, стварајући у души страст сличну отекућини. Тежина отечених тела није ни здрава, ни корисна, него, напротив, - болесна и штетна. У њој је почетак опасности и узрок пропасти. Нешто слично је и гордост за душу. Надменост се у човеку не рађа само због новца. Људи нису горди само због раскошне хране и одеће које се добијају за новац, што припремају непотребно скупочену и раскошну трпезу, што се одевају у непотребну одећу, што подижу огромне куће ишаране украсима, што воде са собом мноштво пратеће послуге и безбројне гомиле ласкаваца. Они су посебно горди због изборних достојанстава, [мислећи] да се њима уздижу изнад сопствене природе. Народ их је увео у чин и удостојио неког председавања, својим гласовима им омогућивши узвишено звање. Они, међутим, [мисле] да су се уздигли изнад људске природе и да скоро седе на облацима, људе који су по власти нижи од њих сматрајући [својим] подножјем, поносећи се пред онима који су им дали достојанство и гордећи се пред онима чијим су гласовима почели нешто да значе у сопственим [очима]. Они продужавају дело испуњено безумљем, имајући славу која је непостојанија од сновиђења. Они се облаче у бљештавост која је празнија од ноћних привиђења и која се на знак народа појављује или ишчезава. Сличан је био и неразумни син Соломонов, млад узрастом и још млађи памећу. Народу који је тражио попустљивију владавину он је запретио још суровијом влашћу. И због силе којом се надао да [покаже] своју царственост он најзад беше лишен царства (3.Цар.12,4; 14). Човека може да чини надменим и снага руку, и брзица ногу и складност тела, премда их уништава болест и исцрпљује време. [У том случају] он не разуме да је свако тело трава и свака слава човекова као цвет пољски: трава се суши и цвет опада (Ис.40,67). И дивови су се хвалили силом (уп. Пост.6,4). И богоборни Голијат је о самоме себи имао безумно мњење (Ј.Цар.17,4). Сличан је био и Адоније, који се поносио лепотом (3.Цар.1,5), и Авесалом, који се хвалио дугом. косом (2.Цар.14,26).

2. Чини [нам] се да су мудрост и разборитост далеко важније од осталих добара која човек поседује. И оне, међутим, могу одвести ка испразној надмености и припремити лажну висину. Јер, ни они се ни у шта не рачунају уколико нема мудрости од Бога. Ни самом ђаволу не успева мудровање против човека. Оно што је смишљао против човека он је, и не знајући, устројио против себе. Он, наиме, није толико нашкодио ономе кога је хтео да удаљи од Бога и вечног живота, колико је изневерио самога себе отпавши од Бога и будући осуђен на вечну смрт. Поставивши замку Господу, он се сам у њу уловио, будући распет на крсту на коме је мислио да разапне Њега и будући предан смрти којом је хтео да усмрти Господа. Када кнез [онога] света, први, највећи и невидљиви зналац у световној мудрости,

бива ухваћен у сопствене замке и пада у крајње безумље, свакако ће и његови ученици и ревнитељи (макар се и хиљаду пута умудрили) утолико пре полудети, премда и говоре да су мудри (Рим.1,22). Фараон је мудровао о замци ради пропасти Израиља. Међутим, његова замка је неочекивано осујећена нечим неочекиваним. Младенац, који је по његовој заповести био осуђен на смрт, беше тајно одгајен у његовом сопственом дому (Изд.2). Он је и уништио његову силу и силу читавог народа, избавивши Израиљце. Погубивши седамдесет правих синова и мислећи да је пронашао mudar начин да трајно завлада царством, Гедеоново недоношче, убица Авимелех је, истина, побио и своје помоћнике у убиствима. Међутим, и они су њега погубили, с обзиром да је ма крају погинуо од женске руке и ударца каменом. Јудејци су смислили погубну одлуку против Господа, говорећи сами у себи: *Ако га оставимо тако, сви ће поверовати у њега, па ће доћи Римљани и узети нам и земљу и народ* (Јн. 11,48). Они су пострадали баш због одлуке која их је одвела до христоубиства и због идеје да спасу народ и земљу, с обзиром да су били протерани из земље, лишивши се Закона и богослужења. Уопштено, могло би се набројати на хиљаду примера о непостојаној предности људске мудрости, услед чега би се пре могло рећи да је неважна и ниска, неголи велика и узвишена.

3. Због тога нико разборит неће имати високо мишљење о својој мудрости и осталом реченом, него ће поверовати одличном савету блажене Ане и пророка Јеремије: *Нека се мудри не хвали мудрошћу својом, нити јаки снагом својом, нити богати богатством својим* (Јер.9,23; 1.Цар.2,10). У чему је, међутим, истинска похвала и чиме је човек велики? *Него*, речено је, *онај ко се хвали нека се хвали што разуме и познаје да сам ја Господ* (Јер.9,24). Узвишеност, слава и величина човекова се састоји у познању онога што је уистину велико, у привезивању за њега и у тражењу славе од Господа славе. Апостол каже: *Ко се хвали нека се Господом хвали*. Он нам говори да нам *Христос постаде мудрост од Бога и праведност и освећење и избављење, да буде као што је написано: Ко се хвали нека се Господом хвали* (1.Кор. 1,3031). Савршена и целовита похвала у Богу присутна је код човека који се не поноси својом праведношћу, који зна да оскудева у истинској праведности и да је оправдан једино вером у Христа. И Павле се хвали презирањем сопствене праведности и тражењем праведности кроз Христа, искањем праведности *од Бога на основу вере* и познањем Њега и силе *васкрсења Његова* и удела у *Његовим страдањима, саображавајући се смрти Његовој, да би како достигао у васкрсење мртвих*(Фил.3,911). [У реченоме] пада свака висина гордости. Ништа ти, човече, није остало за похвалу. Твоја похвала и твоја мада састоји у умртвљивању свега свога и тражењу будућег живота у Христу. Ми у себи имамо његове првине, уколико већ овде свецело живимо благодаћу и даром Божијим. *Бог је Онај који чини у нама и да хоћемо и да творимо по Његовом благовољењу* (Фил.2,13), својим сопственим Духом откривајући своју мудрост, предодређену за *славу нашу* (1.Кор.2,7). Осим тога, Бог даје силу и кад се трудимо. *Потрудих се више од свију*, каже Павле, *али не ја, него благодат Божија која је са мном* (1.Кор. 15,10). Бог нас избавља из опасности мимо сваког људског очекивања. *Сами у себи осуду на смрт доживесмо*, каже [свети Павле], *да се не бисмо уздали у себе, него у Бога који подиже мртве, који нас је од толике смрти избавио, и избавља, у кога се надамо да ће нас и опет избавити* (2.Кор.1.910).

4. Кажи ми, дакле, због чега се надимаш добрима као својим власништвом, уместо да за дарове захвалиш Дародавцу? *Шта ли имаш што ниси примио. А ако си примио, што се хвалиш као да ниси примио* (1.Кор.4,7)? Ниси ти познао Бога кроз праведност, него је Бог по својој доброту познао тебе. *Познавши Бога, каже [апостол], или боље, познати од Бога* (Гал.4,9). Ниси ти прихватио Христа својом врлином, него је Христос својим доласком прихватио тебе. *Стремим не бих ли то достигао, каже [апостол], као што мене достиже Христос Исус* (Фил.3,12). *Не изабрасте ви мене, каже Господ, него ја вас изабрах* (Јн.15,16). Ти, међутим, имаш високо мишљење о себи стога што си успоштован, те милост узимаш као повод за гордост. Познај самога себе, тј. ко си. Познај да си као и Адам, који је протеран из раја, да си као Саул, кога је напустио Дух Божији, да си као Израил, који је одсечен од светог корена. *Ти вером стојиш, каже [апостол]. Немој се поносити, него се бој* (Рим.11,20). Након благодати следи Суд. Судија ће да испита начин на који си употребио даровано. Уколико, пак, не разумеш да си добио благодат, због своје превелике безосећајности претварајући је у свој сопствени успех, знај да ниси достојнији поштовања од блаженог апостола Петра. Љубављу према Господу не можеш превазићи онога који је због силине своје љубави хтео и да умре за Њега. Међутим, и он се надмено изразио рекавши: *Ако се и сви саблазне о тебе, ја се нећу никад саблазнити* (Мт.26,33). Он је био препуштен људском страховању и пао у одрицање да би се уразумио својом грешком да буде благочастив, да би се научио да сажалева слабе у вери, да би се добро уверио у сопствену слабост, да би јасно спознао да је у олуји саблазни био у опасности да пропадне због маловерја, те да је био сачуван силом Христовом, као што је и у морским таласима био подржан десницом Христовом, који му је и предсказао шта ће се с њим догодити, говорећи: *Симоне, Симоне, ево вас заиска сатана да вас вије као пиеницу. А Ја се молах за тебе да вера твоја не престане. И ти, кад се обратиш, утврди браћу своју* (Лк.22,3-132). Будући прекорен, Петар је праведно добио помоћ, с обзиром да је био поучен да одбаци гордост и да се сажали на слабе у вери. Неподношљиви и прекомерно горди фарисеј није се, пак, само дрско уздао у себе, него је и клеветао цариника. Због злочина гордости, он је био лишен похвале за праведност, док је цариник отишао оправдан (Лк.18, 14), с обзиром да је прославио Светога Бога, не смејући чак ии да погледа горе и једино молећи за милост. Он је оптуживао самога себе и спољашњим изгледом и ударањем у прса, не тражећи ништа осим опроштаја (уп. Лк.18,11-14). Погледај, дакле, и запамти пример из кога се види величина штете од гордости. Онај ко се погордио изгубио је праведност и онај ко се дрско уздао у себе своју награду. Пред смиреним и грешником био је поинжен онај ко се пред њим величао, сам изневши суд о њему и не сачекавши суд Божији. Ти се, пак, никада немој гордити ни пред ким, чак ни пред највећим грешницима. Смиреноумље често спасава чак и онога ко је починио многе и велике грехе. Немој себе сматрати праведнијим од другог да не би, правдајући самога себе, био осуђен по одлуци Божијој. *Ни сам себе не судим, каже Павле, јер не осећам ништа на својој савести, али зато нисам оправдан. А онај који ми суди јесте Господ* (1.Кор.4,34).

5. Да ли сматраш да си нешто добро учинио? Захвали се Богу и немој се гордити пред ближњим, будући да је речено: *Сваки нека испита своје дело, и тада ће саму*

себи имати похвалу, а не у другоме (Гал.6,4). Јер, шта си корисно учинио за ближњег исповедањем вере, будући прогнан ради имена Христовог или трпељиво подносећи подвиг поста? Други није имао користи, него ти сам. Страхуј да се падом не уподобиш ђаволу: он се погордио пред човеком и затим био њиме побеђен, те је предат гажењу од стране згаженог. Сличан беше и пад Израиљца. Гордећи се пред незнабошцима, које су сматрали нечистима, сами постадоше нечисти, док су се незнабошци очистили. Дела њихове праведности постала су *као крпа од нечисте* [жене] (Ис.64,6), док су безакоње и безбожништво незнабожаца изглађени вером. Уопште, сети се истините изреке: *Бог се гордима противи, а смиренима даје благодат* (уп. Прич.3,34; 1.Пт.5,5). Свагда имај на уму изреку Господњу: *Сваки који себе узвисује понизиће се* (Лк.14,11). Немој бити неправедан судија самоме себи и немој испитивати ствари са попустљивошћу према себи. Уколико мислиш да у теби постоји нешто добро, немој га истицати, намерно заборављајући грешке које си починио. Немој се величати успехом који си данас учинио, оправдавајући се за зло које си учинио нешто раније или одавно. Напротив, када се надмеш због садашњег, сети се некадашњег и умирићеш бесмислено распламсавање гордости. Уколико, пак, ближњег видиш у греху, немој се освртати само [на садашњост], него размисли о добру које је он учинио или чини. На тај начин ћеш често, испитујући опште и не судећи о појединачном, открити да је бољи од тебе. Ни Бог не испитује човека по појединачним делима. *Ја ћу, каже, сабрати дела њихова и мисли њихове* (Ис.66,18). Приговоривши једном Јосафату за скорашњи грех, Он се опоменуо и његових успеха, говорећи: *Али се речи благе нађоше у теби* (2.Дн.19,3).

6. Сваки пут сличним размишљањима треба да се ограђујемо од гордости, унижавајући се да бисмо се узвисили, подражавајући крајње смирење Господа (који се спустио с неба) и смирењем напредујући до највеће висине. Заиста, ми налазимо да нас читав живот Господњи поучава смиреноумљу. Као новорођенче, Он није био у постељи, него у пећини и у јаслама. Живот је проводио у дому дрводеље и сиромашне Мајке, покоравалући се и њој и њеном заручнику. Учио је слушајући ствари које му нису биле неопходне. Постављао је питања која су својом мудрошћу изазивала дивљење. Потчинио се Јовану, те је Владика примио крштење од слуге. Он се није супротставио никоме од оних који су устали против Њега и није употребио неизрециву власт коју је поседовао, него се повукао пред њима као пред јачима, дозвољавајући привременој власти да испољи своју силу. Стајао је као одговоран пред првосвештеницима, био је одведен код намесника и примио на себе осуду. Иако је могао да разобличи клеветнике, Он је ћутке подносио клевете. Испљували су га робови и најпрезреније слуге. Најзад се предао смрти, и то најсрамнијој пред људима. На тај начин је прошао сва доба људског живота од рођења до краја, да би најзад, након свеколиког смиреноумља, открио славу и заједно са собом прославио и оне који су, заједно са Њим, били лишени славе. Међу њима су први блажени ученици [тј. апостоли], који су у нагости и сиромаштву обишли васељену. Без мудрих речи и без мноштва пратилаца, они су сами, као луталице и усамљеници, прелазили копно и море, трпећи бичевање, каменовање, прогоњење и најзад убијање. [Ми смо навели] отачке и божанствене

поуке које се нама [упућују]. Запамтимо их како би нам из смирења заблистала вечна слава као савршени и истински дар Христов.

7. Како ћемо се, дакле, спустити до спасоносног смиреноумља, напустивши погибелјну надменост гордости? Ми у њему треба да се подвизавамо свим [снагама], ништа не запостављајући уз изговор да од [изостављања] нећемо имати штете. Душа се уподобљује ономе око чега се стара, попримајући изглед и облик онога што чини. Нека и твој спољашњи изглед, и одећа, и ход, и седење, и храна, и припремање постеље, и дом, и домаће посуде воде благопристојности. И речи, и песме, и општење са ближњим нека буду у већој мери усмерени ка смиреноумљу, неголи ка надмености. Нека у твојим речима не буде софистике [тј. надмудривања], нити неумерене милозвучности у твом певању, нити гордих и надмених речи у твом говору, већ у свему одсецај разметљивост. Буди добар према пријатељу, мек према слози, незлобив према дрзнику, човекољубив према сиромасима. Утеши напаћене, посети ожалашћене, никога не презирући. Љубазно поздрављај, одговарај светлога лица, према свакоме буди благодан. Немој да хвалиш самога себе, немој друге подстицати да говоре о теби, немој прихватати недоличан разговор. Колико год је могуће прикривај своја преимућства. Сам себе оптужуј за грехе и немој чекати да те други разобличе како би постао сличан праведном који први сам себе оптужује (Прич.18,17), и како би се уподобио Јову који се није постидео да пред мноштвом у граду говори о свом паду (уп. Јов 31,34). Немој бити суров у прекорима и немој разобличавати брзо и страсно (тј. са надменошћу). Немој осуђивати неважне погрешке као најстрожи праведник. Оне који су пали у погрешку прихвати и духовно исправљај, по савету апостола, који говори: *Чувајући себе да и ти не будеш искушан* (Гал.6,1). Труди се да не будеш прослављен од људи онолико колико се други труде да буду прослављени, сећајући се Христа који каже да они који се самовољно показују пред људима и чине добро с намером да их виде људи губе награду од Бога. Јер, каже се: *Примили су плату своју* (Мт.6,2). Према томе, немој наносити себи штету желећи да те виде људи. Бог је велики посматрач: тражи славу пред Богом, који даје блиставу награду. Међутим, ти си можда достојан првенства и окружен многим људима који те прослављају? Ипак, буди раван са потчињенима, као што је речено: *Не као да господарите наследством Божијим* (1.Пт.5,3). Немојте подражавати световне старешине, с обзиром да је ономе ко хоће да буде први Господ наредио да свима буде слуга (Мк. 10,44). Укратко речено, стреми смиреноумљу као његов заљубљеник. Воли га и прославиће те (Прич.4,6). На тај начин ћеш прекрасно корачати ка истинској слави, ка слави пред анђелима и пред Богом. Христос ће те пред анђелима признати за свог ученика. Он ће те прославити (уп. Лк.12,8) уколико будеш подражавао Његово смиреноумље, с обзиром да каже: *Научите се од мене, јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим* (Мт.11,29). Њему нека је слава и сила у векове векова. Амин.

БЕСЕДА ПРОТИВ ЗАВИСТИ

1. Бог је благ и достојнима даје добро. Ђаво је, пак, лукав и ствара свако зло. Благог прати незавидљивост, а ђавола свуда следи завист. Чувајмо се, браћо, страсти зависти како не бисмо постали заједничари у делима ђаволским и како на крају не бисмо били изложени истом суду. Онај ко се погорди доспева на суд ђаволски. Како ће, онда, завидљивац избећи суд који је уготовљен ђаволу? У људским душама се не може укоренити страст која би била погубнија од зависти. Она мање шкоди другима, већ је прво и непосредно зло за онога ко је поседује. Завист нагриза душу у којој живи као што рђа нагриза гвожђе. Тврде да се ехидне [тј. змије отровнице] рађају тако што прогризу утробу која их је носила. Слично и завист по природи прождире душу у којој се зачала. Завист је жаљење због добробити ближњег. Стога завидљивцу никада не недостаје жалост и огорченост. Да ли је на њиви ближњег добра жетва? Да ли његов дом обилује свим животним добрима? Или је можда он увек радостан човек? Све [наведено] јесте храна за завидљивчеву болест и за увећање његовог бола. Стога се он нимало не разликује од нагог човека кога сви рађавају. Је ли ко одважан? Је ли је ко здрав? Завидљивац је опет погођен. Уколико је неко други лепши, завидљивац ће [доживети] нови ударац. Уколико неко превазилази многе својим душевним преимућствима, уколико обраћа на себе пажњу и суревњивост својом разборитошћу и снагом речи, уколико је богат и уколико га славе због великодушности његових дарова, због срдачности према невољницима, добијајући многе похвале од оних које је обасуо добротинствима, завидљивац добија позледе и ране у самом срцу. Тешкоћа његове болести се повећава стога што није у стању да о њој говори. Он корача повијено и снужен је: он је збуњен и јадикuje, пропадајући од зла. Међутим, када га упитају за страст, он се стиди да огласи своју несрећу и да каже: "Ја сам завидљив и огорчен и сатиру ме добра мог пријатеља. Ја плачем због радости брата и не могу да гледам туђа савршенства. Напротив, добро стање ближњег ја сматрам својом несрећом". Кад би желео да призна истину он би нешто слично требало да каже. Међутим, он неће да призна ништа и дубоко у себи задржава болест која прождире и изједа његову утробу.

2. Он не позива лекара због болести и не може да нађе лек који би удаљио страст, премда су Писма препуна сличних исцелитељских [средстава]. Напротив, он једину утеху очекује од зла, тј. од призора пада некога од оних који побуђују његову завист. Постоји једна граница његовој мржњи: да види да је онај ко побуђује завист постао јадан (премда је био блажен), и да је онај кога је сматрао достојним суревњивости постао достојан сажаљења. Он се примирује и постаје пријатељски [расположен] тек кад види да [човек] плаче или се жалости. Он се не радује заједно са радоснима, али лије сузе са ожалошћенима. Животни преокрет у коме је човек из среће пао у несрећу он не оплакује из човекољубља или због састрадавања. Напротив, претходно стање он хвали да би му несрећу учинио још тежом. Сина

који је умро он хвали и велича хиљадама похвала, говорећи: "Како је био прекрасан. Како марљив и за све способан". Међутим, док је младић жив његов језик није био у стању да изговори похвалну реч. Уколико види да и други почињу да га хвале, он се опет мења и почиње да завиди покојнику. Он се диви богатству након што пропадне. Телесну лепоту, снагу и здравље хвали тек када наступи болест. Уопштено, он је непријатељ онога што постоји и пријатељ онога што је пропало.

3. Постоји ли нешто погубније од сличне болести? Она је пропаст живота, изопачење природе, непријатељство према ономе што нам је дато од Бога, противљење Богу. Шта је злочелника ђавола побудило на рат против човека? Зар није - завист? Богоборац је отворено разоткрио своју завист када се разјарио против Бога због Његових изобилних дарова човеку. Пошто није могао да се освети Богу, он се осветио човеку. Показало се да слично чини и Каин. Он је постао први ученик ђаволов. Од њега се он научио зависти и убиству, тј. међусобно сродним безакоњима, која наброја и Павле, говорећи: *Пуни зависти и убиства* (Рим.1,29). Шта је, дакле, учинио Каин? Он је видео почаст од Бога [указану Авељу] и у њему се распламсала љубомора. Он је погубио почаствованог да би ражалостио Онога ко је почаст указао. Немајући снаге за богоборство, он је починио братоубиство. Избегавајмо, браћо, болест која је учитељ богоборства, мајка човекоубиства, изопачење природе, заборав сродства, најбесмисленија несрећа. Због чега се жалостиш, човече, с обзиром да ниси претрпео ништа лоше? Због чега ратујеш против човека који има нешто мало добара и није ништа одузео од твојих? Уколико негодујеш чак и кад ти се чине добротина, зар не завидиш својој сопственој користи? Сличан је био и Саул, који је преобиле добротина претворио у повод за рат против Давида. Ослободивши се махнитости Давидовим складним и божанственим свирањем, Саул је најпре покушао да копљем прободу свог добротинитеља.

Затим се заједно са свом својом војском спасао од непријатеља и избавио од срамоте којом му је [претио] Голијат. Међутим, играчице су у победничким песмама почеле Давиду приписивати десет пута већи удео у задобијању победе: *Саул погуби своју тисућу, а Давид својих десет тисућа* (1.Цар.18,7). Због једног израза, због једног сведочанства заснованог на самој истини, Саул је хтео својим рукама да убије Давида у заседи. Потом га је приморао да постане бегунац. Па ипак, његово непријатељство није прекинуто. Најзад је иступио против њега са три хиљаде одабраних војника и тражио га по пустињама (1.Цар.24,3). И да га је неко упитао за узрок рата, он би, наравно, могао да укаже само на Давидова добротина. У само време прогона он беше заспао и нашао се изложен опасности да га непријатељ убије. Међутим, спасао га је праведник [тј. Давид], који се суздржао да подигне руку на њега (1.Цар.26,7). Ипак, њега није дирнуло Давидово добротина, него је поново окупио војску и поново наставио прогон. Потом га је Давид и по други пут ухватио у пећини. Давидова врлина се показала још блиставијом, док је Саулова злоба постала још очигледнија. Завист је најнеугоднија врста непријатељства. Остале ненависнике ће добротина учинити питомијима. Међутим, завидљивог и злоћудног учињено добро само још више раздражује.

Уколико му је учињено више добротина, утолико јаче негодује, жали и јадикује. Он се више жалости због силе добротинитеља, неголи што осећа захвалност због добротина које му је учињено. Постоји ли дивља звер коју завидљивац не превазилази суровошћу свог понашања? Пси се припитомљују уколико се хране. И лавови постају приступачни уколико се негују. Међутим, завидљивац постаје још свирепији кад му се чини услуга.

4. Шта је племенитог Јосифа учинило слугом (Пост.37,28)? Зар није - завист његове браће? Заиста је и достојна чуђења бесмисленост болести [зависти]. Уплашивши се испуњења сна, они су продали свог брата у ропство [са уверењем] да се робовима никада не клањају. Међутим, уколико су снови истинити, ништа не може омести остварење онога што су предсказали. Уколико су, пак, сновиђења лажна, чему завидети ономе што се не остварује? Међутим, Божији домострој је потпуно поразио њихову мудрост. Јер, показало се да су оним чиме су мислили да спрече предсказање заправо припремили његово испуњење. Да није био продат, Јосиф не би ни дошао у Египат, нити би, премда целомудрен, био изложен лукавим нападима развратне жене. Он не би био затворен у тамницу, не би се зближио са фараоновим слугама, нити би почео да тумачи снове, услед чега је добио старешинство над Египтом и услед чега су му се поклонили браћа, која су због недостатка жита дошла у Египат. Обрати мисао ка највећој зависти, која се везује за најважнију ствар, тј. ка зависти коју су Јудејци, услед своје махнитости, испољили према Спаситељу. Због чега су му завидели? Због чуда. Каквих чуда? Због спасења убогих. Гладни су били нахрањени, па ипак су се побунили против Хранитеља. Васкрсавани су мртви, па ипак је Животодавац постао предмет зависти. Демони су били изгоњени, али су Ономе ко им је заповедао смишљали зло. Губавци су се чистили, хроми су почињали да ходају, глуви да слушају, слепи да гледају, па ипак су Добротинитеља прогањали. Најзад су Животодавца предали смрти, бичевали Ослободитеља људи и осудили Судију света. На тај начин се злоба зависти распростире на све. Од стварања света па све до кончине века уништитељ нашег живота, ђаво, који се радује нашој погибљи, свакога рањава и обара истим оружјем. Он је сам пао због зависти: он истом страшћу и нас повлачи за собом. Мудар је био онај ко је забранио чак и да се обедује са завидљивим човеком (Прич.23,6). Он говори о заједничком обеду, а подразумева свако општење у животу. Ми се трудимо да запаљиво вештаство држимо што даље од ватре. На исти начин треба да се побринемо да, колико је год могуће, избегавамо пријатељске разговоре са завидљивцима, удаљујући се од стрела зависти. Ми се не можемо повезати са завидљивцем уколико не успоставимо присно пријатељство. По речи Соломоновој, *завист човеку долази од његовог пријатеља* (Проп.4.4). И заиста. Не завиди Скићанин Египћанину, него свом саплеменику. Међу саплеменицима, опет, не завиде оном ко је непознат, него ономе ко је добро познат. Међу познаницима завиде суседима, људима истог заната и по нечему блиским, тј. вршњацима, рођацима, браћи. Уопште, рђавица је болест жита, а завист је болест пријатељства. Постоји, уосталом, нешто чиме се може похвалити слично зло: уколико јаче дејствује, утолико теже бива ономе ко је носи у себи. Уколико падну на нешто тврдо и гипко, снажно одапете стреле се враћају ономе ко их је испустио. И кретања зависти не наносе жалост ономе коме се завиди, него задају ударце самом

завидљивцу. Ко је нашкодио савршенствима ближњег својим јадиковањем? Напротив, завидљивац уништава самога себе, изједајући се жалошћу. Оне који страдају од болести зависти сматрају штетнијима од отровних звери, које пропуштају отров кроз рану услед чега угрижено место постепено почиње да трули. О завидљивцима, пак, неки мисле да наносе штету и самим погледом. Наводно, од њиховог завидљивог погледа почињу да се суше тела снажне грађе (која услед своје младости цветају у пуној лепоти), услед чега одмах нестаје сва њихова пунота. Из завидљивих очију као да се излива нека погубелна, штетна и погубна бујица. Ја, уосталом, одбацујем слично веровање с обзиром да је простонародно и да су га старице унеле међу женски [свет]. Напротив, ја тврдим да ненависници добра, демони, откривши произвољење које им је својствено, користе сва средства да га искористе за своје намере, због чега и очи завидљивца користе да би служиле њиховој сопственој вољи. Зар се не плашиш да постанеш слуга погубног демона, да допустиш у себи зло којим ћеш постати непријатељ људи који ти ни у чему нису учинили неправду, те да постанеш и непријатељ Бога, који је благ и не зна за завист?

5. Бежимо од неподношљивог зла које у ствари представља учење змије, изум демона, усев непријатеља, залог мучења, препреку побожности, пут у геену, лишавање Царства. Завидљивци се донекле могу препознати и по самом лицу. Њихове очи су суве и помрачене, образи суморни, обрве надвијене, а душа помућена страшћу и лишена мерила истине о стварима. За њих не постоји врлинско дело достојно похвале, нити снага беседе која је украшена часношћу и благодаћу, нити било шта друго достојно суревњивости и пажње. Лешинар тежи смраду премда надлеће многе лугове и многа пријатна и миомирисна места, а муве прелећу оно што је здраво и журе ка гнојном. И завидљивци не гледају на светлост живота, нити на величину успеха [других], него нападају само оно што је труло. И ако се догоди да неко у нечему погрешни (што се људима често догађа), они одмах разглашавају [случај] с обзиром да желе да [су људи] познати само са [рђаве стране]. Пакосни живописци изглед онога кога изображавају на слици истичу искривљеним носом, ожиљком или неким другим природним недостатком, или нечим што се појавило као последица болести. Они су вешти да чак и оно што је похвално учине достојним презира, тј. да га ружно протумаче, да оклеветају врлину и да је представе као порок који јој је [привидно] близак. Они, наиме, храброг називају дрским, целомудреног безосећајним, праведнога суровим, разборитог лукавим. Онога ко има блиставо имање они клеветају због [наводне] нечовечности, слободног због разврата, а штедљивог због шкртости. Уопште, њима није тешко да сваки вид врлине именују њој супротним пороком. Шта, дакле? Хоћемо ли се ограничити једино на осуду зла речима? Међутим, тиме би се остварила само једна половина исцелења. Није бескорисно да се страдалнику укаже на величину болести, како би се подстакао на дужну бригу о пороку. Међутим, оставити страдалника на наведеном и не управити га ка задобијању здравља значи препустити га дејствовању болести. Шта, дакле? Како ћемо, најпре, бити у стању да се не разболимо [завишћу], или барем да је се решимо уколико јој подлегнемо? Пре свега, немојмо ништа људско сматрати великим и значајним: ни људско благостање, ни увељиву славу, ни телесно здравље. Јер, ми не сматрамо да се благо

састоји у ономе што је пролазно, већ смо позвани на причесност вечним и истинским добрима. Према томе, онај ко је богат није достојан суревњивости због његовог богатства, нити начелник због величине његовог достојанства, нити крепки због његове телесне снаге, нити мудри због превасходства његових речи. Јер, наведено представља оруђе врлине за оне који се њиме добро користе: само у себи оно не садржи блаженство. Онај, пак, ко га рђаво користи достојан је сажалења с обзиром да је сличан човеку који, узевши мач да би се осветио непријатељу, хотимично рањава самога себе. Онај, пак, ко ваљано и у складу са исправним смислом користи садашња [добра], ко управља оним што му је Бог даровао и не сабира ризницу ради сопственог наслађивања по правди треба да буде похваљен и вољен због братољубља и дружељубивог држања. Осим тога, [рецимо] да се неко одликује разборитошћу и да је од Бога почаствован беседничким [даром], те да тумачи свештене речи. Њему немој завидети и немој пожелети да било кад замукне тумач свештене речи само стога што га због благодати Духа прате одобравања и похвале слушалаца. Јер, ради се и о твојем благу, будући да ти се кроз брата шаље дар поучавања, уколико само хоћеш да га прихватиш. Најзад, нико не заграђује источник набујале воде и нико не заклања очи када сунце засија: њима нико не завиди, већ свако жели да се њима наслађује. Због чега, дакле, не приклониш радосно уши и благодарно не прихватиш корист када духовна реч извире у Цркви и кад побожно срце излива [нешто од] дарова Духа? Напротив, тебе гризе тапшање слушалаца и желиш да нема ни онога ко стиче корист, нити оних који тапшу. Какво ћеш, међутим, оправдање наћи пред Судијом наших срдаца? Требало би да душевно благо сматрамо прекрасним по природи. Онога ко је богат и ко је славан због власти и телесне снаге треба волети и поштовати уколико [дарове] користи у складу са правим смислом, тј. уколико, поседујући заједничка оруђа живота, великодушно даје новац сиромасима, сопственим телом служи болеснима и све шта поседује сматра колико својим власништвом толико и власништвом сваког потребитог. Онога, пак, ко се не држи на описан начин пре би требало сматрати убогим, неголи достојним зависти, с обзиром да има више повода [да покаже] да је зао. Наиме, он ће пропасти од многих припрема и исцрпљујућих брига. Уколико богатство служи као залог неправде, богаташ је пре достојан сажалења. Међутим, уколико служи врлини, за завист нема места, с обзиром да корист од њега бива заједничка свима. Изузетак је онај ко, услед преизобиља злобе, почне да завиди и својим сопственим добрима. Уопште, уколико у помислима пред себе поставиш [све] људско и уколико поглед управиш ка заиста добром и похвалном, неће се десити да било шта пропадљиво и земно сматраш достојним ублажавања и суревњивости. Ономе ко се понаша на описан начин и ко се не диви световном као нечем великом, никада се не може приближити завист. Међутим, уколико безусловно желиш славу, уколико желиш да будеш истакнутији од многих и уколико не трпиш да будеш други (што такође бива повод за завист), своје честољубље (као неки поток) управи ка задобијању врлине. Нипошто немој желети да се на сваки начин обогатиш или да узнатрудиш у световним стварима. Јер, тако нешто не зависи од твоје воље. Напротив, буди праведан, целомудрен, разборит, храбар и трпељив у страдањима за побожност. На тај начин ћеш се спасти и задобити велику знаменитост због великих блага. Врлина зависи од нас и трудољубиви може да је задобије. Напротив, велико имање, телесна лепота и

висина чина не зависе од нас. Врлина је највеће и најтрајније добро и сви јој признају првенство. Стога треба и да јој стремимо. Врлина се, међутим, не може укоренити у души која није очишћена од страсти, нарочито од зависти.

6. Зар не видиш какво је зло лицемерје? И оно је плод зависти. Наиме, дволичност нарави се код људи углавном појављује услед зависти. Скривајући мржњу у дубини, они показују спољашњост украшену љубављу. Они су слични подводним стенама које, будући незнатно прикривене водом, неопрезнима причињавају непредвиђено зло. Из зависти, дакле, као из извора произиђе смрт, отпадање од добара, удаљавање од Бога, браќање установљенога и разарање свих животних добара. Стога послушајмо апостола и немојмо бити *сујетни, изазивајући једне друге и завидећи једни другима* (Гал.5,26), него будимо *благи, милостиви, праштајући једни другима, као што је и Бог... опростио* нама у Христу Исусу, Господу нашем (Еф.4,32), коме нека је слава заједно са Оцем и Светим Духом у векове векова. Амин.

БЕСЕДА ПРОТИВ ГНЕВЉИВАЦА

1. Корист од лекарских преписа који су дати сврсисходно и у складу са законима [лекарске] вештине најбоље се показује у искуству. Слично је и са духовним саветима, с обзиром да се поуке оправдавају последицама. Наиме, љихова мудрост и корист се виде у исправљању живота и усавршавању оних који су их слушали. Чули смо да се у Причама јасно каже да *гнев погубљује и разборите* (Прич.15,1), а чули смо и апостолски савет: *Свака горчина и гнев и љутина и вика и хула са сваком злобом, нека су далеко од вас* (Еф.4,31). И Господ каже: *Који се гневи на брата свога... биће крив суду* (Мт.5,22). Сада смо, пак, и опитно упознали страст која не потиче од нас самих, него долази споља као изненадна непогода. Ми смо стога дознали и да су божанствени савети достојни дивљења. Дајући место гневу, ми као да дајемо излаз силовитом потоку. Спокојно посматрајући недоличну пометњу обузетих страшћу [гнева] ми ћемо и на делу спознати тачност изреке да *гневан човек није благообразан* (Прич.11,25). Пошто једном одбије [уразумљивање] помисли и завлада душом, страст [гнева] у потпуности претвара човека у звер и не допушта му да буде човек, с обзиром да га лишава помоћи словесности. Отров за отровне животиње представља оно што раздражљивост представља за разгневане. Они бесне као пси, нападају као шкорпиони и уједају као змије. И Писмо оне који су надвладани страшћу [гнева] има обичај да назива именима животиња којима се уподобљују својим пороком. Оно их назива немим псима (Ис.56,10), змијама, породима аспидиним (Мт.23,33) и слично. Због њихове спремности да узајамно погубе једни друге и да нашкоде својим саплеменицима, оно их оправдано прибројава зверима и отровним животињама, којима је природна непомирљива мржња према људима. Од раздражљивости потичу

необуздан језик, неукротива уста, неуздране руке, увреде, прекори, оговарање, ударци. Од гнева и раздражљивости се рађају и друге страсти, које је тешко и набројати. Раздражљивост оштри мач и човекову руку покреће на човекоубиство. Због гнева ни браћа не препознају један другога, а родитељи и деца заборављају свезу природе. Гневни најпре не знају сами себе, а затим не знају ни своје ближње. Сливајући се у низину, планински потоци повлаче за собом све што сусретну. И насилнички и неуздрани пориви гневљивих подједнако погађају свакога. Разјарени не уважавају ни старост, ни врлински живот, ни сродство, ни пређашња добротинства, нити било шта [вредно] поштовања. Разјареност је тренутна махнитост. Разјарени често сами себе бацају у очигледно зло: настојећи да се освете другима они бивају непажљиви према самима себи. Повређени сећањем на оне који су их ражалостили као жаоком, они се у поривима и налетима свога гнева не смирују све док не узврате неким злом оном ко их је разгневио или док саме себе не повреде. Јер, често се дешава да они који стрмоглаво падају више сами трпе, неголи што другима шкоде, разбијајући се о [предмет] о који се ударају.

2. Ко ће описати наведено зло? Због чега су људи склони јарости која се распламсава због неважних узрока. Због чега вичу, бесне и бацају се несмотреније од сваке отровне животиње, не заустављајући се све док се њихов гнев не распрсне као мехур и док се пламен не утиша од прекомерности и неисцељивости зла? Ни оштрица мача, ни огањ, нити било шта страшно не може да заустави и да задржи душу помахниталу од гнева, као што се не може задржати ни ђавоимани човек. Јер, разгневлени се од њега не разликује ни изгледом, нити душевним расположењем. Код оних који желе да на увреду узврате увредом крв у срцу кипи, превирајући и кључајући од силине огња. Устремивши се на површину тела, она разгневлена показује у сасвим другом виду, заменивши њихов уобичајен и свима познат лик нечим што подсећа на маску у позоришту. Обичне и познате очи постају непознате. Њихов поглед лута и пламти огњем. Они шкрипе зубима као свиње које се бацају једна на другу. Лице им је мрачно и заливено крвљу, читаво тело надуто, а жиле само што не попуцају стога што је дух ускомешан унутрашњом буром. Глас им је дивљи и напрегнут, а из уста им излази неповезан говор који непрекидно тече, без реда и неразумљиво. Када, пак, зло доспе до крајње мере, тј. када се [човек] разгневи оним што га огорчује као што се огањ распали обиљем запаљивог вештаства, могу се видети призори који се речима не дају описати и који се на делу не могу поднети. Он, наиме, подиже руке на ближње и удара их по свим деловима тела, док ногама беспоштедно гази и најважније удове. Све што се нађе испред њега постаје оруђе његове махнитости. И уколико се и на супротној страни сретне једнако зло, спремно да се супротстави, тј. други гнев и једнака махнитост, неизбежно долази до сукоба. У том случају они чине и трпе све што је уобичајено за оне који за свог војсковођу имају демона. Као награду за свој гнев ратници често добијају повреду телесних удова, па чак и смрт. Један најпре удара руком, а други се свети на исти начин. Први одговара на ударац новим ударцем, а други неће да се повуче. Тела су им већ исечена ранама, али их раздражљивост лишава осећања бола. И они се неће утишати од претрпљених удараца с обзиром да васцелом душом стреме да се освете ономе ко их је ожалостио.

3. Немојте исцељивати зло злом и немојте се трудити да један другогa превазиђете у несрећи. Јер, у рђавим борбама несретнији је победник, с обзиром да победа доноси већи грех. Немој бити сакупљач рђавога данка и немој враћати покварени дуг. Можда те је увредио разгневлени? Заустави зло ћутањем. Примивши његов гнев као бујицу у сопствено срце, ти подражавај ветрове који својим супротним дувањем одбацују уназад оно што је нанесено. Немој узимати непријатеља за свог учитеља и немој бити ревносан у мржњи. Немој бити огледало разгневног, показујући у себи његов лик. Он је црвен у лицу. Зар и ти ниси поцрвенео? Његове очи су заливане крвљу. Реци ми, међутим, да ли се у твојим очима види спокојство? Његов глас је срдит. Да ли је, пак, твој глас кротак? Ни пустињско одзивање се не одазива говорнику јасно у мери у којој се једна увреда враћа другој. Тачније ће бити ако кажемо да одзивање понавља само оно што кажеш, док се увреда враћа са додатком. Шта, дакле, говоре један другогe они који се међусобно вређају? Један каже: "Ти си подлац и подлачкога рода". Други одговара: "Ти си најпоследњи слуга". Први ће га затим назвати бедником, а други ће му рећи да је пробисвет. Један ће рећи: "Ти си незналица", а други ће одговорити: "Ти си безумник". И наставиће све док не истроше све увредљиве речи, као стреле у [тобоцу]. Након што језик потроши све стреле увреда, они прелазе на освету на делу. Јер, раздражљивост побуђује свађу, свађа порађа вређање, вређање порађа тучу, туча повреде, а услед повреда често долази и до смрти, Зауставимо зло на самом почетку, истребљујући на сваки начин гнев у душама. На тај начин ћемо заједно са страшћу у корену и на почетку сасећи и велики број порока. Да ли те неко прекоревa? Ти га благосиљај. Неко те бије? Ти претрпи. Неко те презире и сматра ништавним? Ти помисли да си од земље састављен и да ћеш се у земљу опет разложити (уп. Пост.3,19). Онај ко се савлада сличним расуђивањем, свако обешчашћење ће сматрати лакшим неголи што уистину јесте. Показујући да те увреде не повређују, непријатељ неће имати разлога да се брани, док ћеш себи уготовити велики венац трпљења, махнитост другогa преображујући у повод за сопствено мудрољубље. Уколико ми верујеш, показаћеш се вишим од увреда. Неко те је назвао подлим, нечасним, безначајним? Ти, пак, назови себе прахом и пепелом. Ти, наиме, ниси достојнији поштовања од оца нашег Авраама, који је себе управо тако назвао (Пост.18,27). Неко те је назвао незналицом, сиромашним и безвредним човеком? Ти, опет, говори о себи Давидовим речима и реци да си црв (Пс.21,7), те да си потекао са ђубришта. Потом присаједини и чудесни Мојсијев поступак. Наиме, када су га прекорели Аарон и Марија, он се није Богу пожалио на њих, него се за њих помолио (Бр.12). Чији, дакле, ученик желиш да будеш? Да ли богољубивих и блажених људи или људи испуњених духом злобе? Када се у теби покрене искушење [које те наводи] на вређање, замисли да се налазиш на проби и да се проверава хоћеш ли се дуготрпљењем приближити Богу или ћеш посредством гнева пребећи на страну противника. Дај времена својим помислима да изабери добар удео. Или ћеш примером кротости указати неку корист непријатељу или ћеш га својом надменошћу натерати да се још огорченије брани. Може ли ишта изазвати већу патњу код непријатеља од увиђања да је његов противник изнад увреде? Немој дозволити да ти опадне држање и да се предаш онима који те вређају. Нека он бескорисно лаје на тебе, свађајући се са самим собом. Онај ко удара онога ко не осећа бол, у ствари самога себе кажњава. Он се, наиме, не свети

непријатељу, нити умирује своју раздражљивост. Онај ко речима вређа човека кога не дотичу увреде, не може да умири своју страст. Напротив, као што рекох, он се још више разјарује. Како ће сваког од њих назвати присутни? Њега ће назвати опадачем, а тебе великодушним, њега срдитим и опасним, а тебе дуготрпељивим и кратким. Он ће се покајати због онога што је изговорио, а ти никада нећеш зажалити због врлине.

4. Али, зашто много говорити? Њему су вређања затворила Царство небеско, с обзиром да *опадачи... неће наследити Царство Божије* (1.Кор.6,10), док ће теби ћутање уготовити Царство. Јер, *који претрпи до краја, тај ће се спасти* (Мт. 10,22). Уколико, пак, на увреде одговориш увредама, чиме ћеш се оправдати? Можда навођењем да је други започео свађу? Зар је наведени [разлог] достојан опроштаја? Блудник који кривицу пребацује на блудницу, говорећи да га је увукла у грех, неће бити изложен мањој осуди. Јер, где нема супарника, нема ни венаца. Где нема противника, нема ни пораза. Чуј шта каже Давид: *Кад устаде грешник наспрам мене, ја се не гневих и не браних, него постадох глупом и понизих се и ућутах од добара* (Пс.38,23). Ти се, наиме, огорчујеш због увреде, као због нечег рђавог, али је ипак, са друге стране, подражаваш, као да је нешто добро. На тај начин си пострадао од онога што сам осуђујеш. Или, пак, ти туђи порок пажљиво разматраш, док своју срамоту сматраш ништавном? Зар увреда није рђаво [дело]? Стога бежи од њеног подражавања. [Чињеница] даје други започео [свађу] није довољна за твоје оправдање. Напротив, ја сам убеђен да ће твој противник бити у праву да увећа своје негодовање због тебе, с обзиром да му ниси дао пример здравог мишљења. Видевши како разјарени постаје ружан, ти се ниси потрудио да га не подражаваш него, напротив, и сам негодујеш, разјарујеш се и гневиш, те твоја страст служи као оправдање ономе ко те предахитрио [у гневу]. Својим поступањем њега ослобађаш кривице, а самога себе окривљујеш. Ако је разјареност рђава, зашто се ниси уклонио од зла? Ако, пак, заслужује опроштај, због чега се срдеш на разјаренога? Према томе, нимало ти неће помоћи [чињеница] што ниси први започео. У борбама које се награђују венцима не овенчавају оног ко је започео борбу, већ победника. Исто тако, не осуђује се само онај ко је започео злодело, него и онај ко је рђавог вођу следио у греху. Можда те је назвао сиромасом? Ако је истина, прихвати речено. Ако је, пак, лаж зашто те узнемирује оно што говори? Немој се уносити због похвала које нису истините, нити се узнемируј због увреда које те не дотичу. Зар не примећујеш да стреле обично пробијају тела која су тврда и чврста? Напротив, њихова убојитост слаби код меких и савитљивих тела. Веруј да је нешто слично и са вређањем. Онај ко јој противуречи, у ствари је и прихвата. Онај, пак, ко се уклања и ко се повлачи, мекоћом свог држања ублажава злобу која се на њега устремила. Зашто те смуђује именовање сиромасом? Сети се своје природе: *Наг си дошао у свет, наг ћеш и отићи* (уп. Јов 1,21). Шта је, пак, убогије од нагога? Уколико будеш усвајао оно што ти се говори, ништа ти од оног што чујеш неће [изгледати] страшно. Да ли су некада некога због сиромаштва одвели у тамницу? Није зло у сиромаштву, него у неспособности да се оно племенито поднесе. Сети се Владике: *Богат будући, нас ради осиромашти* (2.Кор.8,9). Уколико те, пак, неко назове неразборитим и незналицом, сети се увреда Јудејаца, којима су вређали истинску Мудрост: *Ти си*

Самарјанин и демон је у теби (Јн.8,48). Гневећи се, ти само потврђујеш увреду. Шта је неразборитије од гнева? Уколико се, пак, не разгневиш, постидећеш увредиоца и на делу ћеш испољити здраво мишљење. Ошамарен си? И Господ је био ошамарен. Пљували су на тебе? Пљували су и на нашег Владикау: *Лице* [своје] није *заклонио од срамоте поплувања* (Ис.50,6). Оклеветали су те? Оклеветан је био и Судија. Поцепали су ти одећу? И са Господа мога су скинули огртач и хаљине Његове разделили међу собом (уп. Мт.27,31-35). Ти још увек ниси осуђен, још увек ниси разапет. Недостаје ти још много да би му се уподобио.

5. Нека речено пролази кроз твој разум и обуздаћеш распламсавање [гнева]. Сличне припреме и расположења као да заустављају треперење и подрхтавање срца, доводећи помисли у мировање и спокојство. Слично значење имају и Давидове речи: *Припремих се и не смутих се* (Пс.118,60). Помамно и застрашујуће кретање душе треба умирити сећањем на примере блажених људи. Са каквом је кротошћу велики Давид подносио Семејеве увреде. Обративши мисли ка Богу, он није дао времена гневу да се распламса. Он говори: *Господ је Семеју рекао да проклиње Давида* (2.Цар.16,10). Слушајући како га назива крвопијом и незакоником (2.Цар.16,7), он се није разјарио на њега, него се смирио сматрајући да заслужије увреде. Ти од себе треба да удаљиш две [помисли]: немој сматрати себе достојним било чега великог и немој помишљати да су други људи по достојанству нижи од тебе. На тај начин увреде које трпимо никада неће побудити наш гнев. Страшно је да онај коме су учињена многа добротворства и који је дужан [захвалност] за многа добра дела буде не само неблагодаран, већ и да почне да вређа и да срамоти [свог добротвора]. Уистину се ради о страшној [ствари]. Међутим, веће зло [трпи] онај ко чини [наведену неправду], неголи онај ко је подноси. Нека он вређа. Ти, међутим, немој вређати. Нека ти његове речи буду вежба у мудрољубљу. Уколико те оне не дотичу ти нећеш бити позлеђен. Уколико ти душа донекле и страда. оно што те ражалошћује задржи у себи, с обзиром да је речено: *Смете се у мени срце моје* (Пс.142,4). Наиме, страст се није испољила, него се умирила, слично таласу који се разбио о обалу. Умири своје разгневно и подивљало срце. Нека се твоје страсти застиде због присуства словесности у теби, као што се немирна деца стиде присуства уваженог човека. Како ћемо, дакле, избећи штету коју наноси гнев? Ми треба да убедимо гнев да не трчи испред словесности. Стога побринимо да гнев никада не претходи разуму. Ми треба да га имамо уз себе као бесловесну [животињу, тј. као коња] који ће се покоравати словесности као некој узди и који никада неће напуштати своје место. Напротив, он треба да се усмерава једино по налогу словесности. Раздражајни [део] душе је способан за многа врлинска дела уколико, по узору на ратника, положи оружје пред војсковођом и спремно указује помоћ где му се нареди, постајући саборац словесности у борби против греха. Раздражљивост је душевни живац који душу крепи у стремљењу ка добрим делима. Уколико се догоди да душа оболи од [склоности] ка уживању, раздражљивост ће је прекалити као што се гвожђе кали погружавањем у воду, тј. учиниће да од слабуњаве и крхке постане храбра и чврста. Уколико се, наиме, не разјариш против лукавога, нећеш моћи ни да га мрзиш колико приличи. Ја, наиме, мислим да са истом ревношћу треба љубити врлину и мрзети грех. У наведеном смислу гнев може много користити. Он треба да следи за лomisлима као пас за пастиром и да

буде кротак и послушан онима којима је потчињен, лако се покорављујући словесности. Међутим, он треба да буде суров према туђем гласу и погледу, чак и ако изгледају љубазно. Са друге стране, он треба да се пријатељски повија када зачује глас познаника и пријатеља. Ето најбољег и најскладнијег садејства које раздражајни [део] може указати разборитом [тј. словесном делу] душе. Такав ће бити непомирљив према ономе ко смишља зло и неће ступати с њим ни у какву везу. Он никада неће склопити штетно пријатељство, него ће се, напротив, увек бранити и борити са лукавим уживањем, као да је вук. Ето користи од гнева онима који знају да управљају њиме. И свака друга способност за онога ко је поседује бива добра или лоша у зависности од употребе. На пример, онај ко је желатељни [део] душе употребио на наслађивање телесним и нечистим уживањима јесте мрзак и развратан. Међутим, онај ко га је окренуо ка љубави према Богу и чежњи за вечним добрима јесте блажен и достојан суревњивости. Слично је и са словесним [делом] душе. Онај ко њиме добро влада јесте разборит и разуман. Онај, пак, ко је ум изоштрио на штету ближњег јесте препредењак и злотвор.

6. Према томе, немојмо претварати у повод за грех оно што нам је Творац дао за спасење. На тај начин и гнев, када се пројави када треба и како треба, потпомаже одважност, трпљење и уздржање. Уколико, пак, дејствује противно исправном смислу, он се претвара у махнитост. Стога нас и Псалам саветује: *Гневите се и не грешите* (Пс.4,5). И Господ прети судом ономе ко се безразложно гневи (уп. Мт.5,22). Међутим, Он не забрањује да гнев користимо као неку врсту лека где приличи. Јер, речи: *Полажем непријатељство између тебе и змије* (Пост.3,15) и: *Будите непријатељи Мадијанцима* (Бр.25,17), припадају Ономе ко поучава да се гнев користи као оружје. И најкроткији међу људима (уп. Бр.12,3), Мојсије је, кажњавајући због идолопоклонства, наоружао руке Левита да убијају своју браћу. Он је говорио: *Припашите сваки свој мач уз бедро своје, на прођите тамо и амо по околу од врата до врата, и побијте сваки брата свога, и ближњегга свога, и суседа својега* (Изл. 32,27). И нешто касније се каже: *Мојсије рече: Испуните данас руке своје Господу свак на сину свом и на брату свом, да би вам дао благослов* (Изл.32,29). Шта је оправдало Финеса? Зар није праведан гнев против блудника? Он је иначе био веома кротак и снисходљив. Међутим, видевши блудничење које су јавно и бесрамно чинили Замврије и Мадијанка, не скривајући свој срам и бестидан приказ, он није могао да отрпи. Долично употребивши гнев он је обоје пробо кроз трбух (уп. Бр.25,78). Зар Самуило није у праведном гневу извео на средину и погубио амалићанског цара Агага, кога је Саул спасао упркос заповести Божијој (1.Цар.15,33)? На тај начин гнев често садејствује добрим делима. У словесном и здравомисленом гневу ревнитељ Илија је на корист целог Израиља предао смрти четристо педесет свештеника срамоте и четири стотине свештеника из луга, који су јели за столом Језавељиним (3.Цар.18,19). Ти се, међутим, безразложно гневиш на свог брата. Како да није безразложно кад је један узрок дејства, а ти се љутиш на другог? Зар не чиниш исто што и пси који гризу камен уместо да скоче на онога ко је камен бацио? За жаљење је онај ко [дела] трпећи [туђе дејство], али је достојан мржње онај ко дејствује [у оном ко трпи његово дејство]. Окрени своју раздражљивост против човекоубице ђавола, оца лажи и делатеља греха. Међутим, сажалевај брата који ће, уколико буде обитавао у греху,

заједно са ђаволом бити предат вечном огњу. Речи "јарост" и "гнев" се разликују међу собом, као што се међусобно разликује и оно што означавају. Јарост је својеврсно распламсавање и грубо испољавање страсти, док је гнев постојана жалост и трајна тежња да се узврати ономе ко нас је увредио. У њему душа ватрено чезне за осветом. Стога треба знати да људи греше и у једном и у другом расположењу, махнито се и нападно разјарујући на оне што су их огорчили или лукаво и злонамерно постављајући замке онима који су их ожалостили. Ми, пак, треба да се клонимо и једног и другог.

7. Како ћеш успети [у намери] да се страст не покреће на недоличан [начин]? Како, наиме? Уколико се претходно научиш смиреноумљу, које нам је Господ заповедио речима и показао делима. Јер, једном је рекао: *Који хоће да буде први нека буде последњи* (Мк.9,35), а други пут је кротко и непомично поднео и онога који га је ударио (Јн.18,22,23). Творац неба и земље и Владика коме се клања сва умна и чулна твар, *који држи све моћном речју својом* (Јев.1,3) није га живог бацио у ад, нити је заповедио земљи да се отвори под безбожником, него га је саветовао и поучавао: *Ако зло рекох, докажи да је зло; ако ли добро, зашто ме бијеш* (Јн.18,23). Уколико се, према заповести Господњој, навикнеш да си последњи од свих, да ли ћеш моћи да негодујеш што си незаслужено претрпео увреду? Уколико те увреди мало дете, ти ћеш увреду сматрати поводом за смех. И када ти нечасне речи говори безумник пометеног разума, ти га пре сматрај достојнијим жаљења, неголи мржње. На жалост нас најчешће не подстичу речи, него презир према оном ко нас вређа и представа коју имамо о самима себи. Према томе, уколико у свом разуму отклониш и једно и друго, оно што ти се изговара биће једино шум који празно одјекује. Дакле, *престани од гнева и остави љутњу* (Пс.36,8), како не би искусио гнев који се открива *с неба на сваку безбожност и неправду људи* (Рим.1,18). Уколико будеш у стању да здравомисленом помишљу сасечеш горки корен раздражљивости, уништићеш многе страсти у самом зачетку. Јер, изданци тог греха су лукавство, подозрење, безверје, зла ћуд, злонамерност, дрскост и читав рој сличних порока. Стога немојмо дозволити у себи велико зло, тј. душевну болест, помрачење помисли, отуђење од Бога, незнање сродства, почетак рата и пуноту несрећа, [присуство] лукавог демона који се зачиње у нашим душама и слично неком безобзирном житељу заузима нашу унутрашњост, преграђујући пут Светоме Духу. Међутим, Дух кротости неће отпочинути на месту где су *непријатељства, свађе, пакости, гнев, пркоси, раздори* (Гал.5,20), који у душама стварају непрестану пометњу. Поверујмо поуци блаженог Павла и удаљимо од себе сваку горчину и гнев и љутину и вику *са сваком злобом* и будимо благи и милостиви једни према другима (уп. Еф.4,31,32), очекујући блажену наду обећану кроткима (*блажени су кротки, јер ће наследити земљу* - Мт.5,5) у Христу Исусу, Господу нашем, коме нека је слава и сила у векове. Амин.

БЕСЕДА ПРОТИВ ОПИЈАЊА

1. Вечерњи призори подстичу ме на беседу. Међутим, неплодност претходног труда задржава моје стремљење и отупљује моју усрдност. Земљоделац коме није никло прво семе већ са мањом марљивошћу по други пут сеје на истој њиви. Када није било користи ни после многих наговора које сам непрестано чинио саветујући вас у време које је претходило и након седам недеља поста у којима сам вам дању и воћу непрекидно проповедао Јеванђеље благодати Божије, с каквим ћу надама беседити данас? О, колико сте ноћи узалудно провели у бдењу. Колико сте се дана узалудно окупљали. О, кад би било само узалудно. Онај ко је најпре напредовао у добрим делима, да би се потом вратио ранијим навикама, не само да ће изгубити награду за свој труд, него ће бити достојан и најтеже осуде с обзиром да је, окусивши добру Реч Божију и удостојивши се познања тајинстава, све изневерио, будући привучен тренутним уживањем. Речено је: *Немоћан је достојан опроштаја, а силни ће бити силније мучени* (Муд.6,6). За само једно вече, један ударац непријатеља срушио је и поништио сав труд. Где ћемо, дакле, наћи усрдност за садашњу беседу? Добро знајте да бих и заћутао када ме не би плашио пример пророка Јеремије. Не хотећи, наиме, да проповеда непокорном народу он је на себи искусио оно о чему нам говори, тј. распламсавање "огња у недрима", који га је одасвуд ослабио и који више пије могао да задржава (уп. Јер.20,9). Развратне жене су заборавиле на страх Божији и презреле вечни огањ на дан кад је требало да, сећајући се Васкрсења, седе код куће и размишљају о смислу дана у који ће се отворити небеса, кад ће нам се са небеса јавити Судија, и трубе Божије, и васкрсење мртвих, и Праведни суд и свачија награда по делима његовим. Када је, дакле, требало да размишљају о наведеном и да чисте срца своја од лукавих сећања, да сузама оперу прошле грехе и да се припреме за сусрет са Христом у Велики дан Његовог јављања, оне су са себе збациле јарам служења Христу, скинуле са главе доличне покрове, презреле Бога и анђеле Његове и бестидно се изложиле сваком мушком погледу. Оне су распустиле косу и за собом вукле одећу, док су истовремено похотљивог погледа и уз смех који се разливао играле ногама (уп. Ис.3,16) и махнито се предавале плесу, привлачећи к себи сву похотљивост младих људи с којима су се окупиле изван града, уз гробове мученика, те су освећена места учиниле местом своје сопствене срамоте. Оне су оскрнавиле ваздух раскаланим песмама и оскрнавиле земљу газећи је током плеса нечистим ногама. Оне су постале призор за гомилу младића који су их окружили. Поставши уистину бестидне и избежљиве, оне нису изоставиле ни једну претерану лудост. Како да ћутим о реченоме? Како да га достојно оплачем? Узрок душевне штете било је вино, иначе које представља дар Божији за целомудрене у олакшавању болести. Међутим, сада је за похотљиве оно постало оружје разврата.

2. Пијанство је самопроизвољно [призвани] демон који кроз уживање провалује у душу. Пијанство је мајка порока и противљење врлини. Оно одважнога чини плашљивим, целомудреног развратним. Оно не зна за правду и одузима разборитост. Вода се противи ватри, а неумереност у вину потире помисли. Стога

сами оклевао да говорим против пијанства. Не, дакле, што је мало зло и што се може занемарити, него што од беседе нема никакве користи. Пијанац је неразборит и помрачен. Према томе, узалудно је изговарати придике ономе ко их не чује. Ко ме, дакле, да говорим? Онај коме је неопходан савет не слуша шта говорим, а здравомислећи и трезан је чист од страсти и није му неопходна помоћ беседе. Како да се односим према присутнима, с обзиром да је реч бескорисна, а ћутање неприлично? Да занемарим [случај]? Међутим, немар је опасан. Да ли да кажем нешто против пијанца? Међутим, говорићу мртвим ушима. Код заразних болести телесни лекари предохраном штите здраве, док на оболеле уопште не полагају руке. И код нас ће беседа бити само упола корисна, послуживши као заштита за незаражене, али не и као избављење и исцелење од страсти за оне који су већ обузети њоме.

3. Чиме се, човече, разликујеш од бесловесних [животиња]? Зар не даром словесности. Добивши га од свог Творца, ти си постао начелник и господар васцеле творевине. Онај, пак, кога је опијање лишило разборитости изједначаје *се са стоком неразумном* и постаје *јој сличан* (уп. Пс.48,13). У ствари, боље би било да кажем да је онај ко се опија бесловеснији од стоке. Јер, сви четвороношци и звери имају тежњу за спаривањем само у одређеном периоду. Они, међутим, којима је душа везана опијањем, а тело испуњено неприродним жаром, у свако време и у сваком часу теже нечистом и срамном општењу и уживању. И наведено није једина бесловесност која постоји у њима. Наиме, и изопаченост чула показује да су пијанци гори од стоке. Јер, која мавра има слаб вид и нетачан слух као пијаница? Опијени не препознају ни своје најближе и често притичу туђинима као познаницима. Они често прескачу сенку као да је поток или ров. Њихове уши су испуњене звуком и шумом који подсећа на усталасано море. Њима се чини да се земља подиже увис и да се планине окрећу. Они се понекад непрекидно смеју, а понекад су узнемирени и неутешно плачу. Час су дрски и неустрашиви, час бојажљиви и плашљиви. Сан им је тежак, бунован, пун гушења и сличан стварној смрти. У будном стању њима је горе неголи у сну, будући да им је живот сновиђење. Они који немају одећу и који сутра неће имати шта да једу, под дејством опијености царују, предводе војску, подижу градове и деле новац. Вино које кључа у њима испуњава њихова срца маштањима и обманама. Други бивају заведени у супротне страсти, тј. падају у очајање, постају потиштени, немирни, плачљиви, уплашени и претрашени. Исто вино услед различите телесне грађе у душама изазива различите страсти. Оне код којих изазива узбурканост крви, која се појављује на површини тела, оно чини светлима, пријатнима и радоснима. Код оних, међутим, код којих својом тежином гуши [телесну] грађу, скупљајући и згрушавајући њихову крв, оно изазива супротно расположење. Да ли, уосталом, треба да говоримо о тегобама многих других страсти, тј. о тешкој нарави, о брзој раздражљивости, о гунђању, о промењивости душе, о вици, о смућењу, о пријемчивости за сваку заблуду, о неуздржљивом гневу?

4. Неуздржаност у уживањима излива се из вина као са извора. У неуздржљивог улази и болест пожуде. Она се пројављује кроз махниту скотску тежњу за женским као другом срамотом пијанца. Бесловесне [животиње] познају природне законе и

понашају се у складу са њима, док пијанци у мушком полу траже женски, а у женском мушки. Није лако речима исказати колико невоље проиходи из пијанства. Заразна [болест] не делује на људе у једном тренутку, већ се постепено ваздухом у тела уноси њена шкодљивост. Вино, међутим, штету наноси одмах. Погубивши своју душу и прекривши се сваком нечистотом, пијанци нарушавају и саму телесну грађу. Они слабе и копне од претераног уживања које их распаљује на пожуду. Њихово тешко тело постаје подбуло и усахло, с обзиром да је лишено животног напона. Њима су очи модре, лице бледо, дисање тешко, језик мекан и узвик без значења. Ноге су им слабе као код деце, а пражњење сувишног се одиграва само од себе и истиче као из бездушних. Они су у својим насладама достојнији сажаљења неголи они које је бура захватила насред пучине и којима таласи, сустижући један други, не допуштају да се опораве. Њихове душе се, наиме, потапају, будући преплављене вином. Лађе захваћене буром се олакшавају збацивањем терета када вода почне да их залива. И пијанцима је неопходно да одбаце оно што их оптерећује. Тешко и са напором, они се свог терета ослобађају повраћањем и бљевањем. Они су достојнији сажаљења неголи несретни морепловци. Јер, они пребацују кривицу на ветар и море, тј. на спољашње невоље, док пијанци самопроизвољно у себи изазивају буру опијања. Ђавоимани је достојан сажаљења. Међутим, иако подједнако трпи, пијани не заслужује сажаљење с обзиром да се бори са демоном кога је самопроизвољно призвао. Пијанци припремају и опојне лекове, премда не стога да не би претрпели никакво зло од вина, него да би пронашли начин да непрестано буду пијани. Њима је дан кратак, док им ноћи, чак ни зимске, нису довољно дуге за пиће. И нема краја злу. Вино само побуђује жељу да се још више пије. Оно не задовољава потребу него, напротив, изазива потребу за другим пићем, распаљујући опијене и непрестано рађајући још већу жеђ. Када схвате да је њихова жеља за пићем неутољива, они трпе супротно од онога што желе. Јер, њима су услед дуготрајног наслађивања отупела чула. Прекомерни сјај помрачује вид и они који бивају заглушени високим тоновима у потпуности губе слух због прејаког удара. И пијанци услед прекомерног сластољубља неприметно губе осећање уживања. Вино за њих постаје безукусно и водено, иако ничим није разблажено. Младо [вино] им се чини топлим, иако је сасвим прохладно, с обзиром да ни сам снег не може да угаси пламен који је у њима распламсало преобиле вина. *Коме је авај? Које је бучно? Које се суди? Које су одвратности и свађе? Ко има узалудне ране? Које су модре очи?* Онима који дуго седе поред вина и који разматрају где бивају пијанке (Прич.23,29-30). "Авај" оглашавају оми који плачу. Пијанци су достојни оплакивања с обзиром да *неће наследити Царство Божије* (1.Кор.6,10). "Бука" је смућеност коју вино изазива у помислима. "Одвратност" бива услед горчине која проистиче од уживања пића. Њима се везују ноге. Њима су везане и руке услед испарења која испушта пиће. Уосталом, и пре наведеног страдања, за време самог пијења њима се догађају напади који су својствени онима који имају поремећен разбор. Када се мождани [омотачи] испуне маглом од испаравања вина, главу погађају неподношљиви болови. Немајући снаге да се усправно држи на леђима, она се нагиње лево и десно, љуљајући се на кичменим пршљеновима. "Свађом" се, пак, назива разговор који у време пировања воде неумерени и завађени. "Узалудне ране" се дешавају

пијаницама који од опијености не могу да стоје усправно. Они се клате и падају на све могуће начине, услед чега на телу морају имати узалудне ране.

5. Међутим, ко ће наведено рећи винопијама? Њихова глава је тешка од опијености, те дремају, зевају, виде као кроз маглу и осећају мучнину. Због тога не слушају учитеље који им се на многим местима обраћају: *Не опијајте се вином, у чему је разврат* (Еф.5,18) и: *Вино је варљиво, а опијање погрудно* (Прич. 20,1). Но, будући да их не слушају, они сакупљају плодове пијанства. Тело им, наиме, отиче, очи су им влажне, а уста сува и горе. Јаруге у које утичу пролећне бујице изгледају пуне. Међутим, када прође поплава, оне остају суве. И уста пијанца су пуна и влажна док се наливају вином. Међутим, тек што оно протекне низ њих, показује се да су сува и лишена влажности. Јер, непрестано употребљавана и неумерено наливана вином она губе своју животну влажност. Која ће људска грађа бити довољно снажна да се супротстави свим лошим последицама пијанства? Постоји ли начин да тело које се непрестано распаљује и увек бива преплављено вином не постане слабо, болешљиво и исцрпљено? Од њега долази дрхтање и ослабљеност. Будући да се од претеране употребе вина прекида дисање, живци губе свој напон и долази до дрхтања у свим деловима тела. Због чега на себе навлачиш Каиново проклетство да се тресеш и осећаш вртоглавицу читавог живота. Јер, тело које нема природну потпору нужно се колеба и спотиче.

6. Докле са вином? Докле са пијанством? Најзад, постоји опасност да од човека постанеш блато. Од свакодневног опијања сав си растворен у вину и трулиш заједно са њим. Од тебе се шири задах укуслог вина, као из ислуженог сасуда. Исаија такве оплакује: *Тешко онима који ране, те ишту сикер* [тј. силовито пиће] *и остају до мрака док их вино не распали. Уз гусле и свирале они пију вино и не гледају на дела Господња и не схватају дела руку Његових* (Ис.5,11-12). Код Јевреја је обичај да сикером називају сваки напитака који може изазвати пијанство. Према томе, људе који са настанком дана гледају где се одржавају пијанке, траже крчме и места где се продаје вино, те примају једни друге да би заједно пили и на бригу о сличним стварима исцрпљују све душевне силе, пророк оплакује стога што себи не остављају нимало времена за схватање чудеса Божијих. Они својим очима не дају предах да погледају на небо, да се науче његовој лепоти, да размотре васцело устројство бића и да на основу њиховог поретка схвате Створитеља. Чим сване дан, они украшавају места својих гозби саговима и цветним засторима, показујући марљивост и старање у припреми пехара. Они размештају расхлађене посуде, чаше и боце као за неку представу или празник, као да мноштво посуда може да сакрије презасићење и као да ће замена и премештање чаша продужити време пијанчења. Наћи ће се и старешина гозбе, предводник винолија и начелник трпезе: они у нeredу измишљају ред, у недоличном делу - устројство. Копљоноше спољашњим властима придају извештај значај. И пијанство се, слично царици, окружује слугама како би се преобиљем усрдности покрила његова срамота. Додају се и венци, цвеће, мирисна уља, кађење и хиљаде измишљених увесељавања како би се забавили они који пропадају. Пошто гозба одмакне, почиње изазивање у количини пића, тј. надметање и такмичење међу онима који сматрају да је част превазићи друге у пијанству. Њихов законодавац је ђаво, а награда за победу - грех. Онај ко у себе

улије највише чистог [вина] од других добија победнички [венац]. Уистину, *слава* [њихова] је у *срамоти њиховој* (Фил.3,19). Они се надмећу један са другим, премда у ствари кажњавају сами себе. Која реч би могла да опише срамоту онога што се догађа? Сви су испуњени бесловесношћу, све је испуњено пометњом. Побеђени се напијају, напијају се и победници, а служинчад се смеје. Руке отказују у служењу, уста не прихватају више, утроба се кида, али се зло не зауставља. Лишивши се природне силе, јадно тело је потпуно ослабило с обзиром да није у стању да поднесе насиље неумерености.

7. Тужног ли призора за хришћанске очи. Мужа који се налази у цвету узраста, пуног телесне снаге, изузетног међу војницима преносе кући у лежећем положају. Он није у стању да стоји усправно и да корача на својим ногама. Онај ко треба да је страشان за непријатеље постаје повод за поругу деци на трговима. Он је оборен без оружја и убијен без непријатеља. Наоружан човек, у самом цвету младости, постао је плен вина и спреман је да од непријатеља претрпи шта им се прохте. Пијанство је губитак [владања] помислима, пропадање снаге, превремено старење и брза смрт. Пијани су заправо незнабожачки идоли. *Очи имају и не виде, уши имају и не чују* (Пс. 113,1213). Њима су се руке укочиле, а ноге обамрле. Ко је злоумислио [описано]? Ко нас је послужио отровом махнитости? О, човече, од гозбе си начинио битку. Младиће изводиш држећи их под руку као да су рањени на бојном пољу и вином умртвљујеш цвет младости. Ти [човека] зовеш код себе на вечеру као пријатеља, а удаљујеш га од себе обамрлог, вином угасивши у њему живот. Пошто се презасите вином, они тек почињу да пију. И пију слично стоци као из самообликоване чесме на којој су се појавиле славине које одговарају броју гостију. Током гозбе њима долази младић снажних плећа и још увек трезан, носећи огроман пехар расхлађеног вина. Одгурнувши њихове пехарнике, он стаје на средину и кроз савијене цевчице свима који су на гозби подједнако дели опијање. Ето нове мере неумерености, како нико никога не би превазишао у неуздржању, с обзиром да се равномерно препуштају опијању. Пошто су међусобно поделили славине, тј. пошто је сваки узео ону која је окренута према њему, они не престају да пију, слично биковима који пију из водопоја, хитајући да у грло убаце колико уопште кроз сребрне славине може да истекне из расхлађеног сасуда. Обори, међутим, поглед према јадној утроби и одмери величину сасуда чију садржину прима: његова запремина је равна котлу. И немој гледати хоћеш ли ускоро испразнити посуду са вином, него погледај на сопствену утробу, која је одавно пуна. Према томе, *тешко онима који ране, те ишту сикер и остају до мрака проводећи дан у опијању. Уз гусле и свирале они пију вино и не гледају на дела Господња и не схватају дела руку Његових. Вино их распаљује* (уп. Ис.5,11). Врелина коју изазива вино преноси се на тело и чини га лако запаљивим за ужарене стреле непријатеља. Вино потапа помисли и ум и, слично пчелињем роју, побуђује страст и уживање. [Пијани] личи на кочију коју вуку коњи који су збацили кочијаша? Шта више, и лађа без кормилара, коју таласи бацају на све стране, изгледа сигурнија од пијаног.

8. После сличних несрећа, мушкарци и жене који су образовали заједнички скуп и предали душе винољубивом демону, једни друге позлеђују жаокама страсти. И с једне и с друге стране [видимо] смех, развратне песме и блудне покрете руку који

подстичу похотљивост. Кажи ми да ли се смејеш и да ли се наслађујеш срамним наслађивањима иако би требало да плачеш и уздишеш због онога што је претходило? Ти певаш развратне песме, одбацивши Псалме и појање [свештених] песама, које си научио. Ти покрећеш ноге, скачеш као сулуд и плешеш непристојно иако би требало да савијаш колена ради поклоњења. Кога ћу оплакивати? Неудате девојке или жене које већ носе јарам супружничтва? Једне су се кући вратиле без девствености, а друге су се мужевима вратиле без целомудрености. Уколико су неке и избегле телесни грех, ипак су примиле трулежност у душу. Исто морам рећи и о мушкарцима. [Мушкарац] је рђаво погледао и на њега су рђаво погледали. *Сваки који погледа на жену са жељом за њом, већ је учинио прељубу са њом у срцу своје* (Мт.5,28). И случајни сусрети су опасни за оне који знатижељно гледају. [Шта тек да се каже] за намеран избор састајалишта у којима се могу видети жене ружне због опијености, са развратним изгледом и раскаланим песмама у устима, које кроз слух побуђују махнитост уживања у неуздранима? Шта ће рећи и чиме ће се оправдати они који кроз сличне призоре сакупљају мноштво зала? Хоће ли рећи да нису гледали да би подстакли похоту? Међутим, према неумољивој пресуди Господњој, они подлежу осуди за прељубу (уп. Мт.5,28). Како ће вас прихватити Педесетница, кад сте се наругали Пасхи? На Педесетницу се догодио откривени и свима видљиви силазак Духа Светога. Међутим, ти си себе унапред учинио обиталиштем противнога духа. Ти си постао идолски храм уместо да усељавањем Духа Светога постанеш храм Божији (уп. Рим.8,11). На себе си навучао клетву пророка, који говори испред лица Божијег: *Претворићу празнике ваше у жалост* (Ам.8,10). Како ћете управљати слугама када и сами као робови служите лудим и погубним жељама (1.Тим.6,9)? Како ћете саветовати децу када и сами водите безуман и неуредан живот? Шта, дакле? Да вас оставим у [наведеном] стању? Плашим се, међутим, да распуштени не постане још бестиднији и да ожалашћени не буде *савладан од превелике жалости* (2.Кор.2,7). Јер, речено је: *Исцелене ће да обустави велике грехе* (Проп.10,4). Пост ће исцелити пијанство, а Псалам срамне песме. Сузе пека буду лек за смех. Уместо тапшања, приклањај колена. Уместо да плескаш рукама, ударај се у груди. Нека се украшавање одећом замени смирењем. Изнад свега, нека те милостиња искупи од греха. Јер, *откуп за човека јесте његово богатство* (Прич. 13.8). Прими многе несретнике у молитвену заједницу како би ти била опроштена зла која си смислио и починио. [Речено је]: *Поседа народ, те једоше и пише, а потом усташе да играју* (Изл.32,6), при чему њихова игра беше идолслужење. Стога се Левити наоружаше против своје браће и освешташе руке за свештенство. И вама, који се бојите Господа и жалите због срамоте неприличних дела, заповедам да састрадавајте са њима као са сопственим болесним удовима уколико видите да се кају због неприличности онога што је учињено. Уколико, пак, видите да су надмени и да презиру вашу жалост због њих, *изиђите из њихове средине и одвојте се... и не дохватите се нечистог* (2.Кор.6,17), како би се постидели и дошли до познања сопственог зла, а ви добили награду за Финесову ревност (уп. Бр.25), према праведном суду Бога и Спаса нашега Исуса Христа, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

БЕСЕДА НА РЕЧИ "ПАЗИ НА СЕБЕ" (Пон.15,9)

1. Бог који нас је створио подарио нам је употребу речи како бисмо једни другима откривали судове срца и како би свако од нас, с обзиром на заједничку природу, преносио ближњем своја премишљања, износећи их из скривница срца као из неких ризница. Кад бисмо, међутим, живели са нагом душом [тј. без тела], могли бисмо одједном саопштавати своје мисли једни другима. Како, пак, мисли у нама ствара душа која је прекривена завесом тела, неопходне су речи и именована да би се показало оно што лежи у дубини. Услед тога, чим добије звук који је означава, наша мисао се преноси речима као лађом и препливава кроз ваздух, прелазећи од оног ко говори ка оном ко слуша. Уколико наиђе на велику тишину и ћутање, реч ће се сакрити у слух поучаваних као у спокојну и безметежну луку. Уколико, пак, бука слушалаца, слична силној бури, буде дувала насупрот, реч ће, развезана по ваздуху, доживети бродолом. Према томе, својим ћутањем обезбедите тишину беседи. Јер, можда ће вам се показати да носи понешто корисно. Реч истине је тешко ухватити: она лако може промаћи непажљивима. Према домостроју Духа, она је сажета и кратка, у маломе саопштавајући много. Услед њене сажетости, њу је лако запамтити. Природну врлину беседе сачињава избегавање сакривања значења кроз нејасноћу, као и избегавање обиља непотребних реченица или испразних ствари. Слична је и реч коју смо сада прочитали из Мојсијевог књиге. Они који воле поуке свакако су је запамтили, осим ако услед своје краткоће није промакла вашим ушима. Ради се, наиме, о изреци: *Пази на себе, тј. да се у твојој срцу потајно не нађе реч безакоња* (Пон.5,19). Ми људи веома лако грешимо у разуму. Знајући да се највећи део греха извршава у тежњама наше намере, Онај који је *понаособ саздао срца* наша (уп. Пс.32,15), превасходно заповеда да имамо чистоту у владајућем [делу душе]. На тај начин је Он оно чиме најлакше грешимо достојно и највеће заштите и старања. Опрезни лекари предупредујућим прописима обезбеђују немоћна тела. И наш заједнички Старатељ и истински Исцелитељ душа је најчвршћим стражама обезбедио оно што је у нама, по Његовом знању, најсклоније греху. Телесне радње захтевају време, повољне околности, напор, сатруднике и сличне услове. Покрети, пак, разума су безвремени, врше се без напора, једноставно се уобличују и погодује им свако доба. Једном се један озбиљан човек, кога су величали због частитости и који је споља носио маску целомудрености, са разумом преносио на место греха у невидљивом кретању срца, све седећи међу онима који су ублажавали његову врлину. Он је у машти видео предмет својих жеља, сањарио о неприличном општењу и у скривници срца јасно изображавао уживање, чинећи изнутра грех који нема сведока и који свима остаје непознат све *докле не дође* Онај који осветљује *што је скривено у тами* и објављује *намере срца* (1.Кор.4,5). Стога се побрини *да се у твојој срцу потајно не нађе реч безакоња*. Јер, онај ко *погледа на жену са жељом за њом, већ је учинио прелубу са њом у срцу своје* (Мт.5,28). Телесне радње имају много препрека, док онај ко грешити намером извршава грех брзином мисли. Према томе, где је брз пад, нама је дата и брза одбрана. Стога је посведочено: *Да се у твојој срцу потајно не нађе реч безакоња*. Али, биће боље да се вратимо самом почетку беседе.

2. Речено је: *Пази на себе*. Бог који је све створио дао је сваком живом [бићу] подстицај за заштиту сопственог састава. Уколико пажљиво почнеш да изучаваш, открићеш да се већина бесловесних [животиња] одвраћа од штетног, премда се никад није учила. Осим тога, оне према природној привлачности теже да се наслађују оним што им користи. Нама је, пак, Бог, који нас васпитава, дао наведену велику заповест да бисмо уз помоћ словесности налазили оно што је њима дато од природе, да бисмо оно што бесловесне [животиње] чине без надзора чинили пажљиво и уз непрестано надгледање помисли, да бисмо били верни чувари подстицаја који су нам дати од Бога, да бисмо се клонили греха као што се оне клоне отрова у храни и да бисмо трагали за правдом као што оне траже храњиве биљке. Према томе, *пази на себе* како би могао да разликујеш штетно од спасоносног. Међутим, могуће је двоструко пажење на себе: телесним очима мотрити на видљиве предмете или умном силом душе се погружавати у сагледавање бестелесног. Уколико кажемо да је ова заповест ограничена само на дејствовање очију, истог часа ћемо признати немогућност њеног извршења. Јер, како човек може да читаваг себе обухвати очима? Око не може да управи поглед на само себе, не досеже до темена, не познаје ни леђа, ни лице, ни распоред унутрашњих [органа] у утроби. Међутим, безбожно је тврдити да су заповести Духа немогуће. Према томе, преостало нам је да ову заповест схватимо у смислу дејствовања ума. Према томе, *пази на себе*, тј. мотри на себе са свих страна. Нека твоје душевно око буде недремљиво како би сачувао самога себе. Проћи ћеш посред многих замки. Непријатељ је на многим местима поставио скривене замке. Стога мотри на све и *спаси се као срна из клопке и као птица из замке* (Прич.6,5). Срндаћ не пада у клопке због оштрине свог вида. Он је и назив добио по својој оштровидости[1]. И опрезна птица лакоћом својих крила успева да се узвиси изнад ловачке препредености. Пази, дакле, да се у чувању себе не покажеш лошији од бесловесних [животиња] и да, заплевши се у замке, не постанеш плен ђавола, с обзиром да ћеш бити жив уловљен да вршиш вољу његову (2.Тим.2,26).

3. Према томе, *пази на себе*. Другим речима, немој да пазиш ни на оно што је твоје, ни на оно што је око тебе, него искључиво на самога себе. Јер, једно смо ми сами, а друго - оно што је наше и оно око нас. Ми смо душа и ум, будући да смо створени по образу Творца (уп. Пост.1,26). Наши су, пак, тело и чула, а око нас су новац, вештине и друге животни проналасци. Шта, дакле, значи ова реч? Немој пазити тело, немој трчати на све начине за телесним добрима, тј. за здрављем, лепотом, наслађивањем, уживањима и дуговечношћу, немој се дивити новцу, слави или господству. Немој сматрати великим оно што служи за привремени живот да не би, бринући се о њему, занемарио свој превасходни живот. Напротив, *пази на себе*, тј. пази на своју душу. Њу украшавај и о њој се брини, како би својом брижљивошћу предупредио сваку нечистоту коју јој доноси порок. Постарај се да је очистиш од сваког греховног срама и да је просветиш сваком лепотом врлине. Испитај самога себе и познај своју природу. [Схвати] да је тело твоје смртно, а душа бесмртна, те да је наш живот двојак: једно је својствено телу и брзо пролази, док је друго сродно души и не дозвољава описивање. Због тога, *пази на себе*, тј. немој се заустављати на смртном као на вечном, нити презири вечно као пролазно. Занемаруј тело које пролази и старај се за душу која је бесмртна ствар. Са свом могућом брижљивошћу

проникни у самога себе како би и једном и другом дао оно што је неопходно: телу храну и одећу, а души правила побожности, долично понашање, подвизавање у врлини и исправљање од страсти. Немој дебљати тело, нити се старај о плотским неспокојствима, будући да *тело жели против Духа, а Дух против тела, а ово се противи једно другоме* (Гал.5,17). Пази се да удебљавши тело не даш веће господство ономе што је лошије. Уколико приликом мерења на теразијама оптеретиш један тас, ти ћеш олакшати други, који му је супротан. Слично се дешава са телом и душом: изобиље у једном нужно ће изазвати оскудицу у другом. Кад је тело у добром стању и обременењено угојеношћу, ум ће нужно бити тешко покретан и слаб за њему својствена дејства. Међутим, када је душа добро устројена и поучавањем у добру узвишена до величине која јој и доликује, неминовно ће доћи до увенућа телесних стремљења.

4. Иста заповест је корисна за болесне, али је погодна и за здраве. Лекари саветују болесне да пазе на себе и да не запостављају ништа што служи исцелењу. На сличан начин и Слово, Исцелитељ наших душа, уз малу помоћ [тј. савет изреке] исцељује нашу душу која страда од греха. Према томе, *пази на себе*, како би помоћ од исцелења била сагласна мери прегрешења. Твој грех је велики и тежак? Неопходна ти је дуга исповест, горке сузе, стално бдење, непрекидни пост. Твој грех је лак и подношљив? Нека се и покајање изједначи с њим. Само *пази на себе* да би упознао и здравље и болест душе. Јер, многи су услед прекомерне непажње пали у велике и неизлечиве болести, не знајући чак ни да су болесни. Велика је корист од ове заповести и здравима који су се укрепили за делање. Јер, као што исцељује болесне, она усавршава и здраве. Свако, наиме, ко се научи тој изреци јесте служитељ неког од дела која нам прописује Јеванђеље. У великом дому, у овој Цркви *нема само златних и сребрних судова, него и дрвених и глинених* (2.Тим.2,20), као што има и свих врста занимања. Дом Божији, *који је Црква Бога живога* (1.Тим.3,15), има своје ловце, путнике, неимаре, домостројитеље, земљоделце, пастире, борце, војнике. Свима њима приличи ова кратка изрека: она свакоме налаже тачност у делима и старање о произвољењу. Ако си ловац, послат од Господа који каже: *Ја ћу послати многе ловце да их лове по свакој гори* (Јер.16,16), брижљиво *пази на себе* како ти плен не би побегао и како би Господу привео оне што су подивљали од зла, које ћеш најпре уловити речју истине. Ако си путник, сличан оном ко се моли: *Корак моје управе* (Пс. 118,133), *пази на себе* и не скрећи ни десно ни лево, него корачај царским путем. Неимар, опет, нека с надом положи темељ вере, који је Исус Христос. Нека домостројитељ посматра како зида како не би [користио] *дрва, сено и сламу, већ злато, сребро и драго камење* (1.Кор.3,12). Пастиру, пази се да не пропустиш неку обавезу коју ти налаже пастирско звање. Какве, наиме, обавезе? Обратити заблудело, превити рањено, исцелити болесно. Земљоделче, окопај бесплодну смокву и додај јој све што ће потпомоћи њену плодност (уп. Лк.13,8). Војниче, буди *састрадалник у Јеванђељу* (2.Тим.2,3) и ратуј *добар рат* (1.Тим. 1,18) *против духова злобе* (Еф.6,12), против телесних страсти, узевши *свеоружје Божије* (Еф.6,13) и не упличући се у *послове обичног живота да би угодио војводи* (2.Тим.2,4). Борче, *пази на себе* да не би преступио неки од подвижничких закона, јер *нико не добија венац ако се не бори по праву* (2.Тим.2,5). Подражавај Павла и трчећи, и борећи се и бијући се (уп.

1.Кор.9,26). И сам, као добар борац, имај непоколебив поглед душе. Штити и рукама прекривај осетљива места и немој скидати очи с противника. На путу стреми за оним што је пред тобом (уп. Фил.3,13) и трчи да добијеш [награду] (1.Кор.9,24). У борби војуј с невидљивим [непријатељима]. Изрека захтева да у животу будеш управо такав, а не малаксао и поспан, те да стојиш трезвоумно и будно.

5. Уколико будем описивао сва занимања која садејствују Јеванђељу Христовом и сили ове заповести неће ми бити довољан цео дан. Она једноставно приличи свима. *Пази на себе*, буди трезвоуман, промишљен, чувар садашњег, али и промислитељ о будућем. Немој да услед немара испустиш из руку оно што већ постоји. Немој да сматраш да ти је у рукама и да се наслађујеш оним што не постоји, а можда неће ни постојати. Јер, млади људи по природи имају слабост да лакомислено сматрају да поседују оно чему се само надају. Чим се умире или се нађу усред ноћне тишине, они стварају непостојећа маштања, лакоћом разума преносећи се свуда. Они себи обећавају знаменитост у животу, блистав брак, добру децу, дубоку старост, свеопште поштовање. Како нису у стању да на нечему зауставе своје наде, они се надимају и оним што људи сматрају највећим. Они стичу прекрасне, огромне куће и испуњавају их најразличитијим драгоценостима, ограђују онолико земље колико им је испразност њихових помисли одвојила од васцеле творевине и приходе које од ње убирају затварају у ризнице таштине. Потом придодају стада, небројено мноштво слугу, грађанска начелства, управљање народима, старешинство над војском, ратове, трофеје, па чак и царску власт. Задобивши све речено у пустим маштањима разума, они услед свог прекомерног безумља уображавају да се оним чему се надају већ наслађују као присутним и баченим пред њихове ноге. Гледање снова у будном стању тела представља болест која је својствена лењој и немарној души. Заустављајући ослабљеност разума и запаљеност помисли, те као неком уздом задржавајући његову непостојаност, реч [Писма] даје велику и мудру заповест, говорећи: *Пази на себе*. Немој замишљати непостојеће, него на своју корист располагај постојећим. Мислим да законодавац употребљава тај савет и због искорењивања још једне уобичајене страсти. Наиме, свакоме од нас је лакше да се занима за туђе, неголи да разматра своје сопствено. Да нам се наведено не би догодило, он каже: "Престани да марљиво гледаш пороке код других и да своје помисли упошљаваш испитивањем туђих немоћи". Напротив, *пази на себе*, тј. обрати душевно око на истраживање самога себе. Јер, према речи Господњој, многи примећују *труну оку брата свога, а брвно у оку своје не осећају* (Мт.7,3). Стога непрестано испитуј самога себе [са намером да утврдиш] да ли ти је живот сагласан заповести. Немој испитивати спољашње [са намером] да у некоме нађеш неки недостатак, угледајући се на суровог и надменог фарисеја који је оправдавао себе и унижавао цариника. Напротив, непрестано осуђуј самога себе. [Разматрај] да ли си у нечему сагрешио размишљањем, није ли ти негде језик предухитрио разум, није ли се међу делима руку твојих нашло нешто непромишљено. Уколико нађеш много прегрешења у свом животу (а несумњиво ћеш их наћи, будући да си човек), кажи речи цариника: *Боже, милостив буди мени грешноме* (Лк.18,13). Према томе, *пази на себе*. Изрека ће ти бити корисна као добар саветник који те опомиње на човеков ход и ако живиш у благостању и ако се читав твој живот одвија према

убичајеном току. Уколико те, пак, угњетавају тешке животне прилике, она ће ти благовремено насладити срце. На тај начин те разметљивост неће узнети до прекомерне гордости, нити ћеш услед очајања пасти у малодушну чамотињу. Да ли се можда гордиш својим богатством, поносиш својим прецима, одушевљаваш отаџбином, телесном лепотом и почастима које ти сви указују? *Пази на себе*, будући да си смртан. *Ти си прах и у прах ћеш се вратити* (Пост.3,19). Погледај оне који су пре тебе живели у сличној знаменитости. Где су они који су били окружени грађанским господствима? Где су ненадмашни говорници? Где су они који су приређивали велике светковине? Где су чувени одгајивачи коња, војсковође, сатрапи, тирани? Зар није [остала] само прашина? Зар није [остала] само бајка? Зар није мали број костију остао као споменик њиховог живота? Загледај се у гробове и [утврди] да ли можеш да разликујеш ко је слуга, а ко господар, ко је сиромашан, а ко богат? Уколико имаш способности разабери ко је роб, а ко цар, ко је снажан, а ко слаб, ко је ружан, а ко леп. Према томе, сећајући се своје природе, ти се никада нећеш надути. А себе ћеш схватити уколико будеш пазио на себе.

6. Да ли си, можда, човек незнатног порекла, или непознат, или најсиромашнији међу сиромашнима, или без дома и отаџбине, или болестан, или лишен и најосновније исхране, или страхујеш од господственика, или се свакога плашиш због ниског положаја (јер, речено је: *Сиромах не подноси претње* - Прич.13,8)? Ипак, немој очајавати и нипошто немој губити добру наду. Ти у садашњости немаш ничега на чему би ти позавидели, али узнеси своју душу према добрима која ти већ постоје код Бога и која су ти, према обећању, припремљена за убудуће. Најзад, ти си човек, једино богоздано [тј. особеним Божијим дејством створено] живо [биће]. Зар ти није довољно што здраво мислиш, што те је ради горње радости сопственим рукама сачинио Бог, који је све саздао? Зар ти није довољно што, будући саздан по образу свога Творца, добрим држањем можеш да достигнеш равноанђелску част? Ти си добио умну душу којом размишљаш о Богу, помислима продирући у природу бића и убирајући најслађе плодове мудрости. Теби су покорене и потчињене све животиње: и оне које живе на копну (било дивље или питоме), и оне које живе у води и оне које лете по ваздуху. Зар ти ниси изумео разне вештине и подигао градове? Зар ниси измислио и оно што ти је неопходно и оно што служи наслађивању? Зар твоја словесност није учинила да ти пучина буде проходна? Зар земља и море не служе твом животу? Зар ти ваздух, небо и мноштво звезда не показују своју складност? Због чега си малодушан? Зато што немаш коња са сребрним уздама? Али, ти имаш сунце које непрекидно, током читавог дана, пред тобом носи светиљку. Ти можда немаш блиставо злато и сребро, али имаш месец који те обасјава својом хиљаду пута јачом светлошћу. Ти се не возиш златом опточеним колима, али имаш ноге као сопствена и природна кола. Због чега ублажаваш људе који су напунили новчанике и којима су неопходне туђе ноге да би прешли са једног места на друго? Уколико не спаваш на постељи од слоноваче, ипак имаш земљу која је много скупоценија од слоноваче: на њој ти слатко почиваш, имајући лак и безбрижан сан. Ако и не лежиш под златним кровом, ти над собом имаш небо које блиста неизрецивом лепотом звезда. Све речено је, међутим, још увек људско. А постоји и нешто друго, далеко значајније. За тебе је Бог био међу људима и за тебе се раздељују дарови Светог Духа. [Ради тебе]

постоји уништење смрти, нада у васкрсење, заповести Божије, које усавршавају твој живот, усхођење ка Богу уз помоћ заповести, прекрасно Царство небеско и припремљени венци правде, уколико се не удаљиш од труда врлине.

7. Уколико пазиш на себе, око себе ћеш открити све речено, па и још више. Наслађујући се присутним, ти нећеш бити малодушан због оног што недостаје. Било где да се налазиш, ова заповест ће ти бити од велике помоћи. На пример, гнев је обузео твоје помисли и разјареност те вуче ка недоличним речима и суровим и звероподобним поступцима? Међутим, ако пазиш на себе ти ћеш умирити гнев као тврдоглавог и младог коња који не трпи узде, поражавајући га изреком као ударцима бича. [Њоме] ћеш задржати језик и нећеш подићи руку на онога ко те огорчио. И опет, рецимо да рђаве похоте распаљују твоју душу и бацају је у неуздрана и нечиста стремљења. Уколико, пак, пазиш на себе и сетиш се да ће оно што ти је сада слатко имати горак крај, да ће голицање које сада уживање изазива у нашем телу родити отровног црва који ће нас бесконачно мучити у геени и да ће распаљивање тела бити мајка вечног огња, уживања ће истог часа ишчезнути и дати се у бекство, док ће у души настати чудесна тишина и безмолвије, као што и присуство целомудрене госпође утишава жагор живахних служавки. Према томе, *пази на себе* и знај да у души постоји словесни и умни део, као што постоји и страствени и бесловесни. Словесном делу природно припада превласт. Другом, пак, припада потчињеност и послушност словесном делу. Дакле, никад немој дозволити да се ум пороби и постане слуга страсти. Исто тако, немој допустити страстима да устану против словесности и да присвоје власт над душом. Уопштено говорећи, верно поимање самога себе биће довољно за руковођење ка поимању Бога. Уколико пазиш на себе, неће ти ништа бити неопходно да би ушао у траг Творца све творевине, већ ћеш у себи самом, као у неком малом украсу, уочити велику мудрост свог Створитеља. Из бестелесности душе која се налази у теби схвати да је и Бог бестелесан. Знај да Он није ограничен местом, с обзиром да ни твој уму није одређено обитавање на неком одређеном месту: он се само услед свог сједињења са телом налази на одређеном месту. Верујући да је Бог невидљив, појмићеш и своју сопствену душу, с обзиром да се ни она не може приметити телесним очима. Она нема ни боју, ни изглед, нити се може описати неким телесним цртама, спознајући се само по дејствима. Стога не тражи да Бога дохватиш телесним очима, већ разуму препусти веру, имајући о Богу умно поимање. Диви се Уметнику који је силу душе привезао за тело. Достижући се до сваког његовог краја она доводи у сагласност и заједницу удове који су међусобно најудаљенији. Размисли о сили коју душа преноси на тело и о саосећању које тело враћа души, те о начину на који тело прима живот од душе, а душа прихвата бол од тела. Помисли на ризнице познања које има [душа] и на [чињеницу] да учење новог не помрачује оно што је научено раније, него се сећања чувају несливено и разговетно, урезана у владалачки [део] душе као у неки бакарни стуб. Помисли да душа, која је посрнула у телесне страсти, губи своју лепоту и да опет, очистивши се од срама злоће, уз помоћ врлине усходи ка подобју Творца.

8. Након сагледавања душе ако ти је угодно пази и на устројство тела. Задиви се доличном обиталишту за словесну душу, које је устројио најбољи Уметник. Од

свих живих [бића], Он је једино човеку дао усправан положај како би ти већ из спољашњег изгледа могао да схватиш да твој живот има сродство са горњим. Сви четвороношци гледају у земљу и повијени су према утроби, док је човеков поглед управљен према небу како се не би бавио утробом и утробним страстима, него како би у целини стремио ка вишњем усхођењу. Поставивши главу на врх тела, Бог је у њу сместио најдостојнија чула. Ту су вид, слух, укус и мирис. Сва чула су распоређена једно поред другог. И поред збијености на малом простору, ниједно не омета дејствовање суседног чула. Очи су заузеле највише осматрачко [место] како им ниједан део тела не би сметао и како би се, незнатно наткривене обрвама, могле непосредно устремити ка висини. Слух, опет, није непосредно отворен, него кроз кружне отворе осећа шумове у ваздуху. Наведено је [дело] највише мудрости како би звук несметано пролазио и у превојима се окретао лево и десно, снажније одјекујући. На тај начин ништа од онога што га омета споља није препрека осећању. Проучи и природу језика: он је мек и гибак. По разноликости свог кретања, он је довољан за сваку потребу речи. Зуби су истовремено и оруђа гласа и чврста потпора језику. Поред тога, они служе и за кушање хране: неки је кидају, а неки мељу. На тај начин, уколико све будеш размотрио с одговарајућом помисли, тј. уколико будеш изучио увлачење ваздуха у плућа, и топлоту у срцу, и органе за варење, и проводнике крви, ти ћеш уочити неистраживу мудрост свога Творца, те ћеш заједно са пророком рећи: *Чудно је знање твоје за мене* (Пс.138,6). Према томе, *пази на себе*, да би пазио и на Бога, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Срна (βорχας) има етимолошке везе са оштровидношћу (οξυβερχια), прим. прев.

БЕСЕДА КОЈА ПОДСТИЧЕ НА СВЕТО КРШТЕЊЕ

1. Разабирајући време за житејске ствари и одређујући време свему што се дешава, мудри Соломон је рекао: *Свему има време и свакој ствари има време. Има време кад се рађа и време кад се умире* (Проп.3,12). Оглашавајући вам спасоносну проповед, ја бих донекле изменио изреку мудрога и рекао: "Има време кад се умире и време кад се рађа". Који је узрок овакве измене? Расуђујући о ономе што је подложно рађању и пропадљивости и пратећи поредак вештаствене природе, Соломон је рођење поставио пре смрти. И заиста, смрт не може да окуси онај ко није најпре окусио рођење. Намеравајући да поведем реч о духовном препороду, ја постављам смрт пре живота. Јер, ми се само умирући телесно рађамо духом, као што говори и Господ: *Ја умртвљујем и оживотворавам* (Пон.32,39). Умримо, дакле, да бисмо живели. Умртвимо *телесно мудровање*, које *се не покорава закону Божијем*, да би се у нама родило *крепко духовно мудровање*, које по природи *одржава живот и мир* (уп. Рим.8,67). Погребимо се са Христом који је због нас умро, да бисмо и устали са Виновником васкрсења. Сваки подухват, дакле, има своје време. Постоји време за сан и време за бдење. Постоји време за рат и време за мир. Међутим, време за крштење јесте читав човеков живот. Тело не може да живи без дисања, док душа не може да постоји уколико не зна Творца. Јер, непознавање Бога јесте смрт душе. Међутим, онај ко није крштен није ни просвећен. Очи без светлости не могу да виде, а ни душа [без просвећења] не може да сагледава Бога. Према томе, за спасење посредством крштења погодно је свако време: и ноћ, и дан, и час, и тренутак или још краћи део времена. Међутим, најпогодније време је свакако оно које је најсродније [дотичној ствари]. Које је би, дакле, време за крштење било сродније од дана Пасхе? Тај дан је спомен Васкрсења, а крштење је сила за васкрсење. Стога у васкрсни дан и примамо благодат васкрсења. Црква снажним проповедањем дуго унапред сазива своје васпитанике како би оне које већ одавно носи у утроби родила у наведено време, тј. како би их одбила од млека речи оглашавања и дала им да окусе чврсту храну догми. Јован је проповедао крштење покајања и к њему *излажаше сва Јудеја* (уп. Мт.3,5-6). Господ, пак, проповеда крштење усиновљења. Ко се, дакле, од оних који се у Њега уздају неће одазвати? Једно крштење беше уводно, а друго завршно. Једно беше удаљавање од греха, а друго - усвојење Богу. Једно је била проповед једног човека, тј. Јована, и све је привукла покајању. Тебе, пак, уче пророци: *Умијте се и очистите се* (Ис.1,16), саветују Псалми: *Приступите Њему и просветите се* (Пс. 33,5), благовесте апостоли: *Покајте се, и да се крсти сваки од вас у име Господа Исуса Христа за опроштење грехова и примићете дар Светога Духа* (Дап.2,38), па и сам Господ призива, говорећи: *Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити* (Мт.11,28 - што је све данас понуђено приликом читања), а ти одуговлачиш, премишљаш се и оклеваш. Иако се још од младости поучаваш речима [вере], ти још ниси приступио истини? Иако свагда учиш, још увек ниси дошао до познања? Зар ћеш читавог живота испитивати и до старости разматрати? Када ћеш постати Хришћанин? Када ћемо те признати као нашег? Прошле године си чекао садашње време [тј. Ускрс], а сад опет чекаш следећу годину? Пази да се не

покаже да дајеш обећања која прелазе границу живота, с обзиром да не знаш шта ће донети наредни дан (Прич.27,1). Немој обећавати оно што није твоје. Човече, призивамо те у живот. Зашто бежиш од призива? Призивамо те на заједничарење у добрима. Због чега пролазиш поред дара? Царство небеско је отворено и Онај ко призива не лаже. Пут је лак. Теби није неопходно ни време, ни издатак, ни брига. Зашто оклеваш? Зашто се повлачиш уназад? Зашто се бојиш јарма као јуница која још није упознала јарам? *Јарам је... благ и време... лако* (Мт.11,30). Он не позлеђује врат, него га прославља. Наиме, ремење не везује врат с обзиром да се захтева да онај ко носи јарам буде самовластан. Видиш ли да се Јефрем окривљује да је упоран као јуница (Ос.4,16) будући да разуздано лута и презире јарам Закона. Потчини свој необуздан врат и буди под јармом Христовим. У супротном, тј, избегавши ремен и ослободивши се у животу, ти ћеш постати лак плен за звери.

2. *Окусите и видите да је благ Господ* (Пс. 34,11). Како ћу објавити сладост меда онима који је не познају? *Окусите и видите*. Искуствено осећање је делотворније од сваке речи. Јудејац не одлаже обрезање због претње да ће се *свака душа која се не обреже осмога дана истребити из народа свога* (Пост.17,14). А ти одуговлачиш нерукотворено обрезање, тј. одбацивање тела [греховности], које се врши у крштењу (уп. Кол.2,11), слушајући и од самог Господа: *Заиста, заиста ти кажем: ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божије* (Јн.3,5). Тамо је постојала патња и рана, а овде постоји освежење душе и исцелење рањеног срца. Да ли се поклањаш Ономе ко је умро за тебе? Одлучи се, дакле, да крштењем будеш погребен са Њим (Кол.2,12). Уколико се не будеш сјединио *са обликом смрти Његове* (Рим.6,5), како ћеш постати заједничар васкрсења? Израил се крстио у Мојсија у облаку и у мору (1.Кор.10,2), представљајући ти праобраз и оцртавајући ти истину која се открила у последња времена. Ти, пак, бежиш од крштења које се уистину извршава (а не тек изображава у мору), крштења у Духу (а не у облаку), крштења у Христа који те је створио (а не у Мојсија који је слуга као и ти). Да није прошао кроз море, Израил се не би раздвојио од фараона. Ти, пак, нећеш бити избављен од горког служења ђаволу уколико не прођеш кроз воду. Израил не би пио од духовног камена да се није праобразно крстио. Теби, пак, нико неће дати истинско пиће уколико се истински не крстиш. Израил је након крштења јео хлеб анђелски (Пс.78,25). Како ћеш ти, међутим, моћи да окусиш од хлеба живог (Јн.6,51) уколико најпре не прихватиш крштење? Израил је кроз крштење ушао у обећану земљу. Како ћеш се ти, опет, вратити у рај уколико се не запечатиш крштењем? Или можда не знаш да је постављен пламени мач да чува пут ка дрвету живота (уп. Пост.3,24): он је за неверне страшан и сажихући, а за оне који су поверовали - приступачан и питома блистав. И Владика је учинио да се он окреће. Наиме, када види верног он окреће тупу страну, а када види некога од незапечаћених он одговара оштрицом.

3. Илија се није престашио када су му приступиле огњене кочије и огњени коњи. Напротив, желећи да буде узнесен, он се одважио на оно што застрашује. Преиспуњен радошћу, он се узнео на огњеној кочији, иако је још био у телу (4.Цар.2Д1). Ти, међутим, не журиш на призив иако није неопходно да се узнесеш на огњеној кочији, него - *водом и Духом* (Јн.3,5). Илија је показао силу крштења на

жртвенику свепаљеница, премда жртву није спалио огњем, него водом. У другим случајевима, природа огња се супротставља води. Међутим, тада је вода три пута тајинствено изливена на жртвеник, постајући начело огњу, тј. разгоревајући пламен слично уљу. "Напуните, рече он, четири ведре воде и излијте на снепаљеницу и на дрва". И рече: "Поновите". И поновише. "Утројите". И утројите (3.Цар.18,34). Речено показује да Бог крштењем усваја онога ко му приступа и да у душама које приступају кроз веру у Тројицу блиста чиста и небеска светлост. Кад би у цркви делили злато, ти ми не би рекао: "Доћи ћу сутра и сутра ћеш ми дати", него би тражио да пожурим са деобом, негодујући због оклевања. Међутим, пошто ти Свештедри не нуди шаролика вештаства, него душевну чистоту, ти измишљаш разлоге и набрајаш оправдања, премда би, напротив, требало да похиташ према дару. О, чуда. Обнављају те без неопходности да будеш прекаљен [у пећи], пресаздавају те без [претходног] рушења, исцељују те без бола, а ти благодат сматраш ништавном. Кад би робовао људима и кад би било објављено ослобађање робова, зар се не би пожурио да тражиш заступнике и преклињеш судије да будеш ослобођен? Најзад, ти би претрпео и шамар, тј. последњи ударац који се задаје робовима[1], само да потом будеш ослобођен од понижења. Пошто си, пак, роб греха (а не људи), проповедник те позива на слободу, тј. да те избави од заробљеништва и учини суграђанином анђела, да те покаже сином Божијим по благодати и наследником добара Христових. Међутим, ти кажеш да још није време да примиш даровано. О, рђавих ли препрека. О, срамне ли и бесконачне запослености. Докле са уживањима? Докле са страстољубљем? Довољно смо живели за свет. Поживимо најзад за саме себе. Шта је равно души по вредности? Шта је вредно колико и небеско Царство? Који је саветник достојнији поверења од Бога? Ко је разборитији од Мудрога? Ко је кориснији од Благога? Ко нам је ближи од Творца? Ева није имала користи што је више веровала савету змије, неголи савету Божијем. О, неумесних ли речи: "Немам времена да постанем здрав. Немој ми показивати светлост. Немој ме приближавати Цару". Ти речено говориш неприкривено. Ти чак говориш и нешто несмисленије. [Рецимо да] имаш бројне државне дугове и да буде објављено ослобађање од дуга. Међутим, неко услед злобе настоји да те лиши удела у опроштају. Ти би наравно узнегодовао и подигао свој глас будући лишен удела у општој милости. Међутим, када ти се проповедају будући дарови (а не само опраштање прошлог), ти си неправедан према самоме себи. Премда мислиш да си добро размислио, ти себи наносиш штету какву ти није нанео ниједан непријатељ. Ти сматраш да си корисно просудио о својим делима премда не прихваташ избављење и умиреш у дуговима? При том знаш да би дужнику који је дуговао десет хиљада таланата био опроштен дуг да није нечовештвом према ближњем узроковао обновљење потраживања (уп. Мт.18,2335). Ми треба да се чувамо да не пострадамо на исти начин због избегавања да опростимо дугове својим дужницима. Пошто добијемо благодат ми треба да [настојимо] да дарови стално остану код нас.

4. Уђи у скровиште своје душе и покрени сећање на своја дела. Немој бити малодушан чак и ако имаш много грехова. Јер, где се умножи грех, онде се још већма умножи благодат (Рим.5,20), наравно, уколико је примиш. Ономе ко много дугује биће много и опроштено како би више љубио (уп. Лк.7,4243). Уколико, пак,

твоји греси нису велики, значајни и смртни (уп. 1.Јн.5,17), зашто се бринеш за будућност. Ти си, наиме, племенито прошао прошло иако си био руковођен само [старозаветним] Законом. Замисли да сада твоја душа стоји на теразијама, те да је с једне стране привлаче анђели, а са друге - демони. Ко ме ће од њих приклонити дивг свога срца? Шта ће победити у теби? Телесно уживање или освећење душе? Наслађивање садашњим или чежња за будућим? Да ли ће те прихватити анђели или ће те задржати они који су те и досад држали? У време ратних дејстава, војсковође својим потчињеним саопштавају знамење како би саборци лакше призивали један другог и како би постојало јасно међусобно разликовање када се у окршају измешају са непријатељем. Према томе, нико неће знати да ли си наш или противнички уколико тајним знацима не покажеш своју припадност нама, тј. уколико се на теби не ознаменује *светлост лица* Господњег (уп. Пс.4,6). Како ће се анђео изборити за тебе? Како ће те отргнути од непријатеља уколико не препозна печат? Како ће рећи: "Ја сам Божији", уколико на себи не носиш препознатљива обележја? Зар ти не знаш да је "крвник" пролазио поред запечаћених домова, док је у незапечаћеним домовима убијао првенце (уп. Изл.12,23-29)? Лопови ће лако опљачкати незапечаћену ризницу. Необележену овцу је лако одмамити.

5. Да ли си млад? Обезбеди своју младост уздом крштења. Да ли си већ преживео најлепше године? Немој губити залиху, немој уништавати заштиту, немој рачунати да је једанаести час исто што и први (уп. Мт.20,12). Јер, и онај ко тек започиње да живи мора пред очима имати свој крај. Кад би ти неки од лекара обећао да ће те извесним средствима и изумима начинити младим, премда си стар, зар не би пожелео да наступи дан кад ћеш видети да си се вратио у цвет младости? Међутим, када крштење обећава да ће ти се обновити душа коју си довео до старења и кроз безакоња учинио оронилом и оскрнављеном, ти презиреш Добročинитеља и не журиш да [искористиш] обећање. Зар не желиш да видиш колико је велико чудо обећања? Како ће се човек поново родити без мајке (уп. Јн.3,4)? Како ће се онај ко је остарио пропадајући у *жељама варљивим* (Еф.4,22) поново оснажити, обновити и доспети у духовни цвет младости? Крштење је откупљење заробљених, отпуштење дугова, смрт греха, препород душе, светла одежа, неприкосновени печат, кочија за небо, виновник Царства, дар усиновљења. Зар за тебе, несретниче, уживање превазилази таква и толика добра? Ја схватам твоје оклевање, премда га и прикриваш речима. Сама дела вапију премда се и не чује твој глас. "Остави ме да користим тело за срамне насладе, да се ваљам у блату задовољства, да окрвављујем руке, да отимам туђе, да варам, да кршим заклетве, да лажем. И кад једном престанем да чиним рђава дела ја ћу примити крштење". Међутим, ако је грех добар, придржавај га се до краја. Уколико, пак, шкоди ономе ко га чини, због чега окореваш у погибелним делима? Онај ко се стара да се ослободи од жучи неће почети да је умножава неуредним и неузддржаним начином [живота]. Неопходно је да тело очистимо од онога што га узнемирује, а не да болест учинимо већом од здравља. Лађа плови изнад воде док подноси тежину терета. Међутим, уколико се пређе мера, она ће потонути. И ти треба да се плашиш да не претрпиш нешто слично и да, чинећи грехе који превазилазе меру праштања, не будеш изложен бродолому пре него што уђеш у очекивано пристаниште. Зар Бог не види оно што се чини и зар не познаје твоје помисли? Зар ти Он помаже у безакоњима? Речено је:

Смислио си безакоње - да ћу ти бити сличан (Пс.49,21). Да би се домогао пријатељства смртног човека, ти га привлачиш добротинствима, говорећи и делајући оно што ће учинити да се радује. Међутим, приближавајући се Богу и надајући се да ће те примити у достојанство сина, ти делаш оно што му је противно, бешчастећи га преступањем закона. Надаш ли се да ћеш заједницу с Њим достићи оним чиме га највише одбијаш? Пази да се не деси да сакупивши мноштво зла и надајући се на искупљење у ствари само нагомилаш грехе, мимоишавши опроштај. *Бог се не да обмањивати* (Гал.6,7). Немој трговати са благодаћу. Немој говорити: "Закон је прекрасан, али је грех угоднији". Уживање је ђаволска удица која вуче у погибел. Уживање је мајка греха, а грех је *жалац смрти* (1.Кор.15,56). Уживање је храна вечног црва. Оно привремено теши онога ко се наслађује, али му касније доноси горчину која превазилази жуч. Оклевање заправо као да изражава: "Нека у мени најпре царује грех, а касније ће се зацарити и Господ. У почетку ћу удове своје дати греху за оружје неправде, а затим ћу их, временом, предати Богу за оружје правде (уп. Рим.6,13). Слично је и Каин приносио жртву: оно што је боље он је узео за своје наслађивање, док је лошије принео Богу, који је иначе, [и једно и друго] створио и даровао. Док си способан за труд, ти своју младост проводиш у греху. Када ти, пак, удови ослабе ти их приносиш на дар Богу, тј. кад их више ни за шта не можеш употребити и када морају да се оставе да мирују, с обзиром да им је снага истрошена услед дуготрајног исцрпљивања. Целомудреност у старости већ није целомудреност, него немогућност [препуштања] неуздржању. Мртвоме се не дају венци. Праведник није онај ко није у стању да чини зло. Док имаш снаге словесношћу савлађуј грех, с обзиром да врлина значи: клонити се зла и чинити добро (уп. 1.Пт.3Д1). Нечињење зла само по себи не заслужује ни похвалу ни казну. Престанак грешења у старости биће узрокован слабошћу. Ми, међутим, хвалимо оне који су добри по произвољењу, а не због принуде. Да ли ти је неко одредио границу живота? Ко је одредио рок твоје старости? Ко може да ти верно обезбеди будућност? Зар не видиш да смрт отима и децу, те да односи и зреле [људе]? Живот нема [свој] рок. Због чега чекаш да дар крштења примиш кад будеш био у грозници, када више не будеш био у стању да изговориш спасоносне речи, нити да их јасно саслушаш (с обзиром да ће се болест настанити и у самој глави), када више не будеш имао снаге да подигнеш руке према небу, нити да станеш на своје ноге, нити да повијеш колена ради поклоњења, нити да се корисно поучиш, нити да непоколебиво [изговориш] исповедање, нити да се сјединиш са Богом, нити да се одрекнеш сатане, па чак, можда, ни да разумно пратиш тајноводство, услед чега ће присутни остати у недоумици да ли си осетио благодат или можда и не осећаш оно што се дешава. Међутим, чак и да са знањем прихватиш благодат, ти ћеш имати у себи талант који неће моћи да се стави у дејство.

6. Подражавај ушкопљеника (Дап.8,27). Он је нашао оглашатеља и није занемарио учење. Богати на кола прима убогога, озбиљни и знатни узима простог и презреног. Међутим, научивши се Јеванђељу Царства, он срцем прима веру и не одлаже примање печата Духа. Чим су наишли на воду, он је рекао: *Ево воде*. Његова реч је потекла од преизобиља радости. Ето онога што тражимо. *Шта ме спречава да се крстим* (Дап.8,36)? Уколико је спремно расположење не постоје никакве препреке. Онај ко призива је човекољубив, служитељ је спреман, благодат изобилује. Уколико

буде усрдности неће. бити никаквих препрека. Уосталом, постоји један који нас спотиче, преграђујући нам пут ка спасењу. Њега ћемо победити разумношћу. Када нас наговара на оклевање, ми устанимо на делање. Када наша срца обмањује празним обећањима нама не треба да остану непознате његове замисли. Иако нам не саветује да данас починимо грех, ипак нас убеђује да праведност одложимо до сутра. Рушећи његове лукаве савете, Господ каже: *Данас, ако глас мој чујете* (уп. Пс.94,8). Онај, пак, говори: "Данас [посветите] мени, а сутра Богу". Господ, међутим, гласно говори: "Данас послушајте глас мој". Схвати свог непријатеља. Он не сме да нам саветује да сасвим отпаднемо од Бога, знајући да ће Хришћанима речено изгледати неприхватљиво. Он свој подухват извршава лукавством и варљивим поступцима. Он је mudar у чињењу зла (уп. Јер.4,22). Он види да ми људи живимо садашњим и да свако дело творимо ради садашњег. Лукаво нам пљачкајући "данас", он нам оставља наду за сутра. Када, пак, дође "сутра", опет долази злобни разделитељ и тражи "данас" за себе, [остављајући] "сутра" за Господа. Отимајући нам садашње уживањима и остављајући нашим надама будуће, он нас неприметно одвлачи од живота.

7. Једном сам запазио слично лукавство код довитљиве птице. Будући да је њене птиће било лако ухватити због њихове недораслости, она се изложила као лак плен и окренула према рукама ловаца. Уосталом, она није допустила ни да је лако ухвати, али ни да буду обесхрабрани у лову. Док их је на разне начине задржавала [лажним] надама и док су се бавили њоме, птићи су имали довољно времена да утекну. На крају је и сама одлетела. Ти треба да се плашиш да не доживиш нешто слично и да, надајући се нечему неодређеном, не пропустиш оно што је очигледно. Приступи, дакле, и у потпуности се предај Господу. Дај себи име и упиши се у Цркву. Имена војника се бележе у спискове. Борац који се запише полази у битку. Када се упише у неки град, грађанин постаје члан неког племена. Као војник Христов, као подвижник побожности и као житељ небеса и ти си дужан да наведено испуниш. Упиши се у овдашњу [књигу], да би те уписали и у горњу књигу. Учи се и поучавај јеванђелском начину живота, исправности очију, уздржању језика, поробљавању тела, смиреноумљу, чистоти ума, истребљењу гнева. Кад те присиљавају, ти приложи [својевољно]. Са онима који ти отимају, немој се судити (уп. Мт.5,25), оне који те мрзе љуби (уп. Мт.5,44), кад те гоне претрпи (Мт.5,44), кад те грде благосиљај (1.Кор.4,1213). Умртви грех у себи (Рим.6,2), сарасни се са Христом и сву своју љубав подај Господу. "Али, наведено је тешко". Међутим, које се добро може лако задобити? Ко је подигао победнички споменик предајући се одмарању? Ко се украсио венцима истрајности препуштајући се наслађивању и забављању? Нико не узима награду уколико не трчи. Слава се рађа из труда и напори доносе венце. И ја кажем: *Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство* (Дап.14,22). За тим невољама, међутим, следи блаженство у Царству небеском, док труд на греху очекују паклене муке и натмуреност. Ако се озбиљно размотри, ни посленици неправде не извршавају дела ђаволска без труда. Који је зној целомудрености? Међутим, блудник је сав обливен знојем од уживања које га топи. Да ли уздржање одузима од тела онолико колико му штети гнусно и махнито неуздржање? Бесане су ноћи оних који врше свеноћне молитве, али су далеко теже ноћи оних који бдију у неправди. Страх да ће бити опажени и занос

због уживања у потпуности удаљују сваки спокој. Уколико будеш избегавао узани пут који води ка спасењу и корачао пространим путем греха, плашим се да ћеш, дошавши до његовог краја, наћи и станиште које му одговара. "Али, тешко је сачувати ризницу". Бдиј, брате. Уколико хоћеш, имаћеш и помоћнике, тј. молитву која стражари током ноћи, пост који потпомаже и псалмопојање које руководи душу. Нека они буду са тобом и нека бдију на стражи, чувајући твоје драгоцености. Реци ми, шта је боље: обогатити се и трпети немир приликом чувања драгоцености или од самог почетка немати ништа што треба чувати. Нико не одбацује благо из страха да ће га бити лишен. Ако бисмо приликом сваког посла рачунали на неуспех, не би се очувало ниједно људско дело. Упоредо са земљорадњом иде неплодност земље, с трговином бродолом, с браком удовиштво, с одгајањем деце бездетство. Ми се, међутим, прихватамо посла, ослањајући се на најбоље наде и на испуњење очекиваног, полагајући их на Бога који устројава наша дела. Ти на речима уважаваош освећење, док на делу водиш живот међу одбаченима. Гледај да се случајно не покајеш због рђавих мисли када више не буде користи од покајања. Нека те пример дјева научи здравомислију. Немајући јелеја у сасудима, оне су приметиле да им недостаје неопходно тек када је требало да уђу са Жеником. Писмо их је назвало лудим стога што су време употребе јелеја изгубиле на ходање и припрему, лишивши се светлости ложнице. Немој да и ти, одлажући годину за годином, месец за месецом, дан за даном и не примајући јелеј, тј. храну светлости, доспеш на крају до дана који не очекујеш и у коме ће ти понестати животне снаге. Са свих страна ће те окружити невоља и неутешна скорб, будући да ће те лекари отписати, а твоји ближњи изгубити наду. Бићеш мучен учесталим и сувим дисањем, будући да ће ти снажна грозница палити и прождирати утробу. Уздахнућеш из дубине срца, али нећеш наћи никога да подели твоју жалост. Изговорићеш нешто тихо и слабо, али неће бити никога да те чује. Све што будеш рекао, ниподаштаваће се као бунцање. Ко ће те тада крстити? Ко ће те тада подсетити с обзиром да си погружен у патњу? Ближњи су малодушни, далеки од несреће су равнодушни, а пријатељ оклева из страха да те не смути. Најзад, можда се лекар вара, а можда и сам не губиш наду због природног животољубља? Ноћ без иједног помоћника. Онај ко крштава није ту. Смрт је близу, а они који су дошли по душу журе. Ко ће те избавити? Бог, кога си презрео? Хоће ли те послушати као што ти сада слушаош Њега? Хоће ли ти дати рок? Али, да ли си добро искористио онај који ти је већ дат?

8. Нека те нико *не завава празним речима* (Еф.5,6). Јер, *наћи ће изненадна погибија* (1.Сол.5,3) и јавиће се пропаст слична бури. Доћи ће страшни анђео и насилно уграбити и повући твоју душу свезану гресима. Она ће се често окретати овдашњем и безгласно јецати, будући да ће се затворити оруђе плача. О, колико ћеш дрхтати због себе. Колико ћеш уздисати. Када угледаш светлост праведника приликом свечане поделе дарова и очајање грешника у најдубљој тами ти ћеш почети, додуше бескорисно, да се кајеш због својих одлука. И шта ћеш рећи у патњама свог срца? "Авај мени, зашто не збацих са себе тешко бреме греха. А беше лако да га одложим. Напротив, ја привукох гомилу овог зла. Авај мени, зашто не опрах своју нечистоту, него се жигосах гресима. Сада бих био с анђелима, сад бих се наслађивао небеским добрима. О, моје лукаве одлуке. Због привременог

наслађивања грехом ја се вечно мучим. Због телесног уживања ја сам предат огњу. Праведан је суд Божији. Мене су призивали, али нисам слушао. Учили су ме, али нисам марио. Нудили су ми сведочанства, а ја сам се смејао". На тај начин ћеш говорити и оплакивати самога себе уколико те смрт уграби пре крштења. Човече, или се уплаши геене или пожели Царство. Немој презирати призив. Немој говорити: *Изговори ме* (Лк. 14,18; 20) због овога или онога. Никакав изговор није довољан да би изостао. Плакао бих кад помислим да срамна дела претпостављаш великој слави Божијој, те да се због сласти разврата нераскидиво привезујеш за грех, самога себе одвајајући од обећаних добара и преграђујући себи могућност да видиш добра небеског Јерусалима (уп. Пс. 127,5). Тамо су безбројни анђели, мноштва првородних, престоли апостола, првенства пророка, жезла патријараха, венци мученика и похвале праведника. Пожели да им се и ти прибројиш, окупан крштењем и освећен даром Христа, коме доликује слава и сила у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Обичај код Римљана да се роб отпусти пред претором пошто му се најпре удари шамар. Потом је могао већ да иде где хоће, прим прев.

БЕСЕДА УПУЋЕНА БОГАТИМА

1. И јутрос смо говорили о [богатом] младићу (Мт.19,16). Марљиви слушалац ће се, наравно, сећати онога што смо тада испитивали. Младић, најпре, није законик који се [помиње] код Луке (Лк. 10,25-27), који беше изазивач и подругљиво постављао питања. Напротив, он је добро постављао питања, премда није показао благопокорност (Мт.19,22). Јер, да је презриво постављао питања, он не би отишао ражалошћен због Господњих одговора. Његова нарав нам је представљена као нека мешавина. Према указивању Речи [Божије] (Мт.19,23-26), он је делимично достојан похвале, а делимично вредан сажалења и потпуно безнадежан. У њему је за похвалу што је препознао истинског Учитеља. Не обративши пажњу на надменост фарисеја, на охолост законика и на ометање књижевника, он је то име придао једином истинском и благом Учитељу. У њему је добро и приметно настојање да се побрине око наслеђивања вечног живота. С друге стране, његово произвољење посебно одликује одсуство тежње за истинским добром. Напротив, он је имао у виду оно што се допада већини људи. Наиме, он није у срце записао спасоносно учење које је чуо од истинског Учитеља, нити је Његове поуке довео до испуњења. Не, он је отишао ожалошћен и помрачен страшћу љубави према богатству. Тиме се доказује неуравнотеженост његовог понашања и неусклађеност његових [особина]. Ти називаш Господа Учитељем (Мт.19,16), али не чиниш оно што чине ученици. Исповедаш га благим (Мт.19,6), а запостављаш оно што дарива. Несумњиво је, међутим, да Благ и дарује благо. Ти се распитујеш о вечном животу (Мт.19,7), а на делу се показује да си потпуно привезан за наслађивање садашњим животом. Коју ти је напорну, тешку и неподношљиву реч упутио Учитељ? *Продај све што имаш и подај сиромасима* (Мт. 19,21). Кад би ти наложили земљораднички труд, опасне трговачке подухвате или друге тешкоће својствене онима који траже добитак, ти би могао да се жалиш због неподношљивости заповести. Напротив, теби се обећава да ћеш удобним путем, који не захтева ни труд ни зној, постати наследник вечног живота. Због чега се, дакле, не радујеш лакоћи спасења, него се удаљујеш са патњом у души и плачем, сав свој претходни труд чинећи узалудним? Ти, како кажеш, ниси убио, ниси учинио прелубу, ниси украо, ни против кога ниси лажно сведочио (Мт.19,18-20). Међутим, ти своја старања о реченоме чиниш бескорисним уколико не присајединиш оно што недостаје, чиме једино и можеш ући у Царство Божије. Зар ти не би благонаклоно слушао лекаре који ти обећавају да ће ти уклонити недостатак који имаш од природе или од болести? Међутим, када велики Исцелитељ душа хоће да те усаврши у ономе што ти недостаје од најпотребнијег, ти не прихваташ благодат, него јадикујеш и биваш потиштен. Очигледно је да си далеко од заповести и да си лажно сведочио да ближњег љубиш као самога себе (Мт.19,19). Ето, Господња заповест у потпуности разоткрива да у теби нема истинске љубави. Кад би била истинита тврдња да си од младости очувао заповест о љубави и да си свакоме давао колико и себи, откуд би имао велико богатство? Јер, старање о потребитима троши богатство, тј. премда свако добија мало за задовољење својих потреба, сви заједно троше имовину која се дели. Због тога онај ко љуби ближњег као самог себе не поседује ништа више неголи ближњи. Ти се,

међутим, показујеш као онај ко има многа имања (Мт.19,22). Одакле ти? Очигледно је да своје задовољство претпостављаш утешавању многих? Уколико је више богатства, утолико је мање љубави. Да љубиш свог ближњег ти би се одавно побринуо да се раставиш са новцем. Сада је, међутим, богатство с тобом повезано присније неголи телесни удови: раздвајање с њим било би болно колико и одсецање најважнијих телесних удова. Да си одевао нагог, да си свој хлеб давао гладном, да су твоја врата била отворена за сваког намерника, да си био отац сирочади, да си саосећао сваком невољнику, ти не би сада жалио ни због каквог богатства? Да си се одавно старао да га поделиш потребитима ти не би био огорчен, дајући и оно што је преостало. Осим тога; на вашарима нико не јадикује што продаје своје власништво и у замену добија оно што му је потребно. Напротив, уколико за мању цену купи скупоценије ствари, [човек] се светло радује с обзиром да му је успела повољна размена. Ти, пак, јадикујеш што треба да поделиш злато, сребро и иметак, тј. што треба да даш камен и прашину да би добио вечни живот.

2. Уосталом, због чега ти је неопходно богатство? Хоћеш да се обучеш у скупоцену одећу. Довољан ће ти бити хитон од два лакта, а покривање једним покривалом задовољиће све потребе у одевању. Хоћеш ли богатство употребити за раскошну трпезу? Хлеб је довољан да би се напунила утроба. Због чега, дакле, јадикујеш? Чега се лишаваш? Славе коју ти омогућује богатство? Међутим, уколико не будеш тражио славу на земљи, задобићеш истинску и светлу славу, која ће те увести у Царство небеско. Међутим, "поседовање богатства је пожељно чак и да од њега нема никакве користи". Свима је, пак, познато да је брига о бескорисном безумна. Рећи ћу ти нешто што ти може изгледати необично премда је, у ствари, истинитије од свега. Уколико богатство поделимо на начин заповеђен Господом, природно ће остати наше, а уколико га чувамо за себе - отуђиће се од нас. Уколико га чуваш, неће бити твоје, а уколико почнеш да га расипаш, нећеш га изгубити. *Просу, даде убогима, правда његова остаје у век века* (Пс.111,9). Многи, међутим, не желе богатство због одеће и хране. Напротив, ђаво је измислио лукави начин да богатима омогући хиљаде прилика за трошење. Они сувишно и бескорисно сматрају неопходним услед чега им никад није довољно за измишљене издатке. Они деле богатство на оно које ће служити садашњим потребама и на оно које ће бити употребљено у будућности. Они део издвајају за себе, а део за децу. Чуј само какве су њихове наредбе. "Овај део је, кажу, за употребу, а овај ће се одложити као залиха. Део који је одређен за покривање потреба нека премашује границу нужности. Јер, биће неопходно и за кућне расходе, и за изазивање маштања спољашњих [људи], и за сјајну раскошност на путу, и за блиставо и задивљујуће провођење код куће". Мени преостаје само да се чудим измишљању непотребности. Они имају хиљаде кола. У једнима возе пртљаг, а друга, покривена златом и сребром, користе сами. Они имају мноштво коња који, као и људи, имају родослове према племенитости отаца. Једни их возе док обилазе град, други са њима учествују у лову, а неки су увежбани за путовања. Узде, колани и амови су им од сребра и посути златом, док пурпурни покривачи украшавају коње као женике. Затим, они имају мноштва мазги, подељених по бојама. Њихови кочијаши смењују једни друге, при чему су једни спреда, а други позади. Они имају и небројено мноштво остале кућне послуге, које покрива сваку раскош: управитеље,

ризничаре, земљоделце, занатлије веште у сваком послу (и неопходном али и измишљеном ради угодног и слатког живота), куваре, пекаре, пехарнике, ловце, вајаре, живописце и творце уживања сваке врсте. Они имају стада камила (и за превоз робе, и за испашу), чопоре коња, стада бикова, оваца и свиња. Они имају и своје пастире, као и земљу довољну за прехрану свих животиња, које уосталом приходима умножавају њихово богатство. Они имају купатила у граду и купатила у летњиковцима. Њихове куће блистају од разноликог мермера: један је од фригијског камена, други од лаконикијских или тесалијских плоча. Један дом загревају зими, а други расхлађују лети. Подови су им ишарани разнобојним каменом, а таванице позлаћене. Део зидова који није прекривен мермером украшен је насликаним цвећем.

3. Уколико претекне и пошто га поделе на безбројне потребе, богатство најзад скривају у земљу или на тајна места, с обзиром да је будућност неизвесна и да нас могу очекивати разнолике и непредвиђене потребе. Заиста, сасвим је неизвесно хоће ли ти бити потребно закопано злато, али ни најмање није неизвесна казна за нечовечно понашање. Пошто ни поред безбројних измишљотина ниси могао да потрошиш богатство, ти га сакриваш у земљу. Заиста је ужасно безумље најпре копати по земљи док је злато још у рудницима, а затим га, када се извади, поново вратити у земљу. Стога се, мислим, догађа да, закопавајући богатство, уједно закопаваш и своје срце. Јер, речено је: *Где је благо ваше, онде ће бити и срце ваше* (Мт.6,21). Стога заповести и жалосте сличне људе. Будући заузети бескорисним трошковима, они себи живот чине неподношљивим. Чини ми се да страст младића и њему сличних подсећа на путника који је, силно желећи да види неки град, неуморно пешачио, да би се потом, дошавши већ до самог града, зауставио у некој гостионици под градским зидинама. Пошто је био лењ да још мало корача, он је поништио сав свој претходни труд, лишивши се могућности да види лепоте града. Слични су и они који су спремни да учине све осим да се лише богатства. Знамо многе који посте, моле се, уздишу и показују сваку побожност која ништа не кошта, али не дају ни један новчић невољницима. Каква је њима корист од осталих врлина? Њих, наиме, Царство Божије не прима, с обзиром да је речено: *Лакше је камили проћи кроз иглене уши неголи богатоме ући у Царство Божије* (Лк.18,25). Иако је пресуда јасна, и премда Онај ко ју је исказао не лаже, ипак је мало оних који у верују њу. Неки говоре: "Како ћемо живети ако све напустимо? Како ће изгледати свет уколико сви почну да продају и да се одричу свега". Немој мене питати за смисао Владичњих заповести. Законодавац зна како ће са законом усагласити немогућност [његовог испуњавања, наравно, уколико постоји]. Твоје срце се испитује као на теразијама како би се видело где се приклања: истинском животу или садашњим насладама. Они који здраво расуђују требало би да мисле да приличи да богатство употребимо као домоуправитељи, а не као уживаоци. Они који га се одричу требало би да се радују као да уступају туђе, а не да негодују као да се лишавају свог власништва. Према томе, зашто се жалостиш? Зашто тугујеш у души када чујеш: *Продај све што имаш?* Ти не би требало да се много везујеш за богатство чак ни кад би требало да те прати у будућем животу, с обзиром да ће бити помрачено тамошњим почастима. Међутим, пошто ће већ неминовно остати овде, зашто га не би продао и са собом понео добит коју ће ти прибавити? Ти се не

жалиш када дајеш злато а добијаш коња. Међутим, ти лијеш сузе када за пропадљиво треба да добијаш небеско Царство. Ти одбијаш просјака и избегаваш милостињу измишљајући хиљаде изговора за трошење.

4. Шта ћеш одговорити Судији с обзиром да зидове прекриваш тканинама, а не облачиш човека? Ти украшаваш коње, а презиреш наог брата, допушташ да пшеница иструли, а не храниш гладне, закопаваш злато у земљу, а на угњетеног не обраћаш пажњу. Уколико и твоја жена, твоја сажитељка има љубав према богатству, болест ће бити двострука. Она распламсава своје насладе, увећава сластољубље и подстиче необичне жеље, измишљајући разноврсно камење, бисере, смарагде, сафире и злато (ковано или ткано), разметљивошћу сваке врсте увећавајући болест. Старање око реченога им није тек неко споредно занимање, већ се њиме баве током читавог дана и ноћи. Угађајући њиховим жељама, хиљаде ласкаваца доводе им бојаре, златаре, мирисетворце, ткаче и украсиваче. Њен муж не може да предахне ни једног јединог тренутка од њених наруцби. За удовољавање женских жеља не би било довољно ниједно богатство, чак и кад би текло у рекама. Кад пожелеле, оне добијају миро које се увози од варвара, уље са тржница, морске цветове, морску порфиру или морско перо у већим количинама неголи вунену тканину. Злато које служи као оквир за драго камење представља накит који носе на челу, врату или струку. Њиме чак обавијају руке и ноге. Златољубиве жене би радо на рукама носиле окове уколико би били од злата. Према томе, када да се побрине за своју душу човек који је слуга женских жеља? Бура и олуја потапају застареле лађе. Слично пропадају и слабе душе супруга који имају жене рђавог настројења. Богатство које и муж и жена расипају на много ствари, трудећи се да једно друго превазиђу у измишљању испразних издатака, свакако да нема никакву прилику да припадне другима. Уколико чујеш: *"Продај све што имаш и подај сиромасима* како би имао залиху за вечну насладу", ти одлазиш жалостан. Међутим, ако ти кажу: *"Дај новац женама које живе у раскоши, дај га каменоресцима, градитељима, мозаичарима или живописцима"*, ти ћеш се обрадовати као да си добио нешто драгоцене од новца. Не видиш ли зидине које су разрушене временом, чији се остаци, слично стенама, уздижу над читавим градом? Колико ли је у граду било сиромаша које су богаташи презирали, заузети бригом око зидина? Где су, пак, сада раскошна здања? Где је онај ко се хвалио велелепношћу? Зар се није све претворило у прах? Зар није све уништено, слично дечијим кулама од песка? Зар се градитељ не каје у аду што се бринуо о испразном? Потруди се да имаш велику душу. Зидине, пак, служе истој потреби, биле велике или мале. Ушавши у дом надменога новог богаташа и видевши да је ишаран разнобојним цвећем, ја знам да од видљивог не поседује ништа вредније. Наиме, он улепшава беживотне ствари, док му душа остаје неукрашена. Кажи ми у чему се састоји пријатност коришћења сребрних кревета и столова, као и постеља и столица од слоноваче, због које богатство не може да дође до сиромаша, иако безброј њих стоји пред вратима и испушта жалосне гласове. Ти ћеш се, међутим, одрећи давања говорећи да је немогуће удовољити свим просјацима. Иако се твој језик заклиње [да имаш добру намеру да помогнеш], твоја рука те изобличава. Блистајући се од драгог камења на прстима, она ће немо разгласити твоју лаж. Колико је људи које би један твој прстен могао да ослободи дугова? Колико је

трошних домова које би могао да поправи? Једна шкриња са твојом одећом могла би да обуче читав народ који обамире од хладноће. Ти, међутим, сурово отпушташ сиромаша ништа му не дајући и не плашећи се праведног узвраћања од Судије. Нећеш бити помилован јер ниси био милостив. Бићеш истеран из Царства небеског јер ниси отварао врата. Нећеш добити живот вечни јер ниси давао хлеба.

5. Ти самога себе називаш сиромашом. И ја сам сагласан са тобом. Сиромашан је онај коме много недостаје. Многе од вас потребитима чини незаситост жеље. Ти се трудиш да на десет таланата приложиш још десет. Када их је постало двадесет, ти хоћеш да се домогнеш још двадесет. Непрестано додавање не зауставља тежњу него, напротив, само распламсава стремљење. Доливање вина пијаницама служи као побуда да још више пију. Задобивши много, и нови богаташи желе још више, своју болест хранећи непрестаним увећањем богатства. Њих старање води ка супротном: они се не радују толико ономе што имају у рукама (ма колико велико било), колико жале за оним што још немају и што им, по њиховом мишљењу, недостаје. Услед тога, њихове душе стално разједа брига како да приграбе све више и више. Требало би да се радују и да благодаре што су имућнији од многих. Они су, међутим, незадовољни и ћуте с обзиром да се нису изједначили са неким ко је пребогат. И када стану у исти ред са њим, они истог тренутка почињу да се пореде са оним ко је још богатији. Уколико и њега достигну, предмет њиховог надметања постаће неки други богаташ. Они који се пењу уз мердевине стално подижу корак ка вишем степену и не заустављају се док не дођу до врха. Ни [наведени људи] се не смирују у тежњи за господством све док, пошто се високо уздигну, не падну с висине и не разбију се. Творац свега је устројио да птица селевкида^[1] буде незасита на добробит људи. Ти си, пак, своју душу учинио незаситом на штету многих. Лакоми ће пожелети све што му виде очи: *Око се не може нагледати* (Проп. 1,8). Среброљубац се никада неће задовољити оним што добије. Ад никад не говори: "Доста" (уп. Прич. 30,16), као што ни лакоми никада не каже: "Довољно је". Кад ћеш употребити оно што имаш? Кад ћеш се насладити с обзиром да се стално трудиш да стекнеш? *Тешко онима који састављају кућу с кућом и њиву на њиву настављају како би ближњем нешто преотели* (Ис. 5,8). А шта ти чиниш? Зар не измишљаш хиљаду повода да приграбиш оно што припада ближњем? [Богати] каже: "Суседов дом ми баца сенку и узнемирава ме буком. У њега примају луталице". И изговарајући се било чим, он почиње да га прогони и угњетава, да га непрестано кињи и злоставља, не смирујући се док га не присили да се пресели. Шта је узроковало смрт Израилца Навутеја? Ахавова жеља да се домогне његовог винограда. Лакоми је рђав сусед и у граду и у пољу. Море зна своје границе и ноћ не прелази границу која јој је од давнина постављена. Лакоми, међутим, не поштује време, не познаје границе, не повлачи се пред редом наслеђивања и подражава устремљеност огња. Он све захвата и све прождире. Река најпре истиче као невелики извор, а затим се, услед постепеног пораста, увећава до несавладиве силе, својим стремљењем односећи све што јој се нађе на путу. Слично је и са онима који су стекли велику моћ. Задобивши моћ да чине неправду преко оних којима су већ учинили неправду, они сада поробљавају и све остале. Неправедно богатство на тај начин увећава њихову силу. Они који су раније од њих претрпели неправду, сада им присилно помажу и саучествују у nanoшењу штете и неправде другима. Ко се,

наиме, од суседа, од сажитеља или од оних који са њим имају посла неће навести [на слична дела]? Ништа се не супротставља сили богатства. Сви се приклањају пред његовом тиранијом и сви се из страха повијају пред његовом владавином. Јер, онај коме је учињена неправда има више разлога да гледа да не претрпи неко горе зло, неголи да се освети за претрпљено. Богати доводи парове волова, напаса, сеје и жање на земљи која му не припада. Уколико му се супротстављаш, уследиће ударци. Уколико се жалиш, оптужиће те за увреду. Уколико поћеш на суд, седећеш у тамници. Већ су спремни клеветници који ће те довести у опасност да будеш лишен живота. Стога ћеш радо пристати да даш и нешто више само да се решиш узнемиравања.

6. Желео бих да мало отпочинеш од неправедних дела и да својим помислима даш времена да се присете каквом циљу стреми слично старање. Ти имаш много десетина обрадиве и засађене земље, горе, поља, долине, реке, ливаде. Шта ће, међутим, бити касније? Зар те не чекају свега три лакта земље? Зар неће бити довољна тежина неколико каменова да сачува убого тело? Због кога се трудиш? Због чега чиниш безакоње? Зашто својим рукама сакупљаш оно што је бесплодно? О, да је само бесплодно, а не и храна за вечни огањ. Хоћеш ли се икад отрезнити од тог пијанства? Хоћеш ли оздравити своје помисли? Хоћеш ли доћи себи? Нећеш ли довести пред очи судилиште Христово? Чиме ћеш се оправдати кад те окруже онеправђени и завапе против тебе пред праведним Судијом? Шта ћеш, дакле, чинити? Какве ћеш заступнике унајмити? Какве ћеш сведоке извести? Како ћеш изиграти необмањивог Судију? Тамо нема беседника, нити убедљиве красноречивости којом би се пред Судијом могла сакрити истина. Тамо те не прате ни ласкавци, ни новац, ни достојанство чина. Остаћеш сам, без пријатеља, без помоћника, без заштитника, без одговора, постиђен, ражалашћен, очајан и напуштен, застрашен. Ма где да погледаш, свуда ћеш видети јасне призоре рђавих дела: сузе сирочади, уздахе удовица, испребијане сиромаше, намучене слуге, озлојеђене суседе. Све ће се побунити против тебе и окружиће те срамно мноштво твојих злодела. За телом следи сенка, а за душом следе греси, који јасно изображавају њена дела. Стога тамо нема места оповргавању и затварају се и најбестиднија уста. Јер, дела сваког човека сведоче сама за себе и без испуштања гласа, показујући се онаквима каквима смо их и чинили. Како да представим сву страхоту пред твојим очима? Уколико ме чујеш и уколико примаш к срцу, сети се дана у који ће се открити *гнев Божији с неба* (Рим.1,18). Сети се дана у који ће се открити славни долазак Христов и у који ће устати *они који су чинили добро у васкрсење живота, а они који су чинили зло у васкрсење суда* (Јн.5,29). Тада ће наступити вечни стид грешника и *јарост огња који ће прогутати противнике* (Јев.10,27). Нека те речено ражалости, а не заповест [о давању]. Како да утичем на тебе? Шта да ти кажем? Царство не желиш, а пакла се не плашиш. Где да тражим исцелење за твоју душу? Уколико те ужасно не плаши и радосно не привлачи, свакако ће бити да говорим са каменим срцем.

7. Човече, размотри природу богатства. Због чега си толико задивљен пред златом? Злато је камен, сребро је камен и бисер је камен. Камен је и сваки други [вид] драгог камења: хрисолит, вирил, ахат, јакинт, аметист, јаспис. То су, дакле, цветови

богатства. Један њихов део чуваш у тајности, покривајући тамом најпрозрачније камење, док други део носиш на себи, превазносећи се сјајем својих драгоцености. Објасни ми какву корист имаш од окретања руке која блиста од [драгог] камења? Зар ти не црвениш што, слично бременитим женама, желиш камење? Оне, наиме, чежњиво ишту каменчиће. [Међутим, зашто] ти жудиш за цвећем камења и трагаш за сардониксом, јасписом или аметистом? Који би гиздавац могао додати свом животу макар један дан? Да ли је смрт некога поштедела због богатства? Да ли је болест некога заобишла због новца? Докле ће злато бити омча за душу, удица смрти, мамац греха? Докле ће богатство служити као узрок рата, због кога кују оружје и оштре мачеве? Због њега рођаци заборављају на природне везе, а браћа убилачки гледају један на другога. Због богатства пустиње угошћују убице, море пирате, а градови потказиваче. Ко је отац лажи? Ко је узрочник лажних потписа? Ко је изродио кривоклетство? Зар није - богатство? Зар није брига за богатство? Шта се догађа с вама, људи? Ко је ваш иметак употребио као средство да вас улови? Богатство вам је дато као средство за живот, а не као залиха за зло. Оно вам је дато за искупљење душе, а не као узрок њене пропасти. "Богатство је нужно због деце". Ето погодног изговора за лакомце. Позивајући се на децу ви, у ствари, објављујете [расположење] свог срца. Немој кривити невинога. Дете има свог Владика и свог Домостројитеља. Од другога је добило живот: од Њега и очекује средства за живот. Зар су Јеванђеља писана само за оне који нису у браку? *Ако хоћеш савршен да будеш, иди продај све што имаш и подај сиромасима* (Мт. 19,21). Молећи Господа да ти подари добар пород и да се удостојиш да постанеш отац деце, да ли си додавао и следеће речи: "Дај ми децу да бих преступио заповести твоје. Дај ми децу да не бих ушао у Царство небеско". Ко може јемчити за произвољење свог сина, тј. да ће долично употребити оно што му је дато? Богатство је многима послужило као средство за распусност. Зар не слушаш шта каже проповедник: *Видех љуто зло: богатство које се чува на зло онога коме припада* (Проп.5,13), и: *Оставићу га човеку који ће доћи након мене... и ко зна хоће ли бити мудар или неразборит* (Проп. 2,18-19). Пази, дакле, да богатство које си сабрао уз много труда другима не припреми грађу за грехе, те да будеш двоструко осуђен: и што си чинио неправду, и што си и другога снабдео [и дао му могућност да грешиј. Осим тога, зар ти душа није ближа од деце? Зар ти она није сроднија неголи све остало? Њој првој пружи најбољи део наслеђа, њој осигурај богата средства за живот и потом подели иметак својој деци. Чак и кад ништа нису наслеђивала од родитеља, деца су често себи градила домове. Ко ће се, међутим, сажалити над твојом душом уколико је ти напустиш?

8. До сада смо говорили очевима. Какав ће нам, пак, оправдан разлог шкртости казати они који немају деце? "Нећу продати имање и нећу га поделити сиромасима због мојих животних потреба". Према томе, Господ није твој Учитељ и Јеванђеље не одређује твој живот, с обзиром да си сам себи законодавац. Погледај, међутим, на опасност у коју упадаш са наведеним расуђивањем. Зар не говориш да си разборитији од Законодавца уколико одбацујеш као немогуће оно што је Господ наложио као обавезно? "Наслађиваћу се богатством током читавог живота, а након смрти ћу сиромаше учинити наследницима свог иметка. Писменим завештањем ћу их прогласити за поседнике свега што имам". Дакле, постаћеш човекољубив тек

кад те више не буде међу људима. Назваћу те братољубивим кад те будем видео мртвог. Теби ће се дуговати велика захвалност што си, лежећи у гробници и распадајући се у земљи, постао дарежљив и великодушан у издацима. Кажи ми само за које време ћеш очекивати награду? За време живота или за период након смрти? Међутим, док си живео расипао си на наслађивање, уопште не подносиш ни да погледаш на сиромаше. Сада, пак, кад си покојник, о каквим се делима [може говорити]? Покажи дела, па тражи награду. Нико не тргује кад је вашар завршен. Никога не овенчавају уколико је дошао након надметања. Нико не [доказује своју] храброст после битке. Према томе, очигледно је да [човек] после смрти не може постати побожан. Ти се, међутим, мастилом и писмом обавезујеш да ћеш чинити добра дела. Ко ти је, пак, саопштио време одласка? Ко те је обавестио о начину смрти? Колико је људи изненада узето из живота, при чему услед страдања нису имали снаге ни гласа да изговоре? Колико је оних који због грознице нису више владали својим умом? Због чега чекаш време у коме, како се често дешава, више нећеш бити господар својих помисли? [Може се десити] да буде дубока ноћ, да влада тешка болест и да нема помоћника. Онај ко очекује наследство већ је спреман и све је већ уредио у своју корист, осујећујући твоје намере. Тада ћеш, обазревши се наоколо и видевши празнину која те окружује, постати свестан своје лакомислености. Тада ћеш уздахнути због свог безумља, с обзиром да си испуњење заповести одлагао све до часа у коме језик почиње да слаби и рука да дрхти од самртног трзаја, у коме ни речима ни словима више не можеш да објавиш свој став. Најзад, чак и да је све јавно написано и да је свака реч разговетно изговорена, једно изостављено слово довољно да измени твоју одлуку. Један кривотворен печат и два или три лажна сведока могу читаво твоје наслеђе предати другима.

9. Зашто завараваш самога себе? Ти сада рђаво трошиш богатство на телесна задовољства, а затим обећаваш нешто над чим више нећеш господарити. Као што је беседа показала, твоје расуђивање је рђаво. "Док будем живео наслађиваћу се уживањима, а кад будем умирао испунићу заповест". И теби ће, међутим, Авраам рећи: *Примио си добра своја у животу своје* (Лк. 16, 25). Узан и тесан пут неће моћи да те прими уколико ниси збацио са себе бремене богатства. Отишао си [из живота] носећи га на себи уместо да га одбациш, како ти је било заповеђено. Током живота ти си заповести претпоставио самога себе, а након смрти и распадања заповест си претпоставио непријатељима. Ти кажеш: "Нека га узме Господ да га неко други не би приграбио". Како ћемо назвати [речено]? Одбраном од непријатеља или љубављу према ближњем? Прочитај своје завештање. "Желео бих да још живим и да се наслађујем својим иметком". Благодарност се, према томе, дугује смрти, а не теби. Кад би био бесмртан, ти не би ни помислио на заповест. *Не варајте се, Бог се не да обмањивати* (Гал. 6,7). Мртво се не приноси жртвенику. Принеси Богу живу жртву. Онај ко приноси од сувишка не бива прихваћен. Ти, пак, Добročинитељу приносиш вишак који ти је преостао од читавог живота. Уколико остацима са трпезе не смеш да угостиш знамените људе, како се усуђујеш да остатком умилостивиш Бога? Погледајте, богати, крај љубави према богатству и престаните са острашћеношћу према новцу. Уколико више волиш своје богатство утолико мање задржавај од свог иметка. Претвори, наиме, све у своје власништво, тј. све понеси са собом и ништа не остављај туђима. Можда те ни твоји домаћи

неће украсити последњим украсима и можда ће се одрећи погреб да би исказали своју наклоност према наследницима. Или ће можда почети да мудрују о твојим недостацима и да говоре: "Неумесно је украшавати мртваца и сахрањивати уз раскош онога ко више ништа не осећа. Зар није боље да они који су остали обуку блиставу и скупочену одећу, уместо да заједно са мртвацем трули драгоцен одора? Каква је корист од велелепног споменика, од раскошног погреб и од трошкова без добитка? Остатак треба употребити не животне потребе". Они ће говорити слично да би се осветили за твоје неподношљиве поступке, а и ради благонаклоности према онима који су наследили твој иметак. Стога претходно сам изврши погреб над собом. Побожност је прекрасан погреб. Отиђи из живота након што се обучеш. Претвори богатство у свој сопствени украс и нека буде уз тебе. Повери га прекрасном Саветнику који те заволео, тј. Христу који је нас ради осиромашео да бисмо се ми *Његовим сиромаштвом обогатили* (2.Кор.8,9) и који је себе дао у откуп за нас (1.Тим.2,б). Њему треба да верујемо као мудром и као Оном ко зна шта је за нас корисно, ради Њега треба да трпимо будући да нас воли и Њему треба све да узвраћамо као свом Добročинитељу, Непокколебиво испуњавајмо оно што нам је заповеђено како бисмо постали наследници вечног живота у самом Христу, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Птица која треби скакавце, прим. прев.

БЕСЕДА НА РЕЧИ ИЗ ЛУКИНОГ ЈЕВАНЂЕЉА: "СРУШИЋУ ЖИТНИЦЕ СВОЈЕ И САГРАДИЋУ ВЕЋЕ" (12,18) И О ЛАКОМОСТИ

1. Постоје две врсте искушења. Наиме, жалости муче срца, испитујући њихову истрајност у трпљењу (као што се злато испитује у пећи). Са друге стране, и само животно благостање за многе заузима место искушења. Јер, очувати душу непониженом у тешким животним приликама јесте подједнако тешко као и не надимати се [и скренути ка] сквернословљу у блиставом положају. Као пример

искушења прве врсте може полужити велики Јов, непобедиви подвижник који је непоколебивог срца и непромењених помисли задржао насиља ђаволска као бујицу потока, показавши да је изнад искушења ма колико огромне и тешке беху борбе на које га је изазивао непријатељ. Примери искушавања животним благостањем су разни. Један од њих је случај богаташа о коме смо сад читали. Он је поседовао једно богатство, а надао се другом. Човекољубиви Бог га није осудио на самом почетку због његовог незахвалног држања, него је његовом претходном богатству стално прилагао нова. Он је очекивао да ће једном, кад се буде заситио, обратити душу ка дружељубивости и питомости. Јер, каже се: *У једнога богатог човека роди њива. И размишљаше у себи говорећи: Шта да чиним... Срушићу житнице своје и саградићу веће* (Лк.12,1618). Због чега је родила њива код човека који није хтео да учини ништа добро од урода? Да би се пројавило Божије дуготрпљење и да би се показало до које мере се распростире Његова благодат. Јер, *Он својим сунцем обасјава и зле и добре, и даје дажд праведнима и неправеднима* (Мт.5,45). Међутим, доброта Божија привлачи веће мучење за зле. Бог је послао кишу на земљу обрађену лакомим рукама. Он је дао сунце да би се загрејала семена и умножили плодови добре жетве. Бог пружа повољност земље, благорастворење ваздуха, обиље семена, садејство волова и све остало чиме по природи напредује земљорадња. Шта, пак, потиче од човека? Горка нарав, мржња према људима и тврдичлук. Тиме је човек узвратио свом Добročинитељу. Он се није сетио заједничке природе, није помишљао да вишак треба поделити сиромасима, није обратио пажњу на заповест: *Немој одрећи добро потребитима, и: Милостиња и вера нека ти не недостају* (Прич.3,27; 3), као и: *Преломи хлеб свој са гладним* (Ис.58,7). И премда пророци и учитељи гласно оглашавају, он није слушао. Житнице су пуцале, притешњене обиљем онога што је ускладиштено, али шкрто срце није било испуњено. Он је старом стално додавао ново, сваке године додавањем увећавајући обиље, све док није дошао до неразрешиве тешкоће: услед лакомости он није могао да се одвоји од старог, а због преобиља није имао места да положи ново. Стога је предузимао безбројне подухвате и имао тешке бриге. *Шта да чиним?* Ко се неће сажалити на човека у тако тешком положају? Једна је његова жетва, жалосна су његова садашња добра и још је жалосније оно што га очекује. Земља му не доноси приходе, него му изазива уздахе. Она му не доноси жетву плодова, него бриге, жалости и страшне тешкоће. Он тугује слично сиромасима. Зар од њега не чујемо исто што и од човека притиснутог сиромаштвом? "Шта да чиним? Где ћу наћи храну? Где ћу наћи одећу". Исто говори и богаташ, мучећи се у срцу и будући изједан бригом. Оно што друге радује, лакомога мучи. Њега не радује што је његов дом напуњен. Богатство које му дотиче и излива се из његове ризнице рађава његову душу страховањем да ће постати извор неког добра за потребите.

2. Чини ми се да је његова болест слична душевној болести стомакоугодника који ће радије пристати да се провале преједањем, неголи да остатке поделе са потребитима. Човече, познај свог Добročинитеља. Сети се ко си и чиме управљаш, од кога си све добио и због чега си претпостављен многима. Ти си слуга благог Бога и домоуправитељ теби сличних слугу. Немој мислити да је све припремљено само за твоју утрбу. О ономе што ти је у рукама размишљај као о туђем. Оно те на

кратко увесељава, а затим ишчезава и нестаје. Међутим, потом ћеш строго за њега одговарати. Ти, међутим, све држиш закључано иза врата и катанаца. И пошто си све запечатио, ти не спаваш од бриге и размишљаш у себи, слушајући безумног саветника, тј. самога себе: *Шта да чиним?* Требало је, међутим, рећи: "Наситићу душе гладних, отворићу своје житнице и позвати све сиромаше. Подражаваћу Јосифа који је показао човекољубље. Изговорићу великодушне речи: "Сви који немате хлеба дођите код мене. Као са заједничких извора, узмите сви колико вам треба од онога што је даровала Божија благодат"". Ти, међутим, ниси такав. Због чега? Стога што завидиш људима на наслађивању, стога што си у душу положио рђав савет, стога што не бринеш о томе да свакоме даш по потреби, него о томе да све приграбиш и да остале лишиш користи коју би могли имати. Приближавали су му се они што ће му тражити душу (Лк.12,20), а он је са својом душом разговарао о јелима. Те ноћи је уграбљен, а он је маштао како ће се још много година наслађивати. Њему је дато да свему размисли и да открије свој став, да би затим чуо одлуку коју је заслужио његово произвољење.

3. Немој и ти слично пострадавати. Смисао написаног је управо да се клонимо сличних поступака. Подражавај земљу, човече. Доноси плодове као и она, да се не би показао лошијим од бездушне [творевине]. Она није дала плодове да би се сама наслађивала, него да би послужила теби. Уколико, пак, сам будеш дао плодове добротинства, сабраћеш их за себе будући да се благодат од добротинства враћа онима који их чине. Да ли си дао гладном? Оно што си дао вратиће ти се увећано. Зрно жита које падне на земљу постаје добитак за онога ко га је посејао. И хлеб који си дао гладном на крају доноси вишеструку корист. Нека ти стога крај земљорадње буде почетак небеског сејања. Речено је, наиме: *Сеј те себи у правду* (Ос.10,12). Зашто си узнемирен? Зашто се мучиш, трудећи се да своје богатство закључаш у глину и опеку? *Боље је добро име, неголи велико богатство* (Прич.22,1). Уколико, пак, поштујеш новац због части која ти се због њега указује, разуми да је за славу важније имати хиљаду чеда, неголи хиљаду статира у својим врећама. Новац ћеш, и против своје воље, морати да оставиш овде, док ћеш добру част због добрих дела понети са собом пред Господа. Цео народ ће те пред заједничким Судијом окружити и назвати својим хранитељем и добротинитељем, дајући ти сва имена човекољубља. Зар не видиш да се у позориштима ради краткотрајне почести, ради народних поклича и плескања читава богатства расипају на такмичаре, на смехотворце и борце са зверима, које у другима изазивају одвратност? Ти си, међутим, шкрт кад су у питању издаци који би ти могли донети толику славу. Бог ће те похвалити и анђели ће ликовати. Ублажиће те сви људи од постанка света. Вечна слава, венац правде и Царство небеско биће ти награде за добро управљање пропалљивим [богатством]. Ти се, пак, о реченом не бринеш. Због старања за садашње ти ниподаштаваш очекивано. Хајде, дакле, одреди богатство за различите потребе, поставши дарожљив и светао у трошењу на потребите. Нека се и за тебе каже: *Просу, даде убогима, правда његова остаје у век века* (Пс.111,9). Немој бити шкрт кроз стално прилагање нових потреба. Немој очекивати оскудицу у житу да би отворио своје житнице. Јер, *народ проклиње онога ко не даје жито* (Прич.11,26). Немој ишчекивати глад ради злата, нити општу оскудицу ради сопственог изобиља. Немој трговати људским несрећама и

немој време гнева Божијег преобраћати у [повод] за стицање новца. Немој позлеђивати ране онима који су ударани бичевима [невоља]. Ти гледаш на злато, а превиђаш брата. Ти познајеш жигове на новцу и разликујеш прави од кривотвореног, али брата у оскудици уопште не препознајеш.

4. Тебе много радује лепа боја злата, али не рачунаш на множину сиромашких уздаха која прати његову лепоту. Како дати предочим страдања убогог? Разгледавши унутрашњост свога дома, он види да нема злата и да га никада неће ни бити. Посуђе и одећа су као и код сваког сиромаша: све заједно не кошта ни неколико новчића. Шта, дакле? Он окреће поглед ка деци и размишља да их одведе на трг како би на нашао начин да избегну смрт [од глади]. Замисли само борбу неизбежне глади и очинске наклоности. Глад прети најстрашнијом смрћу, док природа вуче сасвим супротном, убеђујући га да умре заједно са децом. Он се много пута припрема да пође и много пута одустаје. Најзад бива побеђен, присиљен нужношћу и неумољивом потребом. О чему још размишља отац? "Кога најпре да продам? На кога ће најрадије погледати трговац житом? Да ли ће узети најстаријег? Али, стидим се његовог најстаријег узраста. Можда млађег? Али, жао ми је његове младости с обзиром да још не осећа несрећу. Један у потпуности носи црте својих родитеља, а други је надарен за учење. Авај, какав безизлазан положај. Шта да радим? Са којим од њих да се суочим? Од какве звери да позајмим душу? Како да заборавим природу? Уколико их све задржим крај себе, гледаћу како скапавају од глади. Уколико, пак, једнога продам нећу моћи да погледам остале с обзиром да ће постати подозриви и престати да ми верују. Како да живим у кући кад сам самога себе лишио деце? Како да пођем и да седнем за сто на коме је обиље створено на наведени начин". Након што пролије мноштво суза, он најзад одлази на трг да прода најмилијег сина. Тебе, пак, уопште не узнемирава страдање и не узимаш у обзир природу. Несретника мучи глад, а ти оклеваш и изругујеш се, продужавајући његову несрећу. Он ти као плату за храну нуди своју утробу, а теби не дрхти рука која убира порез на несрећу. Ти не само да се трудиш око веће [добити], него настојиш да приграбиш што више и да даш што мање, те да у сваком погледу јаднику несрећу учиниш још тежом. Ни сузе не побуђују твоје сажаљење, ни уздаси не могу да омекшају твоје срце. Ти си непоколебив и суров. У свему видиш злато и само о злату машташ. Оно је твој сан када спаваш, о њему размишљаш кад си будан. Умоболни у нападу махнитости не виде оно што уистину јесте, него оно што уображава њихова болест. И твоја душа, обузета среброљубљем, у свему види злато и у свему види сребро. Теби је угодније да гледаш у злато, неголи у сунце. Ти желиш да се све претвори у злато. Колико можеш тии измишљаш начине за речено.

5. Шта све нећеш смислити да би стекао злато? Твоје жито постаје злато, вино се претвара у злато, код тебе се и вуна претвара у злато. Сваки трговачки обрт, свака измишљотина ти доноси злато. И само злато рађа злато, увећавајући се зајмовима. И не постоји мера засићења и похлепа нема краја. Уколико су прождрљива, деци често допуштамо да неумерено једу оно што посебно воле како би презасићеност у њима изазвала одвратност. Лакоми човек није такав: што више добија, он више иште. *Богатство ако тече, не прилагајте (му) срце* (Пс.61,10). Ти, међутим,

задржаваш богатство које притиче и заграђујеш му све излазе. Шта се, пак, дешава уколико је оно задржано и спутано? Преграде пуцају. И сада, будући насилно задржано и непрестано притичући, богатство разара житнице богатого. Слично непријатељу који је насилно провалио, оно сравањује са земљом његове ризнице. Међутим, он ће саградити веће. Али, неће ли их он наследнику оставити порушене. Јер, можда ће њега отети смрт пре него што их подигне према својој похлепној замисли. Ипак, он до краја следи своју рђаву намеру. Ви ме, међутим, послушајте и отворите сва врата својих ризница, допуштајући богатству да обилно изађе. Допустите да се ваше богатство улије у домове сиромаша слично великој реци која кроз хиљаду рукаваца наводњава плодно тло. Када се црпу, бунари дају воду у већем обиљу, а када се запусте, вода се квари и пресушује. И богатство које је непокретно постаје бескорисно. Напротив, његово кретање и прелажење [из руке у руку] јесте општекорисно и плодносно. Колико ћеш само похвала добити од оних којима си учинио добро дело. Немој их презрети. Колика је, опет, и награда од праведног Судије. Немој сумњати у њу. Нека ти стално пред очима буде пример осуђеног богаташа: он је, чувајући садашње, био у неизвесности за будуће и не знајући поуздано хоће ли живети до сутра. Он је још данас грешио и за сутрашњи дан. Молитељ још није дошао, а он је већ показивао своју суровост. Он још није ни сакупио плодове, а већ је заслуживао казну за лакомост. Земља је припремила богату гозбу, унапред показујући богату жетву на њивама, пројављујући мноштво гроздова на виновој лози, пружајући маслину отежалу од плодова и свако наслађивање плодовима стабала, а он је већ био негостољубив и неплодан. Он још није ни сабрао, а већ проклиње потребите. Међутим, пре сабирања плодова постоје многе опасности. Често, наиме, град убија [летину], понекад је и суша преотима из руку, а каткад и вода која се неблагоприятно излије из облака уништава плодове. Зашто се не молиш Господу да до краја буде дарезљив? Међутим, ти унапред чиниш себе недостојним примања оног што већ имаш у виду.

6. Ти потајно говориш сам са собом, али се твојим речима суди на небесима. Стога ти одозго долазе и одговори. Шта, дакле, он каже: *Душо, имаш многа добра сабрана за многе године... Једи, пиј и весели се* (Лк.12,19) свакога дана. Каква бесловесност! Кад би имао душу свиње ничим бољим не би могао да је обрадује. Ти си постао скотоподобан и крајње неупућен у душевна добра с обзиром да души нудиш телесну храну. Оно што прима утроба ти намењујеш души. Душа, напротив, има "многа добра" уколико поседује врлину, уколико је испуњена добрим делима и уколико је блиска Богу. У том случају она треба да се радује прекрасном душевном радошћу. Међутим, уколико размишљаш о земаљском, твој бог је *трбух* (уп. Фил.3,19). Ти си у потпуности постао телесан и покорио се страстима. Стога чуј назив који ти одговара и који ти није дао неко од људи, него сам Господ: *Безумнице, ове ноћи тражиће душу твоју од тебе, а оно што си припремио чије ће бити* (Лк.12,20). Такав подсмех безумљу тежи је од вечне казне. Шта, дакле, предузима онај ко ће убрзо бити уграбљен? *Срушићу житнице своје и саградићу веће* (Лк.12,18). Скоро бих могао да му кажем: "Добро поступаш". Јер, ризнице неправде и заслужују да буду срушене. Сопственим рукама поруши оно што си рђаво саградио. Сруши амбаре од којих нико никада није отишао утешен. Уништи свако здање које чува лакомост. Поруши кровове, растури зидове, откриј сунцу

пшеницу коју је већ покрила плесан, ослободи страже оковано богатство и свима покажи мрачно уточиште мамона. *Срушићу житнице своје и саградићу веће*. А шта ако и њих напуниш? Шта ћеш потом смислити? Хоћеш ли опет рушити и опет градити? Постоји ли ишта неразумније: бескрајно се трудити, тј. марљиво градити и марљиво рушити. Уколико пожелиш, дом убогих ће постати твоје житнице. Сабирај себи благо на небесима. Оно што је на њима положено ни мољац не нагриза, ни рђа не квари, ни лопови не краду (уп. Мт.6,20). "Убогима ћу уделити кад напуним друге житнице". Ти си очигледно себи одредио много година живота. Међутим, пази да те не предухитри рок који се убрзано приближава. Твоје обећање не показује доброту, него лукавство, с обзиром да не обећаваш да би касније дао, него да би избегао да сада даш. Шта те спречава да већ сада даш? Зар нема сиромашних? Зар житнице нису пуне? Зар награда није припремљена? Зар заповест није јасна? Међутим, гладни скапава, наги дрхти, дужник се гуши, а ти одлажеш милостињу до сутра. Послушај Соломона: *Немој рећи: "Иди и дођи. Сутра ћу ти дати"* (Прич.3,28), с обзиром да не знаш шта ће родити долазећи дан (Прич.27,1). [Знаш ли] какве заповести презиреш запечативши уши среброљубљем? Требало би да [схватиш] колико велику благодарност дугујеш Доброчинитељу, колико треба да се радујеш и да будеш почаствован што не стојиш пред туђим вратима него, напротив, други приступају твојим вратима. Ти си, међутим, натмурен и одбојан, те избегаваш да макар и случајно сретнеш убогога како не би био принуђен да нешто мало испустиш из руку. Ти знаш да кажеш једино: "Немам. Не дам, јер сам сиромашан". И заиста, сиромашан си и оскудеваш у сваком добру. Оскудеваш у љубави, оскудеваш у човекољубљу, оскудеваш у вери у Бога, оскудеваш у вечном надању. Учини да и брат има удела у твом житу. Оно што ће сутра иструлити данас подај потребитоме. Најгори вид лакомости јесте одбијање да убогима дамо и оно што ће пропасти.

7. Ти, пак, кажеш: "Коме шкодим ако задржавам своје". Међутим, кажи ми шта је заправо твоје? Одакле си узео и донео са собом у живот? Замислимо да неко, заузевши место у позоришту, омета оне који након њега улазе, мислећи да је његово оно што је дато на заједничку употребу. Управо такви су и богаташи. Они су најпре приграбили заједничко добро. Пошто су њиме овладали пре осталих они га чине својим сопственим. Кад би свако узео оно што му је неопходно за задовољење његових потреба, а вишак препустио потребитоме, нико не би био богат, као што нико не би био ни сиромашан. Зар из [мајчине] утробе ниси изашао наг? Зар се нећеш поново наг вратити у земљу? Осим тога, откуда имаш оно што сада поседујеш? Уколико кажеш да га имаш случајно, ти си безбожник, не познајући Творца и будући незахвалан Дародавцу. Уколико, пак, прихватиш да га имаш од Бога, кажи ми разлог због кога си га добио? Зар је Бог неправедан, неравномерно нам расподељујући оно што је неопходно за живот? Због чега се ти богатиш, а он живи у оскудици? Једино стога да би ти добио плату за доброту и добро управљање, а он плату за трпљење. Приграбивши све у незасито наручје лакомости, ти мислиш да никоме не чиниш неправду, премда лишаваш многе. Ко је лакомац? Онај ко не остаје у границама умерености. А ко је отимац? Онај ко од свакога отима оно што му припада. Према томе, како да ниси лакомац и отимац кад присвајаш оно што ти је дато на управљање? Онога ко обнажи одевеног назваће

лоповом. Да ли и онај ко не обуче нагога, премда може, заслужује неко друго име? Хлеб који задржаваш код себе припада гладном. Одећа коју чуваш у својим шкрињама припада нагом. Обућа која се код тебе распада припада босом. Сребро које је код тебе закопано припада убогом. Према томе, ти чиниш неправду свима којима би могао да учиниш добро дело.

8. Ти ћеш рећи: "Речи су добре, али је злато боље". Исто говоре и онима који пред неуздранима расуђују о целомудрености. У њима ће се, наине, распламсати похота уколико им се спомене наложница, па макар је ми и осудили. Како да ти предочим страдања сиромаша како би схватио од колико уздаха ствараш своју ризницу? О, како ће ти се у Дан суда учинити драгоценим речи: *Ходите благословени Оца мога; примите Царство које вам је припремљено од постања света. Јер огладнех, и дадохте ми да једем; ожеднех, и напојисте ме; наг бејех, и оденусте ме* (Мт.25,3436). Каква ће те дрхтавица, какав зној и каква тама обузети када чујеш осуду: *Идите од мене, проклети, у огањ вечни који је припремљен ђаволу и анђелима његовим. Јер огладнех и не дадохте ми да једем; ожеднех и не напојисте ме... наг бејех, и не оденусте ме* (Мт. 25,4143). Тамо неће бити осуђен отимач, него онај који није учествовао у потребама ближњега. Рекао сам оно што сам сматрао корисним. Уколико поверујеш, очигледно је да те очекују добра сагласна обећањима. Уколико, пак, нећеш да чујеш, записана је и претња. Желео бих да избегнеш њен укус и да прихватиш бољи став, тј. да твоје богатство постане твој откуп, те да достигнеш припремљена небеска добра, благодаћу Онога ко нас је све призвао у своје Царство. Њему нека је слава и сила у векове векова. Амин.

БЕСЕДА О ВЕРИ

1. За богољубиву душу је благочастиво да се стално сећа на Бога. Она таквим сећањем не може да се насити. Међутим, у сваком случају је смело речима описивати оно што се тиче Бога, с обзиром да разум далеко заостаје за достојанством теме, а реч, опет, нејасно изражава мислене [ствари]. Кад већ и наш разум заостаје за величином теме и кад су речи ниже и од самог разума, није ли неопходније ћутање, како се не би помислило да чудесности богословља прети опасност због низости речи? У сва словесна [бића] је по природи посејана жеља да прослављају Бога, премда су сва подједнако немоћна да долично о Њему говоре. Премда се ми разликујемо једни од других у ревновању за благочашће, ипак нико није толико помрачен самообманом да би сматрао да је достигао сам врх схватања. Напротив, очигледно је да уколико [човек] напредује у познању, утолико више осећа своју немоћ. Такав је био Авраам, такав је био и Мојсије. Нашавши се у могућности да виде Бога (по мери човека), они су се у највећој мери унизили: Авраам се назвао прахом и пепелом (Пост. 18,27), а Мојсије је говорио да је слабог гласа и мутава (Изл.4,10), будући да је видео немоћ свог језика и неспособног да служи величини поиманог. Међутим, пошто је сада сваки слух отворен за слушање

богословља и пошто га се Црква не може наситити, што потврђује проповедник, који каже да се ухо не може наслушати (Проп.1, 8), неопходно је да и ми говоримо сразмерно својим силама. Ми, међутим, нећемо рећи колико би могло да се каже о Богу, него колико је нама могуће. Иако погледом не можемо да обухватимо васцело пространство између неба и земље, ми не одустајемо да гледамо оно што можемо. И ми ћемо сада скромним речима испунити дужност према побожности, док ћемо величини природе препустити победу над сваком речју. Ни анђелски језици (ма какви били), ни арханђелски језици, чак и кад би се сјединили са васцелом словесном природом, не могу да изразе ни најмањи део [величине о којој говоримо], а камоли да се упореде с целином. И ти, уколико хоћеш да говориш или да слушаш нешто о Богу, одвоји се од свога тела, одвоји се од телесних чула, напусти земљу, напусти море, учини да ваздух буде испод тебе, занемари годишња доба, поредак времена и украсе земље, уздигни се изнад етера, прођи поред звезда, поред њихових чудеса, њихове красоте, величине и користи коју чине васељени, поред њиховог благоустројства, светлости, положаја, кретања, поред њихових узајамних веза и растојања. Прошавши све словом, узвиси се над небом. Уздигавши се над њим, ти самим разумом проматрај тамошње лепоте: наднебеске војске, хорове анђела, старешинство арханђела, славу господства, превасходство престола, сила, начала и власти (уп. Кол.1,16; Еф.1,2). Прошавши све, уздигни се својим помислима изнад васцеле творевине, узнеси свој ум изван њених граница и замисли постојану, непокретну, непромењиву, бестрасну, просту, несложену, неразделиву Божанствену природу, неприступну светлост (1.Тим.6Д6), неизрециву силу, безграничну величину, лучезарну славу, жељену благод, неупоредиву лепоту која снажно пробада рањену душу, али се не може долично изразити речима. 2. Тамо су Отац, Син и Свети Дух, нестворена природа, владичанско достојанство, природна благод. Отац је начело свега, узрок постојања бића, корен живих, из кога је проистекао извор живота, мудрост, сила, непромењиви образ невидљивог Бога (Кол.1,15), од Оца рођени Син, живо Слово, сушти Бог и сушти у Бога (уп. Јн.1,2), сушти, а не присаједињени, који постоји пре свих векова и који није касније створен, Син, а не твар, Створитељ, а не творевина, који јесте све што је и Отац. Син, рекох, и Отац. Сачувај лична својства. Будући да је сушти Син, Он јесте све што је и Отац, сагласно речима самог Господа: *Све што има Отац моје је* (Јн.16,15). И заиста, Образу припада све што постоји у Праобразу. *Видесмо славу Његову, славу као Јединороднога од Оца*, каже јеванђелист (Јн.1,14). Другим речима, чуда Њему не беху дата по дару и благодати, него по природном учешћу Сина, који има достојанство Очевог Божанства. Примање је заједничко обележје творевине, док је поседовање природно својство Рођенога. Он, дакле, као Син, природно поседује оно што је Очево. Као Јединородни, Он у самом себи има све у свеукупности, ништа не делећи са другим. И самим називом "Син" ми се учимо да учествује у Очевој природи. Он није саздан заповешћу, него је неразделиво засијао из суштине. Он је ванвремено сједињен са Оцем. Он му је једнак по благодати и сили и има с Њим заједничку славу. Шта је Он друго, ако не печат и образ који у себи показује васцелог Оца? Нека ти, пак, оно што касније казује кроз телесно устројство, узевши га у домостроју људског спасења (које је извршио након што нам се телесно показао), тј. да је послат (Јн.5,36), да ништа не може да чини сам од себе (Јн.5,30), да је примио заповест (Јн.10,18), и слично, не буде разлог да

унижаваш [Његово] Божанство као Јединородног. Јер, снисхођење твојој слабости не значи умањење достојанства Силнога. Напротив, природу схвати богодолично, а смирене речи прихвати домостројитељски. Међутим, кад бисмо желели да исцрпно о свему беседимо, предмет би нас неприметно увео у велико, па чак и небројено мноштво речи.

3. Међутим, вратимо се на предложену тему, тј. да разум који се очисти од вештаствених страсти и који напусти чак и сваку мислену твар (тј. који као риба из дубине изађе на горњу површину и доспе до [места које је] чисто и од твари), може да поред Сина и поред Оца угледа и Духа Светога, који суштински и по природи и сам има све, тј. и благод, и правост, и светињу и живот, с обзиром да је речено: *Дух твој благи* (Пс.142,10), и опет: *Дух прав* (Пс. 50,12) и опет: *Духа Светога* (Пс.50,13). И апостол говори: *Закон Духа живота* (Рим.8,2). Ништа од наведенога Он није задобио, нити је ишта касније проистекло. Од ватре се не може одвојити својство да греје, нити од светлости да светли. И од Духа је неодвојиво својство да освећује и оживотворује, те да је благод и правост. Дух, дакле, обитава у блаженој природи, не прибројавајући се мноштву, него сагледавајући се у Тројици. Он се не садржи у мноштву, него се јединично обзнањује. Као што је Отац један и Син један, тако је један и Свети Дух. Духови за служење у сваком чину представљају мноштво, које се тешко може избројати. Услед тога, немој у творевини тражити Онога ко је изнад творевине. Немој спуштати Оног ко освећује до оних који се освећују. Дух испуњава анђеле, испуњава арханђеле, освећује силе, оживотворава васељену. Он се раздељује васцелој твари и свако му на различите начине бива причестан. Па ипак, Он се не умањује због мноштва причесника. Иако свима даје своју благодат, Он ништа не губи због оних који примају: и они се испуњавају и Он не бива осиромашен. Озарујући тела која му на различите начине бивају причесна, сунце се не умањује због њих. Ни Дух се не умањује и не раздељује, премда свима даје од своје благодати. Он свакога просвећује за схватање Бога, надахњује пророке, умудрује законодавце, усавшава свештенике, укрепљује царе, ствара праведнике, велича целомудрене, пружа исцељење, оживљује мртве, ослобађа заточене, усиновљује отуђене. Наведено чини кроз горње рођење. Уколико узме верујућег цариника, Он га показује јеванђелистом. Уколико се настани у рибару, чини га богословом (Мт. 4,1819). Уколико нађе покајаног прогонитеља, сачиња га апостолом незнабожаца, проповедником вере и изабраним сасудом (Дап.9,15). Њиме слаби постају јаки, убоги богати, а неуки мудрији од мудраца. Павле је био слаб, али су присуством Духа знојави убриси од његовог тела исцељивали оне који су их примали (Дап.19,12). И Петар је био обавијен слабим телом, али је благодат Духа, обитавајући у њему, чинила да сенка која је падала од њега прогони болест од страдалника (Дап.5,15). Убоги су били и Петар и Јован, будући да нису имали "ни сребра ни злата" (Дап.3, 6). Па ипак, они су даривали здравље које је драгоцене од златника. Иако је од многих добијао златнике, хроми је и даље остајао сиромашан. Међутим, када је од Петра примио благодат, престао је да проси. Скачући као јелен, он је прославио Бога (Дап.5,68). Јован није познавао световну мудрост, али је силом Духа изговорио речи у које никаква мудрост не може да проникне. Дух пребива на небу, али и земљу испуњава. Он је свуда присутан, али се ничим не може обухватити. Он васцело обитава у свакоме и

васцело пребива са Богом. Он не предаје дарове као слуга, него власно раздељује благодат, с обзиром да је речено: *Делећи свакоме понаособ како хоће* (1.Кор.12,11). Иако се шаље по домостроју, Он дејствује самовласно. Помолимо се да обитава у нашим душама и да нас никада не напусти, благодаћу Господа нашега Исуса Христа, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

<< [претходна](#) | [садржај](#) | [следећа](#) >>

СВЕТИ ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ БЕСЕДЕ

БЕСЕДА НА РЕЧИ "У ПОЧЕТКУ БЕШЕ СЛОВО" (Јн.1,1)

1. Све јеванђелске речи су узвишеније од осталих учења која нам је предао Дух. У њима, наиме, Он с нама беседи посредством слугу, тј. пророка. Међутим, у Јеванђељима с нама беседи Владика лично. Међу јеванђелским проповедницима најгромогласнији је био Јован, син грома (Мк.3,17). Он је беседио о ономе што је изнад сваког слуха и што је узвишеније од сваког разума. Управо смо чули да је прочитан почетак његове јеванђелске књиге: *У почетку беше Слово, и Слово беше у Бога, и Слово беше Бог* (Јн. 1,1). Знам да су се многи од оних који су изван речи истине и који се размећу световном мудрошћу дивили овим речима. Они су се чак дрзнули да их укључе у своје списе. Ђаво је лопов: он својим гласницима обзнањује наше учење. Кад се чак и телесна мудрост дивила сили наведених речи, шта тек треба да учинимо ми, тј. ученици Духа? Хоћемо ли их немарно саслушати и закључити једноставно да поседују неку незнатну силу? Међутим, може ли болест неосетљивости обузети [човека до мере] која ће му онемогућити да се задиви [наведеној] лепоти мисли и непојмљивој дубини учења, те да не пожели да их уистину схвати? Није тешко дивити се лепом. Међутим, тешко је достићи

истинско поимање онога чему се дивимо. Нема онога ко не велича чулно сунце, гледајући његову величину, лепоту, сразмеру његових луча и светлост коју шаље. Међутим, онај ко се одважи да с великим напором баци поглед на његов круг, не само да неће видети оно што жели, него ће изгубити и поузданост вида. Ја сматрам да ће се нечему сличном изложити и разум који покуша да исцрпно истражи речи: *У почетку беше Слово*. Ко ће створити појам о почетку који ће га бити достојан? Каква ће снага речи моћи долично да изрази оно што је замишљено у уму? Припремајући се да нам преда богословље о Сину Божијем, он својој речи [тј. Јеванђељу] као почетак даје управо начело свега. Дух Свети је знао за оне који ће оспоравати славу Јединородног. Он је унапред знао за оне што ће нам у будућности нудити надмудривања [тј. софизме], која су сами изумели на пропаст својих слушалаца: "Уколико је [Син] рођен, значи да није постојао. Пре него што је рођен, Он није постојао. Он је постојање [υποστασις] добио из небића". Сличне [ствари] износе језици који су се у препиркама изоштрили више од двосеклог мача.

Не допуштајући да се каже нешто слично, Дух Свети предупредује Јеванђељем и каже: *У почетку беше Слово*. Уколико сачуваш речено, нећеш претрпети никакво зло од људи који га смишљају. Уколико ти неко каже: "Уколико је [Син] рођен, значи да није постојао", ти одговори: *У почетку беше*. Међутим, потом ће рећи: "Како беше пре него што је рођен". Ти, пак, не одступај од [речи] "беше" и не напуштај [израз] "у почетку". Не може се замислити врхунац почетка и не може се наћи ништа што би било изван почетка. Нека те нико не обмане вишезначношћу речи. Постоји много почетака за многе ствари у овом животу. Међутим, један је Почетак свему, који је изнад свега. У Причама се каже: *Почетак доброг пута...* (Прич.16,7). Почетак пута је прво кретање, од кога почињемо ходање и коме можемо да нађемо оно што му следи. *Почетак мудрости је страх Господњи* (Пс.110,10). И код овог почетка постоји нешто друго што му је претходило. Почетак схватања наука јесте изучавање основа. Страх Господњи је, дакле, основа мудрости. Постоји, међутим, нешто што је старије од тог почетка, тј. стање душе која још увек није умудрена и која још није прихватила страх Божији. Начелницима се називају и грађанске власти највишег достојанства. Ти почечи се, међутим, односе на поједине ствари и сваки од њих је начело само у односу на нешто друго. Почетак линије јесте тачка, почетак површине линија, а почетак тела површина, док су слова почечи сложених речи.

2. Онај Почетак, међутим, није такав. Он ни са чим није повезан, ничему није потчињен и не разматра се уз нешто друго. Он је слободан, независтан и разрешен од сваке везе са другим. Он не може да се досегне разумом, не може да се надвиси мислима, нити могу да му се открију границе. Уколико покушаш да га умним представама надвладаш, открићеш да се креће испред тебе и да пресреће твоје помисли. Допусти свом уму да се креће колико год хоће и да се распростире ка горњем. Открићеш да се ум, након хиљаду лутања и испразних лебдења, поново враћа самоме себи, будући да није у стању да овај почетак остави испод себе. Почетак се, наимае, увек налази изван и изнад замисливог. Дакле, *у почетку беше Слово*. О, какво чудо. Како су све речи подједнако међусобно повезане. Реч "беше" има исту снагу као и речи "у почетку". Где је хулитељ? Где су христорачки

језици који говоре: "Беше када га не беше". Слушај шта каже Јеванђеље: *У почетку беше*. "Ако беше у почетку, када дакле не беше". Да ли да уздишем због њихове нечастивости или да се гнушам њиховог незнања? "Зар Он не беше пре него што је рођен? Да ли знаш кад је рођен да би могао да установиш време". "Пре" је реч која означава време и која у прошлости поставља једно испред другог. Да ли је исправно да Творац времена има рођење, подложно називима које употребљавамо у вези с временом? Према томе, *у почетку беше*. Уколико не одступиш од тога "беше", нећеш дозволити лукавој хули да ти приступи. Када су усидрени са два сидра, морепловци ниподаштавају буру. Уколико поузданост наведених речи твоју душу одведе до пристаништа и ти ћеш се подсмехнути лукавој пометњи коју духови злобе уносе у свет, колебајући веру многих.

3. И наш разум поставља питање: "Ко беше у почетку". Каже се: "Слово". Које слово? Да ли људска реч, или анђелска реч? Рекавши: *Ако језике човечије и анђелске говорим...* (1.Кор.13,1), апостол нам је открио да и анђели имају свој језик. Међутим, смисао речи је двострук: постоји реч која се изговара гласом и која након изговарања ишчезава у ваздуху, а постоји и унутрашња реч, затворена у нашим срцима, тј. мисао. Уосталом, постоји и вештачка реч. Пази да те не обману слична значења речи. Како би на почетку могла бити човечија реч, када је човек постао тек позно? Пре човека постојале су звери. Пре човека постојале су и животиње, и сви гмизавци, и све што живи на копну и у води, и птице небеске, и звезде, и сунце, и месец, и биљке, и семена, и земља, и море, и небо. Услед тога, у почетку не беше човечија реч, као што не беше ни анђелска реч. Сва творевина је, наиме, млађа од векова будући да је почетак свог бића добила од Створитеља. И реч која постоји у срцу млађа је од свега мисленог. Ти, међутим, богодолично схвати Слово. Јер, онај ко ти саопштава о Јединородном, назвао га је Словом, као што га је назвао и Светлошћу, а нешто касније и Животом и Васкрсењем. Чувши реч "светлост" ти не помишљаш на чулну светлост која се може видети очима. Чувши реч "живот", ти не подразумеваш заједнички живот, којим живе и бесловесне животиње. И када чујеш "Слово", буди опрезан да се, услед слабости разума, не спустиш до приземних и ниских појмова. Напротив, испитај смисао реченог. Зашто "Слово"? Да се покаже да произилази из ума. Зашто "Слово"? Стога што је рођен бестрасно. Зашто "Слово"? Стога што је образ Оног ко га је родио и што собом показује васцелог Родитеља, ништа не одвојивши од Њега и будући сам од себе потпун, као што и наша реч у потпуности изображава наша поимања. Ми оно што смо помислили у срцу износимо речју, а оно што је изговорено изображава мишљење које постоји у срцу. Јер, реч се изговара од преизобиља срца. Наше срце слично је неком извору, а реч која се изговара бујици које тече из њега. Стога и истиче онолико колико је првобитно излишено. Осим тога, какво је оно што је скривено, такво је и оно што се показује. Он га је, дакле, назвао, Словом да би ти представио бестрасно рађање од Оца, да би ти богословствовао о савршеном постојању Сина и да би ти показао безвремено сједињење Сина са Оцем. И наша реч је пород ума који се бестрасно рађа, тј. који се не одсеца, не удаљује и не истиче. Напротив, васцели ум пребива у свом устројству, стварајући целовиту и потпуну реч. И реч која проистиче садржи у себи сву силу ума који ју је породило. Оно, дакле, што је побожно у казаноме о речи прихвати ради богословствовања о Јединородном, а оно

што ти се учини neodgovaraјућим и погрешним одбаци и на све начине избегни. У почетку беше Слово. Да је рекао: "У почетку беше Син", теби би се, с именовањем Сина, поткрао и појам страсти, будући да се оно што се рађа од нас рађа у времену и са страшћу. Он је предострожно казао "Слово" да би спречио недоличне претпоставке и да би твоју душу сачувао неповређеном.

4. *И Слово беше у Бога.* И опет, каже се "беше" због оних који хулно говоре да Сина не беше. Где је било Слово? Није било ни на каквом месту с обзиром да се неописиво не може обухватити местом. Где је, дакле, било? *У Бога.* Отац се не налази на неком месту, као уосталом ни Син што није у некој области која се може описати. Безграничан је Отац, безграничан је и Син. Ма шта да замислиш и ма куда да пођеш духом, открићеш да је испуњено Богом и да се свуда сараспростире ипостас Сина. *И Слово беше у Бога.* Требало би да се дивиш тачности сваке речи. Он не каже: "Слово беше у Богу", него: *Слово беше у Бога,* како би представио лична својства ипостаси. Он није рекао: "У Богу", да не би дао повода за тврдњу о сливености ипостаси. Лукава је хула оних који настоје да све мешају, говорећи да су Отац, Син и Свети Дух један подмет [ύλοκεϊμερον, тј. лице] и да су једној ствари дати различити називи. Лукава је нечастивост и треба је се клонити колико и оних који хулитељски тврде да је Син Божији по својој суштини неподобан [ἀνόμοιον] Богу и Оцу. *И Слово беше у Бога.* Користећи реч "Слово" да би представио бестрашће рођења, он жури да уклони и штету која би могла настати из самог назива "Слово". Као да се удаљује од клевета хулитеља, он говори шта је Слово: *Бог беше Слово.* Немој измишљати различите речи и немој својом злобом придавати неку хулу учењу Духа Светога. Дата ти је одлука. Покори се Господу. *Бог беше Слово.* Он беше у почетку у Бога. Јеванђелист изнова неколицином речи укратко излаже целокупно богословље које нам је предао о Јединородном. Ко је Он? Он је Бог Слово. Пошто ти је образовао правилан појам о Њему, учењем утискајући у твоју душу непознато и у твоје срце настанивши Христа Слова, он каже: "Он". Ко је "Он"? Немој гледати напоље да би осмотрио Онога који ти је показан назначујућим речима, него уђи у скровиште своје душе и познај да Он беше у почетку, односно свагда у Бога, свога Оца. Ти си научен да Он беше у почетку, да је проистекао као Слово и да беше у Бога. Њега познај, Њему се задиви. Поклони се своме Владици, који се у теби утврдио посредством учења. Сачувајте наведених неколико речи, утиснувши их као печат у своје памћење. Оне ће бити неразрушиви зид пред нападима оних који плету замке. Оне су чувар душе који је спасава од нападача. [Можда] ће ти неко приступити и рећи: "Рођени не беше. Јер, да беше како би се родио". Ти се, међутим, удаљи од хуле на славу Јединородног као од демонског гласа, поново притичући јеванђелским речима: *У почетку беше Слово, и Слово беше у Бога, и Бог беше Слово. Он беше у почетку у Бога.* Изговори четири пута "беше" и одбићеш њихово "не беше". Нека наведени темељи вере буду непоколебиви. На њима ће се, ако Бог допусти, саздати и остало. Са вама, наиме, не можемо одједном беседити о свему. Јер, дуготрајношћу беседе можемо учинити бескорисним оно што сте трудољубиво сабрали. Немајући снагу да све обухвати одједном, разум се излаже ономе што трпи утроба која услед прекомерног засићења не може да свари све што је примила. Стога вам желим да се наслађујете окушањем и да искористите оно што вам је понуђено. Ја сам спреман да вам

служим и у свему осталом у Христу Исусу Господу нашем, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

БЕСЕДА ПРОТИВ САВЕЛИЈАНАЦА, АРИЈА И АНОМИЈАЦА

1. Јудаизам је противан јелинизму, али су обоје противни Хришћанству, као што су Египћани и Асирци били међусобни непријатељи, али и непријатељи Израилу. И код порока се дешава нешто слично: бојажљивост и дрскост су противни и међусобно, али и храбрости. Слична је и битка која се са две стране води против исправног исповедања, тј. с једне стране је Савелије, а са друге они који проповедају несличност [тј. аномиијци]. Ми смо, међутим, утукли од Јелина [тј. од паганизма] и одвратили се од лукавог идолопоклонства, осудивши њихово многобоштво као безбожништво. Исто тако смо утукли и од хуле Јудејаца, који одричу Сина Божијег, с обзиром да се плашимо претње: *Ко се одрекне мене пред људима, одрећи ћу се и ја њега пред Оцем својим који је на небесима* (Мт.10,33). Утекнимо сада, као што приличи, и од оних који су, противно смислу истине, пронашли нешто сродно са [наведеним] измишљотинама. Будући мудар у творењу зла, ђаво је видео да се Хришћани отуђују од Јелина и Јудејаца и да сама њихова имена у нама изазивају непријатељство. Придавајући наше име и једнима и другима, он се труди да поново уведе јудејско одрицање и јелинско многобоштво. Једни, наиме, тврде да је Јединородни Божије дело и творевина. Међутим, потом му се клањају и богослове о Њему, те својим обожавањем твари, а не Творца поново уводе јелинска [учења]. Поричући Бога од Бога и исповедајући Сина само по имену, иако на делу и уистину одбацују Његово постојање, други опет обнављају јудејство. Исповедајући Слово, они га уподобљују унутрашњој словесности. И називајући га Мудрошћу, они га сматрају сличним стању које постоји у душама образованих. Стога и кажу да су Отац и Син једно лице, као што се и за човека говори да је један, а не раздвојен на словесност и мудрост, који постоје у њему. Јеванђелиста, међутим, непосредно на почетку објављује: *Бог беше Слово* (Јн.1,1), дајући Сину лично постојање. Уколико је Слово постојало [само] у срцу, како би се могло замишљати Богом? Како *Слово беше у Бога!* Словесност у човеку није сам човек. И не каже се да је она "у њега", него да је "у њему". Јер, она нити живи, нити постоји [сама по себи]. Међутим, Слово Божије је живот и истина (уп. Јн.14,6). Наша реч ишчезне чим је изговоримо. Шта, међутим, Псалам каже о Слову Божијем? *До века, Господе, Слово твоје остаје на небу* (Пс.118,89).

2. Ето битке са једне стране. Каква је и које је врсте, пак, борба против истине са с друге стране? Они допуштају постојање Сина и сагласни су да Син има посебно лице, а посебно Отац. Међутим, они уводе несличност природе. Речима допуштајући назив Сина, они га у стварности сведе на творевину, не стидећи се речи Господа, који је ономе ко жели да види Оца указао на себе: *Које видео мене, видео је Оца* (Јн.14,9). Оне који исправно мисле, наведене речи ограђују и од једне

и од друге хуле. Он самога себе не назива Оцем. Говорећи: *Које видео мене*, Он сасвим јасно раздваја Лица, тј. указује на сопствено Лице. Речи, пак: *Видео је Оца*, односе се на Лице Оца. Њима га Он очигледно разликује од себе. Са друге стране, говорећи: *Када бисте мене знали и Оца мога бисте знали* (Јн.14,7), Он не истиче сливеност Лица, него описује истоветност Божанства. Нека наведену реч чују и противници. Њоме се каже да онај ко се удостојио заједнице са Сином није лишен ни заједнице са Оцем. Родитељ, наиме, није родио другачијег, него истог какав је и сам. Чујте аномијани: *Ја и Отац једно смо* (Јн.10,30). Чуј и ти, Савелије: *Изиђох од Оца... и идем Оцу* (Јн. 16,28). Нека сваки од вас исцели своју рану јеванђелским учењем. Ти сагледај јединство у истоветности природе, а ти из речи: *Изиђох од Оца... и идем Оцу* [схвати] различитост Лица. Сагласимо се и измиримо [међусобно], те прекинемо дуготрајну битку против благочашћа. Одбацимо наоштрено оружје нечастивости и *раскујмо копља на српове, а мачеве на раонице* (Ис.2,4). Ти немој говорити о једном, него следи Онога ко каже: *Нисам сам него ја и Отац који ме посла* (Јн.8,16), с обзиром да је друго Отац који је послао, а друго Син који је послат. Он опет [каже]: *Ја сам онај ко сведочим за себе, и сведочи за мене Отац који ме посла* (Јн.8,18) и: *У Закону вашем стоји написано даје сведочанство двојице људи истинито* (Јн.8,17). Уколико хоћеш, преброј Лица. *Ја... сведочим*, [односи се] на једно, а: *Сведочи за мене Отац који ме посла*, на друго [Лице]. И нисам ја онај ко смело збраја, него ме сам Господ поучава, говорећи: *У Закону вашем стоји написано даје сведочанство двојице људи истинито*. И ти који богоборствујеш другом врстом нечастивости, говорећи да Син по природи није сличан Оцу, не допуштајући једнакост и доводећи до раздвајања живота, застиди се Павла који каже: *[Син] је икона Бога невидљивога* (Кол.1,15). Допусти, наиме, живом образу истоветност са прабразним животом. Исповеди Синовог Оца, а не створитеља творевине. У истинском исповедању Оца укажи Рођеноме исту част, сећајући се сведочења Јеванђеља: *Бога називаше својим Оцем градећи се једнак Богу* (Јн.5,18). Једнакост са Родитељем треба разумети у односу на природу, а не на меру телесне величине. Како Он *није сматрао за отимање то што је једнак са Богом* (Фил.2,6) уколико му, по твојој хули, никада није био једнак? Како је Он обличје Божије уколико му, сагласно твојим речима, није сличан?

3. Ето битке која се против нас подигла и са једне и са друге стране. Шта је, међутим, истина? Немој се плашити да исповедиш Лица, него именуј Оца, именуј и Сина. Немој давати два имена истој ствари, него се од сваког имена научи посебном појму. Неприхватање поука Господњих јесте страшна неблагодарност. Он нам, наиме, јасно разликује различитост Лица: *Ја ћу умолити Оца и послаће вам другог Утешитеља* (уп. Јн.14,16). Према томе, Син моли, Оца моле, а Утешитељ се шаље. Није ли твоја бестидност отворена с обзиром да о Сину чујеш - "Ја", о Оцу - "Он", а о Утешитељу - "Други", па ипак све мешаш, све сливаш и сва имена односиш на исту ствар? Са друге стране, различитост Лица немој узимати као повод за нечастивост. Јер, Двојица по броју се не раздељују по природи. Наиме, онај ко каже "два" не уводи отуђење. Бог је један. Он је Отац. Један Бог је и Син. И не ради се о два бога, с обзиром да је Син истоветан са Оцем. Ја, наиме, не гледам у Оцу једно Божанство, а у Сину друго, нити је једно природа Оца, а друго природа Сина. Како би боље [разумео] особеност Лица, посебно рачунај Оца, а посебно

Сина. Ипак, да не би пао у многобоштво, исповедај једну суштину у Обојици. Тако ће и Савелије пасти и аномијани бити поражени.

4. Када ја поменем једну суштину, ти немој замишљати дасе једно поделило на двоје, него да Син постоји из начела Оца. Поред тога, немој помишљати да су Отац и Син од неке више суштине. Јер, ми не именујемо браћу, него исповедамо Оца и Сина. Суштина је иста с обзиром да је Син од Оца. Он није настао заповешћу, него је рођен од природе. Он се није оделио од Оца, него је савршено заблистао од Онога ко је остао савршен. Ви, пак, који или уопште не пратите оно шта је речено или сте, опет, дошли с намером да нас искушате, не тражећи да од нас позајмите нешто корисно, него гледајући да се ухватите за нешто од реченога, немојте журити да кажете: "Он проповеда два бога и објављује многобоштво". Не постоје два бога, нити постоје два оца. Онај ко уводи два начела у ствари проповеда два бога. Такав је Маркион и они који су му блиски по својој нечастивости. Осим тога, и онај ко тврди да се Рођени по суштини разликује од Родитеља, именује два бога и несличношћу суштине уводи многобоштво. Јер, ако је једно Божанство нерођено, а друго - рођено, ти проповедаш многобоштво. Уколико је суштина Оца нерођеност, а суштина Сина - рођење и уколико говориш да је нерођено противно рођеном, ти отворено прихваташ противне суштине. На тај начин, не само да прихваташ два бога, него и супротност међу њима. И што је најстрашније, ти им не приписујеш раздор на основу произвољења, него на природном нивоу, који никада не може прећи у миран споразум. Међутим, учење истине је избегло противуречности и једне и друге стране. Где је једно начело и један који је из начела, где је један праобраз и један образ не нарушава се појам јединства. Будући да је рођен од Оца и да природно изображава Оца, Син као образ јесте истоветан са Њим и као рођени остаје једносуштан с Њим. Онај ко на тргу гледа цареву слику и каже да је на слици изображен цар, не признаје два цара, тј. лик и онога ко је насликан. Уколико укаже на онога ко је изображен на слици и каже: "Ето цара", он праобраз неће лишити царског имена. Тачније речено, признавањем слике он потврђује част коју указује цару. Уколико лик представља цара, утолико је пре цар онај ко је послужио као повод за [настанак] слике. У [наведеном случају] дрво, восак и вештина живописца стварају пропадљиву слику и подражавају пропадљиву [ствар]. Она је, дакле, дело вештине оног ко ју је створио. Међутим, када [у вези са Божанством] чујеш реч "образ", ти подразумевај "одблесак славе". О каквом се, дакле, сјају и о каквој слави ради? Сам апостол одмах тумачи, додавши: *Обличје бића* [ὄψοστάσεως] *Његовог* (Јев. 1,3). Ипостас је истоветна са славом, а обличје са одблеском. Према томе, одблесак савршено происходи и слава остаје савршена, ни у чему се не умањујући. Уколико богодолично прихватимо појам образа, бићемо приведени јединству Божанства. Овај [тј. Отац] је у Ономе [тј. Сину], као што је и Онај у Овоме. Овај је онакав какав је и Онај и Онај је онакав какав је Овај, На тај начин два пребивају у јединству. Они се не разликују с обзиром да Сина не треба поимати у другом виду и у страном обличју. И опет кажем: "Један и један", премда је природа неразделива и савршенство без недостатака. Један је Бог, с обзиром да се у Обојици сагледава један изглед. Он се, наиме, васцело показује у Обојици. Ја, међутим, одавно примећујем да нисте задовољни беседом. Осим тога, чини ми се да чујем како ме прекоревате стога што се заустављам на ономе што сви

исповедају, не дотичући се питања која су подстакла многе препирке. Сада је слух свакога од вас управљен ка слушању учења о Светом Духу. Ја сам једноставно примио [учење] и неизвештачено поверовао. Стога бих највише желео да на сличан начин предам слушаоцима. Да не бих увек био одговоран за исте [ствари], нека они који су научени поверују једино исповедањем. Будући да ме у већој мери окружујете као судије, неголи као ученици и будући да желите да ме испитате уместо да сами тражите да нешто [корисно] узмете, неопходно је да, као у судници, продужимо одговор. Мени су увек постављали питања. Услед тога ћу и ја рећи шта сам примио. Вама, пак, саветујем да не тражите да на сваки начин од мене чујете оно што бисте желели, него оно што је Богу угодно, што је сагласно с Писмом и што не противуречи оцима. Оно, дакле, што сам рекао о Сину, тј. да треба да га исповедамо као посебно Лице, морам рећи и о Светом Духу. Дух није исто што и Отац, премда је речено: *Бог је Дух* (Јн. 4,24). Исто тако, Син и Дух нису исто Лице, иако је речено: *Ако, пак, неко нема Духа Христовог, он није Његов... Христос је у вама* (Рим.8,910). Неки су на основу реченога погрешно [тврдили] да су Христос и Дух једно исто. Шта ћемо, међутим, рећи? Из реченога се пројављује сродност природе, а не сличеност Лица. Постоји Отац, који има савршено биће и ни у чему не оскудева, корен и извор Сина и Светога Духа. Постоји и Син, живо Слово у пуном Божанству, Пород Очев, који такође ни у чему не оскудева. Потпун је и Дух. Он није део нечега другог, него је савршен и целовит и сагледава се сам по себи. Син је неразделиво сједињен са Оцем, као и Дух са Сином. Не постоји ништа што би разграничавало или пресецало вечно сједињење. Између Њих се не протеже никакав век. Наша душа не допушта мисао о разделиности, тј. да Јединородни није свагда сапостојао са Оцем или да Свети Дух није сапостојао са Сином.

5. Када, дакле, сједињујемо Тројицу, ти немој замишљати три [дела] неразделиве ствари (што представља нечастиву помисао), него прихвати неразделиво сапостојање Тројице бестелесних и савршених. Где је присутан Свети Дух и Христос долази. Где је, пак, Христос, очигледно је назочан и Отац: *Не знате ли да је тело ваше храм Светога Духа који је у вама* (1.Кор.6Д9) и: *Ако неко разори храм Божији, разориће њега Бог* (1.Кор.3,17). Када се освећујемо Духом, ми примамо Христа који обитава у нашем унутрашњем човеку, а са Њиме примамо и Оца, који у достојнима твори заједничку обитељ. Наведено јединство показује и предање крштења, као уосталом и исповедање вере. Кад би Дух по природи био туђ, зашто би им се прибројавао? Кад би Оцу и Сину био касније прикључен у времену, зашто би се присаједињавао вечној природи? Они који Духа разделију од Оца и Сина и прибрајају га твари, и крштење чине непотпуним и исповедање вере недовољним. Јер, Тројица више није Тројица уколико јој се одузме Дух. Међутим, уколико би јој била присаједињена макар и једна творевина, уједно би и васцела твар ушла у прибројавање Оцу и Сину. Шта би нас у том случају спречило да кажемо: "Верујем у Оца и Сина и васцелу твар". Уколико је благочастиво да верујемо у један део твари, далеко је часније да васцелу твар укључимо у исповедање. Уколико, пак, будеш веровао у васцелу твар, нећеш веровати само у анђеле и у духове за служење, него и у све могуће противне силе, које такође представљају део творевине. На тај начин ћеш и њих укључити у исповедање вере. Према томе, хула на Духа Светога те доводи до нечастивих и недозвољених учења. Чим си о Духу

рекао оно што не треба одмах си обележен напуштањем Духа. Онај ко склопи очи усваја таму. И онај ко се одвојио од Духа стоји изван Просвећујућег и бива обавијен душевним мраком.

6. Нека те предање застраши да Духа не би одвајао од Оца и Сина. Тако је Господ учио, апостоли проповедали, оци сачували, а мученици потврдили. Довољно је да говориш како си научен. Немој ми износити софизме [тј. надмудривања]: "Он је или нерођен или рођен. Уколико није рођен, Он је Отац, а уколико је рођен, онда је Син. Уколико, пак, није ни једно ни друго, Он је твар". Ја, међутим, добро знам да је Дух са Оцем, али да није Отац. Ја сам примио Духа са Сином, премда га не називам Сином. Уосталом, ја схватам и Његову сродност са Оцем (будући да од Њега исходи), и Његову сродност са Сином, с обзиром да чујем: *Ако неко нема Духа Христов, он није Његов*. Јер, ако Дух није Христов, како нас усваја Христу? Ја још слушам и о Духу истине (Јн.14,17), а истина је Господ. Када, пак, слушам о Духу усиновљења (Рим.8,15), ја помишљам на Његово јединство са Оцем и Сином по природи. Јер, како ће усиновљавати оно што је страно и како ће усвајати оно што је туђе? На тај начин ја не измишљам нове речи, нити Духа лишавам достојанства. Ја плачем и јадикујем због оних који се усуђују да Духа називају творевином, будући да ништавним софизмима и лажним надмудривањем себе гурају у пропаст. Они говоре: "Наш ум схвата [наведене] три [могућности као обавезне]. У постојећем нема ничега што не би било подложно таквој подели бића. Све што постоји је или рођено, или нерођено, или створено. Пошто није ни прво, ни друго, [Дух] је, дакле, треће". Међутим, ваше "дакле" учиниће да потпаднете под вечну казну. Да ли си све испитао? Да ли си својим помислима све подвео под такву поделу? Можда нешто ниси испитао? Можда нешто ниси обухватио својим умом? Да ли си све укључио у своје умовање? Знаш ли шта је под земљом? Знаш ли шта је у дубини? Демонске ли разметљивости.

"Знам број зрна песка и меру мора".

Уколико већ много тога не знаш и уколико је онога што ниси спознао хиљаду пута више од онога што знаш, због чега поред свега осталог не исповедиш и начин постојања Дух на начин који те неће [натерати] да се постидиш свог нешкодљивог незнања? Ја немам времена да разобличујем испразност твојих помисли и да доказујем колико је бића промакло њиховом схватању. О реченоме бих, међутим, радо запитао ваше [следбенике]. Осим тога, уверен сам да ћеш се једном покајати због безбожне мудрости којом си Духа Светога назвао творевином. Зар се не плашиш неопростивог греха (уп. Мт.12,32)? Или можда мислиш да је могућа још нечастивија хула? Од једне такве речи, наиме, происходе страшна зла: отуђење од Бога по самој природи, нискост ропства, дужности слуге и лишавање освећености (која му [следствено] не припада по природи, услед чега и Дух мора да учествује у светости само на основу благодатног раздавања, као и све друго што се освећује). Уколико је, дакле, творевина, како мисле духовборци, Дух Свети ће имати удела у освећености [само] у складу са [чињеницом] да се свима *даје пројава Духа на корист* (1.Кор.12,7) и да се свакоме раздељује по мери вере.

7. Немојмо, међутим, дозволити да остане неразобличено безумље оних који мисле да су својим разумом све обухватили. Нека нам они одговоре шта чини суштину чулног сунца? Да ли један од [основна] четири састојка или нешто што је од њих сложено? [Његова суштина], међутим, није ни земља, ни ваздух, ни вода, ни ватра. Јер, [састојци] се крећу праволинијски, с тим што једно стреми горе, а друго доле. Земља и вода услед своје тежине стране доле, а ваздух и ватра се због своје лакоће крећу горе. Сунце се, међутим, креће кружном путањом. Стога његова суштина није ниједан од четири састојка. Она није ни нешто сложено од ових елемената. Оно што је сложено састоји се из противних састојака и подложно је замарању с обзиром да они при кретању одвлаче један другог на супротну страну. Кретање сунца је, међутим, неуморно и стога непрекидно. Према томе, сунце није сложено. Свако тело је или нешто просто или нешто сложено. Сунце, међутим, није просто тело с обзиром да се не креће праволинијски. Оно није ни сложено, будући да се у свом кретању не замара. Сунце, дакле, не постоји. Такве су ваше мудре поделе: оне су достојне да им се подсмехне свако ко има очи. И опет, како ми људи видимо? Да ли у себе примамо обличја видљивих [предмета] или, пак, из себе испуштамо неку силу? Ми у себе не примамо изобраења видљивог (јер, како би се полулопта неба могла видети у малом пролазу зенице), нити из себе испуштамо било шта (јер, како би испуштано било довољно да се рашири до неба). Уколико, пак, не примамо изобраења видљивог и уколико не испуштамо из себе неку силу, следиће да уопште не видимо. Шта, дакле? Да ли да изобличим ваше закључке? Или да вам пожелим да вам изводи буду истинити? Чиме се од наведених закључака разликује ваш извештачен говор [τεχνολογία] о Светом Духу, који изнесите пред убогим женама или њима сличним ушкопљеницима? Саслушај ме у миру. Уколико Дух исходи од Бога, зашто га ти спушташ до творевине? Или, можда, хоћеш да кажеш да је све од Бога? Христос се назива Божијим иако, за разлику од нас, није творевина. Јер, ми смо *Христови*, а *Христос је Божији* (уп. 1.Кор.3,23). Ми се, међутим, називамо Христовим у једном смислу, тј. као слуге Владике, док се Христос назива Божијим у сасвим другачијем смислу, наиме, као Очев Син. Исто је и са Духом. Он није од Бога у смислу у којем је васцела творевина од Бога. Постоје *духови за служење* (Јев. 1,14). Међутим, Дух Свети им није сличан премда носе [заједничко] име? Једино је Он истински Дух. Постоје многи синова, али је само један истински Син. Исто тако се и о свему говори да је од Бога, али је заиста само Син од Бога и Дух од Бога. Син је изашао од Оца, а Дух исходи од Оца. Међутим, Син је од Оца по рођењу, а Дух је од Бога неизрециво. Погледај, дакле, колико је опасно умањивати славу Утешитеља. Ни Син не прихвата част коју му указујеш уколико се одричеш Духа. Речено је: *Он ће мене прославити* (Јн. 16,14), али не као слуга, заједно са творевином. Јер, кад би га прославио заједно са свима, онда не би било речено: "Он". Навођење једног показује да га прославља по превасходству над другима. [Он га, дакле, не прославља] као они који говоре: *Слава на висини Богу* (Лк,2, 14), него као Онај ко је рекао: *Оче... Ја те прославих на земљи: дело сврших које си ми дао да извршим* (Јн.17,4). Као што Отац прославља Сина, говорећи: *Прославих, и опет ћу прославити* (Јн.12,28), и Син прима Духа у заједницу са собом и са Оцем. Уколико ми неко покаже већу славу ја ћу признати да противници говоре истину. *Ко се вас одриче, мене се одриче* (Лк.10,16). Зашто? Очигледно због Духа који у њима обитава. Стога онај ко не поштује Духа, не

поштује ни Сина, а ко не поштује Сина, не поштује ни Оца (Јн.5, 23). Отуда се види да погрешност у једном од [предмета] вере значи одрицање од васцелог Божанства. Ако је твар, Дух није Божански. Међутим, речено је: *Дух Божански створио ме је* (Јов 33,4), и: *Напуни Бог Веселеила Божанским Духом мудрости и разумности* (Изл.35,31). Ко ме је, по твој мишљењу, ближи "Божански"? Творевини или Божанству? Уколико је ближи творевини, онда и Оца Господа нашег Исуса Христа назови творевином, с обзиром да је о Њему написано: *[На створењима се јасно види] Његова вечна сила и Божанство* (Рим.1,20). Уколико је, пак, ближи Божанству, ти се одреци хуле и признај достојанство Духа. И бићеш заиста неразуман уколико те наведена беседа не приведе доличном поимању Духа.

БЕСЕДА О ТОМЕ ДА БОГ НИЈЕ УЗРОЧНИК ЗЛА

1. Постоје многи видови учења које нам је кроз свештеног псалмопојца Давида показао [Свети] Дух, који је дејствовао у њему. Пророк је понекад описивао своја сопствена страдања и храброст са којом је подносио оно што му се догађало у животу, кроз сопствени пример нам остављајући јасно учење о трпљењу, као када каже: *Господе, што се умножише они који ме угњетавају* (Пс. 3,1). Понекад нам он указује на Божију доброту и брзину помоћи коју пружа онима што га уистину траже, као када каже: *Кад те призивах, услишио си ме, Боже правде моје* (Пс.4,1). Речено има исту снагу као и [изрека] пророка, који говори: *Још док говориши, Он ће рећи: Ево ме* (Ис.58,9). Наиме, [човек] још није ни престао да призива, а слух Божији је већ чуо крај молитве. Приносећи молитве и мољења Богу, најзад, он нас учи начину на који грешници треба да умилостивљавају Бога: *Господе, немој ме јарошћу својом покарати, нити ме гневом твојим казнити* (Пс.6,1). У дванаестом Псалму, он дуготрајност искушења описује речима: *Докле ћеш ме, Господе, заборављати до краја* (ст. 1). Током читавог Псалма он нас поучава да у невољама не губимо храброст, него да очекујемо Божију доброту, знајући да нас по нарочитом домостроју предаје скорбима, шаљући нам по мери вере и меру искушења. Након што је рекао: *Докле ћеш ме, Господе, заборављати до краја? Докле ћеш одвраћати лице своје од мене*, он одмах прелази на зло безбожника. Не подносећи тешке околности у животу, они тек што претрпе неко огорчење одмах почињу да се колебају у разуму, [питајући се] да ли се Бог брине о овдашњем свету, да ли надзире дела сваког човека и да ли свакоме праведно даје оно што је заслужио. И када виде да њихов непријатан положај дуго траје, они прихватају лукаво мишљење и у свом срцу одлучно говоре да нема Бога: *Рече безумник у срцу своме: Нема Бога* (Пс.13,1). Онај ко је умом прихватио [речено], избобилно прихвата и сваки грех. Уколико нема надзорника, уколико нема онога ко свакоме даје сагласно са оним што учини у животу, човека ништа не спречава да угњетава убоге, убија сирочад, усмрћује удовице и пролазнике и осмели се на свако неприлично дело, скрнавeћи се нечистим и мрским страстима и свим животињским жељама. Као последицу мисли да нема Бога, он је додао: *Распадоше се и згадише*

се у поступцима (својим) (Пс.13,1). Не може, наиме, скренути с правог пута онај чија душа није оболела од заборава Бога.

2. Због чега су незнабошци били предати у покварен ум, тј. да чине што је неприлично (Рим.1,28)? Зар не стога што су рекли: "Нема Бога". Због чега су пали у срамне страсти, а жене њихове претвориле природно употребљавање у неприродно, док су мушкарци са мушкарцима чинили срам (Рим.1,26-27)? Зар не стога што заменише славу бесмртнога Бога подобјем... четвороножних животиња и гмизаваца (Рим.1,23)? Безуман је онај ко говори да "нема Бога": он као да је уистину лишен ума и разборитости. Њему је близак и у безумљу сличан и онај ко говори да је Бог узрочник зла. Сматрам да је њихов грех подједнако тежак, с обзиром да се и једни и други подједнако одричу Благот. Једни говоре да Бога уопште нема, а други тврде да Бог није добар. Јер, уколико је Бог узрочник зла, очигледно је да није добар. Стога и једни и други одричу Бога. "Одакле, говоре, потичу болести? Одакле потиче превремена смрт? Зашто се уништавају градови, зашто се дешавају бродоломи, ратови, заразе? Све наведено је зло, настављају, и све је дело Божије. Кога ћемо изузев Бога сматрати одговорним за оно што се догађа". Пошто смо се већ дотакли питања које се често понавља, повешћемо беседу ка неком општеприхваћеном начелу. Брижљиво размотривши предложену тему, покушаћемо да јој дамо разговетно и јасно објашњење.

3. У свом разуму треба најпре да утврдимо једну ствар. Наиме, уколико смо творевина доброг Бога, и уколико се налазимо под влашћу Онога ко све устројава за нас (и мало и велико), ми ништа не можемо претрпети без воље Његове. Чак и ако нешто претрпимо, неће нам бити на штету, нити бисмо могли смислити нешто боље. Наравно, смрт је од Бога. Међутим, смрт уопште није зло, изузев уколико [човек] мисли на смрт грешника. Јер, за њега прелазак одавде означава почетак мучења у аду. И опет, Бог није узрок зла у аду, него ми сами, с обзиром да је начело и корен греха наша слобода и самовласност. Јер, да смо се уздржали од зла, не бисмо трпели никакву несрећу. Међутим, пошто нас је уживање уловило у грех, можемо ли изнети било какав оправдан доказ да нисмо сами себе учинили узрочницима несреће? Постоје две [врсте] зла: једно је само у нашим осећањима, а друго - по природи. Зло по природи [тј. право зло] зависи од нас и представља - неправду, разврат, безумље, бојажљивост, завист, убиства, тровања, сплеткарење и остале њима сродне страсти које, оскрнавивши душу створену по образу Творца, обично помрачују њену лепоту. Злом називамо и оно што је тешко и болно за наша осећања, тј. телесну болест, телесне повреде, оскудицу, бешчашће, оштећење имовине, губитак сродника. Међутим, мудри и благи Владика нам наведено шаље ради наше користи.

Он богатство одузима од оних који га рђаво употребљавају, уништавајући оруђе њихове неправде. Он даје болест онима којима је корисније да имају везане удове, неголи да несметано стреме ка греху. Он смрт шаље онима који су достигли крајњу границу живота, од почетка постављену по праведном суду Божијем, који издалека прозире шта је корисно за свакога од нас. Глад, суша и обилне кише јесу заједничке ране које погађају градове и народе. Њима се кажњава прекомерно зло. Лекар је

доброчинитељ стога што узрокује муке и страдања на телу, борећи се са болешћу, а не са болесником. И Бог је добар стога што појединачним несрећама устројава спасење целине. Ти не кривиш лекара што неке [делове тела] сече, неке спаљује, а неке потпуно уклања, него му дајеш новац и називаш га спаситељем, с обзиром да је болест која се појавила на малом делу зауставио пре него што се раширила на читаво тело. Међутим, када видиш да се због земљотреса град обрушио на житеље или да се на мору разбио брод са људима, ти се не плашиш да свој хулни језик покренеш против истинског Лекара и Спаситеља. Требало би, међутим, да разумеш да код умерених и излечивих болести људи имају користи и од саме бриге о њима. Када се, међутим, покаже да се болест не повлачи пред лечењем, неопходно је да се повређено место уклони. Иначе ће болест, ширећи се, прећи и на осетљиве делове. За сечење и паљење, међутим, није крив лекар, него болест. На исти начин се и Бог ослобађа сваког прекора за уништење градова, с обзиром да га је проузроковала прекомерност греха.

4. "Уколико Бог није узрочник зла, неко ће рећи, због чега је онда речено: *Ја сачињам светлост и стварам мрак, чиним мир и саздајем зло* (Ис.45,7). Осим тога, речено је: *Сиђе зло од Господа до врата јерусалимских* (Мих.1,12), и: *Нема зла у граду које не учини Господ* (Ам.3,6). У великој песми Мојсијевој [се каже]: *Видите, видите сада да сам ја сам и да нема Бога осим мене. Ја умртвљујем и оживотворавам, ја рађавам и исцељујем* (Пон.32,36)". За онога, међутим, ко разуме смисао [Светог] Писма, ниједно од наведених места не садржи оптуживање Бога као узрока и творца зла. Онај ко је рекао: *Ја сачињам светлост и стварам мрак*, у ствари обзнањује да је Створитељ твари, а не зла. Он се назива Створитељем и Изумитељем онога што се у творевини чини противним како се не би помислило да је један узрочник светлости, а други таме, и да се не би почео тражити један створитељ ватре, а други воде, један створитељ ваздуха, а други земље. Наиме, изгледа да су [наведени састојци] противни једни другима услед својих супротних особина. Некима се поменуто уистину и догодило, због чега су се окренули многобоштву. *Чиним мир и саздајем зло*. Он особито чини мир у теби када добрим учењем успокојава твој ум и укроћује страсти које су се побуниле против душе. *Саздајем зло*. Заправо, Он пресаздава зло и води ка бољем како би, прекративши се, постало причесно природи добра. *Срце чисто саздај у мени, Боже* (Пс.50,12), тј. не да га сада створиш, него да обновиш остарело од греха. *Да оба сазда у самоме себи у једнога новог човека* (Еф.2,15). *Да сазда* не значи да приведе из небића, него да преобрази оне који већ постоје. *Ако је ко у Христу, нова је твар* (2.Кор.5,17). Још је Мојсије [говорио]: *Није ли Он отац твој који теје задобио, који теје створио и саздао* (Пон.32,6). Реч "саздао", стављена након речи "створио" јасно учи да се често употребљава у значењу побољшавања. Саздати, наиме, има многа значења. Према томе, "чинити мир" значи градити мир кроз саздање зла, односно кроз његов преображај и привођење ка бољем. Под речју "мир" ти можеш подразумевати ослобађање од ратова и злом можеш звати тешкоће које прате ратнике, односно походе ван граница отаџбине, напоре, бдење, немир, проливање зноја, ране, убијање, заузимање градова, поробљавања, одвођење у ропство, тужан изглед заробљеника и, уопште, све жалосне последице рата. Међутим, све речено се дешава по праведном суду Божијем, који ратовима шаље казне на оне који су

достојни кажњавања. Или би можда хтео да Содом није био спаљен након његових неприличних дела и да Јерусалим није био разрушен и његов храм опустошен након страшног безумља Јудејаца против Господа? И како би се другачије речено праведно извршило ако не рукама Римљана, којима су Јудејци, тј. непријатељи сопственог живота, предали Господа нашег? Понекад је праведно да зло, које настаје услед ратова, буде послато на оне који су га достојни. Речи: *Ја умртвљујем и оживотворавам*, схвати, ако хоћеш, у њиховом непосредном значењу, с обзиром да страх називају најпростодушније. И речи: *Ја рањавам и исцељујем* је корисно да схватимо у дословном значењу, с обзиром да рањавање улива страх, а исцелење подстиче на љубав. Међутим, у реченоме можеш да нађеш и нешто више: Ја ћу умртвити због греха и оживотворити због правде. Јер, уколико *се наши спољашњи човек распада*, утолико *се унутрашњи обнавља* (2.Кор.4,16). Треба разумети да Он не умртвљује једног, а другога оживотворава, већ једног и истог оживотворава оним чиме га умртвљује, исцељујући га оним чиме га рањава, сагласно Причи, у којој се каже: *Ударивши га штапом, ти ћеш његову душу избавити од смрти* (Прич.23,14). Дакле, рањава се тело да би се исцелила душа, умртвљује се грех да би живела праведност. Речи: *Сиђе зло од Господа до врата јерусалимских су саморазумљиве*. Какво "зло"? *Шум кола и коњаника* (Мих.1,13). Чувши: *Нема зла у граду које не учини Господ*, схвати да изрека под речју "зло" подразумева несреће које се шаљу на грешнике ради исправљања прегрешења. Јер, речено је: *Мучих те и глађу те морих... да бих ти добро учинио* (Пон.3,8; 16), заустављајући неправедност пре него што се безмерно рашири, као што се речна струја обуздава неком чврстом браном и преградом.

5. Услед тога, болести у градовима и народима, суша у ваздуху, неплодност земље и несреће какве свако сусреће у животу пресецају нарастање зла. Свако слично зло потиче од Бога ради отклањања узрока истинских зала. И телесна страдања и спољашње несреће смишљени су ради обуздавања греха. Према томе, Бог уништава зло, а не да зло проистиче од Бога. Лекар не уноси болест у тело, него је уништава. Разарање градова, земљотреси, поплаве, пораз војске, бродоломи и истребљење великог броја људи било од земље, мора, ваздуха, ватре или неког другог узрока, дешава се да би се уразумили остали, будући да Бог свенародне пороке уразумљује народним бичем. Грех је, дакле, главно зло и зависи од наше воље. И једино њему приличи назив зла. Од нас зависи да ли ћемо се уздржати од злоће или ћемо бити порочни. Остала зла могу бити или повод да се покаже одважност (као код Јова који је у једном тренутку остао без деце, био лишен читавог богатства и прекривен гнојавим ранама), или као повод за исцелење од учињених грехова (као код Давида, који је претрпео осрамоћење царског дома као казну за незакониту жељу). Знамо и за страшне казне друге врсте, које шаље праведни суд Божији, како би они што се лако приклањају греху постали разумни. Датана и Авирона је, на пример, прогутала земља, повукавши их у провалије и поноре који су се под њима отворили (уп. Бр. 16,31-33). Наведеним начином кажњавања, наравно, нису поправљени они сами (јер, како би било могуће да се поправе они који су сишли у ад), али су својим примером уразумили остале. На сличан начин је и фараон био потопљен са свом својом војском. На сличан начин су истребљени и они који су претходно насељавали Палестину. Њих апостол на

једном месту назива сасудима *гнева*, који су спремљени за пропаст (Рим.9,22). Међутим, ми не треба да помислимо да је фараон неки рђави сасуд (с обзиром да би у том случају кривица праведно падала на његовог саздатеља). Напротив, када чујеш "сасуд", схвати да је свако од нас створен за нешто корисно. У великом дому један сасуд је од злата, други од сребра, један од глине, а други од дрвета (уп. 2.Тим.2,20). (Уосталом, од наше воље зависи наша сличност са одређеним вештаством: чист у понашању и незлобив човек јесте златан сасуд; нижи од њега по достојанству јесте сасуд сребрни; онај ко размишља о земном и који је погодан за уништење јесте глинени сасуд; онај, пак, ко се лако скрнави грехом, постајући вештаство за вечни огањ јесте дрвени сасуд). Према томе, "сасуд гнева" је онај ко је у себе, као у посуду, обухватио сво ђаволско дејство и ко, услед смрада што се развио од нечистоте у њему, не може бити употребљен, него је достојан једино уништења и пропасти.

Будући да је због своје прекомерне порочности постао неисцелив и будући да је требало да буде погубљен, разборити и мудри Домостројитељ душа је уредио да постане славан и свима познат како би својом несрећом донео корист другима. Својим дуготрпљењем и оклевањем да га казни, Бог га је учинио још суровијим, допустивши да се његов грех увелича. Он је хтео да се на њему открије праведност суда Божијег када његово зло нарасте до крајње границе. Стога је и почео од мањих удараца, да би затим непрестано умножавао и појачавао несреће. Међутим, његова непокорност се није ублажила. Напротив, открило се да он презире Божију дуготрпеливост и да се привикао на несреће које су послате на њега. Па ипак, Бог га ни након реченога није предао смрти, све док није сам себе утопио, с обзиром да се у надмености срца осмелио да иде путем праведних, помишљајући да ће преко Црвеног мора прећи као и народ Божији. Будући да си сада спознао који видови зла долазе од Бога, будући да си почео да их разликујеш у себи и будући да знаш да је право зло заправо грех (чији је крај пропаст) и да оно што само изгледа зло услед болног осећања у ствари има силу добра (с обзиром да патње које се подносе ради обуздавања греха као плод доносе вечно спасење душа), ти треба да престанеш да се огорчујеш због домостроја Божијег, те да не сматраш Бога узроком постојања зла. Осим тога, немој замишљати да зло има своје самостално постојање. Злоћа није нешто што постоји, као што постоји нека животиња, и њену суштину не треба да замишљамо као нешто самопостојеће. Јер, зло је недостатак добра. Очи су створене, а слепило је дошло услед губитка очију. Према томе, кад очи не би биле пропадљиве природе, ни слепило не би постојало. На тај начин, ни зло не постоји по себи, него се јавља услед оштећења душе. Оно није нерођено, као што кажу безбожници, који добру природу чине равночасном са злом, и једну и другу називајући беспочетном и узвишенијом од рађања. Међутим, зло није ни рођено. С обзиром да све потиче од Бога, зар би оно могло да потекне од Благог? Ружно не потиче од лепог, као што ни порок не потиче од врлине. Прочитај повест о постању света и видећеш да [на почетку] све беше *веома добро* (Пост. 1,31). Зло, дакле, није створено истовремено са добром. Ни мислена твар, која је потекла од Створитеља, није призвана у биће имајући у себи примесу зла. Уколико, дакле, телесна [творевина] у себи нема укорењено зло, утолико пре је немогуће да мислена творевина, која се одликује чистотом и светошћу, има заједничко постојање са

злом? Зло, међутим, постоји и његово дејство показује да је различено по целом свету. "Како, дале, оно постоји, рећи ће [неко], када није ни беспочетно, ни створено".

6. Онима који истражују наведено и ми ћемо поставити питање: "Одакле болест? Одакле телесне повреде". Болест, наине, није нешто нерођено, а није ни створење Божије. Животиње су створене са грађом каква им по природи доликује, будући уведене у живот са савршеним удовима. Оне, пак, бивају болесне када се удаље од онога што је за њих природно. Оне се лишавају здравља или услед рђаве исхране или услед неког другог узрока болести. Дакле, Бог је створио тело, али не и болест. Бог је створио душу, али не и грех. Душа се злопати с обзиром да се удаљила од свог природног [стања]. Шта, пак, беше њено претходно добро? Боравак у близини Бога и сједињење с Њим кроз љубав. Отпавши од Њега, она је почела да се злопати услед многих и разноликих болести. Зашто, међутим, у њој постоји пријемчивост за зло? Услед њене самовласне тежње, која усталом приличи словесној природи. С обзиром да није везана никаквом нужношћу и да је од Створитеља добила самопроизвољни живот, и будући створена по образу Божијем, она схвата добро, зна да се њиме наслађује и обдарена је власношћу и силом. И уколико обитава у сагледавању лепог и у наслађивању мисленим, она може да сачува живот који јој је природан. Она, међутим, има власт да се понекад одрекне лепог. Речено јој се догађа када се презасити блаженом сладошћу и отпадне од вишњег оптеретивши се неком дремљивошћу и помешавши се са телом ради уживања у срамним наладама.

7. Адам је некада био горе, не по месту, него по произвољењу. Примивши душу и погледавши на небо, он се обрадовао оним што је видео. Он је заволео Добročинитеља који му је даровао наслађивање вечним животом, успокојио га усред рајских сладости, дао му начелство слично анђелском, учинио га сатрапезником арханђела и слушаоцем Божанственог гласа. Налазећи се под Божијом заштитом и наслађујући се Његовим добрима, Адам се брзо заситио. Упавши у надменост због презасићености, он је мисленој лепоти претпоставио оно што се телесним очима учинило сладосним, испуњење утробе претпоставивши духовној налади. Нашавши се одмах изван раја, тј. изван блаженог живота, он није постао зао из нужности, него из нерасудности. Сагрешивши услед рђавог произвољења, он је умро услед греха. Јер, *плата за грех је смрт* (Рим.6,23). Колико се удаљио од живота, толико се он приближио смрти, с обзиром да је Бог живот, док лишавање живота представља смрт. Удаљујући се од Бога, Адам је саме себи уготовио смрт, као што је написано: *Који себе удаљују од тебе, пропаиће* (Пс.72,27). Бог, дакле, није створио смрт, него смо је ми сами привукли својом рђавом вољом. Ипак, Он није ни спречио нашу пропаст из наведеног разлога, односно да болест у нама не би постала бесмртна, као што ни грнчар не ставља у ватру глинену посуду из које истиче вода док прерадом не исправи њен недостатак. "Због чега нам, кажу неки, при самом стварању није дата безгрешност, при којој, чак и да желимо, не бисмо могли да грешимо". Стога што ни ти не сматраш да су ти слуге привржене уколико их држиш свезане, него уколико видиш да добровољно извршавају своје дужности. Због тога ни Богу није угодно оно што се

чини из нужности, него оно што се чини по врлини. Врлина се, пак, не чини из нужде, него из произвољења. Произвољење зависи од онога што је "у нама", а оно што је "у нама" јесте самовласност. Онај, дакле, ко прекоревашта Створитеља стога што нас није створио безгрешне, у ствари словесној природи претпоставља бесловесну и делатној природи која је обдарена произвољењем - непокретну и нечежњиву. Иако успут, ипак је било неопходно да кажемо речено како ти се не би догодило да, падајући у бездан помисли, са губљењем значајног, упоредо изгубиш и Бога. Престанимо, дакле, да исправљамо Мудрог. Престанимо да иштемо нешто боље од онога што је Он створио. Иако је од нас скривен смисао појединих Његових одлука, нека у нашим душама постоји правило: Од Благога не бива никакво зло.

8. Према редоследу појмова, уз наведено питање долази и друго, тј. питање о ђаволу. "Одакле ђаво, уколико зло не проиходи од Бога". Шта бисмо да кажемо? За наведено питање ће нам бити довољно расуђивање које смо понудили и о човековом злу. Због чега је, наиме, човек зао? Због свог произвољења. А зашто је зао ђаво? Из истог разлога. И он је имао самопроизвољни живот. И он је у себи имао власт да [одлучи] да обитава с Богом или да се отуђи од Њега. Гаврило је анђеоло и свагда предстоји Богу. И сатана је био анђеоло, али је у потпуности отпао од свог чина. Првог је произвољење одржало на висинама, док је другог са њих збацило хтеће самовласности. Наравно, и први је могао да постане отпадник, и други је могао да не отпадне. Међутим, једнога је спасла незасита љубав према Богу, док је другога удаљавање од Бога учинило одбаченим. Отуђивање од Бога и јесте зло. Незнатно окретање очију учиниће или да будемо на сунчаној страни или да будемо на страни своје сенке. За онога ко погледа право припремљено је просвећење, док је за оног ко одврати поглед неизбежно помрачење. И ђаво постаје лукав, имајући лукавство по свом произвољењу, а не стога што му је природа противна добру. Због чега он, дакле, води борбу са нама? Поставши сасуд сваке злоће, он је у себе примио и болест зависти, услед чега нам је позавидео на части. Њему је био неподношљив наш живот у рају без туге. Он је обмануо човека подмуклошћу и лукавством. Употребивши као средство за обману човекову жељу да се уподоби Богу, он му је показао дрво, обећавајући му да ће, уколико окуси његов плод, постати сличан Богу. Он је рекао: *Кад окусите од њега... постаћете као богови и знаћете шта је добро, а шта зло* (Пост.3,5). Он није створен као наш непријатељ, већ га је завист учинила нашим непријатељем. Видевши да је сам избачен из [арх]анђелског чина, он није могао равнодушно да гледа како се земљани напредовањем узвисује до анђелског достојанства.

9. Ђаво нам је, дакле, постао непријатељ. Стога је Бог у нама очувао непријатељство према њему када је, упутивши претњу њему самом, рекао звери која му је послужила као оруђе: *Полажем непријатељство између тебе и њеног семена* (Пост.3,15). И заиста, штетно је зближавање са злом. Осим тога, закон пријатељства природно доводи до сличности оних који се друже. Стога је правилно речено: *Зли разговори кваре добре обичаје* (1.Кор. 15,33). И незнатно удисање ваздуха у нездравим местима неприметно изазива болест. И ђаво дружење уноси у душу велико зло, премда се штета не осећа одмах. Отуда и потиче непомирљиво

непријатељство са змијом. Кад је и оруђе достојно толике мржње, колико тек треба да буде непријатељство према оном ко делује преко њега? "Зашто се у рају налазило, рећи ће неко, дрво помоћу кога је ђаво могао успети у својим злим намерама против нас". Јер, да није имао примамљиву замку, он нас кроз непослушност не би увео у смрт". Требало је, међутим, да постоји заповест ради испитивања наше послушности. Биљке које су рађале прекрасне плодове постојале су да бисмо ми, избегавајући угодно, показали превасходство уздржања и праведно се удостојили венаца за трпљење. За окушањем плодова није уследила само непослушност, него и познање нагости, с обзиром да је речено: *Окусите и отворише им се очи и видеше да су голи* (Пост.3,6; 7). Није требало да они познају нагост како се човеков ум, измишљајући одећу и заштиту од голотиње, не би расејавао у бризи за оно што недостаје и да се старањем о телу не би удаљио од стремљења ка Богу. "Због чега му, међутим, одећа није начињена одмах након стварања". Стога што она није требало да буде ни природна, ни вештачка. Природна одећа је својствена бесловесним животињама. [Њу сачињавају] перје, длака и груба кожа, која може да заштити од хладноће и да поднесе жегу. У том погледу ниједна животиња нема преимућство у односу на другу, с обзиром да су све једнаке по достојанству природе. Човеку је доликовало да због љубави према Богу добије другачија добра. Бављење разним занатима створило би бриге. Њих је, пак, као штетне за човека, требало избећи. И поново нас призивајући на рајски живот, Господ искорењује бригу из наших душа, говорећи: *Не брините се душом својом, шта ћете јести или шта ћете пити, ни телом својим у шта ћете се оденути* (Мт.6,25). Према томе, човеку није доликовало да има нити природне, нити вештачке покриваче. Напротив, да је показао врлину, њему би били уготовљени другачији покривачи. Они би по Божијој благодати украсили човека и почели на њему да сијају у виду светлих одежди, сличних анђелским, превазилазећи шаренило цветова и светлост и блиставост звезда. Човеку није одмах дата одећа, с обзиром да је требало да му буде награда за врлину. Међутим, ђаволска злоба човеку није дозволила да је задобије. Ђаво је постао наш противник због нашег древног пада, који се догодио под његовим погубним утицајем. Господ је устројио да ми с њим водимо борбу да бисмо га надвладали послушањем и да бисмо добили венце за победу над противником. Било би добро да он није постао ђаво и да је остао у чину у који га је на почетку поставио Чиначелник. Он је, међутим, постао отпадник, непријатељ Бога и непријатељ људи, створених по образу Божијем. (Он је човекомрзац стога што је богоборац: он нас мрзи као створења Владике и као подобје Божије). По својој мудрости и промислу Домостројитељ је искористио његову злобу да би извежбао наше душе, као што лекари користе змијски отров да би припремили спасоносни лек. "Ко је, дакле, ђаво? Какав је његов чин? Какво је његово достојанство? Због чега се назива сатаном". Он је сатана стога што се супротставља добру. Такво је, наиме, значење јеврејске речи, као што нам је познато из Књига о царевима, где је речено: *Подигне Господ сатану* [тј. противника] *Соломону, Адера, цара сиријског* (3.Цар. 11,14). А ђаво је стога што је наш сатрудник и наш опадач у греху. Он се радује нашој пропасти и наша дела износи на поругу. Његова природа је бестелесна, према речима апостола, који каже: *Не ратујемо против крви и тела него... против духова злобе* (Еф.6,12). Он је имао достојанство поглавара, јер је речено: *Ратујемо...*

против поглаварстава, и власти, и господара таме (Еф.6,12). Он је поглавар у ваздушном пространству, као што говори исти апостол: *По кнезу који влада у ваздуху, по духу који сада дејствује у синовима противљења* (Еф.2,2). Кнезом света назива се он стога што је његово старешинство у надземаљском простору. И Господ каже: *Сад је суд овом свету, сад ће кнез овога света бити избачен напоље* (Јн.12,31) и опет: *Долази кнез овога света, и у мени нема ништа* (Јн.14,30).

10. С обзиром да се за ђаволске војске каже да су духови злобе у *поднебесју* (Еф.6,12), треба знати да Писмо небом обично назива ваздух, као на пример: *Птице небеске* (Мт.6,26) и: *Уздижу се до небеса* (Пс.106,26), тј. уздижу се високо у ваздуху. Стога је и Господ видео како је сатана пао *са неба као муња* (Лк.10,18), односно, како је збачен са свог старешинства и свргнут доле, да га газе они што се уздају у Христа. Јер, Он је својим ученицима дао *власт да стају на змије и скорпије и на сву силу вражију* (Лк.10,19). Будући да је збачена његова злобна тиранија и да су надземаљски простори очишћени спасоносним страдањем Онога ко је помирио *оно што је на земљи и оно што је на небесима* (Кол.1,20), нама се проповеда Царство небеско. Јован је говорио: *Приближило се Царство небеско* (Мт.3,2), а Господ је свуда проповедао Јеванђеље Царства (Мт.4,23). Још раније анђели су огласили: *Слава на висини Богу и на земљи мир* (Лк. 2,14), док су они који су се радовали уласку нашег Господа у Јерусалим клицали: *Мир на небу и слава на висинама* (Лк.19,38). Уопште, постоје хиљаде победничких гласова који сведоче о коначном збацивању непријатеља, услед чега нама није преостала никаква борба и никакав подвиг у висинама. Нико нам се не противи и нико нас не удаљује од блаженог живота, услед чега без туге можемо задобити наслеђе и увек се наслађивати дрветом живота, у чему нас је на почетку спречило лукавство змије. Јер, *Бог беше поставио пламени мач да... чува пут ка дрвету живота* (Пост.3,24). Окончавши несметано пут, ми ћемо ступити у наслађивање добрима у Христу Исусу, Господу нашем, коме нека је слава и сила у векове. Амин.

БЕСЕДА ИЗГОВОРЕНА У ВРЕМЕ ГЛАДИ И СУШЕ

1. *Кад лав рикне, ко се неће бојати? Кад Господ каже, ко неће пророковати* (Ам.3,8)? Започнимо своју беседу пророчким речима и узмимо за сатрудника у предстојећем делу богоносног Амаса(који је лечио страдања слична злу које и нас мучи), износећи своје савете и ставове о ономе што је корисно. У древна времена, када је народ напустио отачку побожност, погазио тачност Закона и посрнуо у идолослужење, овај пророк је био проповедник покајања, саветујући их да се обрате и претећи казнама. Ја бих желео да донекле извучем корист из ревности [какву видим] у древној повести, премда не бих желео да видим исход који је уследио за оним што се догађало. Јер, непокорни народ се, сличан дивљем и неукроћеном ждребету које гризе узде, није окренуо корисном, него је скренуо с

правог пута, необуздано јурећи и бунећи се против коњаника све док, сурвавши се у понор и провалију, није претрпео пропаст достојну своје непокорности. Не бих желео се нешто слично деси и вама, чеда моја, коју сам родио Јеванђељем(1.Кор.4,15) и повио благословима руку својих. Нека ваш слух буде благонаклон и душа поверљива како би кротко прихватили савете. Нека се она потчини проповеднику као восак ономе ко утискује печат како бих ја од [ваше] усрдности убрао слатке плодове свога труда, а ви похвалили савет у време кад се недаћа удаљи.Шта је, заправо, оно што беседа хоће да назначи, премда оклева са објављивањем очекиваног, надом на слушање ваше душе још држећи у неизвесности?

2. Видимо, браћо, да је небо затворено, чисто и без облака, стварајући тужну јасноћу ваздуха и жалостећи нас чистотом коју смо толико желели раније, док је током дугог времена било покривено облацима, остављајући нас у тами и лишавајући нас сунца. Земља је у крајњој мери исушена и непријатно ју је погледати. Она је јалова и неплодна. На њој су се створиле пукотине којесветле зраке пропуштају у дубину. Обилни и непресушни извори сада су осиромашили, а бујице великих река су пресахнуле. Деца газе преко њихових плићака, а жене их прелазе носећи терет.

Многи од нас немају шта да пију, будући лишени онога што је најнеопходније за живот. Као новим Израилљцима, нама је неопходан нови Мојсије и његов чудотворни штап како би се ударањем у камен задовољила потреба жедног народа и како би чудни облаци излили необичну храну сличну мани. Ми треба да страхујемо да нас глад и казна не учине новом причом за потомке. Видео сам засејана поља и много плакао због њихове неплодности. Излио сам сузе с обзиром да се на нас није излила киша. Нека семена су се исушила и пре него што су проклијала с обзиром да су остала у браздама [у истом стању] у коме су била кад их је плуг покрио. Друга су донекле проклијала и нарасла, да би потом жалосно увенула од жеге. Сада бисмо могли преокренути јеванђељску изреку и рећи да је посленика много, али да је жетве мало (уп. Лк. 10,2). Земљоделци седе на њивама обухвативши рукама колена (што је уобичајен положај за оне који јадикую и оплакују свој узалудни труд). Они погледају на нејаку децу и почињу да јецају, управљају поглед ка женама и одмах проливају сузе. Они кидају и чупају суво лишће пресахлих изданака и гласно ридају, слично очевима који су изгубили синове у цвету младости. Нека стога и нама проговори пророк кога смо поменули недавно, на почетку беседе: *Ја вам устегох кишу три месеца пре жетве. Ја пустих кишу на један град, а на други не пустих. Један се крај накваси, а други крај се посуши, јер на њега не паде киша. И два и три града иђаху у један град да пију воде. И не могаху се пити, јер се не обратисте мени, говори Господ (Ам.4,78).* Научимо, дакле, да нам је Бог задао ударце због удаљавања од Њега и због нашег немара. Он нема намеру да нас уништи, него се стара да нас поправи, као што и добри очеви поправљају своју немарну децу. Они се гнеше и устају на млађе да би их од детиње немарности и грехова младости привели марљивости, а не што би помишљали да им нанесу неко зло. Погледајте како је мноштво наших грехова и саму климу лишило природних особина, доведши до необичних промена у

годишњим добима. Протекавши без снегова и киша, зима услед суше није имала уобичајену влажност, премда је све заледила и исушила влагу. Иако је показало нека од својих обележја, тј. топлоту, ни пролеће није донело влагу. И жега и студен, рђаво се сагласивши да нам нашкоде, лишвају људе хране и живота, прешавши на незапамћен начин границе које им је одредила природа. Шта је, дакле, узрок нереда и пометње? Одакле потичу новине у времену? Испитајмо речено као умна бића. Расудимо као словесни. Зар не постоји Управитељ васељене? Зар је најсавршенији Уметник, тј. Бог заборавио на домострој? Зар је Он лишен власти и моћи? Или, пак, поседује исту силу и власт, али је према нама постао суров, највећу благод и старање о човеку претворивши у човекомржњу? Здравомислећи човек неће моћи да се сагласи са реченим. Напротив, очигледни су разлози због којих се нама не управља на уобичајени начин. Сами узимамо, а другима не дајемо. Хвалимо добротинство, али га не указујемо онима којима је неопходно. Када од слуга постанемо слободни, ми немамо штедрости према сличним слугама. Када смо гладни, ми се насићујемо, пролазећи поред онога ко оскудева. Имајући уз себе неоскудног Дароватеља и Ризничара, ми смо постали шкрти, отуђивши се од сиромашних. Наше овце су плодне, али је нагих више него оваца. Оставе су нам притешњене обиљем онога што се у њима чува, али ми немамо милости према оном ко уздише. Због тога нам и прети праведан суд. Бог не отвара своју руку стога што смо ми укинули братољубље. Њиве су суве стога што је охладнела љубав.

3. Глас оних који праве литију узалудно се шири и расипа по ваздуху с обзиром да ни ми нисмо слушали оне који су од нас тражили. Најзад, каква је наша молитва и наше мољење? Мушкарци се, изузев неколицине, баве се трговином, док им жене саслужују у раду за мамона. Малобројни остају са мном на молитви. И они, међутим, осећају вртоглавицу, зевају, непрестано се осврћу и гледају хоће ли псалмопојац ускоро завршити стихове и хоће ли се ускоро отпустити из цркве као из тамнице и од невоље молитве. Недорасла, пак, деца, која су оставила књиге у школама и која се моле заједно са мном као да налазе предак и разоноду, те нашу жалост претварају у празник с обзиром да се на неко време ослобађају досадног учитеља и брига о предавањима. Мноштво људи, најзад, зрелог доба и народа који је свезан гресима безбрижно, слободно и весело шета по граду, иако у ствари у својим душама носе узрок зла, иако су привукли и изазвали несрећу. На исповедање се журе и окупљају неосетљива и непорочна дечица која нису узроковала жалост и која немају ни знања ни способности да се моле како је уобичајено. Стани, напротив, у средину ти који си оскрнављен гресима. Ти падај на колена, плачи и уздиши, а дечици препусти да раде оно што је својствено њиховом узрасту. Зашто се скриваш, оптужени, и доводиш на исповест онога ко није одговоран? Зар мислиш да ћеш обманути Судију уколико уместо себе покажеш друго лице? И дете је требало да дође, премда не само, него с тобом. Зар не видиш како су Ниневљани умилостивљавали Бога покајањем и оплакивањем грехова које је, [избавивши се] мора и утробе кита, разобличавао Јона. Они за покајање нису одредили само децу, него и одрасле. Они нису наставили да живе у наслађивању и гостећи се, него су се посту најпре потчинили очеви, који су и сагрешили. Казна је пала на очеве, али су принудно плакала и деца с обзиром да је жалост обузела

сваки узраст, тј. и свесне и несвесне [греха], једне по произвољењу, а друге по нужности. Видевши њихово смирење и решеност да се свенародно осуде на прекомерна злопаћења, Бог се смиловао над њиховим страдањем, повукао казну и подарио радост онима који су осетљиво плакали (Јон.3,3-10). О, марљивог ли покајања. О, мудре ли и згуснуте жалости. Ни бесловесне животиње нису биле изузете од казне: и њих су приморали да завапе услед нужде. Теле је раздвојено од краве, јагње је отргнуто од мајчинског вимена, одојче које је сисало није било у крилу своје родитељке. У посебним стајама су се налазиле мајке, а у посебним младунчад. Једни другима су одговарали и одазивали се жалосним гласом. Гладна деца су тражила изворе млека, док су мајке, потресане природном жалошћу, самилосним гласом призивале своја чеда. Младунчад су на сличан начин гладовала, кидала се од снажног плача и дрхтала, а мајкама је природан бол пробадао унутрашњост. Богонадахнута Реч је у писаном облику сачувала [њихово] покајање да би постало општа поука за живот. Старац је плакао, кидајући и чупајући своје седе власи. Још снажније је ридео младић у најлепшем добу. Сиромашни су уздисали, а богати су заборавили на наслађивање, учећи се злопаћењу као целомудрени. Њихов цар је своју блиставост и славу заменио за срамоту, скинувши венац и главу посувши пепелом. Скинувши са себе царску одежду, он се обукао у врећу. Напустивши узвишени и раскошни престо, он се жалостан вукао по земљи. Он беше напустио достојанство које доликује царском чину и плакаше заједно са народом. Када је видео да се расрдио заједнички Владика, он је постао један од обичних људи.

4. Ето размишљања осетљивог слуге. Ето покајања оних који су обузети грехом. Ми смо марљиви када треба да чинимо грех, али лењиво и немарно прихватамо покајање. Ко је од нас, молећи се, изливао сузе како бисмо правовремено добили кишу и орошење? Ко је, подражавајући блаженог Давида, сузама квасио *одар свој* (Пс.6,7) да би изгладио грех? Ко је опрао ноге странцу и очистио му путну прашину како би умилостивио Бога у време кад иште да престане суша? Ко је нахранио сироче без оца да би и Бог нама данас одгајио жито које, ударано суровошћу ветрова, личи на сироче? Ко је помогао удовици, мученој животним недаћама, да би сада као награду добио неопходну храну? Поцепај неправедну обвезницу да би био разрешен и твој грех. Поништи обавезу плаћања високе камате да би земља рађала као и обично. Јер, када бакар и злато и оно што је неплодно против природе рађа, земља, која је по природи способна за рађање, постаје јалова. Да би се казнили они који на њој живе, она бива осуђена на неплодност. Нека поштоваоци лакомости, који су сабрали преко мерно богатство, покажу каква ће бити сила или корист од њихових ризница уколико расрђени Бог и даље продужи казну. Ускоро ће жући од злата постати они што га гомилају уколико не буду имали хлеба, који су јуче и јутрос презирали с обзиром да су га лако набављали. Замисли да нема трговаца и да у житницама нема жита. Каква ће бити корист од дубоких новчаника? Кажу ми зар ће те неће заједно са њим сахранити? Зар злато није земља? Зар оно као бескорисна глина неће лежати на глини твога тела? Све си задобио, али немаш нешто неопходно, тј. могућност да прехраниш самога себе. Од целог свог богатства начини макар један једини облак, измисли начин да створиш неколико кишних капи, подстакни земљу да доноси плодове. Прекрати несрећу

својим гордим и скривеним богатством. Можда ћеш позвати у помоћ некога од побожних [људи] (сличног Илији Тесвићанину - уп. 3.Цар.18,45) да ти молитвама подари избављење од несреће, убогог и слабуњавог човека, без обуће, без крова, без огњишта, сиромашног, прекривеног једним огртачем, у овчијој кожи попут Илије, кога је одгајила молитва и отхранило уздржање. Уколико ти успе да од њега добијеш тражену помоћ, зар се нећеш подсмехнути богатству које захтева много брига? Зар нећеш презрети злато? Зар нећеш као нечисто одбацити и сребро које си раније називао свемоћним и многољубљеним, спознавши да је слаб помоћник у нужди? Због тебе смо осуђени на ову несрећу. Јер, кад си имао ниси давао, будући да си пролазио поред гладних. Ти се ниси обазирао на уплакране будући да ниси давао онима који су ти се клањали. Због неколицине долазе несреће на читав народ и народ се кажњава због злодела једног човека. Ахан је украо освештане [ствари] и био је кажњен читав пук (Нав.7,1). Замврије је починио прељубу с Мадијанком, а био је кажњен Израил (уп. Бр.25).

5. Преиспитајмо [начин] нашег живота, и личног, и народног. Посматрајмо сушу као васпитача који свакога од нас опомиње на његове грехе. Саосећајно изговоримо речи одважног Јова: *Дотаче ме рука Божија* (Јов 19,21), те своју несрећу превасходно припишимо гресима. Уколико треба још нешто да додамо, рећи ћемо да се сличне несреће понекад шаљу на људе ради испитивања душа, тј. да би се у тешким приликама открили искусни људи, без обзира да ли су сиромашни или богати. И једни и други се, наине, поуздано испитују кроз трпљење. У то време се нарочито показује да ли је [богати] дружељубив и човекољубив и да ли је [сиромашни] благодаран или, напротив, хулитељ, тј. да ли у животним недаћама брзо мења размишљање. Ја људе нисам упознао по чувењу, него помоћу сопственог опита. Стога знам да многи, иако не савршено, ипак у сваком случају посредно, исповедају своју благодарност Добročинитељу све док живе у благостању и док им, како каже изрека, дува повољан ветар. Међутим, уколико ствари пређу у супротно стање, тј. уколико од богатих постану сиромашни, уколико болест замени телесну снагу, а стид и бешчашће - славу и знаменитост, они постају незахвални, изругују хуле и занемарују молитву. Они се жале на Бога као на дужника који оклева уместо да му се обраћају као расрђеном Владици. Међутим, ти протерај сличне мисли из својих помисли. Уколико видиш да ти Бог не даје оно што ти је обично давао, помишљај у себи: "Зар је Бог немоћан да ми да храну? Да ли је могуће? Он је Господ неба и васцеле творевине, мудри Устројитељ доба и времена, Управитељ свега, који је одредио да годишња доба и њихове узајамне промене следе једне за другим, слично увежбаном хору, те да својом разноликошћу удовољавају нашим различитим потребама, тј. да се правовремено појављује влага, а затим да наступа жега, како би и хладноћа имала своје место у току године и како не бисмо били лишени ни неопходне суше". Бог је, дакле, свемоћан. И ако већ исповедамо да је свемогућ, зар ће му недостајати благост? Ни таква реч не може опстати. Јер, шта би онога ко није благ уверило да на почетку створи човека? Ко је могао да натера Творца да узме прах и да од глине начини такву лепоту? Ко је могао да га присили да човеку подари словесност по свом образу, како би имао одакле да црпи снагу за изучавање разних вештина и да навикне да мудрољубиво [расуђује] о горњим [стварима] које се не достижу чулима? Уколико размишљаш

на сличан начин, открићеш да Богу благодот припада по суштини и да ни до сада није у њој оскудевао. Кажн ми шта би иначе спречавало да суша коју гледамо не постане потпуни пожар, те да због мале измене уобичајене путање сунца и због његовог приближавања земаљским телима у једном тренутку изгори све видљиво? Шта би спречавало да с неба не пада огњена киша, што се већ и догађало приликом кажњавања грешника? Дођи себи, човече, и сабери своје мисли. Немој да се понашаш као безумна деца која, пошто их учитељ казни, кидају његове књиге или цепају одећу оца који им ради користи привремено не даје храну или, пак, ноктима гребу мајчино лице. Кормилара показује и испробава бура, борца борилиште, војсковођу битка, великодушнот несрећа, а Хришћанина искушење. Недаће испитују душу као што огањ испитује злато. Да ли си сиромашан? Немој очајавати, с обзиром да прекомерна клонулост постаје узрок греха. Када преплави ум, туга пометњом изазива вртоглавицу, а недоумица у помислима рађа неблагодарност. Ти се, међутим, уздај у Бога. Зар Он не гледа твоју тескобу. У Његовим рукама је твоја храна, али ти је не пружа како би испитао твоју постојаност и како би упознао твоје расположење, тј. [увидео да случајно] не подсећа на неуздржљиве и неблагодарне. Наиме, док им је храна у устима, они хвале, ласкају и величају. Међутим, уколико се накратко уклоне од трпезе, они се као камењем хулама бацају на оне којима су се донедавно због уживања клањали као Богу. Прочитај Стари и Нови Завет. И у једном и у другом ћеш пронаћи да су многи били храњени на различите начине. Висока, ненасељена и пуста Кармилска гора је била гостољубива према Илији пустињаку. Праведнику је душа била читаво богатство и нада у Бога - једина залиха за живот. И поред таквог живота, он није умро од глади. Напротив, храну су праведнику доносиле најхалапљивије и најграбљивије птице, служећи му за трпезом. Они који по навици обично отимају туђу храну, по заповести Господњој мењају своју природу и постају верни чувари хлеба и меса. Према томе, из духовне историје смо научили да су гавранови доносили храну човеку (уп. 3.Цар.17,46). Осим тога, вавилонска јама је држала младог Израиљца [тј. Данила], који је услед невоље био заробљеник, премда душом и размишљањем беше слободан. Да ли је младић претрпео неко зло од лавова? Не. Противно својој природи, лавови су запостили, док је хранитељ младића, Авакум, дошао по ваздуху. Наиме, анђео је носио човека заједно са јелом, како праведник не би страдао од глади. Током врло кратког временског периода пророк је био пренет преко читавог пространства земље и мора, које се налази између Јудеје и Вавилона.

6. Шта је, пак, било са народом у пустињи, који је предводио Мојсије? Како је он устројавао њихов живот током читавих четрдесет година? Тамо не беше човека сејача, ни вола да повуче плуг, ни гумна, ни точила, ни житнице. Па ипак, они су имали храну и без сејања и без жетве. Камен им је дао изворе који раније нису постојали и који су потекли због нужде. Нећу исцрпно набрајати дела промисла Божијег, која су више пута очински објављена људима. Покажи мало трпељивости у недаћама слично одважном Јову, немој се повијати пред олујом и немој лако одбацивати бреме врлина. Нека твоја душа очува благодарност као драгоценн завет, те ћеш за захвалност добити удвостручену сладост. Сети се апостолске изреке: *На свему захваљујте* (1.Сол,5,18). Можда си сиромашан? Несумњиво је, међутим, да има и сиромашнијих од тебе. Ти можда имаш хране за десет дана, а

други има само за један дан. Као добар и благодаран човек, свој вишак уступи убогоме. Немој оклевати да даш од малог и у заједничкој несрећи немој гледати само на своју корист. Уколико ти пред врата стане просјак у тренутку када ти за храну преостане само један хлеб, донеси га из оставе и, положивши га на руке, подигни поглед према небу изговарајући жалосне, али истовремено и благодарне речи: "Ја, Господе, као што видиш, имам један хлеб, а опасност је очигледна. Ето, ја твоју заповест стављам изнад себе и од малога дајем брату који гладује. Подај, дакле, и ти слуги свом који је у опасности. Ја знам твоју благодат и надам се у твоју силу. Ти не одлажеш дуго указивање своје милости, него расипаш своје дарове кад ти је угодно". Уколико кажеш и учиниш [на наведени начин], хлеб који си дао у времену оскудице постаће ратарско семе, донеће богате плодове, биће залог храњења и узрочник помиловања. Изговори и ти речи сидонске удовице, у сличним околностима благовремено се сетивши њене повести: *Жив је Господ. Само [једну шаку брашна] имам у кући за прехрану себе и деце* (3.Цар. 17,12). И уколико даш од остатка и ти ћеш имати крчаг уља који ће изливати благодат и зделу брашна која неће оскудевати (3.Цар. 17,14; 16), с обзиром да је благодат Божија према вернима слична бунарима који никада не пресушују, иако их непрестано празне. Уосталом, она је великодушнија с обзиром да даје удвостручено. Сиромашни, позајми богатоме Богу. Имај поверења у Онога ко увек лично прима оно што се даје несретнику и узвраћа добротворствима од сопствених добара. Јемац је достојан поверења с обзиром да поседује богате ризнице које се распростиру на све делове земље и мора. И уколико за време пловидбе затражиш своју позајмицу, наред пучине ћеш са главницом добити и прираст, с обзиром да Он великодушно даје прекомерно.

7. Глад је болест онога ко гладује. Она је страшна болест. Глад је страшнија од свих људских несрећа, а смрт од глади је најтежа смрт. Друге опасности или оштар мач узрокују брзу смрт. Јарост огња тренутно гаси живот, док звери, трагајући зубима најважније делове тела, не допуштају да се човек мучи дуготрајном патњом. Глад је, међутим, споро зло и дуготрајна болест. Смрт која се притајила и прикрила унутар човека прети сваког минута, али ипак оклева. Она троши влагу која постоји по природи, хлади топлоту, смањује тежину и постепено исцрпљује снагу. Тело се као паучина припија за кости, а кожа губи боју с обзиром да руменило ишчезава услед недостатка крви. Нема више ни белила будући да површина коже тамни услед исцрпљености. Тело постаје сиво с обзиром да се услед страдања сливају бледило и црнило, стварајући тужан приказ. Колена не држе тело, него се принудно повијају. Глас постаје танак и слаб, а очи болују у својим дупљама, остајући бескорисне, сличне исушеним плодовима у љусци. Стомак се празни и скупља, губи облик и тежину. Утроба више нема природну испупченост, привезујући се за кости леђног дела. Каквих је казни достојан онај ко презре такво тело? Да ли се може наћи нешто суровије? Зар он није достојан да се приброји дивљим зверима, те да се сматра злочинцем и човекоубицом? Биће праведно да буде осуђен упоредо са убицама онај ко има моћ да исцели зло, али одлаже [помоћ] услед лакомости. Страдање од глади је често присиљавало многе да наруше природне законе. Дешавало се, наиме, да људи једу своје рођаке, или да мајка своје дете, које је изнела из утробе, опет рђаво врати у утробу. Јудејска историја, коју је

написао знаменити Јосип^[1], износи низ жалосних догађаја у време кад је страдање погодило Јерусалимљане, који су праведно кажњавани због свог безбожништва пред Господом. Примети да је и Бог наш остала страдања често остављао неисцељеним. Гладнима је, међутим, увек милосрдно састрадавао. Јер, је речено: *Жао ми је народа* (Мт.15,32). Стога ће и на Последњем суду, када Господ призове праведнике, прво место припасти дарежљивима. Они који су хранили друге имају већу част пред осталима. Онај ко је удељивао хлеб призива се пре осталих. Дobar и дарежљив преводи се у живот пре осталих праведника. Међутим, недружељубив и шкрт [човек] биће предат огњу пре осталих грешника (уп. Мт.25,34-46). И само време те призива мајци свих заповести. Нарочито се побрини да ти време вашара и трампе не прође узалудно. Време, наиме, пролази и не чека онога ко оклева. Дани журе и пролазе поред лењивца. Речна бујица се не може зауставити, осим уколико се вода не искористи као што приличи, будући пресечена при првом сусрету и првом налету. Не може се задржати ни време које пролази у складу са својим неизбежним периодима. Осим тога, оно не може да се врати пошто је прошло. Могуће је једино предупредити оно што тек долази. Због тога држи и испуњавај заповест као нешто што измиче. Испуњавај је и одасвуд је чврсто држи у свом наручју. Дај мало да би стекао много. Избави се првообразног греха давањем хране. Адам нам је рђавим окушањем предао грех. Ми ћемо, пак, поправити порочно окушање уколико удовољимо потребама и глади брата.

8. Чујте, народи. Пажљиво слушајте, Хришћани, шта говори Господ. Он, додуше, за обнародовање [своје воље] не употребљава свој глас, него као оруђе користи гласове својих слугу. Ми, словесна [створења], не треба да дозволимо да се покажемо суровији од бесловесних. Оно што на земљи по природи израста [животиње] користе као нешто заједничко. Стада оваца пасу на једној истој планини, а мноштво коња налази себи храну на истој равници. Животињске врсте једна другој допуштају неопходно наслађивање оним што је потребно. Ми, међутим, грабимо у наручје оно што је заједничко и сами располажемо оним што припада многим. Застидимо се онога што се прича о човекољубљу [старих] Јелина. Код неких од њих закон је човекољубиво прописивао један сто и заједничку храну, при чему је многољудни народ готово чинио једну породицу. Оставимо, међутим, спољашње [тј. ванцрквене] и окренимо се примеру три хиљаде (Дап.2,41-42). Будимо ревносни као заједница првих Хришћана. Њима све беше заједничко: живот, душа, сагласност, заједничка трпеза, нераскидиво братство, нелицемерна љубав која је од многих тела чинила једно тело, усаглашавајући различите душе у једномислију. И у Старом и у Новом Завету имаш много примера братољубља. Уколико видиш гладног старца, позови га и нахрани, као Јосиф Јакова. Уколико видиш да је твој непријатељ у оскудици, гневу којим си обузет немој додавати и освету, већ га нахрани, као што је Јосиф нахранио своју браћу, који су га продали. Уколико сусретнеш угњетеног младића, заплачи по узору на Јосифа који је ридео због Венијамина, сина старости. Можда ће те лакомост искушавати, као Јосифа госпођа [тј. Пентефријева жена]. Можда ће те повући за одећу како би занемарио заповест и како би више заволео њу (златољубиву и светољубиву), неголи заповест Господњу. Када дође помисао противна заповести и када здравомислећи ум почне да привлачи среброљубљу, силећи те да занемариш

братољубље и држећи те уз себе [као у примеру], ти са себе баци одећу и гневно се удаљи, остајући веран Господу, као Јосиф Пентефрију. Опскрби се [за оскудицу] током једне године, као што су се они опскрбили за седам година. Немој све жртвовати уживању, већ дај нешто и души. Замисли да имаш две кћери: овдашње благостање и живот на небесима. Уколико нећеш све да даш бољој, барем удели једнаке половине и целомудреној и неуздржљивој. Пази да се у тренутку кад буде требало да станеш пред Христа и да се сусретнеш са Судијом овдашњи живот не покаже као пребогат, а други, тј. врлински, који има лик и звање невесте - обнажен и одевен у дроњке. Немој пред Женика изводити унакарађену и неукрашену невесту. Иначе се може [десити] да Он, погледавши је, окрене лице и да је, видевши је, омрзне, одричући се свезе са њом. Напротив, обуци је у доличну одећу и очувај је благообразном до времена одређеног за брак, како би и она запалила светилку заједно са мудрим девојкама, имајући неугасиви огањ знања и не оскудевајући у желеју постигнућа. На тај начин ће се на делу потврдити богоносно пророштво и на твојој души ће се остварити изрека: *Предста царица с десне стране теби, у одећи позлаћеној огрнута, украшена. Чуј, кћери, и види, и приклони ухо твоје... и пожелеће Цар лепоту твоју* (Пс.44,10-12). Псалмопојац је говорио о целини, предсказујући лепоту целог тела [тј. Цркве]. Наравно, у правом смислу речено ће доликовати и свакој души, с обзиром да је Црква свеукупност појединаца.

9. Промишљај словесно и о садашњем и о будућем. Немој будуће издати због срамне користи. Напустиће те тело, које је обележје садашњег живота. На појаву Судије (кога очекујемо и који ће несумњиво доћи), ти ћеш се искључити из доделе почести и небеске славе. Напротив, уместо дугог и блаженог живота, ти ћеш отворити неугасиви огањ, геену, мучења и горчину паћеничких векова. Немој мислити да те плашим лажним страшилиштима, слично мајци или дадиљи које измишљају приче желећи да ућуткају малу децу која дуго и неутешно плачу. Међутим, не ради се о бајци, него о беседи која ју одавно проповедао истинити глас. Знај да, по јеванђелској изреци, *неће нестати ни најмањега словца* (Мт.5,18). Устаће тело које се нестало у гробу. И душа која се са смрћу разлучила са телом, поново ће живети у њему. Настаће исцрпно разобличавање онога што смо у животу учинили. И неће сведочити други, него наша сопствена савест. Праведни Судија ће свакоме измерити према достојанству [тј. према учињеном]. Њему доликује слава, сила и поклоњење у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Јосип Флавије, О јудејском рату, 7,8, прнм. прев.

БЕСЕДА О ТОМЕ ДА СЕ НЕ ТРЕБА ПРИВЕЗИВАТИ ЗА ЖИТЕЈСКО И О ПОЖАРУ КОЈИ СЕ ДЕСИО ИЗВАН ЦРКВЕ

1. Обраћајући сваки пут ка вама оштрицу беседе, помишљао сам, љубљени, да ћу вас ожалостити с обзиром да показујем извесну прекомерну смелост, каква не доликује придошлици и човеку који је подложен недостацима. Међутим, изобличења су вас подстакла на благонаклоност, док су ране које сам вам задао својим језиком постале разлог да се распламсате већом чежњом. И није чудно с обзиром да сте мудри у духовним [стварима]. *Изобличи мудрог и заволеће те* (Прич.9,8), каже Соломон негде у својим списима. Стога, браћо, и сада приступам истом савету, желећи да вас на сваки начин удаљим од ђаволских замки. Свакога дана, љубљени, непријатељ истине води са нама силну и разнолику битку. Он, као што знате, наше жеље претвара у стреле окренуте против нас и стално хоће да нам шкоди крадући нам снагу. Будући да је Владика многе његове снаге свезао ненарушивим законима, не допустивши му да једним налетом уништи људски род на земљи, завидљивац нас лоповски побеђује користећи се нашим безумљем. Лукави и лакоми људи имају само једно дело и једно произвољење, тј. да се обогате туђим. Међутим, пошто немају силе да смело изврше отимачину, они обично постављају заседе на путевима. Уколико у близини виде неко место испресецано дубоким јаругама или осенчено густим растињем, они се сакривају [и чекају]. Због прикривености [коју пружа место] путници нису у стању да их примете издалека. И они изненада нападају на њих. Путници, дакле, не могу да примете опасне замке све док не упадну у њих. И он [тј. ђаво], који је из древности непријатељски и ратоборно расположен према нама, притиче под сенком световних наслада. На путу живота оне по природи у себи могу сакрити разбојника и учинити да нашој пажњи промакне погубни непријатељ. Према томе, уколико желимо безбедно да прођемо животним путем који је пред нама, да Христу представимо душу и тело слободне од срамних рана и да добијемо победничке венце, свагда треба да имамо будне душевне очи и да подозриво гледамо на све што је угодно, без оклевања пролазећи поред њега и ни за шта не привезујући своју мисао, макар нам се чинило да злато лежи у гомилама и да је спремно да пређе у руке оних који га желе (будући да је речено: *Богатство ако тече, не прилагајте (му) срце* - Пс.61,11), макар из земље израстале разнолике сладости и макар нам се нудила скупопцена обитавалица (с обзиром да је *наше живљење... на небесима, откуда очекујемо и Спаситеља Господа Исуса Христа* (Фил.3,20), макар нас очекивали плесови, забаве, пијанчење и обеди праћени музиком (јер - *таштина над таштинама, све је таштина* - Проп.1,2), макар нам била понуђена телесна лепота

у којој живе порочне душе (јер, мудри каже: *Бежи од лица жене као од лица змије - Сир.21,2*), макар нас очекивала власт и царско достојанство и гомиле гардиста и ласкаваца, узвишени и блистави престо, који нам народе и градове предаје у добровољно ропство (*Јер је свако тело као трава, и свака слава човечија као цвет травни: осуши се трава и цвет њен отпаде - 1.Пт.1, 24*). Јер, у свему пријатном што смо навели крије се заједнички непријатељ, мотрећи хоћемо ли, прелешћени видљивим, скренути са правог пута и упасти у његову заседу. Постоји, наиме, велика опасност да ћемо, неопрезно приступивши реченоме и не сматрајући штетном пријатност наслађивања, приликом првог окушања прогутати удицу лукавства која је у њима сакривена. Потом ћемо се већ њеним посредством вољно или невољно привезати за њих. И уживање ће нас већ неприметно повући у страшну пећину разбојника, тј. у смрт.

2. Због тога је свима нама, браћо, неопходно и корисно да, припремивши се као путници или тркачи и смисливши све начине да олакшамо души на путовању, без застрањивања пожуримо ка крају пута. Нека нико не помисли да измишљам нова имена, будући да сам људски живот сада назвао путем. И пророк Давид је слично називао живот говорећи на једном месту: *Блажени су непорочни на путу, који ходе у закону Господњем* (Пс.118,1). На другом месту он узвикује свом Владици: *Пут неправде удаљи од мене и законом твојим помилуј ме* (Пс.118,29). Опевајући брзу помоћ Божију против непријатеља и са уживањем певајући уз лиру, Давид такође каже: *И које Бог осим Бога нашега. Бог који ме опасује снагом и постави непорочан пут мој* (Пс. 17,3233). Он са правом мисли да на свим крајевима земље човеков живот, било да је рђав или достојан дивљења, треба назвати путем. Они који прелазе неки краћи пут лако долазе до његовог краја уколико непрестано померају напред стопала ногу, која се надмећу међу собом. Стопало које се најпре утврдило на земљи остаје позади због брзог премештања другог. И они које је Творац привео у живот од самог почетка корачају у раздобљима: период који је био испред њих остављају иза себе и најзад долазе до његовог краја. Зар и вама садашњи живот не изгледа као непрекидан пут или путовање, које је подељено животним добима као станицама? Као почетак пута, он свакоме предочава материнске патње [при рађању], а као крај указује на обитавање у гробовима, у које приводи свакога, неког пре, а неког касније. Неки, наиме, прођу све животне узрасте, а неки не ступе ни у прва раздобља живота. Ми можемо да се удаљимо од одређених путева, тј. путева који воде из града у град, и можемо да не идемо путем којим не желимо. Међутим, ми не можемо да одложимо путовање чак и кад бисмо хтели: пут, наиме, насилно захвата оне који се на њему налазе и одвлачи их ка граници коју је одредио Владика. Онај ко се једном приближио вратима што воде у живот, љубљени, и ступио на пут, не може а да не дође до његовог краја. Чим напусти мајчину утробу, свако од нас бива захваћен бујицом времена која га одвлачи све даље. Ми остављамо за собом проживљени дан и немамо могућности, чак и кад бисмо хтели, да вратимо оно што је било јуче. Ми се, међутим, веселимо кад идемо напред и мењамо узраст. Ми се радујемо као да нешто добијамо и сматрамо блаженим када дете постаје зрео човек и зрео човек - старац. Ми губимо из вида да сваки пут од живота губимо онолико колико смо проживели. Ми не осећамо губљење живота, премда га увек меримо прошлим и минулим. Ми не

помишљамо да нам је неизвесно колико времена хоће да нам да Онај ко нас је и послао на путовање, нити када ће сваком од путника отворити врата уласка. Ми не помишљамо да би свакога дана требало да будемо спремни да изађемо одавде и да широм отворених очију очекујемо знак Владике. Јер, речено је: *Нека буду бедра ваша опасана и светиљке запаљене, а ви слични људима који чекају господара свога, када ће се вратити са свадбе да му, чим дође и куцне, одмах отворе* (Лк.12,35-36).

3. Ми нећемо да марљиво размотримо која бремена су нам лака за пут, која могу да носе они који су их сабрали, која постају власништво оних који су их задобили и која ће будући живот учинити радосним. Ми нећемо да видимо ни која су бремена тешка, неугодна и прикована за земљу, која по природи људи не могу за свагда присвојити и која, осим тога, својим поседницима не допуштају да прођу кроз тесна врата. Напротив, ми напуштамо оно што би требало сабирати, а сабирамо оно што би требало презрети. Ми на оно што се може сјединити с нама и постати стварни украс сродан души и телу не обраћамо пажњу, а настојимо да саберемо оно што нам заувек остаје туђе и што нас једино може постидети, напрежући се и мучећи у узалудном труду налик на онога ко, заварављујући самога себе, хоће да напуни буре без дна. Мислим да и сва мала деца знају да ниједна од наслада овога света, због којих већина људи губи главу, није заиста наша, нити бива по природи. Она свима остаје подједнако туђа, како онима којима се чини да се њоме наслађују, тако и онима који јој се уопште не приближују. Понеки [људи] су у овом животу сабрали небројено мноштво злата. Међутим, оно неће заувек остати њихово власништво, ма колико га чврсто стезали са свих страна: оно ће им утећи и прећи код јачега, или ће их пред смрт напустити, не хотећи да следи свог власника. Напротив, Оним ко насилно раздваја душу од јадног тела вучени на неизбежни пут, они често обраћају поглед на новац и оплакују труд који су од младости улагали да би га задобили. Богатство, међутим, прелази у туђе руке, њима остављајући само трагове напора приликом његовог сабирања и прекор због лакомости. Чак и да стекне хиљаде десетина земље, велелепне куће и стада разних животиња и да га људи окруже свим могућим господствима, човек се не би довека њима наслађивао. Он за кратко постаје знаменит због реченога, да би његова добробит потом прешла другоме. Њега самог ће, пак, прекрити само прегршт земље. Често се дешава да и пре смрти, тј. пре пресељења одавде, он види како његово богатство прелази другима, можда чак и његовим непријатељима. Зар не знамо мноштво имања, домова, народа и градова који су још за живота својих поседника добили имена других господара? Колико је само оних који су некада били слуге, па су се уздигли до престола начелства? Колико је оних који су се називали господарима и владарима да би потом радо стали у исти ред с потчињенима и приклонили главе пред својим слугама пошто су се прилике преокренуле, као код коцке која се [у игри] окрене на другу страну?

4. Да ли икад може постати наше власништво све оно што смо изумели за јело и пиће, као и све што је мимо потребе измислило надмено богатство за насладу незахвалне утробе (која ништа не може да задржи, чак и кад бисмо је непрестано пунили)? Од оног што једемо, чуло укуса накратко осећа неко мало уживање.

Међутим, убрзо ће се од њега осетити неугодност као од нечега оптерећујућег и сувишног, услед чега ћемо се потрудити да га што пре избацимо напоље. Јер, уколико га дуго задржимо у утроби бићемо изложени опасности да изгубимо живот. И заиста, презасићеност је многим узроковала смрт и учинила да се више ничим нису могли наслађивати. Зар није очигледно да су неумерени сношаји, нечиста грљења и сви остали поступци помамне и махните душе јасно оштећење природе? Зар се не ради о губитку, отуђењу и умањењу онога што је свакоме најсвојственије, будући да се тело општењима исцрпљује, а његови удови бивају лишени најистинскије и најкрепкије хране? У свакоме ко се ваља у разврату јавља се извесно кајање због неуздражања непосредно после чина, тј. пошто увене телесни занос и пошто се ум, достигавши крајњу границу нечистоте, прибере као након пијанства или буре и размисли до каквог је одвратног краја дошао. Наиме, осећа се да је тело постало слабије, да оклева са извршењем неопходних послова и да је сасвим немоћно. Схвативши речено, учитељи телесних вежби су за своје борилиште саставили закон целомудрености, према коме тела младића остају недоступна уживању. Током телесних борби њима се не допушта чак ни да гледају лепе облике, уколико желе да њихове главе буду овенчане. Јер, неуздражање током борбе не доводи до венца, него до подсмеха.

5. Поред свега [наведеног] треба проћи склопљених очију као поред нечега потпуно туђег и непотребног, што никад не може да постане наше. Међутим, неопходно је и да се побринемо за оно што је уистину наше. А шта је заиста наше? Истанчана и умна душа којом живимо, која нема потребе ни за чим тешким, као и тело, које јој је Творац дао као превозно средство за живот. И ето човека: ум који је тесно повезан са телом које му доликује и одговара. Њега премудри Уметник свега создаје у мајчиној утроби. Он га у време рођења из мрачних одаја изводи на светлост. Човеку је намењено да начелствује над свим на земљи. Пред њим се распростире васцела творевина као вежбалиште врлине. Њему је дат закон према коме ће се по својим могућностима уподобљавати Творцу и на земљи изобразити небеско устројство. Међутим, по позиву, он се пресељава одавде, стаје пред престо Бога који га је послао. Њему се суди и одређује награда за учињено у овдашњем [животу]. Може се приметити да су и врлине наша својина, уколико су брижљиво уткане у нашу природу. И док се мучимо на земљи оне нас неће оставити, изузев уколико их сами вољно не протерамо увођењем рђавога. Оне ће предњачити испред нас кад кренемо онамо, сврставајући са анђелима оне који су их стекли и вечно блистајући пред очима Створитеља. Томе насупрот, богатство, господство, гордост, наслађивање и сав сличан жамор, који свакодневно умножавамо својим безумљем, није са нама ступио у живот, нити ће са нама изаћи из њега. Оно што је у древна времена рекао праведник остаје непромењиво и важи за сваког човека: *Наг сам изашао из утробе матере своје, наг ћу и отићи* (Јов 1,21).

6. Према томе, онај ко себи жели добро стараће се о души колико год је могуће, свим силама се трудећи да је очува искреном и изворном. На тело се, међутим, он неће много обазирати, без обзира да ли се мучи глађу, да ли се бори са мразом или са жегом, да ли страда од болести или трпи нечије насиље. Он ће у свакој невољи наводити и изговарати Павлове речи: *Ако се наш спољашњи човек и распада, ипак*

се унутрашњи обнавља из дана удан (2.Кор.4,16). Видевши да се приближавају опасности које угрожавају живот, он неће показати бојазан, него ће с надом рећи самоме себи: *Знамо, ако се наша земаљска кућа, телесни шатор, разруши, имамо здање од Бога, кућу нерукотворену, вечну на небесима* (2.Кор.5,1). Онај ко хоће да поштеди тело као јединствену својину која је неопходна души и која јој садејствује у овоземаљском животу, показаће незнатну бригу о његовим потребама. Он ће га само подржати и кроз умерено старање очувати здравим како би служило души, не допуштајући му да подрхтава од презасићености. Уколико увиди да се тело распламсава од жеље да добије више и да пређе границе кориснога, он ће му подвикнути и уразумити га Павловим речима: *Ништа не донесмо на свет, јасно је да ништа не можемо ни однети. А кад имамо храну и одећу, будимо овим задовољни* (1.Тим.6,7-8). Непрестано му понављајући и подвикујући речено, он ће га учинити покорним и увек лаганим за небеско путовање, а уједно и сатрудника у предстојећим [напорима]. Уколико му, пак, допусти да услед здравља буде разуздано и да се свакодневно преједа као неукроћена звер, и сам ће, пошто га његови снажни нагони привуку ка земљи, лежати и бескорисно уздисати. Када буде приведен пред Владику и кад му се затраже плодови хођења по земљи, он ће горко заплакати, с обзиром да неће моћи ништа да пружи. И обитаваће у свагдашњој тами, силно се прекоревајући за наслађивање и његову прелест, која га је лишила времена за спасење. Тада, међутим, неће више бити никакве користи од суза. Јер, Давид каже: *У аду ко ће те исповедати* (Пс.6,6).

7. Ми, међутим, што пре побегнимо, да не бисмо својевољно погубили сами себе. Онај, пак, ко је још одавно прелешћен, напразивши се прашином неправедног богатства и ум свезавши бригама о њему, ко је своју природу оскрнавио тешко избрисивом гнусобом разврата, и ко се преиспунио другим преступима, нека сада, док је још време и док још није дошао до потпуне пропасти, збаци са себе већи део бремена и нека, подражавајући веште морепловце, пре потапања лађе избаци од свога терета све што је недолично сабрао. Уколико се догоди да се на мору подигне снажна бура и да лађи притиснутој теретом запрети опасност од потапања, морепловци ће, што је могуће пре, уклонити већи део терета, па чак и оно неопходно. Они ће беспоштедно избацити товар у море да би се лађа уздигла изнад таласа и да би, уколико је могуће, макар сопствену душу и тело избавили од опасности. Ми далеко више од њих треба да размислимо о реченоме и да га чинимо. Ма шта да одбаце, они га се истог тренутка лишвају и њих убудуће окружују невоље сиромаштва. Међутим, уколико уклонимо рђаво бреме, ми ћемо за душу сакупити још веће и још боље богатство. Уколико се одбаци, разврат и све што му је слично - више не постоји, будући поништен сузама. На његово место долазе светост и праведност, тј. лагане ствари које не могу потопити никакви таласи. Међутим, имовина која је добро избачена не пропада за оне који су је избацили и уклонили. Напротив, пошто се пребаци у друге, поузданије лађе, тј. у утробе сиромаша, она се спасава и стиже у луку, сачувавши се за оне КОЈИ су је одбацили не као опасност, него као украс.

8. Одлучимо, према томе, љубљени, нешто човекољубиво према самима себи. Уколико желимо да бреме богатства преобратимо у своју добит, поделимо га

многима. Они ће га радосно понети и дати на чување у неуништиву ризницу, у наручје Владике, *где ни мољац не квари, и где лопови не поткопавају и не краду* (Мт.6,20). Дајмо слободу богатству које хоће да се прелије потребитима. Немојмо проћи поред Лазара који и сада леже пред нашим очима и немојмо жалити мрвице са своје трпезе које су довољне да се они насите. Немојмо подражавати каменосрдног богаташа да не бисмо заједно с њим пошли у паклени огањ. Иначе ћемо преклињати Авраама и све оне који су добро живели, премда нам вапаји неће нимало користити. Јер: *Брат неће избавити, хоће ли избавити човек* (Пс.48,8). Тада ће нам сваки од њих гласно рећи: "Немој тражити човекољубље кад га ниси показао према другоме. Немој мислити да ћеш добити велико кад си жалио и за малим. Наслађуј се оним што си за живота сакупио. Лиј сузе сада с обзиром да се ниси смиловао на брата видевши га да плаче". Ето шта ће нам рећи, и то сасвим праведно. Ја се, међутим, плашим се да ће нас напасти још горчим речима с обзиром да ми, као што знате, својом злобом превазилазимо оног богаташа. Ми, наине, не само да пролазимо поред браће која леже на земљи, жалећи своје богатство, и не само да затварамо уши пред искањем сиромашних, чувајући богатство за своју децу или рођаке, него га и расипамо на нешто рђаво, показујући великодушност према порочнима. Наине, око стола неких богаташа окупљају се многи мушкарци и жене. Онога ко приређује гозбу једни привлаче изговарањем срамних речи, док други недоличним погледима и изгледом распаљују пламен неуздражања. Једни покушавају да ономе који их је позвао измаме осмех заједљиво се шалећи једни с другима, а други га обмањују лажним похвалама. И они немају корист само од обилног гошћења. Напротив, они одлазе и са рукама пуним богатих дарова научивши од нас да им је далеко корисније да упражњавају и чине наведена дела неголи врлине. [Дешава се] да пред нас стане сиромах, који готово не може ни да говори од глади. Ми се, међутим, одвраћамо од оног који има исту природу као и ми, гнушамо га се и ужурбано пролазимо, као да се плашимо да ћемо, уколико га спорије мимођемо, постати учесници у истој несрећи. Уколико он, стидећи се своје недаће, обори главу ка земљи, ми кажемо да је лицемеран. Уколико нас, принуђен суровом глађу, одважно погледа, ми ћемо га назвати бестидником и силецијом. Уколико је, опет, случајно одевен у добру одећу, коју му је неко дао, ми га удаљујемо од себе као незаситог и заклињемо се да је његово сиромаштво притворно. Најзад, уколико је прекривен иструлелим дроњцима, ми га поново удаљујемо као смрдљивог. И премда својим молбама додаје и име Творца, те иако се непрестано моли да не доспемо у исти положај, он никако не може да промени наше немилосрдно произвољење. Стога претпостављам да ће паклени огањ за нас бити тежи, неголи за оног богаташа. Кад би ми време дозволило и кад бих имао снаге, ја бих вам о богаташу изнео читаву повест која се наводи у Писму. Међутим, време је да вас отпустим будући да сте се већ заморили. Оно што сам ја можда пропустио услед слабости мисли и језика, ви сами уобличите и као неки лек положите на душевне ране. Писмо каже: *Пружи повод мудроме и постаће још мудрији* (Прич.9,9). *Бог је кадар да вас обогати сваком благодаћу, да у свему свагда имајући довољно свега, избилујете у сваком добром делу* (2.Кор.9,8).

9. Премда је беседа, као што видите, већ доведена до пристаништа, неки од браће је поново позивају на пут поучавања, подстичући ме да не изоставим да кажем да је

Владика јуче учинио чудо, да не прећутим победу коју је Спаситељ јуче извојевао над ђаволском јарошћу и да вам дам повод за ликоване и појање химни. Као што знате, ђаво је опет према нама испољио своју махнитост: наоружавши се пламеним огњем он је напао на ограду Цркве. Међутим, наша заједничка мајка је опет победила и замке нашег непријатеља окренула против њега самог. На тај начин он ни у чему није успео, осим што је отворено испољио своје непријатељство. Благодат се супротставила непријатељским нападима и храм је остао неоштећен. Бура коју је непријатељ подигао није била у стању да поколеба камен на коме је Христос саградио тор за своје стадо. И сада је уз нас стао Онај ко је у древна времена угасио пећ у Вавилону. Шта мислите колико данас стење ђаво с обзиром да се не наслађује својим подухватом као што је желео? Непријатељ је распалио ватру у непосредној околини цркве како би поништио наш напредак. Пламен који се свуда раздувао његовим снажним дахом разлио се по читавој околини, прождирући оближњи ваздух и присиљавајући га да се приближи храму, те да све нас баци у велику несрећу. Међутим, Спаситељ је учинио да се ватра обрати на онога ко ју је и запалио, заповедивши му да своју махнитост задржи у себи самом. Непријатељ је припремио злонамерни лук, али је спречен да одапне стрелу. Боље речено, он је стрелу већ бацио, али се она окренула ка његовој глави. Он сам је добио горке сузе које је нама припремао. Учинимо, браћо, да рана коју је добио непријатељ буде још болнија и увећајмо његов плач. Ја ћу вам рећи начин да наведено учините, а на вама је да извршите. Постоје неки које је Творац истрао из надмоћности огња и којима нису преостала никаква средства за живот, с обзиром да су само душу и тело избавили од опасности. Ми који нисмо окусили невољу треба да са њима поделимо своју имовину. Отворимо своје наручје за браћу која су се једва спасла и нека један другоме каже: *Беше мртав и оживе; и изгубљен беше и нађе се* (Лк.15,24). Покријмо себи сродно тело. Непријатељским насртајима супротставимо своју утеху. На тај начин штеточина неће моћи да мисли да нам је много нашкодио. Нека кавгација буде онемогућен да било кога покаже као побеђеног и нека уништитељ имовине наше браће буде побеђен нашом великодушностју.

10. Ви, браћо, који сте избегли опасност, немојте дуго жалити због невоље која се догодила. Немојте се колебати у мислима, него збаците са себе помрчину жалости. Укрепљујте душе чинећи [ваше] мисли одважнијим и оно што вам се догодило претварајући у повод за добијање венаца. Уколико останете непоколебиви, покажете да сте још искуснији у вери, с обзиром да ћете заблистати из огња као племенито злато, још више увеличавајући срамоту непријатеља који својим замкама није могао ни сузу да вам измами. Сетите се Јовове постојаности и сами себи реците оно што је он говорио: *Господ даде, Господ узе. Како Господ одлучи, онако и би* (Јов 1,21). Нека нико оним што је преживео не буде подстакнут да расуђује и говори да нема промисла који руководи нашим делима, окривљујући Владичин домострој и суд. Напротив, нека свако гледа на овог подвижника, чинећи га саветником за боље. Нека он редом наброји све подвиге којима се одликовао Јов. Иако га је ђаво погодио мноштвом стрела, он није добио ниједну смртоносну рану. Ђаво му је одузео породично благостање и мислио да га порази постепеним вестима о несрећама. Чим би му један гласник саопштио вест о једној несрећи,

дошао би други носећи још страшнију вест о још горем. Неволје су непрекидно следиле једна за другом и несреће су постале сличне налетима таласа. Пре него што би престале да теку сузе због једног, појављивао се повод да се поново плаче. Међутим, праведник је стајао као стена и прихватао налете буре, претварајући у пену стремљења таласа и узносећи ка Господу благодарне речи: *Господ даде, Господ узме. Како Господ одлучи, онако и би.* И ништа од онога што му се догађало он није удостојио суза. Тек када је дошао један од весника и рекао да је снажан ветар порушио дом весеља, у коме су пировали његови синови и кћери, Јов је подерао своју одећу и показао саосећање природе, посведочивши својим поступком да је био чедољубив отац. Па ипак, поставивши границу и меру туговању и украсујући оно што му се догодило најпобожнијим речима, он говори: *Господ даде, Господ узме. Како Господ одлучи, онако и би.* Он заправо као да говори: "Називао сам се оцем онолико колико је желео Онај ко ме је и учинио оцем. Њему је било угодно да ми одузме венац потомства и ја му не оспоравам Његово власништво. Нека надвлада оно што је Владици угодно. Он је Творац људског рода, а ја сам оруђе. Због чега треба да се, будући слуга, бескорисно огорчујем и да прекоревам одлуку коју не могу изменити". Таквим речима је праведник поражавао ђавола.

11. Међутим, када је увидео да Јов опет побеђује и да га ничим не може поколебати, непријатељ је почео да га куша кроз само тело. Бичујући његово тело неизрецивим ранама, довео га је до стања да из себе избаци мноштво црва. Збацивши га са царског престола, он га је посадио на ђубриште. Међутим, иако погођен страшним страдањима, Јов је остао непоколебив. Док се његово тело распадало, он је у скривницама душе очувао недирнуто благо побожности. Не знајући више шта да ради, непријатељ се сетио свог древног злоумиљшаја. Он је женски разум привукао безбожној и богохулној одлуци, покушавши да њеним посредством поколеба подвижника. Преморена дуготрајним [болем], она стаје пред праведника. Сагнувши се и склопивши руке због призора, она је [почела] да се руга плодовима његове побожности, описујући некадашњи процват њиховог домаћинства и указујући на садашње несреће. [Истичући разлику] садашњег и ранијег живота, она се [изругује] награди коју је добио од Владике за мноштво својих жртава. Она је непрестано понављала речи које, додуше, приличе женској малодушности, али које би могле да збуне сваког човека и поколебају и најодважнији разум: "Ја лутам као скиталица и служавка. Од царице сам постала слушкиња и приморана сам да гледам у руке својих слугу. Некада сам многе хранила, а сада једва да и сама могу да нађем храну код других. За тебе би било добро и корисно да, употребивши безбожну реч и изоштривши мач Створитељевог гнева, нестанеш са земље, уместо да и себи и својој сажитељки продужаваш напоре подвига, истрајавајући у несрећи". Њега су њене речи огорчиле више неголи све претходне несреће. Гневног погледа он се обраћа жени као непријатељу и говори јој: *"Због чега говориш као неразборита жена (Јов 2,10). Остави се, жено, саветовања. Докле ћеш слично говорити и вређати наш заједнички живот? Противно мојој жељи, ти клеветаш моје понашање као погрешно. Говорећи на тај начин, ти кудиш и мој живот. Сада увиђам да сам једном својом половином безбожан. Нас двоје је брак од начинио једним телом, а ти богохулиш. Добро смо примали из руке Божије. Зар зло нећемо претрпети (Јов 2,10)?* Сети се добара која

си имала. Упореди добро са рђавим. Ниједан човек нема у потпуности блажен живот. Једино је Богу својствено да је свагда блажен. Уколико те жалости садашње, утеши се прошлим. Сада плачеш, али си се раније смејала. Сада си сиромашна, а раније си била богата. Пила си из бистрог извора живота, а сада трпељиво пиј и из мутнога. Ни речне струје нису увек чисте. Наш живот је, међутим, као што знаш, једна река која непрестано тече и буја од таласа што следе један за другим. Један њен део је већ протекао, а други још увек тече. Један њен део већ је избио из извора, а други тек избија. Сви ми хитамо према заједничком мору смрти. *Добро смо примали из руке Божије. Зар зло нећемо претрпети? Зар ћемо приморати Судију да нам увек даје истоветна добра? Зар ћемо ми учити Владику како да устроји наш живот? Он има власт над својим одлукама и уређује наша дела како сам хоће. Он је, међутим, мудар и слугама својим даје оно што им је од користи.*

12. Немој разматрати Владичин суд. Ти треба да волиш оно што устроји Његова мудрост. Оно што ти Он да прихвати са уживањем. У несретним околностима покажи да си била достојна пређашње радости". Изговоривши речено, Јов је одбио и тај напад ђаволски и потпуно га постидео као побеђеног. Шта се потом десило? Болест га је убрзо напустила, као што се изненада и појавила. Тело се подмладило, а живот се опет испунио сваким добром. Богатство његовог дома се удвостручило: са једне стране, да ништа не би изгубио, а са друге - као награда праведнику за постојаност. Због чега се, међутим, удвостручио број коња, и мазги, и камила, и оваца, и обрађених поља, и свих наслада иметка, док је број новорођене деце био једнак броју умрле? Стога што су бесловесне животиње и целокупно трулежно богатство у потпуности пропали, док су деца и након смрти била жива бољим делом своје природе [тј. душом]. Будући да га је Творац украсио другим синовима и кћерима, он је [пород] имао удвостручен. Једна деца су била уз родитеље да би им увесељавала живот, док су друга предухитрила оца. Сви они ће окружити Јова када Судија људског живота сабере свенародну Цркву и када труба, која означава долазак Цара, громогласно одјекнувши у гробовима затражи [предати] улог тела. Тада ће и они које сада сматрамо мртвима, пре живих стати пред Створитеља свих. Због тога је, мислим, Онај ко је Јову удвостручио остала богатства одлучио да се сада задовољи једнаким бројем деце као и раније. Видиш ли колико је добара праведни Јов задобио трпљењем? Према томе, уколико ти се десила нека недаћа због пожара који су покренули злонамерни демони, претрпи своју тескобу и ублажи је бољим мислима, према написаноме: *Пренеси на Господа бригу своју и Он ће те прехранити* (Пс.54,23). Њему приличи слава у векове векова. Амин.

**БЕСЕДА НА [СПОМЕН] МУЧЕНИЦЕ ЈУЛИТЕ[1] И НАСТАВАК
РЕЧЕНОГА У БЕСЕДИ О БЛАГОДАРНОСТИ**

1. Разлог [нашег] сабрања јесте проповед о блаженој мученици. Унапред смо вас обавестили да ће се на данашњи дан вршити спомен великог подвига који је у женском телу најхрабрије претрпела Јулита, најблаженија међу женама, уколико се уистину може назвати женом она која је великом душевном разборитошћу прикрила слабост женске природе. Њен подвиг је изазвао велико запрепашћење свих који су присуствовали призору, као и оних који су касније чули казивање о претрпљеном. Мислим, уосталом, да је највише рањен наш општи противник, који не подноси пораз од жене. Он се хвалио великим делима, говорећи да ће потрести целу васељену, тј. да ће је заузети као гнездо, да ће је шчепати као напуштена јаја и да ће опустошити градове (уп. Ис.10,14). Међутим, показало се да га је победила врлина жене. За време искушења он је намеравао да покаже како она, услед своје природне слабости, неће моћи до краја да сачува веру у Бога. Међутим, он се уверио да је она храбрија од своје природе. Уколико се он више надао да је застрашити, утолико више је она презирала његова застрашивања. Она је имала суђење са једним од градских велможа, лакомим и плаховитим човеком, који се обогатио отимачином и пљачком. Он је и њој одузео много земље, њива, села, стада, слугу и свакаког животног богатства, присвајајући га себи. Он је и у судницу ступио са клеветницима и лажним сведоцима, подршку судија обезбедивши поткупљивањем. Дошао је дан суђења. Гласник је почео да позива [у присуству] бранитеља који су били спремни. Она је започела да доказује његово насилништво, те да прича како је имање стечено на самом почетку и како му је још од давнина потврђено господство. Потом се пожалила на отимање и лакомост тог човека. Најзад је иступио он и рекао да ствар не подлеже судском поступку, будући да они који се не клањају царским боговима и који се нису одрекли вере у Христа не могу да се користе општим [правима]. Главни судија је сматрао да он правилно говори и да захтева ствари које су по закону обавезне. Одмах су донели тамјан и жар. Потом су парничарима предложили да ће, уколико се одрекну Христа, моћи да се користе законима и погодностима које из њих произилазе. Међутим, уколико се буду упорно држали вере, они неће моћи да прибегавају ни суду, ни законима, ни осталим грађанским [правима], будући да презиру важећа установљења[2].

2. Шта се потом догодило? Да ли је њу уловило богатство? Да ли је презрела оно што је корисно из победољубивости пред неправедним противником? Да ли се уплашила опасности којом јој је претио судија? Ни најмање. Напротив, она говори: "Нека пропадне имање и нека нестане новац. Пре ћу хтети да будем лишена тела, неголи да изговорим нечастиву реч против Бога, који ме је створио". Гледајући како се судија разјарује због њених речи и како у њему расте гнев, она је благодарила Богу што је, водећи парницу о пропадљивом богатству, потврдила да жели да стекне небеска блага. Лишавајући се, наиме, земље она је задобијала рај, осуђивана за безбожништво она се удостојавала венаца славе, трпећи телесне ударце и лишавајући се привременог живота она је задобијала блажену наду да ће у радостима Царства обитавати са свима светима. На многа питања, она је давала исти одговор, називајући се слушкињом Христовом и проклињући оне који су је саветовали да га се одрекне. Стога је неправедни судија намислио не само да је лиши имања (које јој је неправедно и против закона било одузето), него и самог живота, хотећи да је баци у огањ. Она ниједном животном задовољству није

прилазила са радошћу са којом је корачала према пламену, показујући душевно весеље не само на лицу, него и читавој спољашњости. Она је жене које су стајале унаоколо саветовала да не слабе у подвизима вере и да се не изговарају слабошћу природе. Она им је говорила: "Ми смо од исте смесе као и мушкарци. И ми смо, као и они, створене по образу Божијем. Творац је жену украсио истом чашћу као и мушкарца, учинивши је подједнако способном за врлину. Зар нисмо у свему сродне са мушкарцима? За стварање жене није узето само месо, него *кост од његове кости* (уп. Пост.2,23). Стога смо, исто као и мушкарци, обавезне пред Владиком да будемо чврсте, крепке и трпељиве". После изговорених [речи], она је ускочила у пламен који је, као нека блистава ложница, у себе примио тело свете, док је душу, као што јој је и приличило, послао у небески простор. Уосталом, њено часно тело он је сачувао неповређено због њених ближњих. Почивајући у прекрасном предверју градског храма, оно освећује и само место и оне који му приступају. Из недара земље, која је благословена доласком блажене, извире најукуснија вода: мученица као да је прихватила да буде заједничка мајка свима који живе у граду, напајајући их заједничким млеком. И вода служи као предохрана за здраве, као извор уживања за оне који живе целомудрено и као утеха за болесне. Благодат коју је [некад] Јелисеј донео становницима Јерихона (уп. 4.Цар.2,1922), света мученица је донела нама. Наиме, слан укус вода које извиру око овог места и које су исте по саставу, она је благословом изменила у сладост, мекост и угодност. Мушкарци, немојте допустити да се у побожности покажете слабији од жене. Жене, немојте пренебрегавати пример, него се без икаквог изговарања придржавајте побожности. Јер, на самом делу се показало да недостатност природе није препрека да задобијете [небеска] добра.

3. Много тога бих желео да кажем о мученици. Међутим, беседа коју смо започели јуче и која је остала недовршена не допушта нам даље одлагање. По својој природи, ја не волим да било шта остављам недовршено. Неугодно је видети и слику која је само делимично доведена до сличности. Бескористан је и напор путовања уколико путник не достигне замишљени циљ или места предвиђена за предах. Добити нешто мало у лову исто је што и не добити ништа. И они који се надмећу на тркалиштима често бивају лишени награде само стога што су заостали за један корак. Подсетивши се, дакле, јуче[3] на апостолске речи и надајући се да ћемо у краткој [речи] сагледати њихов смисао, ми смо више пропустили, неголи што смо рекли. Стога и сматрам да је неопходно да вам одужим оно што сам пропустио. Дакле, апостол је рекао: *Радујте се свагда. Молите се без престанка. На свему захваљујте* (2.Сол.5,16-18). О свагдашњој радости ми смо говорили јуче: недовољно за саму тему, али довољно за нас. Ви сте спремни да упитате, међутим, да ли је неопходно да се непрестано молимо и да ли је уопште могућа слична заповест, а ја ћу се по могућности потрудити да подржим речено. Молитва је искање добара које благочастиви упућују Богу. Међутим, слично искање није ограничено на речи. Јер, ми не мислимо да Бога треба подсећати речима: Он зна шта нам је корисно и кад ми не тражимо. Шта, дакле, говоримо? Ми молитву не треба да творимо речима, него расположењем душе и делима врлине. Она треба да нас прате читавог живота, оснажујући молитву. Јер, речено је: *Ако, дакле, једете, ако ли пијете, ако ли што друго чините, све на славу Божију чините* (1.Кор.10,31).

Уколико седиш за столом - моли се, уколико окушаш хлеб - заблагодари Оном ко ти га је дао, уколико вином крепиш слабост тела - помени Онога ко ти га је подарио да би развеселио срце и олакшао болест. Да ли је престала оскудица у храни? Нека не престане сећање на Добročинитеља. Облачиш ли огртач? Захвали Ономе ко ти га је дао. Облачиш ли плашт? Удвостручи љубав према Богу који нам је дао покриваче погодне и за зиму и за лето, који чувају наше тело и прикривају нашу ругобу. Да ли је прошао дан? Заблагодари Оном ко нам је подарио сунце како бисмо могли извршити своје дневне послове и који нам је дао огањ за осветљавање ноћи и за обављање осталих житејских потреба. Нека ти ноћ пробуди и друге поводе за молитву. Када угледаш небо и бациш поглед на лепоту звезда, помолити се Владици свега видљивога и поклони се највећем Уметнику свега - Богу, који је *све са мудрошћу створио* (Пс.103,24). Када видиш да је сва жива природа обузета сном, опет се поклони Ономе ко нас и и невољно посредством сна ослобађа непрекидности труда, након малог починка воспостављајући крепост наше снаге.

4. Према томе, нека ноћ не буде у потпуности и искључиво удео сна. Немој дозволити да ти половина живота бескорисно прође у неосетљивости коју доноси сан. Напротив, ноћно време подели на сан и на молитву. Нека ти и сами снови буду поучавање у благочашћу. Јер, сновиђења по природи бивају одјек дневних брига. Ми, наиме, по нужности сањамо оно чиме се бавимо. На тај начин ћеш се непрестано молити, тј. молитву нећеш творити само речима. Читавим животним држањем ти треба да се приближаваш Богу како би твој живот био непрекидна и непрестана молитва. Осим тога, речено је и: *На свему захваљујте*. Међутим, неки ће рећи: "Како је могуће да се душа, која је мучена несрећама и која је рањена осећањем жалости, не преда плачу и сузама, већ да за оно што јој је уистину мрско благодари као за добро? Како да благодарим ако сам претрпео оно што би ми само непријатељ могао пожелети? Смрт је превремено уграбила дете и мајку која пати због љубљеног чеда мучи патња која је тежа од пређашњих [тј. порођајних] мука. Како да она престане да плаче и да изговори речи благодарења? Како". Уколико буде разумела да је детету, које је родила, Бог још ближи Отац, тј. најразборитији хранитељ и управитељ живота. Због чега разборитом Владици не допуштамо да о својој творевини одлучује како сам хоће, него негодујемо као да смо изгубили нешто сопствено, патећи због умрлих као да им је учињена неправда? Ти мисли да детенце није умрло, него да се вратило Оном ко га је и дао. [Исто тако, мисли] да ти пријатељ није умро, него да је отишао унеколико испред тебе путем којим и ми нужно треба да прођемо. Нека уз тебе увек буде заповест Божија као светлост и озарење када расуђујеш о стварима. Будући да је од раније прихватила надзор над твојом душом и да је изградила истинита мњења о свакој [ствари], она неће допустити да се измениш, ма шта да ти се деси. Напротив, она ће учинити да са спремним разумом и слично стени која се налази поред мора спокојно и непоколебиво поднесеш налете снажних ветрова и таласа. Зашто најпре не навикнеш да о смртном не размишљаш смртно, те да смрт детета не сматраш нечим неочекиваним? [Замисли] да те је неко у тренутку кад су те обавестили о рођењу сина упитао: "Шта се родило". Шта би друго рекао него да се родио човек? Ако је, дакле, човек, очигледно је да је и смртан. Шта је, према томе, необично што је смртни умро? Зар не видиш да сунце излази и залази? Зар не видиш да месец најпре

бива пун, а затим се смањује? Зар се земља не прекрива зеленилом које потом вене? Шта је постојано од онога што нас окружује? Шта је по својој природи непокретно и неизмењиво? Баци поглед на небо и осмотри земљу: ни они нису вечни. Јер, речено је: *Небо и земља ће проћи... звезде ће с неба пасти... и сунце ће помрачити... и месец ће своју светлост изгубити* (Мт.24,35; 29). Зашто би, дакле, било чудно што и ми, који смо део света, доживљавамо оно што му је својствено? Имајући у виду речено, када и теби дође заједнички удео поднеси га мирно, премда не равнодушно и безосећајно (јер, каква је награда за обамрлост): поднеси га са напрегнутошћу и бескрајним болом. Ипак, буди као храбар борац који своју снагу и одважност не показује кроз поражавање противника, него кроз чврсто подношење њихових удараца. Буди као мудри и непоколебљиви кормилар, који има богату опитност у морепловству, чија душа остаје усправна и непотопљива, превазилазећи сваку непогоду. Губитак љубљеног сина, одане жене или било ког вољеног лика, сједињеног са нама везама благонаклоности, неће бити страشان ономе ко је припремљен, ко има исправно мишљење и ко не живи једноставно по навици. Дешавало се да видим како во у јаслама оплакује смрт другог вола, с којим је пасао и био у истом јарму. Може се запазити да се и остале бесловесне [животиње] снажно придржавају сличне навике. Ти си, међутим, другачије васпитаван и научен. Нема ничег чудног ако пријатељство започне након дуготрајне повезаности и давнашњег познанства. Међутим, потпуно је бесловесно ридати стога што смо се са неким растали након што смо дуго живели заједно. 5. На пример, супруга која је с тобом делила заједницу [брачног] живота, која ти је пружила сва уживања и била узрочница твог весеља, која те је радовала, која је умножавала твоје богатство и одгонила већи део невоља, сада те је напустила с обзиром да ју је смрт неочекивано уграбила. Немој бити озлојеђен у патњи. Немој говорити да се ради о неком случају, као да не постоји Старатељ који управља светом. Немој замишљати неког злог творца, услед прекомерне жалости измишљајући лукава учења. Немој прелазити границе благочастивости. Уколико сте вас двоје у потпуности *били једно тело* (Пост.2,24), сасвим је оправдано што с болом примаш раздвајање и растављање. Међутим, ти немаш користи да због [бола] размишљаш или говориш нешто недолично. Помисли да је Бог, који нас је створио и одушевио, свакој души дао посебан пут у животу, свакоме поставивши различиту границу изласка из [живота]. Према неизрецивим замислима своје мудрости и правде, Он је за једнога одредио да дуже обитава у телу, а другоме је заповедио да се брже ослободи телесних окова. Од оних који су утамничени неки бивају дуже закључани у тешким оковима, а неки се брже ослобађају злопаћења. И неке душе остају дуго у садашњем животу, а неке кратко, у складу са достојанством сваког и са мудрим, дубоким и несхватљивим предвиђањем нашег Творца. Зар ниси чуо Давида који каже: *Изведи из тамнице душу моју* (Пс.141,8). Зар ниси чуо да се каже да је светитељу душа "отпуштена"? Шта је изговорио Симеон кад је у наручје примио Господа нашег? Зар није изрекао: *Сада отпушташ... слугу свога, Господе* (Лк.2,29). За онога који хита ка горњем животу обитавање у телу јесте теже од сваког мучења и тамнице. Стога немој захтевати да и установљења о душама прате твоја задовољства. Напротив, о онима који су се током живота сјединили, да би их потом смрт раздвојила помисли да су слични путницима који иду једним путем и који се, услед непрестаног сапребивања,

сједињују по навизи. Међутим, пошто прођу заједнички пут и пошто увиде да се пут даље дели, принуђујући их да се раздвоје, путници неће занемарити пут који је пред њима везујући се навиком једно за друго, него ће, сетивши се узрока који их је најпре подстакао на путовање, кренути ка сопственом циљу. Њима су, дакле, циљеви пута били различити и до зближавања је дошло једино услед навикавања током пута. И онима који су међусобно били сједињени супружништвом или неким другим видом заједничког живота биле су одређене посебне границе живота. Предодређени крај живота је нужно раздвојио и разлучио оне који су се међусобно сјединили.

6. Благодарном разуму није својствено да губи стрпљење приликом раздвајања. Напротив, он благодари Ономе ко их је сјединио у претходни [брачни] удео. Ти, међутим, ниси благодарио Дародавцу за постојеће [добро] ни док ти је била жива жена, дете, пријатељ или неко други, због кога сад жалиш. Напротив, ти си роптао због оног што ти недостаје. Уколико си живео само са женом, ти си јадиковао што немате деце, коју си желео. Уколико сте, пак, имали и децу, ти си туговао што се ниси обогатио или што си видео да неки од твојих непријатеља живе у благостању. Гледајмо, међутим, да не учинимо да нам буде неопходан губитак онога што највише волимо стога што смо безосећајни док је уз нас. Потом, тј. кад оде од нас, ми ћемо већ прекомерно туговати. Уколико не благодаримо за добра која нам је Бог дао, неопходно је да нам буду одузета како бисмо стекли осећај. Они не опажају оно што је у њиховој непосредној близини, већ захтевају сразмерно растојање. И незахвалне душе тек након удаљавања добра почињу да осећају минули дар. Они који нису знали ни за какву благодарност Дароватељу док су користили дарове, након губитка ублажавају оно што је прошло. Ниједна животна околност никога од нас не може да онемогући да будемо благодарни. Неопходно је само да хоћемо да са благодарношћу размотримо сваку [ствар]. Живот свакога од нас садржи у себи много предмета за размишљање који, коначно, и нису много непријатни уколико се потрудимо да размотримо и оно што је ниже. Кроз поређење, наиме, са лошијим ми ћемо проценити колико вреди благо које је у нашим рукама. [Рецимо да] си слуга. Међутим, постоје и они који су нижи од тебе. Заблагодари што макар пред једним имаш преимућство, што ниси осуђен да окрећеш млински камен и што не добијаш батине. Међутим, чак ни таквome неће недостајати повод за благодарност, с обзиром да не носи окове и није везан за дрво. Заточенику је, пак, и сам живот повод за благодарност. Он види сунце и удише ваздух, због чега и благодари. Можда те неправедно кажњавају? Развесели се надом у будући [живот]. Можда си праведно осуђен? Опет благодари будући да ћеш овде поднети казну за оно што си учинио, али ћеш се разрешити грехова који би те привели вечним мукама. Сагласно томе, благодарни ће моћи да узнесе велику захвалност Доброчинитељу за постојеће, за сваку животну околност и за свако дело. Сада, међутим, многи страдају од порока који имају роптачи, не поштујући оно што имају и желећи оно што немају. Не базирајући се на све оне који су ниже од њих, они не исказују благодарност Доброчинитељу за оно што имају, него, напротив, мере оно што је изнад њих и рачунају шта им недостаје. И будући лишени онога што припада другима, они негодују и ропћу као да су ускраћени од свог власништва. Слуга негодује стога што није слободан, онај ко је одгајен као слободан човек зато што

није високог порекла, што није знаменитог рода и што не може да уназад наброји седморицу предака који су били блистави одгајивачи коња или су расипали богатство на двобоје. Онај ко је племенитог рода ропће што није богатији, богати тугује и жали што не влада градовима и народима, војсковођа - што није цар, а цар - што не влада над свим што је под сунцем и што постоје народи који се нису потчинили његовом жезлу. Из свега следи закључак да се Добročинитељу ни за шта не узвраћа благодарношћу. Ми, међутим, одбацимо јадиковање због онога што немамо и научимо да уносимо благодарност за оно што имамо. У тешким животним приликама обратимо се мудром Исцелитељу: *Мала нам је твоја казна у невољи* (Ис. 26,16). Рецимо: *Добро мије што си ме унизио* (Пс.118,71), и: *Страдања садашњега времена нису ништа према слави која ће нам се открити* (Рим.8,18), као и: *Мало смо кажњени за оно што смо учинили* (Јов 15,11). Преклињимо Господа: *Карај ме, Господе, али са мером, а не са гневом* (Јер.10,24). Јер, *кад нам суди Господ, кара нас, да не будемо осуђени са светом* (1.Кор. 11,32). Приликом повољног тока у животу говоримо Давидовим речима: *Шта ћу узвратити Господу за све што мије узвратио* (Пс.115,3). Он нас је из небића привео у биће, почаствовао нас словесношћу и као помоћнике у животу подарио нам разне вештине. Он нам је дао земљу која ствара храну и животиње које нам служе. Због нас постоји и киша и сунце, због нас су устројена брда и равнице, уточишта од планинских врхова. Због нас теку реке, због нас избијају извори. Море нам је отворено за трговину. Постоји толико обиље метала. Са свих страна се наслађујемо. Васцела творевина нам приноси дарове по богатој и неоскудној милости коју Добročинитељ има према нама.

7. Међутим, зар уопште треба и говорити о неважном? Ради нас је Бог дошао међу људе. Због пропадљивог тела *Слово постаде тело и настани се међу нама* (Јн.1,14). Добročинитељ се настанио међу незахвалнима, Ослободилац је дошао код заробљеника, Сунце правде (Мал.4,2) - код оних који су седели у тами (Ис. 9,2). До крста је одведен Бестрасни, до смрти Живот, до ада Светлост. [Он] је палима пружио васкрсење и дух усиновљења. [Он] је поделио дарове, обећао венце и све остало што је тешко чак и набројати и чему одговара пророчка реч: *Шта ћу узвратити Господу за све што ми је узвратио* (Пс.115,3). И опет, не говори се да велики Дароватељ једноставно даје, него да узвраћа, тј. као да није најпре сам указао милост, већ као да награђује оне који су били милосрдни. Он ти даје богатство, али рукама сиромаша од тебе тражи милостињу. Иако узима своје, Он ти уноси највећу благодарност, као да му дајеш нешто што теби припада. Према томе, чиме ћемо *узвратити Господу за све што нам је узвратио!* Просто не желим да се раставим од речи пророка који је добро изразио своју недоумицу и сагледао своје сиромаштво, тј. видео да не поседује ништа чиме би достојно узвратио Ономе ко нам и поред великих и славних добročинстава, неупоредивих по свом превасходству, обећава и много више за убудуће: рајску насладу, славу у Царству, равноанђелске почести и поимање Бога (што за достојне представља највеће благо), које прижељкује свака словесна природа. И ми бисмо желели да га се удостојимо након што се очистимо од телесних страсти. Међутим, неко ће рећи: "Зар ћемо своју дружељубивост и наклоност према ближњем (које је прво и најсавршеније од свих добара, с обзиром да је *пунота закона* - Рим.13,10) показати уколико одемо

код онога кога је задесила велика несрећа и почнемо да благодаримо за оно што се догодило, уместо да са њим плачемо и проливамо сузе". Благодарно подношење сопственог страдања служи као доказ трпљења и постојаности, док благодарење Богу за туђу невољу значи радост због зла и несреће ожалашћених. Осим тога, и апостол нам заповеда: *Плачите са онима који плачу* (Рим. 12,15). Шта ћемо, дакле, рећи? Да ли опет да вас подсетим на Господњу реч која заповеда чему треба да се радујемо, а због чега да плачемо: *Радујте се и веселите се, јер је велика ваша плата на небесима* (Мт.5,12) и: *Кћери јерусалимске, не плачите за мном, него плачите за собом и за децом својом* (Лк.23,28). Према томе, Реч Божија заповедила нам је да се веселимо и радујемо са праведнима, да плачемо и тугујемо са онима који проливају сузе покајања, као и да оплакујемо оне који живе безбрижно, не знајући за своју пропаст.

8. Уосталом, не треба сматрати да онај ко оплакује смрт људи и ко јеца са уплаканима испуњава заповест. Ја не могу да похвалим лекара који не помаже страдалницима, него и сам бива заражен болешћу. Ја не могу да похвалим ни кормилара који не руководи онима што плове са њим, не бори се с ветровима, не избегава таласе и не храбри уплашене, него и сам пати од морске болести и губи храброст заједно са онима који не познају море. Сличан је и онај ко долази код уплаканих и не доноси им никакву корист својим речима, него и сам прихвата наказност туђих патњи. Треба, уосталом, жалити због несреће уплаканих људи. На тај начин ћеш саосећати са страдалником, те нећеш показати радост због несреће, нити равнодушност према туђим патњама. Међутим, недолично је да се узбуђујеш више неголи ожалашћени, тј. да јецаш или да плачеш заједно са страдалицима или да у било чему другом подражаваш онога ко је помрачен патњом, надмећући се са њим. [Неприлично је], наиме, да се заједно са њим затвараш у кућу, да носиш црну одећу, да падаш на земљу или да се не шишаш. Тиме ћеш његову несрећу увећати, уместо да је ублажиш. Зар не видиш да гној који се појави око ране и оток приликом упале само увећава патњу, док лагана рука својим додиром умањује осећање бола? Према томе, немој појачавати страдање својим присуством и немој падати заједно са оним ко пада. Онај ко подиже палог неизоставно мора бити изнад њега. Онај, пак, ко је и сам пао има потребу да га други подигну. Саосећање због оног што се десило и мирна жалост због тужних догађаја душа која састрадава долично ће изразити изразом замишљености и брижне озбиљности на лицу. И кад започнеш говор, не треба одмах да кренеш с подсећањима, слично ономе ко наваљује и напада на оне који леже, с обзиром да су подсећања неподношљива за људе чију душу мучи жалост. Они који страдају тешко прихватају чак и најбестрасније речи, будући да им изгледају неуверљиве и немоћне да их утеше. Када ожалашћеном дозволиш да излије своје празне вапаје и јадиковке, када се зло донекле умањи и утиша, ти се можеш опрезно и укратко дотаћи утехе. Они који обучавају младе коње неће одмах почети са упрезањем и седлањем уколико је коњ тврдоглав, с обзиром да би га навикли на пропињање и збацивање коњаника. Напротив, они му најпре попуштају, препуштајући се и сами њиховој плаховитости. Тек када виде да је коњ у плаховитости и напрезањима исцрпео своју јарост, они га кроте, узимају у своје руке и уз помоћ вештине чине још послушнијим. Нека буде по речи Соломоновој: *Боље је ићи у кућу где је плач,*

неголи у кућу где је пијанка (Проп.7,2). Онај ко кротко и вешто употреби реч и има намеру да болеснику пренесе сопствено здравље [треба да пази] да се и сам не зарази туђом жалошћу као запаљењем очију.

9. Према томе, *плачите са онима који плачу*. Када видиш да брат јадикује због кајања за грехе, плачи и састрадавај заједно са њим. На тај начин ћеш, поред туђих, исправити и сопствене страсти. Онај ко је због греха свог ближњег излио топле сузе, оплакујући брата исцелио је и самога себе. Сличан је био и онај ко је рекао: *Жалост ме обузе због грешника који остављају закон твој* (Пс.118,53). Изливај сузе због греха, који је душевна болест и смрт бесмртне душе. Грех је достојан плача и непрекидних јецаја. Нека се због греха изливају све сузе и нека се не зауставе уздаси који долазе из дубине срца. И Павле је плакао због непријатеља *крста Христовог* (уп. Фил.3,18). Плакао је и Јеремија због народа који пропада. Како му је понестало природних суза, он је искао извор суза и последње уточиште. Он говори: *И сеићу и оплакиваћу народ овај који гине много дана* (уп. Јер.9,12). Такав плач и такве сузе Реч [Божија] назива блаженима (уп. Мт.5,4), а не склоност да се препустимо свакој жалости и спремност да плачемо било којим поводом. Виђао сам извесне сластољупце који су се, услед прекомерне склоности према наслађивању, изговарали жалошћу да би се окренули пијанкама и пијанчењу, покушавајући да своје неуздражање оправдају Соломоновим речима: *Подајте... вино онима који су у тузи* (Прич.31,6). Међутим, пословицом се не допушта опијање, него укрепљење човековог живота. Чак и ако изоставим загонетно значење изреке (које под вином подразумева словесну радост), дословни њен смисао изражава бригу да они који су неутешни и који горко плачу не запоставе храну, будући прогутани жестином туге, те да вином укрепе исцрпљене снаге, као што се и хлебом укрепљује срце оних што су склони потиштености. Винољупци и пијанице не ублажују своју жалост, него једно зло замењују другим и, поставши лукави посредници, замењују болест тела болешћу душе. Подражавајући оне што изједначавају тежину на теразијама, они утолико умањују жалост уколико увећавају сластољубље. Уосталом, сматрам да вино треба да помаже природи.

Једноставно, не треба допустити да се неразблажено [вино] пије [преко мере], тј. да изазове помрачење помисли. Јер, жалост неће проћи са вином, већ ће се у души придодати зло пијанства. У ствари, помисао је исцелитељ жалости. Стога ће пијанство бити највеће зло, будући да [помрачењем помисли] спречава исцелење душе. Подсети се свега реченог и открићеш силу и корист апостолског узакоњења. [Разумећеш] како да се свагда радујеш уколико следиш исправан смисао, како да се непрестано молиш, како да за све благодариш, на који начин да тешиш ожалашћене како би у свему био целовит и савршен уз помоћ Светог Духа и осенчења благодаћу Господа нашег Исуса Христа, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Света мученица је пострадала почетком IV века. Њен спомен Црква врши 31. јула, прим, прев.
2. Закон који донет при Диоклецијану 303. г., прим. прев.
3. Видети беседу "О благодарности", прим. прев

БЕСЕДА НА [СПОМЕН] МУЧЕНИКА ВАРЛААМА

1. У древна времена смрти светитеља је указивана част јецајима и сузама. Јосиф је горко плакао за умрлим Јаковом (уп.Пост.50,1). И Јудејци су много оплакивали и Мојсијеву смрт (Пон.34,8). И Самуила су почаствовали многим сузама (1.Цар.25,1). Сада,међутим, ми ликујемо приликом кончине преподобних. Јер, природа жалости се изменила након Крста Господњег. Смрт светих више не пратимо плачем, већ се око њихових грובה радујемо божанственом радошћу. Наиме, смрт је за праведнике сан или,боље речено, прелазак у бољи живот. Због тога мученици ликују када их кољу. Чежња за најблаженијим животом умртвљује бол заклања. Мученик не гледа на опасности, него на венце. Он се не боји рана, него броји награде. Он не види целате који бичују овде, него замишља анђеле који поздрављају одозго. Он нема у виду краткотрајну опасност, него вечну награду. Код нас мученици већ задобијају залог [славе], будући да их са свих страна поздрављамо божанственим похвалама и будући да око својих грובה хватају у мреже мноштво народа.

2. Речено је данас извршио храбри Варлаам. Одјекнула је ратна труба мученика и, као што видите, сабрала оруженосце побожности. Проглашен је предлежећи подвижник Христов Варлаам, који је наткрилио позорницу Цркве. Владика верујућих је рекао: *Који верује у мене ако и умре, живеће* (Јн.11,25). Одважни Варлаам је умро, али сазива величанствен сабор. Прогутао га је гроб, а он позива на гозбу. Сада је време да ускликнемо: *Где је мудрац? Где књижевник? Где препирач овога века* (1.Кор.1,20). Данас је наш непобедиви учитељ у благочашћу један ратар. Њега је тиранин вукао као лак плен да би у њему, након мучења, препознао непобедивог војника. Он му се смејао због његовог замуцкивања,али се потом престашио због његове равноанђелске одважности. Његово понашање није огрубело заједно са оруђем језика, нити су његове мисли показивале недостатке

који су били својствени његовим слоговима. Напротив, он беше други Павле, заједно са њим изговарајући: *Ако сам и невестит у речи, али нисам у знању* (2.Кор.11,6). Целати који су га бичевали почињали су да отичу, док је мученик узрастао [у сили]. Руке оних који су га гребали су слабиле, али помисао изгребаног није поклекнула. Бичеви су кидали сплетове нерава, али је снага вере постајала све чвршћа. Измучени бокови су били изједени, али је цветало мудрољубље размишљања. Већи део тела је већ био обамро, али је он био крепак као да је подвиг тек започео. Када раченије [тј. љубав] према благочашћу обузме душу сви видови борбе јој постају смешни. Они који је муче због Жељеног пре јој причињавају сладост неголи ране. Сведок ми је чежња апостола, која им је својевремено јудејске бичеве учинила угодним. Јер, речено је: *Отидоше из Синедриона радујући се, јер се удостојише да поднесу срамоту за Име Његово* (Дап. 5,41). Такав је био и војник кога сада опевамо. Он је мучења сматрао радошћу. Кад су га бичевали, он мишљаше да га ударају наром. Злодела нечастивих он је одбијао као стреле, а гнев судија је сматрао за сенку дима. Он се смејао свирепим редовима копљеносаца, играјући посред опасности као да се спрема за венце. Он се радовао ударцима као почастима, а најсвирепијим мучењима се веселио као најблиставијим наградама. Презирући огољене мачеве, он је руке целата прихватао као мекше од воска. Дрво мучења он је грлио као спасење и наслађивао се тамничким затворништвом као пољаном. Измишљањем нових мучења он се наслађивао као разноликим цветовима. Његова десна рука беше јача од огња. Њега су његови прогонитељи употребили као крајње средство. Запаливши огањ на жртвенику да би принели жртве демонима, они су привели мученика. Потом су му заповедили да над жртвеником испружи раширену десну руку, желећи да је употребе уместо бакарне кадионице. Најзад су на њу лукаво положили запаљени тамјан, надајући се да ће рука, надвладана силом огња, убрзо морати да га спусти на жртвеник. О, подле ли измишљотине безбожника. Они су говорили: "Хиљаде рана нису поколебале његов став. Међутим, бар ћемо пламеном поколебати руку победољубивог борца. Најразличитијим средствима нисмо потресли његову душу, али ћемо бар потрести његову десницу, изложивши је огњу". Несретницима, међутим, није користила наведена нада. Јер, иако је изједана пламеном, рука је и даље, слично пепелу, задржавала на себи жар. Она није, слично бегунцу, окренула леђа непријатељском пламену, него се одважно и непоколебиво борила с њим, дајући мученику прилику да искаже речи пророка: *Благословен Господ Бог мој, који научава руке моје за борбу, прсте моје за рат* (Пс.143,1). Ватра је обузела руку али је ипак била побеђена. Заподенута је борба између пламена и мученикове десне руке. И рука је извојевала необичну, нову победу у надметању. Рука је и даље била раширена за борбу премда је пламен већ пролазио кроз њу. О руко, која савлађујеш пламен. О руко, која ниси научила да се повлачиш пред огњем. О ватро, која си научена да трпиш пораз од руке. И гвожђе се повлачи када га испитују огњем, будући да постаје лакше. И бакар огњу препушта надмоћ. Огњем се побеђује чак и чврстина камена. Међутим, свепобеђујућа сила огња није поколебала прострту руку мученика.

3. Стога је мученик са правом могао да ускликне Владици: *Узео си десну руку моју, и у савету твојем повео си ме, и са славом си ме примио* (Пс.72,23-24). Како да те

назовем, храбри војниче Христов? Да ли да те назовем статуом? Међутим, много бих умањео твоју издржљивост. Када је обухвати, огањ и статуу омекшава. Међутим, твоју десну руку није могао чак ни да пожрене. Да ли да те назовем гвозђем? Међутим, сматрам да је и наведено поређење ниже од твоје одважности. Једино си ти убедио своју руку да не буде надвладана пламеном. Једино си ти своју десницу учинио жртвеником. Једино си ти десницом у пламену ударио лице демона и руком, претвореном у угаљ, поразио његову главу. И сада ти десницом претвореном у пепео газиш и ослепљујеш његове пукове. Међутим, због чега ја детињим тепањем понижавам изврснога? Препустимо величанственијим језицима да га опевају. Позовимо ради њега многогласне трубе учитеља. Устаните сјајни живописци подвижничких достигнућа. Својим умећем допуните непотпуно изображење војсковође. Бојама ваше мудрости осветлите овенчаног кога сам ја само нејасно представио. Нека ме победи ваше изображавање изврских [дела] мученика. Радо ћу поднети пораз од ваше надмоћности. Хтео бих да видим да тачно описујете борбу руке с пламеном. Хтео бих да на вашој слици видим детаљно изображеног борца. Нека плачу демони, које и сада међу нама побеђује извршност мученика. Нека они опет виде сажежену и победничку руку. Нека на слици буде изображен и Подвигоположник борби, Христос, коме нека је слава у векове векова. Амин.

БЕСЕДА НА [СПОМЕНЈ СВЕТОГ МУЧЕНИКА ГОРДИЈА][\[1\]](#)

1. Код пчела постоји природни закон да не излећу и да не напуштају кошнице пре него што полети матица. Будући да видим да се народ Господњи сада први узноси ка небеским цветовима, тј. ка мученицима, ја тражим предводника. Ко је покренуо овај многобројни рој и његову зимску затамњеност преобразио у пролећну озареност? Јер, сада народ први излази из града, као из неке кошнице, и својим мноштвом испуњује украс предграђа, тј. часно и прекрасно борилиште мученика. Учинивши да заборавим болест, чуда мученика су и мене подстакла и довела ме овде као до неког цвета. Стога ћу ја према снагама гласа забрујати о делима мужа. На тај начин ћу извршити дело које је истовремено и преподобно и пригодно за присутне, будући да се *народ радује када похваљују праведника* (Прич.29,2), као што нам је својевремено говорио мудри Соломон. И сам сам био у недоумици око значења загонетних речи у Причама. Да ли оне значе да се народ радује кад схвати смисао, расположење, високопаран стил или складан ток речи беседника или вештог говорника који је саставио беседу да би се слушаоци дивили, угађајући слуху неким отменим звучањем? Међутим, тако нешто не би могао да каже онај ко се никада није користио сличном врстом беседе. Онај ко је увек давао предност једноставности и неизвештаченим речима није нам могао саветовати да похвале блаженима изговарамо високопарно и свечано. Дакле, о чему он говори? Он говори да се људи радују духовном радошћу и при самом помену праведничких подухвата,

што их подстиче да се надмећу и да подражавају добра о којима слушају. Повест о мужевима доброг живота је, дакле, светлост која озарује оне који се спасавају на путу живота. Чим зачујемо да нам Дух казује о Мојсијевом животу, у нама се рађа жеља да [досегнемо] његову врлину, стога што кротост његове нарави свакоме изгледа достојна подражавања и ублажавања. Похвале другим људима састоје се у умножавању речи. Међутим, истина о ономе што су учинили праведници довољна је да би се истакла превасходност њихове врлине. Према томе, када се поведе реч о житијима оних који су се прославили побожношћу, ми прослављамо Владiku у Његовим слугама. Сведочећи о ономе што знамо, ми похваљујемо праведнике и радујемо народ слухом о добрим [делима]. На тај начин је Јосифово житије подстицај на целомудреност, док је Сампсоново држање бодрене на одважност.

2. Према томе, божанствено училиште не зна за навику величања. Оно уместо похвалне беседе прихвата сведочанство о делима, које је довољно за похвалу светитеља и за корист оних који теже врлини. Правило величања служи да би се сазнале појединости о отаџбини, истражило племе или описало васпитање. Прећуткујући о споредном, наше, пак, правило [плете похвалу] од сведочења о личним подухватима. Да ли сам ја достојнији поштовања стога што је овај град некад извршио тешке и велике подвиге и што је подигао славне споменике победе над непријатељем? Шта ја добијам од његовог погодног положаја, који је повољан и зими и лети? Каква ми је корист од [чињенице] да се у њему рађају [многи] мушкарци или да може да прехрани мноштво стоке? Рецимо чак да бројем коња превазилази све градове под сунцем. Зар ћемо ми стога постати савршенији у људској врлини? Зар се ми на неки начин не заваравамо када, описујући врхове суседне планине и говорећи да су изнад облака и да се високо уздижу у ваздуху, сматрамо да испредамо похвалу људима? Најсмешније је, међутим, кад похвале праведницима, који су презрели сав свет, испуњавамо безвредним ситницама. За свагдашњу корист, напротив, довољно је сећање. Увећање славе није неопходно праведницима. Напротив, нама, који смо још у животу, неопходно је подсећање како бисмо их подражавали. Огањ нужно прати светлост, а миро мирис. И за добрим делима нужно следи корист [за душу]. Уосталом, није мала ствар да се дозна истина о ономе што се заиста догодило, с обзиром да су до нас дошли нејасни гласови у којима су се сачували одважни подвизи мужа. Чини ми се да наш посао личи на дело живописаца. Када праве копију неке слике, они се далеко удаљују од изворника. И нама, који нисмо учествовали у посматрању самих подвига, прети велика опасност да умањимо истину. Међутим, пошто је дошао дан када се врши спомен мученика који се славно подвизавао у сведочењу за Христа, ми ћемо изговорити колико знамо. Он се родио у овом граду. Стога га волимо још више. Он је, наиме, наш сопствени украс. Плодно дрвеће своје плодове даје земљи на којој је израсло. Потекавши из нашег окриља и уздигавши се на највећу висину славе, и мученик је подарио граду који га је родио и одгајио наслађивање плодовима његове побожности. И иноземни плодови су изврсни, уколико су слатки и храњиви. Међутим, отаџбински и домородачки плодови далеко су пријатнији од иноземних. Поред наслађивања, они нам услед своје блискости бивају и нека врста украса. Гордије је био уписан за војну службу и на војничким списковима се одликовао и телесном снагом и душевном одважношћу. Када је тиранин онога

времена раширио своју крволочност и суровост, објавивши рат Цркви и своју богоборачку руку подигавши на побожност, свуда су вршене објаве и на сваком тргу и јавном месту читан указ о забрани поклоњења Христу. Онима који му се клањају претило се смртном казном. Осим тога, дата је заповест да се сви клањају идолима и да за богове сматрају камен и дрво у којима је уметност уобличила извесно изображење. Они који се не покоре сурово ће пострадали. У читавом граду завладали су нереди и пометња, а побожни су били изложени пљачкању. Навелико су отимали њихову имовину. Ударцима су мучили тела христољубаца. Жене су вукли по читавом граду. Није било милости за децу, ни поштовања према старцима. Они који нису учинили никакву неправду трпели су као највећи злочинци. Тамнице су изгледале претесне, опустели су богати домови, а пустиње су се препуниле бегунцима. Једина кривица оних који су трпели беше њихова побожност. Отац је издавао сина, син је потказивао оца. Браћа су се гневиле један на другога, слуге су се буниле против господара. Живот је обузела нека страшна ноћ. Услед демонског помрачења ума, људи нису препознавали једни друге. Безбожничке руке разориле су домове молитве. Жртвеници су били оборени: није било ни приношења, ни тамјана, ни места где да се жртвује (Дан.3,38). Све је било захваћено страхотом као неким облаком. Служитељи Божији су протеривани. Сваки побожни скуп осећао је страх и трепет. Демони су ликовали и све скрнавили салом и крвљу. Тада је одважни човек предухитрио принудну одлуку суда и, збацивши са себе [војнички] појас, напустио [место]. Презревши власт, славу, богатство сваке врсте, сродство, пријатеље, слуге, наслађивање животом и све за чим људи чезну, он је пошао у најдубљу и најнепроходнију пустињу. Он је живот међу зверима сматрао угоднијим од заједнице са идолопоклоницима, имајући за углед ревнотеља Илију, који се, увидевши да преовлађује идолопоклонство Сидоњанке, удаљио на Хоривску гору и живео у пећини, где је искао Бога све док није угледао Жељенога, наравно у мери у којој је човек у стању да види Бога (уп. 3.Цар.18).

3. Сличан је био и Гордије, који је утекао од градског метежа, од гомиле на тржницама, од надмености начелника, од судница, од клеветника, од продаваца, купаца, заклинача, лажова, псовача, слаткоречиваца и свега осталог што за собом повлачи многољудност великих градова, као што брод вуче малу лађу. Чистећи слух и очи, он је пре свега чистио срце како би могао видети Бога и постати блажен. Он је сагледавао у откривењима и поучавао се тајинствима, премда *не од људи, ни преко човека* (Гал. 1,1), него имајући за великог учитеља Духа истине. Стога, појмивши живот, тј. да је бескористан и испразан и да је непостојанији од сенке и сновиђења, у њему се још силније побудила жеља за горњим призивањем. Као борац који је осетио да је добро увежбан и да се постом, бдењем, молитвом и сталним и непрекидним поучавањем у речима Духа припремио за борбу, он је чекао дан у који ће се васцело градско становништво, празнујући у част ратоборног демона, сакупити на стадион да би посматрало коњске трке. Окупио се, дакле, сав народ. Нису изостали ни Јевреји, ни Јелини, а придружио се и велики број Хришћана, тј. они који су живели неопрезно, који су седели *са збором сујетним* (Пс.25,4) и који се нису клонили општења са лукавима. Они су посматрали брзо трчање коња и вештину кочијаша. Господари су отпустили слуге. Деца су трчала из

училишта ка призору. Пристигле су и простонародне и неугледне жене. Када је стадион коначно био пун и када су се сви усредсредили да виде коњску трку, одважни човек великог срца и размишљања сишао је са горске висине и стао на место позорнице. Он се није уплашио народа, нити је бројао коликом ће се мноштву непријатељских руку предати. Напротив, он је са неустрашивим срцем и узвишеним размишљањем прошао између оних који су седели око попришта као да пролази кроз густо камење или кроз непроходну шуму. Затим је стао на средину и потврдио речи: *Праведник је поуздан као лав* (Прич.28,1). Његова душа је била неустрашива. Стојећи на отвореном месту, тј. на сред позорнице, он је одважно узвикнуо речи које су чули неки који и до дана данашњег живе: *Нађоше ме који ме не тражише, показах се онима који не питаху за ме* (Ис.65,1). Њима је он показао да никаквим присиљавањем није доспео у опасност, него да се добровољно предао подвигу, подражавајући Владу који се у ноћној помрчини открио Јеврејима, који га нису препознали.

4. Неуобичајеност призора убрзо је управила пажњу посматрача на човека који је због дуготрајног обитавања на планини изгледао дивље. Коса му је била разбарушена, брада дугачка, одећа прљава, а тело исушено. У руци је држао штап, док му је о боку висила торба. У свему се могла запазити нека благодат која га је невидљиво обасјавала. Како су убрзо дознали ко је, разлегао се помешан крик. Они који су му били блиски по вери запљескаше рукама од радости, док непријатељи истине подстицаху судију да га убије, унапред га осуђујући на смрт. Све се испунило крицима и буком. Престали су да гледају коње, престали су да посматрају кочијаше. Приказивање кочија претворило се у испразан жамор. Нико није имао времена да гледа било шта осим Гордија. Ничије уши нису желеле да слушају ништа осим његове речи. Неки нејасни шум, сличан поветарцу који се раширио по читавом гледалишту, надвио се над коњичким тркалиштем. Када су гласници дали народу знак да ућути, утихнуле су свирале и замукнула многогласна оруђа. Слушали су Гордија. Гледали су Гордија. И одмах је био одведен пред начелника, који је седео и управљао тркама. Он је Гордија најпре слатким и тихим гласом упитао ко је и одакле је. Пошто им је поменуо земљу, породицу, чин који је имао, разлог због кога је утекао и због кога се вратио, он је додао: "Овде сам да бих и на делу показао презир према вашим наредбама, али и своју веру у Бога, у кога се уздам. Заиста, ја сам чуо да многе превазилазиш по својој свирепости. Стога сам и изабрао тренутак који погодује испуњењу моје жеље". Његове речи су, слично огњу, распламсале начелникову јарост. Против Гордија се окренула сва његова махнитост. "Позовите целате", рекао је он. "Где је олово? Где су бичеви? Нека се разапне на точковима. Истежите га на дрвету. Нека донесу справе за мучење, нека припреме звери, ватру, мач, крст, јаму". Потом је додао: "Међутим, варалица је у великој предности што може само једном да умре". Гордије је без оклевања одговорио: "Ја сам на великој штети што не могу више пута да умрем за Христа". Поред своје природне свирепости, начелник је постајао још суровији гледајући достојанство мученика. Одважну узвишеност његовог разума он је сматрао сопственом срамотом. Што је више сагледавао неустрашивост у његовом срцу, он је постајао све разјаренији и све више се напрезао да противљење мужа победи измишљањем страшних [мучења].

5. Гордије је, међутим, обраћао поглед ка Богу и наслађивао душу свештеним Псалмима, говорећи: *Господ је мени помоћник, и нећу се бојати, шта ће ми учинити човек (Пс. 117,6), и: Нећу се бојати зла јер си ти са мном (Пс.23,4)*. Понављао је он и друге сличне изреке које подстичу на одважност и које је познавао из Речи Божије. Он је био далеко од страха и бојазни од претњи. Напротив, он је сам изазивао мучење. "Зашто оклевате, зашто стојите", говорио је он. "Кидајте тело, истежите удове. Мучите ме како вам је воља. Немојте ме оштетити у блаженој нади. Уколико ми умножавате мучења, утолико ми увећавате награду. Ето наше трампе са Владиком. За ране које се појаве на нашем телу, при васкрсењу на нама ће процветати блистава одећа. За срамоћење ћемо добити венце, а за тамницу рај. За осуду са злочинцима добићемо обитавање са анђелима. Засејте на мени што више, како бих што више пожњео". Пошто су видели да не могу да га победе застрашивањем и да покушавају немогућу ствар, они су променили поступање и прибегли ласкању. Поступак ђавола се и састоји у застрашивању плашљивог или у раслабљивању одважног. Слична је, дакле, била и вештина злотвора. Увидевши да се мученик не повлачи пред претњама, покушао је да га окружи преварама и мамцима. Обећавао му је дарове, неке одмах, а друге пошто их поуздано издејствује од цара, тј. истакнут положај у војсци, новчану награду и све што пожели.

6. Ни [други] његов покушај није успео. Слушајући његова обећања, блажени се насмејао његовом безумљу. Јер, [мучитељ] је мислио да му може понудити нешто што је вредно колико и Царство небеско. Мучитељ више није могао да савлада свој гнев. Стога је извукао мач и прихватио се дужности да сам изврши казну. Починивши убиство и руком и језиком, он је осудио блаженог на смрт. Сви посматрачи [трка] су прешли на место [погубљења]. И они који беху остали код куће, потом истрчаше предградске зидине, хитајући да посматрају приказ великог подвига, који је био чудесан за анђеле и за сва створења, а мучан за ђавола и страшан за демоне. Град је опустео од становника с обзиром да су, слично неком потоку, у гомилама хитали ка месту [погубљења]. Ниједна жена није хтела да се лиши призора, као уосталом ни један мушкарац, било прост, било племенитог [порекла]. Стражари су напустили своја места, трговачке тезге су остале незакључане, роба је лежала разбацана по тржницама. Једина стража и поузданост беше чињеница да су сви отишли и да ни најлошији човек није остао у граду. Слуге су напустиле служење господара. И странци и домаћи су отишли да буду поред мученика. Изван градских зидина нашла се и девица (која се усудила да стане пред мушке погледе), и старци и болесници (који су савладали своју слабост). Пријатељи су окружили блаженог који је кроз смрт стремио животу, оплакујући га и целивајући последњи пут. Изливајући због њега топле сузе, молили су га да се не предаје огњу, да не погубљује своју младост, да не напушта слатко сунце. Други су слаткоречивим саветима покушавали да га доведу у забуну и говорили: "Одреци се на речима, а у души сачувај веру какву хоћеш. Бог не обраћа пажњу на језик, него на разум оног ко говори. На тај начин ћеш и судију одбровољити и Бога умилостивити".

7. Међутим, Гордије је био непоколебив и непобедив. Њега није се могло уздрмати никакво искушење. Непоколебивост његовог разума могла се упоредити са *човеком мудрим који сазида кућу своју на камену[:]* и удари дажд, и дођоше воде, и дунуше ветрови, и навалише на кућу ону, и не паде, јер беше утемељена на камену (Мт.7,24-25). Такав беше муж, који је непоколебиво сачувао *чврстину вере у Христа* (Кол.2,5). Видевши духовним очима да ђаво кружи унаоколо и да једнога подстиче на сузе, а да другоме помаже у слаткоречивости, мученик се уплаканима обратио речима Господњим: *"Не плачите за мношвом"* (Лк.23,28), него плачите за богоборцима који се усуђују да на сличан начин поступају са побожнима, огњем који због нас распаљују припремајући себи огањ паклени. Престаните да плачете и да ми кидате срце. Ја сам спреман да не једном, него хиљаду пута (кад би било могуће) *умрем за име Господа* (Дап.21.13)". Онима, пак, који су га саветовали да се на речима одрекне Христа он је одговорио: *"Језик који је Христос створио не подноси да каже било шта против свог Творца. Срцем се верује за праведност, а устима се исповеда за спасење"* (Рим.10,10). Зар је војнички чин лишен наде у спасење? Зар не постоји ниједан верујући капетан? Сећам се првог капетана који стојао под Крстом Господњим и по чудесима осетио Његову силу. Иако још не беше охладнела јарост Јевреја, он се није уплашио њиховог гнева, нити је због страха прећутао да разгласи истину. Напротив, он је исповедио и није порекао: *Заиста овај беше Син Божији* (Мт.27,54). Знам и другог капетана који је у Господу, док је живео у телу, познао Сина Божијег и Цара сила, коме је довољна само једна заповест да би преко служећих духова послао помоћ страдалницима. И сам Господ је потврдио да се *ни у Израљу толике вере не нађе* (Мт.8,10). Зар се Корнилије, који такође беше капетан, није удостојио да види анђела и да се касније и спасе посредством Петра? Бог га је, наиме, услишио због његове милостиње и молитава (уп. Дап.10,4). И ја хоћу да будем њихов ученик. Како ћу да се одрекнем Бога коме се од детињства клањам? Зар се неће ужаснути небо са висина? Зар се звезде неће помрачити? Зар ће ме земља и даље држати? *Не varaјте се, Бог се не да обмањивати* (Гал.6,7). Због наших уста ће нам се судити. Речима се оправдавамо, али због речи бивамо и осуђени (уп. Лк.19,22). Зар нисте прочитали страшну претњу Господњу: *Ко се одрекне мене пред људима, одрећи ћу се и ја њега пред Оцем својим који је на небесима* (Мт.10,33).

8. Због чега ме саветујете да се послужим лукавством? Шта ћу задобити том вештином? Зар да је употребим бих себи додао још неколико дана? Међутим, утолико бих изгубио читаву вечност. Да бих избегао мучење тела? Међутим, утолико не бих видео благо које је уготовљено праведнима. Било би чисто безумље да ослабим због лукавства, те да препреденошћу и подвалама заслужим вечну казну. Напротив, ја вама саветујем да се поучите благочашћу уколико рђаво размишљате [тј. нисте православни]. Уколико се саображавате времену, ви одбаците лаж и *говорите истину* (Еф.4,25). Реците: "[Један је] Господ Исус Христос, у славу Бога Оца". Јер, сличан узвик ће изрећи сваки језик кад се имену Исусовом буде поклонило *свако колено што је на небесима и на земљи и под земљом* (Фил.2,10). Сви људи су смртни. Па ипак, нас сведока [тј. мученика] нема много. Немојмо чекати да умремо, него из живота пређимо у живот. Зашто чекате смрт која долази сама по себи? Она је бесплодна и бескорисна. Она је заједничка и

животињама и људима. Онога ко је рођењем ступио у живот или ће изјести време или изнурити болест или неумољиво погубити насилна смрт. Према томе, уколико ћемо већ несумњиво умрети, барем смрћу задобијмо живот. Оно на шта смо приморани учинимо добровољно. Немојте штедети живот који ћете неминовно изгубити. Чак и кад би земаљска блага била вечна, ипак би требало да се потрудимо да их заменимо небеским. Међутим, пошто су већ привремена и по свом достојанству много нижа од небеских, било би страшно безумље да се старањем за земаљско лишимо наде у блаженства којима се надамо". Изрекавши наведено и осенивши се крсним знаком, он се предао ударцима. При томе, он није променио боју тела, нити је нестала светлост са његовог лица. Он је ишао са убеђењем не да сусреће целата, него да се предаје у руке анђела, који ће га прихватити одмах након заклања и, као Лазара, пренети у блажени живот. Како да вам представим вапај окупљеног народа? Који је још гром из облака оставио на земљи звук сличан узвику који се [тада] одоздо уздигао ка небу. Ето борилишта онога ко је задобио венац победе. На данашњи дан видео се чудан призор који временом није потамнео. Њега нису ни обичаји нарушили, нити га је превазишла изузетност догађаја што су након њега уследили. Ми се увек дивимо сунцу иако га стално гледамо. И сећање на [нашег] јунака за нас је увек свеже, с обзиром да је *спомен праведника вечан* (Пс. 111,6), како код оних који живе на земљи (и све док постоји земља), тако и код оних на небу, као уосталом и код праведног Судије, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Његов спомен Црква врши 19. новембра, прим. прев.

БЕСЕДА НА [СПОМЕН] СВЕТОГ МУЧЕНИКА МАМАНТА^[1]

1. Није ми непозната важност похвалних беседа поводом славља. Међутим, и поред наведеног знања, ја осећам и своју слабост. Јер, прилика захтева да се каже нешто

достојно сабраних, тј. достојно и наде коју имају у односу на мене и самог предмета. Будући да данас празнујемо највећи спомен мученика, сваки разум је напрегнут и сваки слух припремљен, очекујући да се каже нешто достојно мученика. Јер, из љубави према мученику се и саставило сабрање. Заиста, благодарна деца захтевају велике похвале за родитеље и не желе да скромност говорника доведе у опасност величину хваљених. Стога је утолико већа опасност уколико је већа усрдност. Шта ћемо, дакле, чинити? Како и на ваше жеље да одговорим и да и сам не одем одавде без штете? Ја ћу вас све замолити да у свом разуму обновите оно што сте имали на уму кад сте дошли овамо. На тај начин ћете се сами хранити и отићи одавде развеселивши се сопственом залихом. Сетите се мученика сви који сте се наслађивали њиме у својим сновима, који сте долазили на ово место имајући га за сатрудника у својим молитвама, којима је, будући позван по имену, помогао у делима, које је након странствовања вратио кући, које је исцелио од болести, којима је повратио децу са самрти, којима је продужио живот. Сабравши све речено, саставите похвалну беседу од заједничких улога. Нека свако оно што зна саопшти другом који не зна, а сам нека узме оно што не зна од онога ко зна. На тај начин ћете угостити једни друге заједничким приношењем, оправдавши и моју слабост.

2. Похвалу мученику сачињава богатство духовних дарова. Ми не треба да га прослављамо по правилима спољашњих [тј. световних] похвала, нити треба да говоримо о његовим знаменитим родитељима и прецима. Срамно би било украшавати туђим украсима онога ко блиста сопственом врлином. Уосталом, према законима обичаја и речено се укључује у похвалне [беседе]. Међутим, истина захтева да свако добије своју сопствену похвалу. Коња не чини брзим [чињеница] да је његов отац био најбржи, нити пса хвале стога што потиче од најбржих предака. Предност сваке животиње сагледава се у њој самој. И човекова похвала се посведочује његовим личним успесима. Какве користи има син од очеве славе? Ни овај мученик није од других позајмио своју чувеност, него је сам током живота запалио светилку славе. Од Маманта су [попримили] други, а не Мамант од других. Нека се њиме прославља дете, које се од њега научило побожности. Из њега самог извире врлина. Он није као зимска бујица, која се горди туђим водама које се сливају: он је извор који из сопствене утробе излива красоту. Задивимо се човеку који није украшен туђим украсима, него је славан по својим сопственим. Видиш ли славне укротитеље коња? Видиш ли белину споменика? Међутим, поред тог камења пролазе не обраћајући пажњу? Напротив, због спомена мученика покренула се читава околина и читав град је добио празнични изглед. Не ради се о сродницима који журе на гробове отаца, него о [људима] који долазе на место благочашћа. Сви називају оцем овог начелника истине, а не виновнике својих тела. Видиш ли да се почаст указује врлини, а не богатству? Поштујући претходнике, Црква подстиче оне који су још живи. Немој стремити, говори [апостол], ни богатству, ни мудрости овога века, која је пролазна (1.Кор.2,6), ни слави без страдања. Јер, они ишчезавају заједно са животом. Буди, пак, делатељ благочашћа, које ће те и на небо узнети. Оно ће ти припремити и бесмртну славу [на небесима] и дуготрајну славу међу људима.

3. Онај ко се опомене пастира, не треба да се диви богатству. Уосталом, ми смо се сабрали да бисмо хвалили онога ко није богат. Одлазећи одавде, не треба да се дивиш богатству, него сиромаштву које [складно] иде са благочашћем. Пастирско звање није ни велико, ни мудро. Зар кад се расрдиш нећеш ономе ко те је наљутио уместо псовке рећи: "Чобанине један". Пастир нема ништа осим свакодневне хране. Он се облачи у врећу, носи штап и дневне залихе, нимало се не бринући о сутрашњем дану. Он је непријатељ дивљих звери и сажитељ кротких животиња. Он избегава тргове, клони се судница, не познаје се с потказивачима, не разуме се у трговину, на зна за богатство и нема сопствени кров. Он живи под заједничким покривачем читавог света, тј. ноћу гледа у небо и по звездама препознаје чудеса Творца. Пастир? Немојмо се застидети истине. Немојмо подражавати спољашње [тј. незнабожачке] митотворце облачећи истину у лепе речи. Истина је нага. Њој нису потребни заштитници: она саму себе показује. Причљивост је унижава, али ћеш у похвали имати чему да се задивиш. Пастир и сиромаш - јесу почасни називи Хришћана. Уколико будеш размотрио начелнике поучавања у побожности наћи ћеш рибаре и царинике. Међу њиховим ученицима ћеш, пак, наћи убоге кожаре. Нигде богатог, нигде високоумног. Речено је укинуто заједно са светом. Ето, чији дан празнујемо, ради кога се радујемо, због кога нам се живот преобразио. Ми смо поменули пастира и ти немој презрети наименовање. Да ли си чуо да је Авељ, који је први угоднио Богу, био пастир? И ко га је подражавао? Мојсије, велики законодавац, који је избегао гнев фараона и који је ненавидео вероломност својих саплеменика. Он је био пастир на планини Хорив, на којој је и беседио са Богом. Он анђела у купини није видео кад је постао судија. Напротив, он се као пастир удостојио небеске беседе. Ко је дошао после Мојсија? Патријарх Јаков, који је као пастир показао трпљење ради истине и скромним ликом обележио читав живот. Кога је он предао своју ревност? Давиду, који је од пастира постао цар, с обзиром да су царско и пастирско звање рођене сестре, при чему је једном поверено управљање словесним, а другом бесловесним [створењима]. На тај начин звање пастира служи као темељ за више знање. Сјединивши у себи и једно и друго, Господ је и Пастир и Цар. Он је Пастир над бесловеснима, док словесније уводи у надзирање Царством. Хоћеш ли да научиш какво је достојанство пастира? *Господ ме напаса* (Пс.22,1). На који начин је пастирско [звање] сестра царском? *Ко је тај Цар Славе* (Пс.23,8)? Онај ко је овде Пастир, тамо је Цар. Немој мислити да само други сведоче о реченоме, док се Он стиди [пастирског] наименовања. Напротив, прећутавши о лажним пастирима, Он је себи присвојио истинско сведочанство пастирства: *Ја сам пастир добри* (Јн.10,11). *Ја јесам и не мењам се* (Мал.3,6). И када говори о нечем великом, тј.: *Ја сам начинио земљу и разапео небо сам* (Ис.45,12; 44,24), и када говори о нечему достојном и богодоличном, Он говори као "Пастир добри". Он удаљује лажне пастире и о себи говори истину: *Ја сам Пастир добри*. Ти треба да схватиш ко је пастир, а ко пастир добри. Он сам тумачи: *Пастир добри живот свој полаже за овце. А најамник који није пастир, коме овце нису своје, види вука где долази, и оставља овце* (Јн. 10,11-13).

4. Овде Црква поставља питање: "Уколико је Господ Пастир, ко је онда пастир најамник". Можда - ђаво? Ако је ђаво пастир најамник, ко је онда вук? Наравно, ђаво је вук, дивља, грабљива, лукава звер и заједнички непријатељ. Нека стога

пастир најамник има своје посебно име. Најамницима је Господ називао пастире којима се тада обраћао. И сад има оних којима одговара назив најамника, премда би боље било да их нема. Тада су се издвајали архијереји и фарисеји и све јеврејске странке. Њих је назвао пастирима најамницима, с обзиром да су пастирску власт прихватили ради своје користи, а не ради истине. Најамници су они који се моле из сујетног повода, одузимајући хлеб удовицама и сирочади (уп. Мт.23,14). Заиста су најамници, а не пастири они који служе сопственој користи и брину о садашњем, не марећи за будуће. И сад постоји пуно најамника, који живот посвећују празној слави, и који и данас изазивају раскол у погледу чистих и јасних речи Господњих. На Господње речи међу њима је дошло до раздора. Једни су говорили: *У њему је демон*, а други: *Зар може демон слепима очи отварати* (Јн.10,19-21). Видиш ли колико је стара страст према раздорима? Лопата ће, међутим, брзо оделити плеву од пшенице (Мт.3,12). Оно што је лагано и нестално одваја се од храњивога, а оно што је погодно за духовну храну остаје код земљоделца. Због тога је и дошло до раздора, те су једни говорили једно, а други друго. Јудејцима и приличи раздор. Примивши, пак, доламу која није шивена, већ изаткана одозго (Јн. 19,23) и коју су војници сачували од цепања, Црква Божија се обукла у Христа и треба да пази да хитон не буде поцепан. *Ја познајем своје и моје мене познају* (Јн. 10,14). Јеретик је, међутим, речено шчепао да би сачинио своју хулу. "Ето, каже, речено је: *Ја познајем своје и моје мене познају*". Шта, међутим, значи познавати? Схватити суштину, измерити величину или појмити о Божанству оно што разметљиво обећаваш? Међутим, зар ти претходно ниси схватио меру познања? Шта ми знамо о Богу? *Овце моје слушају глас мој* (Јн. 10,27). Видиш ли како се схвата Бог? Кроз слушање Његових заповести и кроз испуњење онога што се чуло. Познање Бога значи чување Његових заповести. "Шта, зар није испитивање суштине Божије, разматрање надсветског и поимање невидљивог". *Ја познајем своје и моје мене познају*. Довољно ти је да знаш да је Пастир добар и да је душу своју положио за овце. То је граница познања Бога. Колики је Бог, колика је Његова мера, какав је у суштини - јесу питања која представљају опасност за онога ко пита и недоумицу за онога ко одговара. Најбољи лек за њих јесте ћутање. *Овце моје слушају глас мој*, рекао је Он, и не расправљају, тј. нису непослушне и не препиру се. Чуо си: "Син". Међутим, немој залазити у начин рођења, немој подводити под узрок оно што је неусловљено и немој сечењем раздвајати оно што је јединствено. Због тога те јеванђелиста унапред ограђује. И раније си чуо и сада слушаш: *У почетку беше Слово*, како не би помислио да је Син рођен на људски [начин] или да је потекао из небића. Он ти је рекао *Слово* означивши бестрашће. Рекао ти је *беше* стога што је ванвремен и рекао ти је *у почетку*, како би Рођеног сјединио са Оцем. Видиш ли како послушна овца слуша глас свог Владике. *У почетку*, и *беше*, и *Слово*. Немој питати: "Како беше". "Ако беше, онда није рођен, а ако је рођен, онда не беше". Онај ко говори тако нешто више није овца. Односно, овчја кожа је [споља], док изнутра говори вук. Њега треба сматрати опасним. *Овце моје слушају глас мој*. Чуо си Сина. Схвати Његову сличност са Оцем. Кажем "сличност" због немоћи јачих тела. Јер, уистину (не плашим се да ћу прећутати истину) нисам наклоњен клеветам. Рећи ћу и "истоветност", при чему треба задржавати лична својства Оца и Сина. У ипостаси Сина замисли обличје Оца да би сачувао тачан смисао образа и да би богобојажљиво схватио: *Ја сам у Оцу и Отац у мени* (Јн.14,10). При томе

немој [замишљати] сливање суштина, него истоветност црта. Чини се, међутим, љубљени, да се завршило дело само по себи противречно. Наиме, послушност вашег слуха приморала је и моју слабост да каже и прозбори понешто како би се сила Божија знатније открила у слабости оруђа. Можда је моја немоћ и била преобилна да би се прославио Онај ко укрепљује слабе? Онај ко нам је привео наше славље, постављајући границу прошлогодишњим молитвама и започињући наредну годину (јер код нас један исти дан затвара собом протекли круг времена и служи као почетак оном који тек наступа), ко нас је сабрао и подарио дејство будућности, нека нас за њу сачува неоштећенима, неискушанима и неуграбљенима од вука. Нека Он и ову Цркву сачува непоколебивом, ограђену високим стубовима мученика. Нека Он одврати свако лукавство и напад јеретичке махнитости и нека нам подари да се у безмолвију поучавамо Речима Божијим и да се поучавамо благодати коју уручује Дух. Њему нека је слава и сила са Светим Духом сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Његов спомен Црква врши 2. септембра, прим. прев.

БЕСЕДА НА [СПОМЕНЈ СВЕТИХ ЧЕТРДЕСЕТ МУЧЕНИКА

1. Да ли ће се мученикољубац икад наситити помињања мученика? Јер, част коју указујемо најодважнијима од наших саслуга доказ је наше привржености заједничком Владици. Очигледно је да онај ко буде хвалио најплеменитије мужеве неће одбити да их подражава у сличним околностима. Искрено ублажавај онога ко је претрпео мучење да би и сам постао мученик по произвољењу и да би се без прогона, огња и бичева удостојио истих награда. Нама не предстоји да се дивимо једном или двојци, па чак ни десеторици, него четрдесеторици блажених. Могло бисе рећи да су они у раздвојеним телима имали једну душу, с обзиром да су у саосећању и сагласности вере показали једно трпљење у мучењима, као и

подједнаку истрајност за истину. Сви су они слични један другом, сви једнаки у ставу, сви једнаки по подвигу. Због тога су се и удостојили исте части у задобијању венаца славе. Која ће беседа моћи да изобрази њихово достојанство? Ни четрдесет језика не би било довољно да прослави врлину таквих мужева. Чак и кад бисмо се дивили само једном од њих снага моје речи би била превазиђена. Шта тек да кажемо за толико мноштво, за војничку дружину, несавладиви пук, који је једнако и у биткама био непобедив и у похвалама недостижан.

2. Васпоставивши их, дакле, у нашем сећању понудићусвима присутнима заједничку корист. Свима ћу, као на некој слици, показати одважне подвиге мужева. Јер, често су одважност показану у рату изображавали и списатељи и живописци, једни је украшавајући речима, а други оцртавајући на сликама. И једни и други су на тај начин многе подстакли на јунаштво. Оно што нам реч повести преноси посредством слуха, сликарство нам ћутећи преноси посредством подражавања. И ми ћемо подсетити присутне на врлину тих мужева. Пред ваше погледе изневши њихова дела, ми ћемо одважније и оне који су им по произвољењу сроднији покренути да их подражавају. Подстицање окупљених на врлину уистину и представља похвалну беседу мученицима. Јер, беседе о светима не могу да се потчине правилима [светских] похвалних говора. Састављачи [светских] беседа начело за похвале узимају из световних повода. Међутим, може ли повод за прослављање онога коме се свет разапео (Гал.6,14) бити било шта световно? Ови светитељи нису имали заједничку отаџбину, с обзиром да је сваки од њих потицао из друге земље. Шта, дакле? Хоћемо ли их назвати људима без домовине или грађанима васељене? Скупљање прилога у заједничку ризницу чини да појединачни доприноси постају заједничка својина. И домовина сваког од ових блажених мужева постаје заједничка отаџбина свих осталих. Будући из разних места, они су један са другим разменили отаџбину. Уосталом, каква је неопходност да трагамо за њиховим земаљским отаџбинама, кад можемо да замислимо какав је њихов садашњи град? Град мученика јесте град Божији, коме је неимар и творац Бог (Јев.11,10), горњи Јерусалим, слободан и мајка (Гал.4,26) Павла и оних који су му слични. Са људске стране, сваки од њих припада посебном роду, док су са духовне сви истога рода. Они имају заједничког Оца - Бога. Сви су они браћа, премда не као потомци једне и једног, него по усиновљењу Духа, који их је сјединио једне с другима у јединство љубави. Они су припремљени хор, велики додатак онима који су од века прослављали Господа. Они се нису сабирали један за другим, него су се заједно преселили. Који је начин тог пресељења? Надмашујући своје вршњаке и телесном величином, и узрастом и снагом, они су били укључени у војничке спискове. Због ратне вештине и душевне храбрости, они су већ били добили прве почести од царева, будући свима познати по својој врлини.

3. Међутим, када је донет безбожни и неблагочастиви проглас[1] о забрани исповедања Христа и излагању опасности [због вере], запретили су мучењима сваке врсте. У неправедним судијама се појавила велика и дивља јарост против Хришћана. Против њих су достављане клевете и измишљане оптужбе, смишљани најразноврснији видови мучења. Целати су били неумољиви, огањ спреман, а мачеви наоштрени. У земљу је пободен крст, припремљене су јаме, точкови [за

мучење] и бичеви. Док су једни бежали, други су се потчињавали. Неки су били неодлучни, а неки су се ужасавали и самих претњи. Некима се од приближавања страха вртело у глави, док други, ступивши у борбу, нису били у стању да издрже до краја, одустајући од подвига и губећи бреме трпљења које су већ поседовали, као што бродоломници на мору губе товари стечене трудом. И тада непобедиви и племенити Христови војници иступају на средину. Стојећи пред начелником који је показивао царски указ и захтевао потчињавање, они су слободним гласом, смело и храбро, нимало се не преплашивши због онога што су видели и не ужаснувши се због претњи, објавили да су Хришћани. О, нека су блажени језици који су испустили освештани глас који је осветио ваздух који га је примио, коме су запљескали анђели, којим је рањен ђаво са демонима и који је Господ записао на небесима.

4. Излазећи, наиме, на средину сваки је понављао: "Ја сам Хришћанин". На тркалиштима они који излазе на такмичење истовремено изговарају своје име. И свако од њих је, одбацивши име које је добио на рођењу, позајмио име од заједничког Спаситеља. На исти начин су поступили сви: претходном се придружио сваки следећи. Сви су добили једно име. Нико од њих није говорио: "Ја сам тај и тај", него су се сви прогласили Хришћанима. Шта је учинио тадашњи властодржац? Он је био веома вешт. Он је на разне начине [покушавао] да Хришћане превари или измени: и ласкањем и претњама. Најпре је хтео да их заведе ласкањем, покушавајући да ослаби силу њихове побожности. Он им је говорио: "Немојте издавати своју младост. Немојте мењати слатки живот за превремену смрт. Онима који су навикли да се одважношћу истичу у рату не приличи да умру смрћу злочинаца". Осим тога, он им је обећавао и новац. Нудио им је почасти од цара и високе чинове, с обзиром да је помоћу безбројних измишљотина желео да их надвлада. Будући да нису подлегли таквом покушају, он је прибегао другом лукавству: почео је да им прети ранама, смрћу и неподношљивим мукама. Тако је поступао он. А шта су чинили мученици? Они су говорили: "Због чега нас мамиш својим благом, богоборче, [предлажући] да отпаднемо од живог Бога и да postanемо робови душегубних демона? Зар ти дајеш онолико колико намераваш узети? Ја мрзим поклон који за собом повлачи штету. Ја не примам почасти које ће бити мајка бешчашћа. Ти нудиш новац који пролази и славу која вене. Ти хоћеш да ме упознаш са царем, али ме отуђујеш од истинског Цара. Зашто са шкртошћу нудиш оскудна [добра] света? Ми смо презрели васцели свет. Оно што видимо није достојно наше пламене наде. Видиш ли небо? Како је лепо да се види и како је велико. Видиш ли земљу? Како је пространа и каква се чудеса на њој догађају. Ипак, ништа од свега наведенога не може да се упореди са блаженством праведних. Јер, све речено пролази, а наше [благо] остаје. Ја желим један дар - венац правде, и стремим једној слави - слави Царства небеског. Ја иштем горњу почаст и плашим се једног мучења - мучења у геени. Онај огањ је за мене страшан. Онај, пак, којим ви претите јесте саслуга. Он зна да поштује оне који презиру идоле. Ваше ударце сматрам дечијим стрелама. Јер, ти удараш само тело. Уколико дуго издржи ударце, оно ће се блиставије крунисати, а уколико брже подлегне, избавиће се од сурових судија који, потчинивши тело, покушавају да завладају и над душом. Уколико вас не уважавамо више од нашег Бога, ви као да трпите највећу увреду, те се

разјарујете и претите страшним мучењима, окривљујући нас једино због наше побожности. Међутим, ви нећете видети ни да смо уплашени, ни да смо привезани за живот, нити да се лако можемо ужаснути са обзиром да имамо љубав према Богу. Ми смо спремни да претрпимо везивање за точак, истезање и спаљивање, као и да прихватимо сваку врсту мучења".

5. Чувши све [речено], горди и сурови човек није могао да поднесе одважност мужава. Пламтећи од јарости, он је почео да смишља начин на који би им припремио дуготрајну и истовремено горку смрт. Најзад је нашао начин. Погледајте само колико је био суров. Обративши пажњу на природу земље, тј. да је хладна и да је годишње доба било зима, те приметивши да ноћу мраз долази до најнижег степена и да дува и северни ветар, он је наредио да се сви обнаже и усмрте на отвореном ваздуху путем смрзавања усред града. Они који су искусили зимску студен знају неиздржљивост таквог мучења. Оно се стога не може објаснити другима. Њега могу да схвате само они који су га упознали сопственим искуством. Тело које је изложено хладноћи најпре ће помодрети, с обзиром да се крв згрушава. Затим ће почети да дрхти и да се тресе, док зуби цвокоћу и вене се сужавају. Читаво тело ће и невољно почети да се скупља. Неки оштар бол и неизрецива патња проничу до саме коштане сржи и изазивају неподношљив осећај. Након тога почињу да отпадају удови који као да су спаљени ватром. Топлота се удаљава од крајњих делова и повлачи у унутрашњост. Стога остављени делови обаиру. У деловима у којима се скупила осећа се све ужаснији бол са постепеним приближавањем смрти због смрзавања. Они су, дакле, били осуђени да проведу ноћ под ведрим небом. Језеро поред кога је подигнут град и у коме су се подвизавали светитељи беше покривено ледом, личећи на коњичко тркалиште. Од мрза оно као да је постало копно, услед чега су околни житељи могли поуздано да се крећу по његовој површини. Реке које иначе непрестано теку беху оковане ледом, зауставивши своје токове. Мека природа воде се преобразила у чврстину камена, док је оштар северни ветар доносио смрт свему живом.

6. Саслушавши пресуду сваки од њих је радосно збацио са себе и последњи покривач, одакле можеш приметити непобедиви став мужава. Сви су пошли у сусрет смрти којом им је претио мраз, бодрећи један другога као да су пошли на поделу плена. "Ми не скидамо са себе одећу, говорили су они, него свлачимо *старога човека који пропада у жељама варљивим* (Еф.4,22). Благодаримо ти, Госпде, што заједно са одећом са себе збацујемо и грехе. Због змије смо се обукли, а кроз Христа се свлачимо. Немојмо чувати одећу да бисмо поново пронашли изгубљени рај. *Шта ћу узвратити Господу* (Пс.115,3). И са нашег Господа су свукли одећу. Зар је слуги тешко да претрпи оно што је претрпео Владика [тј. Господар]? Најзад, ми смо са Господа свукли одећу. Јер, дрски војници су свукли Његову одећу и поделили је међу собом. Због тога ћемо ми исправити кривицу која нам се приписује. Сурова је зима, али је слadak рај. Болно је смрзнати се, али је пријатно успокојити се. Претрпимо незнатно, па ће нас огрејати крило патријархово [тј. Авраамово]. Заменићемо једну ноћ за читаву вечност. Нека гори нога да би непрестано играла са анђелима. Нека отпадне рука да би имала смелости да се уздиже према Владици. Колико је наших војника пало у строју ради верности

трулежном цару? Зар ми нећемо жртвовати своје животе због верности истинском Цару? Колико је злочинаца погубљено с обзиром да су били ухваћени у преступу? Зар ми, пак, нећемо поднети смрт ради правде? Немојмо одступати, саратници, немојмо окретати леђа ђаволу. Немојмо штетети плот. Кад се већ неминовно мора умрети, умримо да бисмо живели. *Нека буде жртва наша пред тобом, Госпode* (Дан.2,40). Нека ми као жртва жива и угодна Богу будемо принесени, тј. спаљени хладноћом. Будимо добар принос и нове паљенице, које се не приносе огњем, него мразом". На тај начин су тешили и бодрили један другога. Они су ноћ проводили као да у ратно доба стоје на стражи, одважно подносећи садашње, радујући се очекиваном и подсмевајући се противнику. Сви су имали једну молитву: "Нас четрдесет је изашло на поприште. Владико, нека нас четрдесет буде и овенчано. Нека ни један не недостаје са броја. То је частан број. Ти си почаствовао четрдесетодневни пост, кроз кога је Закон дошао у свет (уп. Изл. 34,28). Четрдесетодневним постом тражећи Господа, и Илија је био удостојен виђења (3.Цар.19,8)". Таква беше њихова молитва. Па ипак, један од њиховог броја изнеможе од невоље и удаљи се као бегунац, оставивши свете у неутешној жалости. Господ, међутим, није дозволио да њихове молбе буду узалудне. Онај коме је било поверено чување мученика грејаше се у близини једне стражаре и посматраше шта ће се догодити. Он беше спреман да прими војнике који утекну код њега. Наиме, унапред је било срачунато да у близини буде [топло] купатило које је обећавало брзу помоћ онима који се предомисле. Непријатељ беше злонамерно смислио да поред места за подвиг буде припремљено олакшање како би се ослабила непоколебивост подвижника. Међутим, тиме се само блиставије показало трпљење мученика. Јер, није трпелив онај ко се по нужди уздржава, него онај ко наставља да трпи оскудицу иако може да се наслађује у обиљу.

7. Док су се они подвизавали, стражар је посматрао шта се догађа. Одједном, он је угледао необичан приказ: небеске силе силазе с небеса и као да војницима доносе велике дарове од Цара. Дарови су удељени свима изузев једном, који је остао ненаграђен с обзиром да су га сматрали недостојним небеских почести. Он беше убрзо одустао од страдања прешавши код противника, што беше тужан приказ за праведнике. Војник је постао бегунац, најхрабрији је постао заробљеник, овца Христова је постала плен дивљих звери. Најтужније, пак, беше што он није досегао вечни живот, али се није насладио ни садашњим, будући да му се тело одмах распало под дејством топлоте. Животољубац је, дакле, пао и преступио закон без икакве користи за себе. Међутим, чим је видео да се он удаљио и пошао према купатилу, стражар је сам стао на место бегунца и, збацивши са себе одећу, припао обнаженима, узвикујући једногласно са светитељима: "Ја сам Хришћанин". Неочекиваност промене је задивила присутне. Својим присаједињењем он је опет попунио број, али је олакшао и жаљење због слабога. Он је поступио по узору на оне који стоје у строју: чим падне неко у првом реду, из позадине одмах долази други на његово место, како се због убијеног не би прекинуо њихов низ. Слично је поступио и он. Он је видео небеска чуда, познао истину, приступио Владици и био прибројан мученицима. На тај начин је поновио дело ученика. Пошто је Јуда отпао, на његово је место ступио Матеј. Он се и Павлу уподобио: дојучерашњи прогонитељ данас постаје благовесник. И он је имао горњи призив, тј. *не од људи*

ни преко човека (Гал.1,1). Поверовао је у име Господа нашег Исуса Христа и крстио се у Његово [име]. И Њега није крсти други, него његова сопствена вера, и то не у води, него у његовој сопственој крви.

8. У само свитање су мученике који су још дисали бацили у огањ. Потом су њихове остатке бацили у реку, чиме је подвиг блажених обухватио васцелу твар. Подвизавали су се на земљи, показали су трпљење у ваздуху, били су бачени у огањ и на крају их је прихватила вода. Њима приличи реч: *Прођосмо кроз огањ и воду, и извео си нас у починак* (Пс.65,12). Заузевши нашу земљу и поставши слични неком непрекидном низу тврђава, они нас обезбеђују од налета непријатеља. Они се не везују само за једно место, него су приврженици многих области, украсивши собом многе крајеве. И необично је што они не посећују одвојено оне који их примају, већ сви заједно као један хор. О, чуда. Њихов број се не умањује, али се и не увећава. Уколико их појединачно раздвојиш, они не излазе из броја који им је својствен, и уколико их сабереш, опет их је четрдесет. На тај начин се они уподобљују природи огња који, прелазећи ономе ко га распаљује, у потпуности остаје код онога ко га је најпре имао. Свих четрдесет мученика су са једним и сви се налазе у свакоме. Они представљају обилно добротинство, непресушну благодат, спремну помоћ Хришћанима, Цркву мученика, војску победоносаца, сабор славословитеља. Колико си се трудио да пронађеш једног молитвеника пред Господом. Овде их је четрдесет и упућују једногласну молитву: *Где су два или три сабрана у име моје, онде сам и ја међу њима* (Мт. 18,20). Зар ће неко посумњати у присуство Божије кад је њих четрдесет? Четрдесеторици мученика притичу потиштени, а притичу им и радосни - једни да би се избавили од тешких прилика, а други да би се сачувало њихово благостање. Код нас ћеш сусрести побожну жену која се моли за своја чеда, за повратак мужа који странствује и за оздрављење болесника. [Међутим], нека ваша искања буду достојна мученика. Нека их младићи подражавају као своје вршњаке. Очеви нека се моле да буду родитељи деце која ће им бити слична. Мајке нека се поуче ономе што се приповеда о доброј мајци. Наиме, мајка једног од блажених виде да су остали већ помрли од студени, док њен син због снажне [грађе] и издржљивости у невољама још увек дише. Када су га целати оставили с надом да ће се предомислити, мајка га је сопственим рукама положила на кола на којима су остале возили у огањ, чиме је у истинском смислу мајка мученика. Она није проливала сузе малодушности, нити је учинила ишта ниско и недостојно тренутка, него је, напротив, изговорила: "Иди, сине, на добар пут са својим вршњацима и друговима. Немој заостати за хором. Немој се појављивати пред Владиком после других". [Њен син] уистину беше добра младица од доброг корена. Храбра мајка је показала да га је више хранила учењима побожности, неголи млеком. Тако је он био одгајен и тако га је отпратила побожна мајка. Ђаво је, међутим, остао постиђен. Положивши на мученике васцелу твар, он је видео да је све побеђено њиховом врлином: и ветровита ноћ, и хладна земља и годишње доба, и обнаженост тела. О, светог ли сабора, свештене дружине, непоколебивог пука, заједничких чувара људског рода, добрих саучесника у бригама, сатрудника у молитви, најснажнијих заступника, звезди васељене, цветова Цркве. Вас земља није сакрила, него вас је небо примило. Вама су се отвориле двери раја. [Ви сте] призор достојан анђелских војски, достојан патријараха,

пророка и праведника, мужеви који су у самом цвету младости презрели живот и заволели Господа више неголи децу и родитеље. Налазећи се у најлепшем добу, они су овај привремени живот сматрали ништавним да би својим удовима прославили Бога. Поставши *призор свету и анђелима и људима* (1.Кор.4,9), они су подигли пале, утврдили колебљиве и удвостручили ревност побожних. Подигавши један победнички [знак] побожности они су се украсили једним венцем правде у Христу Исусу, Господу нашем, коме нека је слава и сила у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Ради се о прогону који је почетком IV века покренуо Ликиније, прим. прев

БЕСЕДА МЛАДИМА О КОРИСТИ ОД ЈЕЛИНСКИХ СПИСА

1. Много ме тога, чеда моја, покреће да вас посаветујем ономе што сматрам најбољим и што ће вам, уколико га прихватите, бити од користи. Животно доба у коме се налазим, вежбање у многим стварима и довољно упознавање свакаквих промена, учинило ме је опитним у људским делима, услед чега могу да покажем најсигурнији пут онима који тек ступају у живот. Осим тога, према природном својству, ја сам вам најближи после родитеља и нисам ништа мање благонаклон према вама неголи ваши очеви. Уколико се не варам, чини ми се да не чезнете за својим родитељима уколико гледате мене. Према томе, уколико радо прихватите оно о чему говорим, припадаћете другима у низу оних које хвали Исиод [тј. Хесиод]. Уосталом, ја нећу рећи ништа непријатно, а ви сами се сетите стихова у којима он говори да је најизврснији онај ко сам разликује оно што је прилично, да је добар и онај ко следи указивања других и да је, међутим, сасвим бескористан онај ко није способан ни за једно, ни за друго.

2. Немојте се чудити ако вам кажем да сам нашао нешто врло корисно, премда свакодневно одлазите код учитеља и беседите са древним мужевима, читајући

њихова дела. Ја намеравам да вас посаветујем да тим мужевима не треба једном занавек предати кормило разума и следити их ма куда да вас поведу. Напротив, ви треба да узмете само оно што је корисно и да знате шта треба да превидите. Започевши на тај начин, ја ћу вас научити шта је [корисно] и како га разликовати. Ми смо, чеда моја, сагласни да садашњи човечији живот нема никакво достојанство и да уопште не сматрамо и не називамо добром оно што нам је корисно само за њега. Ми не сматрамо великим и пожељним ни знаменитост предака, ни снагу, лепоту и величину тела, ни почаст од свих људи, па чак ни само царство, нити било шта људско што се именује значајним. Ми се не дивимо онима који речено поседују, него своје наде управљамо даље и све чинимо да бисмо се припремили за други живот. Све што потпомаже [другом] животу ми треба да волимо и да стичемо свим силама, док све што не води њему треба да презремо као недостојно. Говор о овоме животу и о начину на који треба да га проживимо захтевао би више времена неголи што га имамо на располагању. Осим тога, њега би требало да слушају људи који су већег узраста неголи ви. Уосталом, можда ће бити довољно да кажем да би човек који би својим речју обухватио и сабрао у једно сву срећу људи од времена њиховог постања, открио да се не може упоредити ни са најмањим делом тамошњих блага. Напротив, сва овдашња блага по свом достојанству далеко заостају и за најмањим од оних блага, као што сенка и сан заостају за стварношћу. Боље би још било да употребим пример који вам је ближи: колико је душа у свему превасходнија од тела, толико је и један живот различит од другог. У тај живот уводе нас, наравно, Свештена Писма, која нас васпитавају посредством тајни. Будући да због узраста не можемо да изучимо њихов дубоки смисао, ми, као у сенци или огледалу, увежбавамо очи душе на ономе што није сасвим различито од њих, подражавајући оне који се вежбају у ратним вештинама. Стичући, наиме, опитност у вештом кретању руку или ногу, они касније користе у биткама предности стечене вежбама. И ми треба да верујемо да се пред нама налази најважнија од свих борби. Због ње би требало све да учинимо и за њу треба да се свим силама припремимо. Ми можемо да се дружимо са песницима, списатељима, беседницима и свим људима који нам могу рећи нешто корисно за нашу бригу о души. Бојације најпре врше припреме онога што ће бојити, да би потом додали боју, пурпурну или неку другу. И ми ћемо се на сличан начин посветити претходном изучавању спољашњих писаца, да бисмо потом започели са слушањем свештених и тајних поука. Навикнувши се да гледамо сунце у води, ми ћемо окренути поглед и ка самој светлости, те ће наше схватање добра бити непролазно. Уколико постоји неко сродство између два учења, њихово нам упознавање може бити од користи. Уколико, пак, не постоји никакво сродство, изучавање разлике у учењима и њихово међусобно поређење ће знатно допринети потврђивању бољег. Са чим, уосталом, можемо да упоредимо учења да бисмо створили представу о њима? Посебна предност дрвета је да даје изврсне плодове. Међутим, оно има и украс, тј. лишће које се лелуја на гранама. И истина је превасходни плод душе, премда није непожељно да буде заоденута и спољашњом мудрошћу као неким лишћем које прекрива плод и улепшава га. Због тога се каже да је и славни Мојсије (чије је име међу свим људима било велико због његове мудрости) најпре извежбао разум изучавањем египатске науке (уп. Дап.7,22), да би потом приступио сагледавању Оног који јесте. Слично њему у познија времена је мудри Данило

најпре изучио халдејску мудрост у Вавилону, да би потом усрдно изучавао божанствене поуке (уп. Дан. 1, 45). Већ је, дакле, довољно речено о томе да спољашњи наук није бескористан за душу. Сада ћемо рећи у којој га мери треба изучавати. Као прво, кад су у питању песници (од којих ћу почети), који се разликују по својим учењима, не би требало да на свему заустављате пажњу. Када приповедају о делима и речима добрих људи, ми треба да их волимо, подражавамо и да се, колико можемо, трудимо да им се уподобимо. Међутим, када опевају дела рђавих људи, ми треба да избегавамо да их подражавамо. Заправо, ми треба да затворимо уши, као што је учинио Одисеј, кога они описују, како не би чуо песму сирена. Јер, навикавање на недоличне речи јесте својеврстан пут ка недоличним делима. Због тога са сваком пажњом треба чувати душу (уп. Прич. 4, 22) како не бисмо, налазећи задовољство у речима, неприметно прихватили и нешто рђаво, као што су неки, заједно са медом, прогутали и отров. Због тога нећемо хвалити песнике нити када вређају, нити када се подсмевају, нити када опевају заљубљене или пијане, нити када блаженство ограничавају на раскошни сто и раскалашне песме. Најмање ћемо на њих обраћати пажњу када говоре о многим боговима који, поред тога, нису сагласни. Код њих је брат у сукобу са братом, и отац са децом, при чему и деца воде необјављени рат против родитеља. Ми ћемо, међутим, прељубу, љубавне [пустоловине] и неприкривени блуд њихових богова, а посебно њиховог старешине и управитеља Дија [Зевса] (како га називају), препустити глумцима, с обзиром да се тако нешто ни о животињама ие би могло казивати без црвењења.

3. Исто би се могло рећи и о писцима, нарочито када пишу повести којима хоће да забаве слушаоце. Ми нећемо подражавати говорнике у њиховој умешности у лагању, будући да нама лаж не приличи ни на суду, ни на другим местима. Ми смо, наиме, изабрали исправни пут и живот у истини и закон нам прописује да се клонимо судница. Напротив, ми ћемо од њих прихватити најбоља места, у којима су величали врлину и осуђивали пороке. Понеки се наслађују само миомирисом цвећа и шаренилом његових боја, док пчеле са њега сакупљају мед. И они који у делима не траже само насладу и угодност, свакако ће моћи да нађу и неку корист за душу. У свему изображавајући пчеле, и ви треба да изучавате књиге. Оне се не заустављају подједнако на свим цветовима, нити са оних на којима се зауставе односе све. Напротив, узевши оно што је неопходно за њихово дело, оне остало остављају и одлазе. Уколико смо целомудрени, и ми ћемо сабрати оно што нам је својствено и што је сродно истини, док ћемо остало занемарити. Берући цвет са ружиног грма, ми избегавамо трње. Употребивши оно што је корисно у тим делима, и ми ћемо се чувати онога што је штетно. Стога је неопходно да се на самом почетку размотри свака наука и да се прилагоди циљу. Како каже дорска изрека: "Камен треба водити по равналу". Ми други живот треба да достигнемо врлином. С обзиром да су песници, списатељи и, пре свега, философи, изrekli многе њене похвале, ми смо дужни да на њихове речи посебно обратимо пажњу. Није мала корист од зближавања душа младића с врлином и од навикавања на њу. Због нежности њихове природе, таква учења се дубоко урезају у душу и неизбрисиво остају у њој. Можемо ли претпоставити да Исиод није имао намеру да младиће подстакне на врлину кад је написао стихове, које сви певају. Пут који води ка врлини најпре је суров и тешко проходан, стрм и препун зноја и напора. Због

његове стрмости није свакоме лако да ступи на њега. Онај ко је ступио на њега неће лако доћи до његовог врха. Међутим, када једном дође до његовог врха, [човек] може да види да је заправо био гладак и угодан, да је био лак и да је њиме пријатније и угодније корачати, неголи путем који води ка пороку, на који се, иначе, лако ступа због његове блискости, како каже исти песник. Чини ми се да је он наведено написао једино у намери да нас подстакне на врлину, да свакога убеди да буде добар, те да због преморености не одустанемо од корачања ка циљу. Уколико и неко други на сличан начин похвали врлину, ми треба да прихватимо његове речи, с обзиром да нас воде истом циљу.

4. Од једног човека, који је схватао разум песника, чуо сам да је целокупно Омирово [тј. Хомерово] дело похвала врлини, те да код њега све, осим спореднога, води ка њој. Њој је управљено и место на коме Омир каже да се војсковођа Кефалонаца наг спасао после бродолома, те да је принцеза, премда је требало да се застиди, при првом погледу испољила уважавање, с обзиром да га је песник приказао као човека који је, уместо одећом, био украшен врлинама. И остали Феачани су га сматрали достојним поштовања, услед чега су напустили наслађивање у коме су живели, почевши у свему да се угледају на њега и да га подражавају. Ниједан Феачанин није желео ништа друго осим да постане Одисеј, који се спасао од бродолома. Тумач песниковог схватања каже да Омир на наведеном месту само што није гласно узвикнуо: "Људи, дужни сте да се старате о врлини, с обзиром да она плива са бродоломником и да онога ко је наг дошао до копна чини часнијим од сретних Феачана". И заиста је тако. Друга богатства не припадају својим власницима више неголи осталим људима, као што и коцка у игри пада и на једну и на другу страну. Једино неутуђиво богатство јесте врлина, будући да човеку припада и током живота и након смрти. Због тога се, како изгледа, и Солон обраћа богатима:

"Ми нећемо са њима мењати

врлину за богатство, јер је она постојана,

док људску имовину поседује час један, час други".

Слично место се налази и код Теогнида, који каже да Бог (ма како га замишљао) људима нагиње час један, час други тас на теразијама "да би у једном тренутку имали неко богатство и да у другом не би имали ништа". И софиста Продик Киошанин је у својим списима на сличан начин философирао о врлини и пороку. Требало би проникнути и у његове речи, с обзиром да није човек који је достојан презира. Ја не знам његове речи дословно, али се сећам њиховог смисла (знам, уосталом, да је говорио једноставно и без метра). Он је отприлике казивао да су Ираклу, док је био млад (тј. у узрасту у којем сте отприлике сада ви) и док је

размишљао којим путем да крене, наиме, оним који кроз труд води ка врлини, или лакшим, пришле две жене, у ствари - Врлина и Порок. Иако су ћутале, видела се разлика у њиховој спољашњости. Једна је била улепшана дотеривањем, купајући се у раскоши. Са собом је носила сваки вид уживања, настојећи да привуче Иракла. Друга је била неугледна и недотерана. Она је гледала строго и изражавала се другачије, с обзиром да није обећавала ништа лако и угодно, него много зноја, напора и опасности и на копну и на мору. Међутим, награда за све била би да, како каже Продик, он постане бог. Иракли је најзад кренуо за њом. Скоро сви они који се славе по мудрости у својим делима сагласно својим могућностима више или мање хваљаху врлину. Ми њима треба да верујемо и да настојимо да и у самом животу применимо њихове речи. Онај ко и на делу оствари врлину о којој други само говоре,

"једини јесте паметан,

док други блуде као сенке"

(Одисеја, 10,495),

Наведено уистину подсећа на пример сликара који подражава изузетну лепоту човека, при чему сам човек заиста личи на онога који је изобразен на слици. Онај, пак, ко сјајно хвали врлину пред људима и растеже говор о њој, док потајно уживање претпоставља целомудрености и добитак праведности, личи на глумце који у позоришту често представљају царе и владаре, док у стварности можда нису ни слободњаци. Музичар неће радо пристати да му лира не буде наштимована, као што ни хоровађа неће хтети да води хор који не пева складно. Иначе би свако био у раскораку са самим собом и водио живот који не би био сагласан са његовим речима, понављајући Еврипидове речи: "Језик се заклео, али не и разум", и остајући крив стога што само изгледа добар, уместо да заиста буде добар. Ако је веровати Платону, највећи степен неправичности представља правичан изглед онога ко је далеко од правде. Ми, дакле, треба да прихватимо списе који у себи садрже правила врлине. Будући да су се значајни успеси древних мужева сачували до нас или као предање (тј. кроз непрекинуто сећање) или, пак, кроз дела песника и списатеља, ми се нећемо лишити ни њихове користи. На пример, неки од људи на тргу оклеветао је Перикла. Он, међутим, уопште није обратио пажњу на њега. Један је читав дан обасипао увредама, а други се није нимало бринуо. Када је, затим, пало вече и кад се смрачило, тај човек кренуо. Перикли га је, међутим, отпратио са светиљком како му не би пропало вежбање у мудрољубљу [тј. врлини]. Осим тога, неко се расрдио на Евклида Мегарског и припретио му смрћу, потврдивши претњу и заклетвом. Међутим, сам Евклид се заклео да ће га умилостивити и приморати да прекине своје непријатељство према њему. Врло је значајно да се човек подсети сличних примера када га обузме гнев.

Ми не треба, међутим, да верујемо трагедији, која непромишљено каже: "Гнев наоружава руку против непријатеља". Напротив, најбоље је ако се уопште не разгневимо. Уколико нам је речено тешко, требало би барем гнев задржати помишљу као неком уздом и не дозволити му да пређе границу.

5. Вратимо се речи о примерима знаменитих дела. Неко је [једном] беспошtedно напао Софронисковог сина, Сократа, ударајући га по самом лицу. Сократ се, међутим, није противио, него је пијаном човеку допустио да удовољи својој јарости. Стога му је лице отекло и прекрило се ранама. Пошто је [пијани] престао да га удара, Сократ је, кажу, једино, по узору на уметнике који на статуама пишу име, на челу написао: "Учинио тај и тај". На тај начин му се он осветио. С обзиром да слични примери воде скоро истом [циљу] као и наша [Писма], сматрам да је веома добро да их ви у свом узрасту подражавате. Сократов поступак је сличан са нашом заповешћу, која каже да онеме ко нас удари по једном образу окренемо и други (уп. Мт.5,39). На тај начин и ми треба да се бранимо. Периклов и Евклидов пример сродан је са заповешћу која каже да трпимо своје прогонитеље и да кротко подносимо њихов гнев (уп. Мт.5,44), као и са заповешћу да желимо добро својим непријатељима, те да их не проклињемо (уп. Мт.5,44). Онај ко се претходно научи сличим примерима, неће имати тешкоће да поверује [јеванђелским заповестима], нити ће му изгледати немогуће. Нећу моћи да превидим ни Александров поступак. Заробивши Даријеве кћери, које су биле знамените по својој задивљујућој лепоти, Александар их није удостојио ни једног погледа, с обзиром да је сматрао да је срамно да жене надвладају онога ко побеђује мушкарце. И наведено је слично са нашом [опоменом] да се онај ко погледа на жену имајући за циљ уживање, не ослобађа кривице чак ни ако не почини прељубу, с обзиром да је допустио да се у његовој души појави похота (уп. Мт.5,28). Клиније је био један од Питагориних ученика. Тешко је поверовати да је сличност његовог поступка са нашим [заповестима] била учинак случаја, а не брижљивог подражавања. Шта је он, заправо, учинио? Да се заклео, он је могао да сачува три таланта. Међутим, он је радије пристао да их изгуби, неголи да се заклиње, премда је и требало да закуне за нешто истинито. Чини ми се као да је он чуо за заповест која нам забрањује да се заклињемо (уп. Мт.5,33-37). Међутим, вратимо се ономе што је речено на самом почетку, тј. да не би требало све да прихватамо, него само оно што нам је од користи. Уистину је недолично да одбацујемо шкодљиву храну, а да уопште не испитујемо учења, којима се иначе храни душа, те да се, слично бујици која повлачи за собом све што сусретне, свачим обременујемо. Какво ћемо оправдање имати ми с обзиром да се ни кормилар не препушта ветровима, него води лађу ка безбедном месту, да стрелац гађа у мету и да чак и казанција и дрводеља теже циљу који је саобразан њиховом умећу? Хоћемо ли бити нижи од занатлија, премда имамо могућност да разумемо своје дело? И дела занатлија имају, дакле, свој циљ. Зар утолико пре неће имати циљ човеков живот. Управо ради њега онај ко не жели да се уподоби бесловесним [животињама] треба све да говори и да чини. Уколико кормило душе не поверимо уму, у потпуности ћемо се уподобити неопремљеној лађи и током живота ћемо бесциљно лутати тамо-амо. Они који се надмећу у борбама или, ако хоћете, у музици, увежбавају се у трудовима који ће им донети венце. Нико од оних који ће се надметати у рвању или у песницењу неће

увежбавати свирање на китари или фрули. Ни Полидам није радио ништа слично. Међутим, он је пре олимпијских такмичења зауставио кочију у трку, чиме је крепио своју снагу. Милон никада није скидао подмазани оклоп. Када су га, пак, силом раздвојили од њега, он је издржао као статуа са које скидају олово. Уопштено говорећи, њихове вежбе су биле припреме за такмичење. Међутим, да су напустили прашину и борилишта и позабавили се музиком Марсије или фригијског Олимпа, они не би одмах задобили венце и славу, већ би тешко побегли од подсмеха због тела. Ни Тимотеј, међутим, није напуштао мелодије да би време проводио на борилиштима. Другачије му не би успело да се у музици уздигне изнад свих осталих. Он је овладао вештином којом је, по жељи, могао да напетим и оштрим сазвучјима побуђује гнев, који би затим кротио и ублажавао нежним [звучима]. Кажу да је своју вештину једном показао и пред Александром. Свирајући фригијску мелодију, он га је приморао да се усред обеда лати оружја, да би затим, ублаживши сазвучје, учинио да се опет врати гозби. [Велика] је, дакле, снага коју вежбање пружа постизању циља у телесним борбама и музицирању.

6. Већ сам поменуо венце и борце. Требало би да кажем да они трпе бескрајне напоре, на сваки начин повећавајући своју снагу, проливајући много зноја у напорним телесним вежбама, подносећи многе казне од васпитача и држећи строг начин исхране који им намећу старатељи пре него што изађу да се боре у борилиштима. И да не бих одужио у набрајању, они се и у свему осталом понашају у складу са намером да њихов живот пре борбе буде само вежбање за борбу. Они, дакле, подносе све напоре и опасности да би задобили венац исплетен од дивље маслине, першуна или нечега сличног, те да гласник објави [њихово име као] победника. Нама, међутим, за подвиге живота предстоје награде које по мноштву и величини превасходе све што се речима може исказати. Но, да ли ћемо их добити уколико спавамо на обе стране и живимо у највећој угодности, тј. да ли ћемо их добити само једним пружањем руке? Међутим, у том случају би се ленствовање највише ценило у животу. Најсретнијим од свих сматрали би се Сарданапал или Маргит, о коме је Омир говорио (уколико се заиста ради о Омировим стиховима) да није био ни орач, ни копач, тј. да није био способан ни за какво корисно дело у животу. Међутим, свакако су истинитије речи Питака, који каже да је тешко живети у врлини. И заиста, чак и ако се много потрудимо, тешко да ћемо се удостојити блага о којима смо претходно рекли да се не могу упоредити ни са чим људским. Стога не треба да ленчаримо, нити да велика очекивања заменимо за краткотрајни починак, уколико не желимо да слушамо прекоре и да подносимо казне и то не овде, од људи, (премда за умног ни тако нешто није неважно), него у [будућим] судницама (ма где да се налазиле - било под земљом или на неком другом месту). Онај ко је невољно сагрешио и може да се нада неком опроштају од Бога. Онај, пак, ко је намерно изабрао зло неће имати никаквог оправдања, већ ће бити вишеструко кажњен. "Шта да чинимо", рећи ће неко. Да потпуно починемо од осталих брига и да се побринемо за душу.

7. Ми, дакле, телу не треба да служимо, већ да му пружамо само најнужније, с обзиром да све најбоље треба да препуштамо души. Њу ћемо, као из тамнице, мудрољубљем ослободити од учешћа у телесним страстима, истовремено чинећи и

тело вишим од страсти. Утроби треба да обезбедимо само неопходно, а не и слатко, како иначе чине они који су измислили трпезнике и куваре и који претражују читаво копно и море да би нашли јела, [понашајући се] као да плаћају данак неком суровом господару. Они су достојни сажалења због својих брига, будући да се не муче ништа мање од оних који су кажњени у аду, тј. који бесциљно распирују огањ, решетом доносе воду и сипају је у буре без дна, немајући одмора у свом труду. Прекомерни труд око косе или одеће својствен је, према Диогеновим речима, несретнима и неправеднима. Стога сматрам да је срамно бити и називати се гиздавцем у истој мери као што је сраман и разврат или насртање на туђу брачну [ложницу]. Да ли за оног ко има ум постоји разлика у ношењу свечане или просте одеће, с обзиром да су обе довољне да га заштите од хладноће или жеге? На сличан начин треба да се бринемо и о осталом, не дозвољавајући да се превазилази потреба. О телу треба бринути само онолико колико је добро за душу. За мушкарца (који је уистину достојан таквог назива) подједнако је срамно да се украшава и да буде телољубив колико и да га надвлада било која друга страст. Човек који све своје снаге употребљава на старање о добру за телу [очигледно] није познао самога себе. Он не схвата мудро правило да човек није оно што се види и да је неопходна виша мудрост којом свако од нас у ствари познаје самога себе. Они који немају очишћен ум теже ће успети [у самопознању], неголи што ће онај ко има болесне очи гледати у сунце. Очишћење душе, говорећи уопштено и примерено вама, јесте презирање уживања која долазе од чула. Наиме, очи не би требало да се буду заведене неумесним гледањем шарлатана, нити гледањем тела која побуђују на уживање, као што не би требало ни да се у душу посредством слуха уливају развратне мелодије. Из такве врсте музике природно проистичу страсти, које поробљују и унижују душу. Ми треба да се трудимо око другачије музике, која је виша и која уздиже. Користећи је, Давид је, према казивању Писма, избављао цара [Саула] од махнитости. Приповедају да је Питагора, затекавши једном пијанце на некој гозби, заповедио музичару (тј. старешини пира) да промени напев и да почне да свира дорску мелодију. И они су се намах отрезнили од музике, те су са себе збацили венце и постиђено се разишли. Други се, опет, уз звуке свирале препуштају необузданости и бахатости. Заиста, много значи да ли се слух испуњава добрим или рђавим мелодијама. Стога би требало да се удаљујемо од мелодија које данас преовлађују, као што се одвраћамо и од било којих очигледних срамних дела. Мешање, пак, ваздуха са неким испарењима која причињавају задовољство чулу мириса и коришћење мириса чак се стидим и да вам забраним. Шта би требало да каже онај ко [хоће да увери] да не треба јурити за уживањима чула додира и укуса? Он [ће навести] да она присиљавају оне који их лове да живе слично животињама, потчињавајући се прохтевима утробе и онога што је испод утробе. Једном речју, онај ко не жели да се заглиби у уживања као у блато треба да презире све што је телесно. О телу, по Платоновим речима, треба бринути само онолико колико нам помаже у мудрољубљу. Он се донекле изразио слично Павлу, који саветује *да старање за тело не претварамо у похоте* (Рим.13,14). Да ли се они који се брину да тело буде што украшеније, док душу (која дејствује кроз њега) презиру и сматрају безвредном, по нечему разликују од људи који се брину о оруђу, запостављајући умеће које се преко њега испољава? Напротив, неопходно је да се тело обуздава и уздржава (као што се обуздавају зверски нагони). Пометње које оно изазива у души

треба смиривати и обуздавати помислима као неким бичем. Ми не треба да попустимо узде уживању, пренебрегавајући ум који, привучен њиме, може да постане сличан кочији коју воде неукроћени коњи. Добро би било да се сетимо да је Питагора, дознавши да се један његов ученик удебљао због вежбања и преједања, рекао: "Хоћеш ли престати да самоме себи градиш најнеподношљивију тамницу". Казују да је Платон, провиђајући да тело штети души, намерно за Академију одабрао нездраво место на Атици. Он, наиме, није допуштао да се тело сувише разнежи, као што се ни виновој лози не допушта да пусти непотребне младике. И од лекара сам слушао да благостање такође може бити штетно.

8. Будући да неумерено старање о телу штети и њему самом, остајући и препрека за душу, очигледно је да робовање и служење плоти представља безумље. Кад бисмо се, међутим, постарали да га презремо, ми не бисмо имали времена да се дивимо ничему људском. Најзад, чему нам богатство када већ презиремо телесна уживања? Ја не видим потребу за њим, изузев ако нам не причињава уживање да бдимо над затрпаним ризницама, као што чине змајеви у бајкама. Онај, међутим, ко је васпитан да је слободан од таквих ствари, више ни речју ни делом није у стању да да предност нечему ниском и недоличном. Све што је изнад потребе (било да се ради о златном песку из лидијских река или о делу златоносних мрава) он ће утолико више презирати уколико му је мање нужно. Сама, пак потреба ће бити одређена природом, а не уживањем. Онај, међутим, ко прекорачује границу потребног, подсећа на људе који падају низ стрмину и немају ништа што би их зауставило и омело у њиховом стремљењу. Напротив, уколико више стичу, утолико више ишту, како би задовољили похоту, сагласно изреци Солона, Ексикестидовог сина:

"Људско богаћење не зна ни за какву очигледну границу". У том погледу, за учитеља треба да узмемо Теогнида, који каже:

"Не волим и не желим богатство. Напротив, хтео би да живим скромно и да ми се не деси никакво зло".

Ја се дивим Диогену због презирања свега људског. Он је доказао да је богатији од великог цара, с обзиром да је имао далеко мање потреба у животу. Нама, међутим, не би било довољно ни да имамо златних таланата колико и Питије Мисијски, нити да имамо десетине и десетине земље и небројено мноштво стоке. Мислим да нама приличи да уопште не желимо богатство уколико га немамо. Уколико га, пак, имамо, не треба да мислимо да је његово поседовање нешто велико, него, напротив, начин његовим располагањем. Једном се Сократ исправно изразио о једном богатом човеку, који се хвалио због новца. Сократ је, наиме, рекао да му се неће дивити све док не сазна да ли уме њиме да се користи. Да су се Фидија и Поликлит гордили златом и слоновачом (од којих је један Тројанцима начинио Дија, а други Аргивцима Иру), били би исмејани као они који се поносе туђим богатством, запостављајући уметност услед које и злато постаје угодније и драгоценије. Зар ћемо ми, уколико сматрамо да људска врлина није довољна да послужи као [човеков] украс, чинити мање срамну ствар? И опет, зар ћемо, презревши богатство

и ниподаштавајући телесна уживања, почети да тежимо ласкању и улагивању, подражавајући лукавство и препреденост Архилохове лисице? За смисленог човека је најважније да избегне да живи ради славе и да се саглашава са мишљењем већине. Он треба [да настоји] да му здрав разум постане вођа у животу. Чак и кад би се десило да је принуђен да противуречи свим људима или да због добра претрпи презир и опасност, он не треба да се одлучи на извртање онога што је спознао као исправно. У супротном, [човек] се уопште неће разликовати од египатског софисте, који се по својој вољи претварао у биљку, животињу, ватру, воду и другу твар. Уколико се нађе пред поштоваоцима праведности, он ће хвалити праведност, а уколико се, пак, нађе пред онима који одобравају неправду, говориће сасвим супротно, као што је уобичајено за ласкавце. За полипа се каже да мења боју зависно од боје земље која је испод њега. И он ће мењати своје мишљење у зависности од става људи који су пред њим. О [реченоме] ћемо се боље поучити из наших Писама. За сада ћемо описати само неку [врсту] сенке врлина по спољашњим учењима. Онима који брижљиво сабирају корист од сваке ствари, природно са свих страна притиче много тога, као што притиче и у велике реке. Песник [тј. Исиод] је исправно веровао да се изрека: "Додај мало на мало", не односи само на раст сребра, него и сваког знања. Стога је Вије, када га је његов син, одлазећи Египћанима, упитао шта треба да учини да би му угодило, рекао: "Стегни залиху за старост". При томе је он под залихом подразумевао врлину, описавши је са мало речи. Уосталом, он је корист која проистиче из врлине ограничио само на људски живот. Кад би ми неко навео Титонову или Аргантонијеву старост, или дуговечност самог Матусалема (за кога се каже да је живео хиљаду без тридесет година), па чак и кад би набројао све време од настанка људи [хотећи да истакне дуготрајност], ја бих се насмејао његовом детињем разуму, с обзиром да имам у виду нестариви век, коме нашом мишљу не можемо сагледати границе, као што се уосталом не може замислити ни крај бесмртне душе. И ја бих вама саветовао да стекнете залиху за вечност, покренући, како каже пословица, сваки камен који вам може донети неку корист. Не би требало да се устручавамо стога што је [речено] тешко и што захтева велики труд. Напротив, сетимо се онога ко нас је саветовао да свако треба да изабере најсавршенији живот и да очекује да нам га навика учини угодним, те се подухватимо напредовања. Јер, срамота је да изгубимо садашње време. Наиме, нама никакво јадиковање неће помоћи када се касније будемо трудили да вратимо оно што је прошло. Нешто од онога што сматрам најважнијим рекао сам вама сада, а нешто ћу вама саветовати током читавог живота. С обзиром да постоје три [врсте] болести, немојте пројавити да болујете од неизлечиве, и немојте показати да је болест воље слична оној од које су болесни они што страдају телесно. Јер, они који су оболели од незнатних болести сами иду код лекара. Они, пак, који су тешко оболели, позивају лекаре код себе. Међутим, они који страдају од неизлечиве болести потиштености не допуштају да им лекар приступи. [Пазите] да се и вама у садашњости не деси да избегавате оне који имају исправне помисли.

БЕСЕДА НА ПОЧЕТАК "ПРИЧА [СОЛОМОНОВИХ]"

1. Добра је награда за послушање. Будимо и ми послушни добром оцу који предлаже поучавање из речи Духа. Он по узору на опитне ловце жели да ми, као неки пси, окусимо познавање пута по непроходним местима. Он ми је предложио да протумачим увод у Књигу прича. Свима је, па чак и неукима, познато колико је недокучив смисао тог списка. Не треба, међутим, одустајати од задатка. Положићу своју наду на Господа који ће ми молитвама пастира [тј. епископа] дати *реч кад отворим уста своја* (Еф.6,19). Познате су нам свега три књиге мудрог Соломона: Књига прича, Књига проповедникова и Песма над песмама. Свака од њих је написана с одређеним циљем, а све су написане на корист људима. Књига прича представља образовање нарави, исправљање страсти и, уопште, учење о животу с обзиром да у себи садржи много правила која би требало упражњавати. Књига проповедникова испитује природне појаве и открива нам испразност ствари овога света, како оно што је пролазно не бисмо сматрали пожељним и како душевне бриге не бисмо расипали на оно што је испразно. Песма над песмама, опет, указује на начин душевног усавршавања, будући да износи сагласност невесте и женика, односно блискост душе са Богом Словом. Међутим, вратимо се предложеној теми.

2. *Приче Соломона, сина Давидовог, који царствова у Израиљу* (Прич.1,1). Назив "приче" су користили спољашњи [тј. незнабожачки говорници] у говору народу, који се већином одржавао на путевима. Јер, они су [речју] οἴων означавали пут, одакле потиче и назив "прича" [παροιμία, тј. успутна изрека]. Ради се, дакле, о успутној изреци која се често користи у народу и којом се нешто незнатно лако може применити на многе сличне ствари. Код нас, међутим, прича означава корисну беседу која је изречена са умереним скривањем смисла. Она и на први поглед садржи многокорисног, али и у својој дубини скрива велики смисао. Због тога и Господ каже: *Ово сам вам говорио у причама; али долази час кад вам више нећу говорити у причама, него... отворено* (Јн.16,25). Говор прича, дакле, нема откривен и општеразумљиво исказан смисао. Он своју намеру исказује на посредан начин и њу примећују самопажљиви слушаоци. Према томе, [каже се]: *Приче Соломона*, тј. подстицајне изреке које могу бити корисне на целокупном животном путу. Име писца је наведено да би знаменитост личности привукла пажњу слушалаца. Веродостојност онога ко поучава чини да се изрека боље прихвата, као што и оне који уче подстиче на већу пажњу. *Приче Соломона*, тј. онога коме је Господ рекао: *Ето, дајем ти разборито и мудро срце. Таквога као ти нити је пре било, нити ће после бити* (3.Цар.3,12). И опет: *Даде Бог врло велику мудрост и разборитост Соломону, и срце пространо као песак на обали морској. И мудрост Соломонова превазиђе мудрости свих древних људи и свих мудраца египатских* (3.Цар.4,29-30). Због тога је било неопходно да дода и име: *Приче Соломона, сина Давидовог*. Додаје се и очево име да би знао да је Соломон био mudar и да је потекао од оца, који је такође био mudar и пророк, да је од детињства био поучаван у свештеним списима, да власт није наследио жребом нити је силом приграбио царство које му није доликовало, него да је праведним очевим расуђивањем и

Божијом одлуком задобио жезал очеве власти. *Који царствова* у Јерусалиму. Ни наведено није случајно. Оно је додато како би се он разликовао од других истоимених царева, како би се знало да је био градитељ преславног храма, како би се знало ко га је подигао и био виновник читавог градског устројства, устава и поретка. Прихватању савета умногоне доприноси чињеница да је писац књиге цар. Уколико је царство законита владавина, очигледно је да и правила која даје цар (који је уистину достојан свог назива) имају велику законитост, будући написана и састављена ради опште користи, а не због његове личне користи. У томе се тиранин и разликује од цара. Јер, први непрестано има на уму сопствену корист, док други размишља о ономе што је корисно за поданике. Осим тога, наводи се и корист од књиге, тј. како и у којој мери је могу задобити они што се поучавају из ње.

3. Као прво, из Књиге прича се може научити шта је мудрост и васпитање. Мудрост је познање Божанских и људских ствари и њихових узрока. Онај, дакле, ко успешно богословствује познаје мудрост, као што каже и блажени Павле: *Мудрост говоримо међу савршенима, али не мудрост овога века ни кнезова овога века који су пролазни, него говоримо мудрост Божију у тајни сакривену, коју предодреди Бог пре векова за славу нашу* (1.Кор.2,67). И онај ко из стварања света поима Створитеља у ствари из мудрости која је у свету познаје Бога. Јер: *Што је на Њему невидљиво, од постања света умом се на створењима јасно види* (Рим.1,20). Оним што нам говори [Соломон] нас приближава мисли о Богу: *Господ је мудрошћу основао земљу* (Прич.3,19), и: *Бејак саприсутна кад је уређивао небеса* (Прич.8,27), и: *Бејак крај Њега кад је устројавао... и са мном се радоваше* (Прич.8,29-30). Све наведено он говори у име мудрости која је оличена у њему, како бисмо и ми стекли јасно познање о њој. И уопште, у речима: *Господ ме сазда као почетак путева својих* (Прич.8,22) он подразумева мудрост која се открива у свету и која скоро вапије кроз видљиво [тј. кроз видљиву творевину] да ју је Бог саздао, те да му не доликује случајно толика мудрост. Наиме, *небеса казују славу Божију и дело руку Његових јавља свод небески*. И она се такође безгласно оглашава с обзиром да *нема говора нити речи од којих се не чују гласови њени* (уп. Пс.18,2; 4). Сличне су и речи првоначелне мудрости која је при стварању пре свега положена у основу твари. Она ћутећи оглашава о свом Творцу и Господу, како би се и ти кроз њу мишљу узнео до једино Мудрог.

4. Постоји и извесна људска мудрост. Ради се, наиме, о опитности у житејским стварима. На основу ње називамо мудрима оне који су упознати са неком од корисних вештина. Стога је највећи део књиге писац посветио подстицању на мудрост. *Мудрост одјекује на путевима, на трговима подиже глас свој и проповеда са врхова зидина* (Прич.1,20-21). Видевши људску ревност за мудрошћу и природну наклоност према њеном превасходству, Соломон похвалама подстиче душе наше ка њој како бисмо јој стремили без оклевања и немара. Он наводи да се о њој говори свугде - и на путевима, и на трговима и на градским зидинама. Он помиње [градска] врата, тргове и зидине [са посебном намером]: "врата" и "тргове" спомиње да би указао на знаменитост мудрости, док помињањем "зидина" истиче њену корист и довољност за сваку поузданост у животу. Желећи да нас учини

блискима са њом, он каже: *Рекох да је мудрост сестра твоја* (Прич.7,4), и: *Љуби је и сачуваће те* (Прич.4,6). Да би показао да је општекорисна и да се корист од ње подједнако распростире на све, он каже: *Она покла стоку своју* (Прич.9,2), тј. припреми чврсту храну за оне који су навиком извежбали своја чула (уп. Јев.5,14). Она *разблажи вино своје у пехарима* (Прич.9,2), које *весели срце човека* (уп. Пс.103,15). Под пехаром он подразумева заједничку и свенародну причесност добрима, од којих свако може да црпи сагласно својој моћи и мери. Она *распростре трпезу своју* (Прич.9,2). Све се посебно наглашава да би нам се телесним представило духовно. Словесном трпезом он назива душевну храну на коју позива узвишеним проповедањем, тј. учењем које у себи нема ништа ниско и презрено. *Онај ко је неразуман, нека скрене код мене* (Прич.9,4). Као што је болеснима потребно исцелење, тако је и неразумнима потребна мудрост. *Њен добитак је бољи од добитка сребра и злата* (Прич.3,14). *Она је скупоценија од драгог камења. Од ње није достојнија ниједна драгоценост* (Прич.3,15). *Сине мој, уколико постанеш мудар на своју корист, показаше се користан и својим ближњим* (Прич.9,12). *Мудром сину напредоваће свако дело* (Прич.13,14). Истинитост реченога ћеш познати уколико у време починка сакупиш све што је о мудрости рекао Соломон. Међутим, пошто у *лукаву душу неће ући мудрост* (Муд.1,4), он душе које ће се бавити мудрошћу најпре чисти страхом Божијим. Онај ко тајне спасења подједнако износи пред свакога, чак и пред оне који не живе чисто и који немају истанчан и веран разум, личи на онога ко у нечист сасуд улива скупоцено миро. Због тога се каже да је *страх Господњи почетак мудрости* (Прич.1,7). Страх чисти душу, сагласно молитви пророка, који каже: *Прикуј страху твоје тело моје* (Пс.118,120). Јер, на месту у које се усели страх обитава и васцела душевна чистота. Сваки порок и свако неприподобно дело се одстрањује, с обзиром да телесни удови оковани страхом не могу да се покрену на недолична дела. Човек који је прикован вештаственим ексерима услед патње остаје непокретан. И онај ко је обузет страхом Божијим као да је свезан патњом због стрепње од [изречених] опомена. Стога он ни очи не може да користи за оно што не доликује, нити руке да испружи према недопуштеним делима. Уопште, он ни у великом, ни у малом не може да поступа противно својој дужности.

5. Оскрнављене и подле [он] удаљује од божанствених поука и каже: *Они који немају страха нека се настане пред вратима* (Прич.19,23). И опет: *Злобни ме [тј. мудрост] траже и не налазе ме* (Прич.14,6), будући да нису очишћени страхом Божијим. Према томе, онај ко намерава да приступи стицању мудрости треба најпре срамоту греха да очисти спасоносним страхом. На тај начин смо у поукама Прича открили и друго добро, тј. задобијање страха, који у нас уноси мудрост. Друго обећање је познање васпитања [тј. карања] (Прич.1,2). Васпитање је корисно образовање душе, које је, често уз велики труд, чисти од мрља зла. Јер, *свако карање, док траје, не чини се да је радост, него жалост, али после даје мирни плод праведности онима који су кроз њега извежбани* (Јев. 12,11). Не може сваки разум да схвати то карање. Многи изнемогавају услед тешкоћа, услед свог незнања не очекујући корист од окончања дела: огорчивши се строгошћу карања они остају у болести незнања. Због тога су за дивљење гласови праведника који говоре: *Господе, немој ме јарошћу својом покарати, нити ме гневом твојим казнити*

(Пс.6,1). Они не желе да избегну карање, него гнев. Слично је и речено: *Покарај ме, Господе, али са судом, а не у гневу* (Јер.10,24), и: *Карање Божије отвара уши моје* (уп. Ис.50,5). Деца која нису наклоњена учењу постају пажљивија након што их учитељ или васпитач ишиба: тада почињу да схватају наук. Наук који до батина нису слушали она прихватају слухом и задржавају у памћењу: дечије уши као да се отварају после патње коју је изазвала шиба. Слично се дешава и са онима који не обраћају пажњу на наук Божији и презиру заповести Његове. Јер, када Бог на њих пошаље карање, они прихватају Његове заповести као да су се први пут дотакле њихових ушију. Њима је, уосталом, о заповестима увек било говорено само што они никад нису обраћали пажњу на њих. Због тога је и речено: *Карање Божије отвара уши моје*. Карање, дакле, уразумљује непокорног. И Павле је предавао [непокорне] сатани као мучитељу који дави и бичује да би се научили *да не хуле* (1.Тим.1,20). Карање приводи и оне који су заблудели, по реченоме: *Након заточеништва се покајах* (Јер.31,19). Стога је неопходно да спознамо корист и силу карања. Знајући добро колико нам оно користи, Соломон саветује: *Не ускраћуј карање детету. Уколико га бијеш прutom, неће умрети. Бијући га прutom, душу ћеш му избавити од смрти* (Прич.23,13-14). *Који је то син кога отац не кара* (Јев.12,7). За оне који исправно размишљају карање је драгоценије од мноштва новца. Стога Соломон и каже: *Прихватајте карање, а не сребрњаке* (Прич.8,10). Стога у време невоље, тј. при телесном болу или губитку у домаћим стварима немој да те обузима лукава мисао о Богу, већ са великим трпљењем примај Његове ране с обзиром да те кара због сагрешења. Са спознајом карања и ти говори: *Подносићу гнев Господњи, јер му сагреших* (Мих.7,9), и: *Добро мије што си ме унизио* (Пс.118,71). Сличан је био и Павле који је говорио: *Кажњавани, али не убијани* (2.Кор.6,9), и: *Кад нам суди Господ, кара нас, да не будемо осуђени са светом* (1.Кор.11,32).

6. Васпитањем се назива и прихватање наука, сагласно са написаним о Мојсију, тј. да се *васпитао у свој мудрости египатској* (Дап.7,22). Међутим, за спасење је важно да познајемо најкорисније васпитање, а не бављење случајним наукама. Неки изучавају геометрију коју су изумели Египћани, неки астрологију коју су неговали Халдејци, [а неки] обличја и сенке бавећи се метеорологијом, [истовремено] презирући васпитавање у **Речи Божијој**. Многи су се занимали и песништвом, реториком и измишљањем софизама, чији је садржај лаж. Јер, песништво се не може замислити без митова, реторика без извештачене речи и софистика без лажних закључака. Многи су због изучавања наведенога запоставили познање Бога, остаревши разматрајући испразне [предмете]. Стога је неопходно да познају васпитање [тј. карање] како би изабрали корисну науку и уклонили се од неразумне и штетне науке. Онај ко пажљиво чита Приче и марљиво изводи оно што је корисно, може разумети речи разборитости. Знамо да је разборитост једна од општих врлина, посредством које људи познају шта је добро, шта зло, а шта неопредељено. Очигледно је да је разборит човек назив добио по разборитости. Како је, међутим, посведочено да је змија била најразборитија од свих звери? И Господ је опет говорио: *Будите мудри* [тј. разборити] *као змије* (уп. Мт.10,16). Чак је и неправедни управитељ назван разборитим (уп. Лк.16,8)? Није ли отуда јасно да реч "разборитост" има двојако значење? У једном смислу, она је

чување сопствене користи од злонамерности ближњег, као што је случај код змије која чува своју главу. Она представља злобно понашање које лако налази своју корист и лако овладава простОдушним људима, што [видимо] у случају "неправедног управитеља". Истинска, пак, разборитост јесте разазнавање онога што треба чинити и онога што не треба чинити. Онај ко је следи, никада неће одступити од врлинских дела и никада се неће заплести у погубност зла. Услед тога, онај ко разуме речи разборитости добро зна ко је лажни мудрац и варалица, а ко саветује најбоља правила која би требало упражњавати у животу. Као искусни трговац, он ће код себе задржати оно што је добро, уклањајући се *од зла у сваком виду* (уп. 1.Сол.5,22). Таква разборитост ономе ко зида "своју кућу" помаже да постави темеље "на камену", тј. да се ослања на веру у Христа, како би у време навале кише, ветрова и воде остала непоколебива (уп. Мт.7,24-25). Речима прича Господ нам је изобразио непоколебивост и у искушењима од људи и од оних која се шаљу одозго. Он нас учи да не будемо немарни према неопходном, него да се благовремено снабдемо залихом за живот и да са спремношћу срца ишчекујемо долазак Женика. Речено је, наиме, да су мудре дјеве, имајући јелеја у светиљкама, ушле заједно са Жеником, док су луде, због своје неспремности, биле отуђене од радости брачне ложнице (уп. Мт. 15,1-12).

7. Након реченога размотримо шта значи: *Примајте извртања у говору* (Прич.1,3). Истинита реч која потиче од здравог разума јесте једноставна и једнолика, с обзиром да о једном истом свагда говори једнако. Међутим, китњаста и извештачена реч јесте сложена и притворна. Она има мноштво видова, будући испреплетана бесконачним заокретима како би се преображавањем допала слушаоцима. Приче нам, међутим, нуде велику корист с обзиром да нам омогућују да се одбранимо од напада извештачене речи. Онај ко обрати пажњу на Приче и не буде немаран у слушању њихових савета свакако ће, слично [човеку] који је наоружан искуством, без штете примати извртање речи. Оне га неће преобратити и он ни у чему неће одступити од истине. Уколико је природа ствари једно, а реч нас убеђује у нешто друго, свакако ће се радити о "извртању" или, боље речено, о изопачењу истине речју. Онај ко показује једно, док у стварности постоји друго, у ствари користи извртање речи да би обмануо оне који беседе с њим, као што зечеви и лисице обмањују псе показујући им једну страну и окречући се на другу. Противуречности лажноименог знања су у ствари својеврсна "извртања речи". Они који не прихватају једноставност духовног учења, тј. они који су дијалектиком извежбани да противурече, често изопачују силу истине претпоставкама софизама. Онај ко је ограђен Књигом прича прихвата "извртање речи". Чак и ако понекад сусретне спорна питања код којих су подједнако снажни закључци обе стране и код којих је тешко разазнати шта је вероватније, ум онога ко је извежбан Причама неће претрпети смућење. [Његов ум ће бити непоколебљив] чак и када сабеседници међусобно доказима наводе готово једнако снажне ударце.

8. Приче дарују и познање истинске правде. Правда је способност да се свему пружи оно што му приличи. Њу је веома тешко очувати с обзиром да једни [људи], услед недостатка разборитости, нису у стању да свакоме долично расподеле оно што му одговара, док други, савладани људским страстима, нарушавају праведност

презирући убоге и не избличујући моћнике који чине неправду. Књига прича обећава да ће својим васпитаницима дати познање истинске правде. Многи лове похвалу гомиле привидно и на речима хвалећи једнакост и правду, премда на делу ради своје користи претпостављају неправду и лакомост. Ономе, пак, ко изучи Приче такви људи неће остати непознати: он ће знати која је правда кривотворена и лажна, а која истинска и веродостојна. Спољашњи мудраци су многе беседе посветили правди, вероватно доводећи у заблуду оне који нису у стању да следе истинско учење. Књига [прича], међутим, обећава да ће нас упознати са истинском правдом како бисмо избегли штету од софизама. Закони незнабожаца су међусобно веома разнолики услед чега смућују разум оних који не поседују тачан појам о правди. Неки народи сматрају праведним оцеубиство, док се други клоне сваког убиства као злочина. Неки од њих су целомудреност поставили изнад свега, док други блудниче с мајкама, ћеркама и сестрама. Уопштено говорећи, много је оних који се налазе под утицајем застарелих обичаја, не примећујући гнусност својих поступака. Међутим, учећи о истинској правди, Књига [прича] избавља људе од бесловесности страсти. Правда постоји. Једна се тиче нас самих и представља подједнако удељивање. Чак и уколико је не достигнемо са потпуном тачношћу, поступајући са праведном настројеношћу нећемо бити далеко од циља. Друга је правда која нам се даје са небеса и која потиче од праведног Судије. Она или поправља или награђује. Услед узвишености опредељења која она у себи садржи, нама је тешко да је сагледамо. Мислим да о њој говори и псалмопојац: *Правда је твоја као горе Божије* (Пс.35,7). Према томе, [Књига прича] обећава да ће они који се вежбају у њеном изучавању јасно открити заиста истинску и Божију правду.

9. Будући да нека грешна дела творимо невољно, док нека вршимо са лукавим настројењем, Праведни се не држи једног правила при њиховом оцењивању. Претпоставимо да се суди разврату и да се ради о две блуднице. Једну су продали власнику јавне куће и она нужно обитава у злу, телесним делима доносећи корист лукавом господару, док се друга добровољно предаје греху због уживања. Стога се у једном случају невољни грех може оправдати, док се у другом осуђује грех рђавог произвољења. Осим тога, дешава се да неко греши с обзиром да је од почетка рђаво васпитаван. На свет су га донели неправедни родитељи. Потом је растао уз незаконе речи и поступке. Неко други је, међутим, имао много повода за врлину, тј. часно васпитање, савете родитеља, захтеве учитеља, слушање Речи Божијих, уредан живот. Његову душу је све руководило ка врлини. Међутим, и он је касније пао у сличан грех. Зар није праведно да њега сматрају достојним веће казне? Једном ће бити суђено стога што спасоносне побуде које су посејане у наше помисли није употребио како доликује. Другоме ће, поврх реченога, судити и стога што је изневерио сву помоћ која му је дата и што се услед непажње суновратио у порочан живот. Према томе, да би се познала истинска правда неопходан је велики разум и најсавршенији разбор. Осим тога, онај ко изучи Приче има обећање да ће бити у стању да се бави истинским богословљем. Јер, истинска правда јесте Христос, који нам постаде мудрост од Бога и праведност и освећење и избављење (1.Кор.1,30). Са познањем истинске правде повезана је и исправност суђења. Онај ко се најпре не научи праведноме неће моћи праведно да расуђује у сумњивим делима. Да није имао правилне појмове о праведном, ни сам Соломон не би могао

исправно и успешно да донесе чувену одлуку којом је решио спор две блуднице око детета. С обзиром да није било сведока за оно што су оне износиле, Соломон се обратио природи и уз њену помоћ открио оно што му је било непознато. Јер, туђа жена је без жаљења била сагласна да се дете погуби, док истинска мајка, услед природне љубави, није могла чак ни да чује о његовом страдању. Према томе, онај ко је познао истинску правду и кроз њу научио да свакоме да што му припада, може и да доноси исправне судове. Стрелац упућује стрелу ка циљу нимало не грешећи у гађању, тј. стрела не пада ни даље, ни ближе, ни са једне, нити са друге стране мете. И судија треба да одгонета оно што је праведно не гледајући на лице, будући да на суду није добро гледати ко је ко (Прич.24,23), нити бити пристрасан. Напротив, треба доносити праве и неискварене одлуке. Када пред собом има два парничара (од којих је један лакомац, а други оштећени) судија треба да их међусобно измери, те да од онога ко има више одузме онолико колико сматра да недостаје оштећеном. Онај, пак, ко у своју душу није положио истинску правду, него се поткупљује новцем, или је пристрасан због пријатељства, или се свети због непријатељства, или се, пак, плаши власти, у ствари не може да буде исправан у својим судовима. Њему Псалам каже: *Еда ли заиста правду говорите, еда ли право судите, синови човечији* (Пс.57,1). Јер, правилност суда служи као доказ правичног расположења. Стога и сам Соломон касније опомиње говорећи: *Велика и мала мера је мрска Господу* (Прич.20,10). Спомињањем двојаке мере он тачно изражава непоштовање једнакости пред судом. Она није некорисна само судијама, већ и сваком избору у животу. У нама постоји неко природно судилиште којим разликујемо добро и зло. Приликом избора онога шта треба да учинимо неопходно је да правилно расудимо о стварима и да, слично судији који непристрасно и правично доноси одлуку о парничарима, укажемо поверење врлини и осудимо порок. На пример, у теби се суде блуд и целомудреност. председава на високом месту твој ум, коме је поверена судница. Сластољубље заступа блуд, а страх Божији заступа целомудреност. Уколико осудиш грех и допустиш да победи целомудреност, расудићеш правилно. Међутим, уколико даш превласт уживању и објавиш да грех има предност, направићеш наопаку пресуду и наћи ћеш се под клетвом онога ко је рекао: *Тешко онима који горко зову слатким и слатко горким, који мрак зову светлошћу и светлост мраком* (Ис.5,20).

10. По Соломону, *мисли праведних представљају суд* (Прич. 12,5). Утолико и ми треба да се постарамо да унутра, у тајном судилишту помисли, творимо исправне судове о стварима и да нам се ум уподоби теразијама које непоколебиво одмеравају тежину сваког поступка. Када се у теби свака заповест буде судила са супротним пороком, омогући закону Божијем да победи грех. Уколико се можда суде лакомост и праведност, донеси пресуду против похлепе за туђим и добру одлуку у погледу врлине. Уколико се међусобно оптужују вређање и дуготрпељивост, постиди вређање и дај првенство дуготрпељењу. Уколико се сукобљавају непријатељство и љубав, обешчasti непријатељство и протерај га што даље, а љубави укажи поштовање и усвоји је. Уколико се суде лицемерје и искреност, храброст и кукавичлук, разборитост и неразборитост, праведност и неправедност, целомудреност и разуданост, тј. укратко речено - свака врлина са сваким пороком, ти нарочито покажи праведност суда у тајном судилишту душе и учини да заједно

са тобом на суду заседа и заповест. Покажи се као ненависник лукавства који прогони порок и даје првенство врлини. Уколико учиниш да у сваком твом делу победи боље, бићеш блажен *на дан када Бог узасуди тајне људске по Јеванђељу...* тј. када се мисли буду међу собом оптуживале или оправдавале (Рим.2,16; 15). Ти нећеш поћи са онима што су се приклонили злу, него ћеш бити почаствован венцима правде, каквима си и сам током читавог живота увенчавао врлине. Према томе, Књига прича доноси многа добра с обзиром да поучава истинској правди и исправности судова.

11. Шта још можемо навести? Речено је: *Да се незлобивима да препреденост, а детету чуло и поимање* (Прич.1,4). Незлобивост се може двојако схватити. Удаљавање од греха које се постиже помислима услед дуговременог старања и бриге о добру чини да на неки начин одсецамо корен зла. Уколико га у потпуности уклонимо, ми добијамо назив незлобивих. Незлобивост је и неискуство у злу или неопитност у извесним пороцима услед младости или начина живота. На пример, дете не зна за гордост, не познаје злобу и подмуклост. Исто тако, постоје [људи] који живе на селу и којима су непознате трговачке преваре и судски спорови. Њих не називамо незлобивима стога што су по произвољењу далеко од порока, него што искуством још нису задобили лукаве навике. Незлобив је особито био Давид, који каже: *Јау безазлености својој ходих* (Пс.25,11). Онај ко упражњава врлину и од своје душе удаљује свако лукавство удостојава се да наследи добра, с обзиром да *Господ неће лиштити добара оне који ходе у безазлености* (Пс.83, 12). Он ће са уверењем рећи: *Суди ми, Госпode, јер ходих у незлобивости мојој* (Пс.25,1) и: *Суди ми, Госпode, по правди мојој и по незлобивости мојој* (нек буде) *на мени* (Пс.7,9). Незлобиви се одликује једноставношћу нарави, племенитошћу и неизвештаченошћу. Сличан беше Јаков, с обзиром да је речено: *Неизвештачено живљаше у шаторима* (Пост.25,27), тј. показиваше природну простодушност, а не извештачени лик који се, као нека личина [тј. маска], ставља да би се обманули посетиоци. Уосталом, изгледа да се на наведеном [месту] незлобивим назива онај ко није искуствено спознао зло и коме је стога неопходна и похвална препреденост. Наиме, њему је поред природне неискварености неопходно да дође до разумности која се стиче искуством како би, ограђен похвалном препреденошћу као неким оружјем, постао тешко доступан злоумишљајима противника. Мислим да савршени мора да је разборит у односу на добро и неискварен у односу на зло. Нека незлобиви из наведенога, као из неког извора, црпу спасоносну препреденост. Јер, *препредени јесте престо чула* (Прич. 12,23). *Препредени види долазеће зло и уклања се* (Прич.27,12). *Најпрепреденији је онај ко се држи изобличења* (Прич.15,5). Стога препреденост подразумева да се у свему дејствује с опитним умећем, док злочин означава искључиво упражњавање у злу. Препредени се, међутим, прихвата свакога дела, па и недоличног. Стога реч "препредени" има два значења. Онај ко користи своју умешност да би нашкодио другима јесте подлац. Међутим, похвално је препреден онај ко брзо и промишљено налази оно што је за њега добро, премда избегава сваку штету коју му злонамерно и подло смишљају други. Дакле, посвети посебну пажњу речи "препреденост". Знај да постоји и неко средње допустиво стање у коме се човек користи препреденошћу са добром наклоношћу према сопственој користи и користи ближњег. Међутим, за осуду је

онај ко своју препреденост користи на штету другог, с обзиром да своје умеће употребљава као средство за пропаст другог.

12. Историја је препуна примера коришћења наведеног умећа на један или други начин. Добра је препреденост Јевреја којом су победили Египћане узимајући им плату за изградњу градова и уједно снабдевши се грађом која им је била неопходна за скинију (Изл.12,35). Похвално препредене биле су и бабице које су спасавале јеврејску мушку децу (Изл.1,17). Добра је и препреденост Ревеке, која је задобила велики благослов за свог сина (Пост.27,15). Добра је била препреденост и Раве (Нав.2,1) и Рахиле (Пост.31,34): једна је спасла уходу, а друга надмудрила оца и избавила га од идолослужења. Међутим, подмукла је била препреденост којом су се понели Гаваоњани према Израиљцима (2.Цар.21). Подмукла је била препреденост и Авесалома који је под маском снисходљивости (2.Цар.15) примао поданике и сакупљао многе отпаднике за заверу против оца. Неки се окривљују и због препредености против "народа Божијег" (уп. Пс.82,4). Писмо, међутим, одобрава препреденост које се употребљава на корист, служећи као нека врста оружја у житејским стварима и ограђујући душу простодушних. Да је Ева поседовала сличну препреденост, змија је не би уловила својом обманом. Незлобиви је поверљив према свакој речи, услед чега се лако може обманути. Ово учење га, међутим, ограђује будући да му за помоћника у житејским делима нуди корист од препредености.

13. Требало би да у наставку размотримо начин на који Књига прича *детету* даје *чуло и поимање*. По речима апостола, човек је двојак, тј. "спољашњи" и "унутрашњи" (уп. 2.Кор.4,16), онај који се види и онај који се тајно поима, што нас приморава да признамо да постоје и узрасти који им одговарају. Рећи да новорођено дете има чула није далеко од смешног. Какво му, међутим, чуло може дати Књига прича? Вид, слух, мирис, укус и додир су нам урођени. Они се не појављују услед неког учења, већих сама природа дарује живом бићу. Стога реч "дете" не треба схватити телесно, као што ни под речју "чуло" не треба подразумевати ниједно од набројаних чула. Напротив, треба да схватимо да [се говори] о узрасту унутрашњег човека. Из многих места из Писма смо научени [да постоји] детиње, зрело и старачко стање душе. На пример, од Павла дознајемо да су Коринћани били "мала деца", с обзиром да су још увек имали потребу за млеком, тј. За уводним и поједностављеним јеванђелским учењем. Они, наиме, још нису били спремни за "јаку храну" која се налази у догматима. Млад душом је онај ко се приправио за привођење савршенству разноликости врлина. Онај, пак, ко има пламен дух и ревност према побожним делима јесте онај ко се налази у врхунцу снаге за добра дела. Јеванђеље њега назива подвижником с обзиром да може да приграби небеско Царство (Мт.11,12). У [духовним] песмама Дух Свети га наводи као погодног, будући да говори: *Момци и девојке... нека хвале име Господње* (Пс.148,1213). И код Јоила младићи имају обећање да ће видети виђења (Јоил 3,1). Стар душом је онај ко је савршен у разборитости. Такав беше Данило, који је у телу младића показивао разумност достојну поштовања, далеко увиђавнију него код седине. Стога му и говоре они који су остарели у греху: *Дођи и седи међу нас и саопшти нам, јер теби Бог даде старешинство* (Дан.13,50). Према томе, дететом

се назива онај ко је поново рођен бањом препорода, отхрањен и поново постао "као дете". Због таквог стања он је приправан за Царство небеско. Управо реченом препорођеном младенцу, који је пожелео словесно и чисто млеко, изучавање Књиге прича ће дати чуло и поимање: чуло за садашње, а поимање за будуће. Она поучава људским [стварима] и чини да људи спознају ствари како не би постали слуге недолличних уживања и како их не би обеспокојавала испразна слава овога света. Она такође омогућује и поимање будућег века, оним што говори приводећи вери у обећано.

14. Пошто смо разлику узрастима објаснили у вези са унутрашњим човеком, требало би да и поменута чула применимо на душевне силе. Када [Соломон] каже: *Речима мојим приклони ухо своје* (Прич.22,18), требало би да знамо да тражи послушно ухо душе, као уосталом и Господ: *Ко има уши да чује, нека чује* (Мт.13,9). На другом месту [он] каже: *Мудро слово [иде] у ухо које је склоно слушању* (Прич.25,12). Тим и сличним речима он "детету" даје здраво чуло слуха. Када, пак, каже: *Немој гледати на злу жену* (Прич.5, 3), и опет: *Немој управљати око своје према њој* (Прич.9,18) и: *Очи твоје нека гледају право* (Прич.4,25), очигледно је да детету на неки начин даје душевно зрење. Када саветује: *Једи мед, сине мој, да би се наслађивало грло твоје* (Прич.24,13), он у преносном значењу медом назива божанствено учење, с обзиром да је речено: *Како су слатке грлу моме речи твоје, већма од меда устима мојим* (Пс.118, 103). Таквим саветовањем он у души образује духовни укус, о коме је речено: *Окусите и видите даје благ Господ* (Пс.33,8). Осим тога, постоји и душевни додир. Користећи га, мудрост се дотиче душе и као да је грли врлином. Јер, речено је: *Заволи је и она ће те пригрлити* (Прич.4,6). Исто тако, и проповедник [каже]: *Има време кад се грли и кад се оставља грљење* (Проп.3,5). Тела се скрнавe нечистим грљењем. Васцело, пак, обитавајући у загрљају мудрости и у потпуности се с њом сјединивши, душа се испуњава освешћењем и чистотом. На тај начин се детету даје чуло. Како, пак стиче поимање? Када каже: *Неће помоћи имање у дан гнева* (Прич.11, 4), он твоје срце подсећа на дан у који ти неће помоћи мноштво твог богатства, будући немоћно да те избави од вечног мучења.

Говорећи: *Незлобиви ће наследити земљу* (Прич.2,20), он мисли на земљу коју ће наследити кротки, сагласно псалмопојцу који каже: *Кротки ће наследити земљу* (Пс.36,11) и сагласно блаженствима Господњим: *Блажени кротки, јер ће наследити земљу* (Мт.5,5). И опет, говорећи: *Мудри ће наследити славу* (Прич.3,35), он побуђује душу да жели обећана блага. Такво поимање он даје детету, тј. страх од онога чиме се прети грешнима и жељу за оним што је уготовљено праведнима. *Мудри који слуша речено, постаће још мудрији* (Прич.1,5). Реч у Причама сведочи о великој сили, која превазилази мудрост мудрих. Учења те Књиге су много виша од поука које ћеш добити од мудраца. Стога су ученици других учитеља неуки, док су слушаоци ове Књиге мудри. Назив "мудар", међутим, јесте вишезначан с обзиром да се мудрима називају како мудраци *овога света* (уп. 1.Кор.1,20), тако и они који су кроз веру примили истинску мудрост, односно Господа нашег Исуса Христа (1.Кор.1,30). Онима који су ван нашег учења, реч Књиге прича обећава да ће, уколико приступе њеном здравом учењу, постати још

мудрији, с обзиром да ће презрети знања о испразним стварима и задивљено се обратити истини. Човек се у различитим значењима назива мудрим, тј. и када само жели мудрост, и када је узнатредовао у изучавању мудрости, и када је постао савршен у поседовању мудрости. *Када мудри слуша речено* (било да је љубитељ мудрости, било је већ узнатредовао у њој), *постаће још мудрији*, с обзиром да ће бити поучен многим божанственим догматима, али и многим људским науцима. Ова Књига помоћу различитих средстава изгони порок и на његово место уводи врлину. Она задржава злобан језик, васпитава очи које лукаво гледају, не допушта неправде, удаљује доконост, кажњава недоличну похоту, учи разборитости, поучава храбрости и велича целомудреност. Према томе, онај ко се научио реченоме, ко у себи има снажно одвраћање од рђавога и ко је уз велики напор и као уз покличе одобравања задобио чежњу према добру јесте мудар услед свог сопственог настројења и постаје још мудрији усавршавајући се учењем.

15. *Смислени ће стећи управљање* (Прич.1,5). Онај ко хоће да се прихвати било какве вештине треба да има на располагању природне способности. Борцу је неопходна добра грађа и телесна снага, тркачу - брзина и лакоћа ногу, а управитељу - оштрина разума и запажање. Стога реч [Прича] не позива свакога на управљање, него само смисленог. Шта је управљање? Ништа друго до спознаја душе о непостојаности природе људских ствари и начина да се она преброди. На многим местима Светог Писма налазимо да се садашњи живот именује водом или морем, као у Псалму: *Ниспосла руку с висине и узме ме, прихвати ме из вода многих* (Пс.17, 17). Јасно је да се под водом подразумева житејска пометња. Успешне и многожељене [околности] нису трајне и постојане, као што се уосталом ни тужне и непријатне ствари не заустављају у непокретности. Напротив, све је подложно колебању, таласању и неочекиваним променама. Море не може дуго да остане непромењено: најпре је равно и неусталасано, да би га нешто касније видео подивљалим због дувања ветрова. Међутим, иако је тренутно побеснело и ускомешано због буре, ускоро ће на њему завладати дубока тишина. Исто тако, и житејске ствари лако добијају час један, час други заокрет. Стога је неопходан управитељ који ће да дочекује промене. У спокојству живота, када дувају повољни ветрови, он ће очекивати промене, не успављујући се постојећим стањем као бесмртним. И опет, у несретним околностима он неће губити наду и неће потонути због превласти превелике жалости (уп. 2.Кор.2,7). Ни телесно здравље, ни младост, ни кућно благостање, нити било која друга добробит живота не траје дуго. Напротив, и кад се нађеш у лету живота, очекуј зиму ствари. Доћи ће болест, доћи ће сиромаштво. Не дува увек ветар у крму. Чак и човека који у свему на себе обраћа погледе свих с обзиром да се налази у завидним [околностима], често сустиже неочекивано бешчашће. Свако животно благостање помућују неочекиване околности сличне олујама. Непрекидност зла теби личи на таласе који те сустижу један за другим, отежавајући ти живот и подижући са свих страна буру која ти прети. Временом ћеш увидети да ће и наведено проћи, те да ће се живот преобразити у радост и заиста пријатну тишину. Смислени управитељ је онај ко прониче у оно што је потчињено природи и руководи оним што се дешава, увек остајући исти, тј. не превазносећи се у добробити, нити малаксавајући духом у недаћама. Добро управљање нам користи и у другим случајевима. Наиме, познати

су ми и други таласи и претећа бура која се подиже у души, тј. бура телесних страсти. Гневљивост и страх, уживања и жалости које нам наноси телесно мудровање личе на снажну буру која често потапа неуправљану душу. Стога је неопходно да се ум као крманош уздигне изнад страсти и да управља лађом тела, да вешто руководи помислима као кормилом, одважно газећи таласе и држећи се високо изнад њих, остајући недоступан за страсти и ниуколико не прихватајући њихову горчину сличну сланим [морским таласима], већ свагда говорећи молитву: *Да се избавим од оних који ме мрзе, и од вода дубоких, да ме не потопи бура водена, нити да ме прогута бездан* (Пс.68,15-16).

16. Ако хоћеш, описаћу ти и другу пловидбу, у којој нам је неопходан дар управљања. *Још је Царство небеско као човек трговац* (Мт.13,45). Сви који идемо јеванђелским путем јесмо трговци. Кроз испуњавање заповести ми задобијамо небеско. Ми треба да саберемо велико и разнолико небеско благо како се, приликом објављивања добити на добијени талант, не бисмо постидели и како не бисмо чули: *Зли и лењи слуго* (Мт.25,26). Напротив, оптерећени товаром ми треба да се одважимо да безбедно препливамо овај живот. Бројни су они који су много сабрали у младости. Међутим, када су доспели до зрелог доба и када су духови злобе подигли против њих искушења, они нису поднели тежину непогоде с обзиром да нису поседовали управљање, те су изгубили све што су сабрали. Стога су неки доживели *бродолом вере* (уп. 1.Тим.1,19), док су неки изгубили уздржање (које су задобили у младости) кад је на њих, слично неочекиваној бури, почело да дува злобно сластољубље. Уистину, најжалосније је видети да се након поста, злопаћења, дуготрајних молитава, обиља суза, тј. после двадесетогодишњег, па чак и тридесетогодишњег уздржања [човек] нађе наг (2.Кор.5,3) услед непажње и душевног немара. Онај ко се обогатио вршењем заповести постаје сличан богатом трговцу који са мноштвом товара у лађи препловљује страшну пучину, ношен повољним ветром, да би у једном тренутку остао без свега, доживевши бродолом у самом пристаништу. Он му постаје сличан стога што приликом једног напада ђаволског губи све, будући преплављен грехом као неком буром. Ономе коме је васцела врлина у једном тренутку подлегла бродолому приличи реч: *Дођох у дубине морске и бура потопи ме* (Пс.68,3).

17. Према томе, чврсто држи кормило живота. Управљај својим очима да се не би догодило да у тебе посредством вида провале снажни таласи похоте. Управљај слухом и језиком како не би примио нешто штетно и како не би изговорио нешто забрањено. Пази да те не обори вртоглавица гнева, да се на тебе не обруше неочекивани страхови и да те не потопи тежина жалости. Страсти су таласи. Уколико будеш био изнад њих, бићеш добар управитељ живота. Међутим, уколико умешно и непоколебиво не будеш сваку од њих одбацивао, тебе ће, као лађу без товара, привлачити све што се догађа, те ћеш огрезнути у пучини греха. Стога чуј како можеш да стекнеш умеће управљања. Морнари имају обичај да гледају у небо да би нашли путоказ за пловидбу. Они дању [виде] сунце, а ноћу северњачу или неку другу звезду која се може стално видети. На тај начин никад не скрећу с правог смера. Стога и ти гледај на небо, према речима онога ко каже: *Теби подигох очи своје, који живиш на небу* (Пс.122,1). Гледај на Сунце правде и руководи се

заповестима Господњим као најблиставијим звездама. Нека твоје око буде недремљиво и немој *дати сан очима својим и трепавицама својим дремање* (Пс.131,4), како би у заповестима имао трајне путоказе. Јер, речено је: *Светилник је ногама мојим реч твоја, и светлост стазама мојим* (Пс. 118,105). Уколико никад не задремаш за кормилом све док си у овом животу, тј. у непостојаној природи светских ствари, ти ћеш задобити помоћ Духа, који ће те повести напред лаганим и мирним поветарцем, све док се не доспеш у неусталасано и мирно пристаниште воље Божије. Њему нека је слава и сила у бесконачне векове векова. Амин.

О МИЛОСТИ И О СУДУ^[1]

У свету који је заборавио Бога, братијо, влада неправедност према ближњему и нечовечност према немоћнима, као што и божанствени апостол говори: *И како не марише да познају Бога, предаде их Богу покварен ум да чине што је неприлично, њих који су испуњени сваке неправде, блуда, злоће, лакомства, неваљалства, пуни зависти, убиства, свађе, лукавства, злоћудности, дошаптачи, опадачи, богомрсици, насилници, гордељивци, хвалисавци, измишљачи зала, непокорни родитељима, неразумни, невере, неосетљиви, непомирљиви, немилостиви* (Рим.1,2831). Оне, пак, које узводи ка богопоштовању, Бог учи и уздржавању од злих дела и старању о милости према ближњем, као што поучава пророк Исаија, говорећи у име Божије: *Престаните са лукавствима и научите се да чините добро* (Ис.1,16-17). И у Закону је било много наредби о избегавању чињења штете ближњему и заповести о човекољубљу и милостивости. Онај ко остави једно од двога, неће моћи да буде исправан човек. Добročинство потребитом које је учињено од неправедног добитка није угодно Богу, као што није за похвалу ни онај ко се уздржава од неправде уколико никоме не одваја од своје имовине.

О онима који чине неправду и намеравају да Богу принесу дарове написано је: *Жртва нечастивих је мрска Господу* (Прич. 15, 8). О немилостивим је, пак, речено: *Онај ко затвара уши своје да не би чуо сиромаша неће бити услишен када ме призове* (Прич.21,13). Уколико намераваш да Богу принесеш нешто од оног што си стекао неправдом и отимачином [свакако треба да одустанеш]. Јер, боље би ти било да ниси стекао такво имање и да га [уопште] не приносиш. Чисти дар узноси молитву, као што је написано: *Завети оних који право ходе Њему су угодни* (Прич.15,8). И опет, онај ко од [имања] које је стекао праведним трудом не приноси Богу [дарове] којим би се хранили сиромаси [биће једнак] са отимачима, по реченоме код пророка Малахије: *Јер, са вама су десетине и првине, и биће отимачина у домовима вашим* (Мал.3,8; 10). Стога треба да помешате милост са судом, тј. да стичете са судом и да трошите на милост, по написаном: *Стегни милост и суд и стално се приближуј Богу своме* (Ос.12,6). Јер, милостињу и суд

воли Бог. Према томе, Богу се приближава онај ко брине о милости и суду. Нека унапред човек са те стране испитује себе. Богати нека размотри своје дохотке од којих намерава да принесе дарове Богу. Он, наиме, [треба да провери] да ли је притешњавао сиромаша, да ли је чинио насиље немоћноме, да ли је искористио свог потчињеног, уместо праведности употребивши власт. Јер, нама је наређено да чувамо праведност и равноправност и у односу на слуге. Немој чинити насиље само стога што си на власти и немој бити лаком стога што си моћан. Напротив, с обзиром да имаш преимућство власти, покажи и право праведности. У ономе што ниси у стању да учиниш ти не можеш да покажеш доказ послушања и страха пред Богом. Напротив, [њих ћеш показати] уколико не чиниш преступ у ономе у чему можеш да преступиш. Уколико, пак, отимаш од сиромаша да би дао сиромасима, боље би било да уопште и не отимаш и не дајеш. Због чега оскрнављујеш своје богатство уносећи у њега неправедне добитке? Због чега свој принос неправдом преокрећеш у нечистоту, намеравајући да принесеш оно због чега је требало да се сажалиш на другог сиромаша [тј. отимајући од другог]? Помилуј оног коме чиниш неправду. Са њим поступи човекољубиво и њему укажи милост, те ћеш испунити милост са судом. Бог нема заједницу са лакомством, нити је пријатељ разбојника и отимача. Он нам сиромаше није оставио стога што их сам није могао прехранити. Напротив, он нам чини добротворство тиме што од нас очекује праведност и човекољубиве плодове. Не може постојати милостиња од неправде, ни благослов од клетве, ни добротворство од суза. Онима који увређенима извлаче сузе Бог говори: *Чините оно што ми је мрско. Сузама покривате олтар мој, плачем и уздицањем* (Мал.2,13). Милост удељуј од трудова својих. Немој желети да поступаш неправедно под изговором да од добијеног неправдом принесеш милостињу Богу на дар. Слична дела показују таштину и служе за стицање похвала од људи, а не од Бога. Стога добро говори Господ: *Пазите да [милостињу своју] не чините пред људима да вас они виде* (Мт.6,1). Уколико милостињу чиниш са мишљу да те Бог види, пази да је свако користољубље далеко од тебе. У супротном, нећеш обрадовати Посматрача - Бога. Стога творимо милостињу на начин који ће нам омогућити да је добијемо обратно од Бога. Бог, међутим, награђује оне које хвали. Међутим, Он не хвали ни једног лакомца. Ти не можеш да принесеш дар Богу уколико увредиш брата. Речено је: *Ако, дакле, принесеш дар свој жртвенику, и онде се сетиш да брат твој има нешто против тебе, остави онде дар свој пред жртвеником, и иди те се најпре помири са братом својим, па онда дођи и принеси дар свој* (Мт.5,23-24). Сети се цариника Закхеја који је најпре решио да врати четвороструко онима које је оштетио, те да потом од осталог имања половину подели сиромасима (Лк.19,8). Он је био радостан што може примити Христа. Христос, међутим, не прима штедрост према сиромасима пре него што се оштећенима врати оно што је од њих било отето користољубљем. На тај начин је Господ прихватио правду Закхејеву и рекао: *Данас дође спасење дому овоме* (Лк.19,9). Речено се односи на оне који чине милостињу, али се не старају о очувању праведности.

Стога ономе ко се чува неправде, али је немаран према милосрђу, треба да кажемо да се *свако дрво које не рађа добра рода, сече и у огањ баца* (Мт.3,10). Јер, такво дрво никада неће бити угодно небеском Земљоделцу, који говори: *Дође* [господар]

да тражи рода на [смокви], и не нађе. Онда рече виноградару: *Ево три године како долазим и тражим рода на овој смокви, и не налазим. Посеци је. Зашто и земљу да слаби* (Лк.13,7). Међутим, осуђен пред Богом биће и онај ко бедноме не враћа залог. Њену је изречена претња: *Ако [сиромах] не добије назад свој залог и завати ка мени, ја ћу га услишити јер сам милостив* (Изл.22,27). Опасно је и преступно било жњети оно што је остало после прве жетве и други пут брати виноград и маслине, с обзиром да је остатак требало оставити беднима (Пон.24,1921). Када се речено односило на оне који су живели под Законом [тј. у време Старог Завета], шта ћемо тек рећи за оне који живе у Христу? Господ њима говори: *Ако не буде правда ваша већа него правда књижевника и фарисеја, нећете ући у Царство небеско* (Мт.5,20). Апостол стога саветује да сиромасима не дајемо само са поља и из прихода, већ и од труда наших руку. Трудите се, говори он, да радите *својим рукама оно што је добро* да бисте имали *давати ономе коме је потребно* (Еф.4,28). Господ је ономе ко жели да га следи дао савет да прода све имање и да сиромасима, те да потом иде за Њим. Својим следбеницима, који су достигли савршенство, Он налаже да одједном и потпуно изврше дело милостиње како би, послуживши својим имањем, приступили служењу речју и духом. Осталима, пак, Он прописује свагдашње давање и непрестано дељење онога што имају како би, поставши жалостиви, дружељубиви и милостиви, постали подражаваоци Божијег човекољубља. Јер, Он говори: *Дајите, и даће вам се* (Лк.6, 38). Кроз такво општење Он им је обећао и општење са самим собом. Јер, милостиви ће стати са десне стране Господа. Њима ће Цар који ће доћи рећи: *Ходите благословени Оца мога; примите Царство које вам је припремљено од постања света. Јер огладњех, и дадохте ми даједем; ожедњех, и напојисте ме; странац бех, и примисте ме; Наг бејах, и оденусте ме; болестан бејах, и посетисте ме; у тамници бејах, и дођосте ми*. Праведници ће се зачудити, говорећи: "Господе, када смо ти ми то учинили". Он ће им одговорити: *Заиста вам кажем: кад учинисте једноме од ове најмање браће, мени учинисте* (Мт.25,34-40). Јер, усрдност према светима јесте благочастивост пред Христом. Усрдни слуга сиромаша постаје Христов заједничар, не само кад даје нешто велико, већ и кад пружа оно незнатно што има, тј. уколико и *само чашиом студене воде* напоји ученика у име Учитељево (уп. Мт.10,42). Оно што свет назива оскудицом ученика за тебе, богаташу, представља прилику за стицање истинског богатства. Преко њих ти постајеш помоћник Христових војника, хранећи их добровољно, а не принудно. Небески Цар не принуђава, не захтева данак, већ прима усрдне како би дародавци сами добијали, како би они који указују част били почаствовани и како би они који другима допуштају приступ у општење временским добрима били призвани у заједницу вечних добара.

Нека нам речено у свако време буде у сећању и пред душевним очима како не бисмо губили садашње време и како не бисмо, изгубивши тренутно, очекивали неко друго време. Јер, у том очекивању и одлагању може да нас преухитри кончина. Нека нам Господ дарује да се покажемо плодни и бодри, те да се сећамо Његових заповести. Нека нам да да смо спремни и да нас ништа не омета [у спремању] за Његов славни сусрет, у Христу и Богу нашем, са којим Оцу и Духу Светоме нека је слава, сила и част сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Изворник ове и следеће беседе први пут је у Москви издао Х. Ф. Матеј 1775. г. на основу рукописа бр. 22 из XI или XII века, који се чува у Московској синодалној библиотеци, прим прев.

УТЕХА БОЛЕСНОМЕ

Човеков живот је кратак. Краткотрајне радости напорног живота су као паучина, а спољашњи блесак живота заправо сан. Међутим, покој праведних је веома блажен и починак на небесима нема краја. Они су заиста дарови бесмртног Штедрољупца. Јер, Онај ко има неизмењиву природу свакако даје и бескрајне дарове. Стога је овдашња борба праведних привремена, док су победа и тамошње награде вечни.

Ми се у животу, као у некој школи ратних вештина, учимо борби са невољама. Наша природа има много противника. Задовољства одузимају чврстину, сладост ослабљује храброст, унијије стањује снагу, клевете наносе увреде, лаж прикрива подлост, страх чини да падамо у очајање. У сличним бурама се непрестано налази наша природа. Нису несносне само горчине живота, већ и оно што изгледа пријатно жалости својом превртљивошћу. Ми, дакле, проводимо живот који је пун скорби и суза. И уколико желиш да сазнаш, послушај опис горчине живота.

Човек је посејан у мајчиној утроби. Том сејању је, међутим, претходила скорб. Семе је бачено у бразде природе. Уколико, пак, размислимо о реченоме, постидећемо се зачетака рођења. Бачено семе се променило у крв, која се задебљала у тело, које је, опет, временом на себе узело облик. Оно што се уобличило је на несхватљив начин примило душу, хранећи се природним средствима. Притешњен заматак се трза, негодујући због природних уза. Чим је наступило време рађања, распада се затвор утробе и отварају се врата природе: матерња утроба испушта плод који је дотле задржавала. Исклизава у живот жалосни борац и уста твари удахњују у себе ваздух. И шта потом? Први његов звук

јесте плач. Већ по самом почетку може се закључити о животу. Младенац се коснуо земље и не смеје се. Чим је се дотакнуо, он се обременује болом и плаче. Он већ зна да је буром бачен у море жалости. Он се храни сузама и сиса млеко са принудом. Он постепено узраста и почиње да се боји родитеља или домаћих слугу. Поставши одрастао дечак, њега предају учитељима на изучавање науке. Ето и страха који не зна за одмор. Уколико се олењи, он прима ударце, те проводи ноћи без сна. Потом стиче знање, успева у потпуности, далеко продире у науке, стиче добру славу, просвећује се свим врстама познања и стиче искуство у сазнању закона. Са временом стиже у мушки узраст и посвећује се војној служби. Међутим, опет почињу велике невоље. Он се боји старешина, подозрева подвале, везује се за корист и свагде је иште, силазећи са ума у тражењу добитка. Без сна он проводи време у тужбама. Рачунајући са зарадом, он оставља отаџбину иако га нико не присиљава. Он служи принудно, труди се изнад своји сила, у бригама проводи ноћи, неуморно ради дању као роб. Нужда је продала његову слободу. Најзад, после свега, након многих трудова и угађања, њега удостојавају почастима, тј. узводе у висок чин: он управља народима, наређује војскама, велича се као први племић у држави. Он је сакупио гомиле богатства. Међутим, са напорима је заједно текло и време, а са чиновима је дошла и старост. И пре него што се насладио богатством, он одлази будући однесен из живота. Он у самом пристаништу трпи бродолом. Јер, иза сујетних нада долази смрт, подсмевајући се смртницима.

Такав је живот људски: непостојано море, зимљив ваздух, неуловљиво сновиђење, брзи поток, дим који ишчезава, нестајућа сенка, гомила воде коју колебају таласи. И премда је бура страшна и пловљење опасно, ми морепловци ипак безбрижно спавамо. Страшно је и свирепо море живота, док су наде испразне, премда се подижу слично бури. Скорби се уздижу као таласи, замке се скривају као подводне стене, непријатељи лају као пси, отимачи нас окружују као морски разбојници, старост долази као зима и смрт предстоји као бродолом. Уколико видиш буру, управљај опрезније. Гледај како пловиш да не би потопио своју лађу, натоваривши је или богатством стеченим неправдом или бременом страсти.

Стога је веома благовремено призивао блажени Павле: *Побожност јесте велики добитак* (1.Тим.6,6), небеско богатство, скривница тајни, море мудрости, познање истине, поклоњење несазданој Тројици, огледало девственог тајинства, нељубопитљива вера, исповедање које избегава испитивање, преподобна проповед која се изговара устима и која прониче кроз слух, укорењујући се у души и пружајући озарење Тројице.

А побожност јесте велики добитак кад смо задовољни. Јер, богатије од свега јесте задовољство, живот без сувишка, безбрижни спокој, богатство које не увлачи у замке, потреба која даје и одушак, тешкоћа без скорби, посед без лишаванња, наслађивање које не посрамљује. Они који се привикавају на довољство избегавају колебљивост богатства, будући да се богати боји свега: боји се дана као времена за суђење, боји се вечери које одговарају лоповима, боји се ноћи којима се мучи због брига, боји се јутра због лажљиваца који му долазе, боји се и времена и места. Њега доводе до ужаса напади разбојника, подвале лопова, клевете напасника, отимачине

силника, злочини домаћих, љубопитљивост потказивача, неосетљивост потраживача, расуђивања суседа, трошност зидова, падање кућа, напади варвара, лукавство грађана, пресуде судија, губитак имовине, отимање поседа. О човече, кад је таква зима поседовања, какво ће бити пролеће наслађивања? *А побожност јесте велики добитак кад смо задовољни.* Она не престаје заједно са садашњим животом, говори апостол. Она је бесмртни добитак, који се не губи са губитком богатства.

Реци Павле: *Ништа не донесмо на свет* (1.Тим.6,7). Равноправност при уласку у свет јесте довољна да се изагна неравноправност надмености из друштвеног живота. *Ништа не донесмо на свет*, Користољупче, ти си ушао у свет без ичега. Ти ниси имао ни злата које се скрива у земљи, ни сребра које сам ниси сејао, ни одеће коју су измислили ткачи, ни поседе које су стекли богатство и умешност руку, ни достојанство (изузев једног - образа Божијег), ни власти коју нагриза време и одузима смрт. Наг си ушао у свет. О кад би само из овог света изашао и обнажен од грехова.

Ништа не донесмо у живот. Ништа не можемо ни однети (1.Тим.6,7). Зар, Павле, баш ништа од онога што припада животу не односимо? Ништа осим врлине, уколико смо се упражњавали у њој. Ми односимо целомудреност уколико смо у њој процветали. Ми износимо и милостињу, уколико смо се њоме обогатили. Они су помоћници душе и удови за ловљење живота. Богатство остаје овде, злато се разграбљује, сребро се дели, имања се продају, слава се заборавља, власт престаје и страх се гаси. Са позорницом живота се руши и покућство. И шта? *А кад имамо храну и одећу, будимо овим задовољни* (1.Тим.6,8). Ја бежим од излишног као од некорисног и иштем неопходно с обзиром да не подлеже осуди. Богаташ ће се тамо показати наг. А ако има врлине, и тамо ће бити богат. Уколико је, пак, обнажен од њих, он је вечни сиромаш.

Ништа није богатије од врлинског сиромаштва. Петар је сиромашан, али је стекао добит од смрти, [умревши за Христа]. Јован је сиромашан, али је исправио ноге хромог. Филип је сиромашан, али је у Сину видео Оца (Јн.14,9). Матеј је сиромашан стога што је оставио богатство заједно са отимањем (Лк.5,2728). Тома је сиромашан, али је открио неукрадиво богатство - ребро Владике. Павле је сиромашан, али је постао наследник раја. Владика је сиромашан по телу, али је безмерно богат по Божанству.

Он је, ето, и данас излио богатство исцелења, ослободивши од болести Петрову ташту, додиром отеравши грозницу. Он није после многих посета подигао страдалницу и исцељујуће лекарство није било видно. Излечење се десило околично. Она је утрошила много труда, али је нико није могао помиловати. Међутим, тек што је предстао Лекар природе, телесна зима се завршила.

Обрати пажњу на оно што је најчудније. Он је троје исцелио од једног истог, два човека и једну жену, тј. Лазара, сина удовице и кћи Јаирову. Због чега? Слушај, јер је узрок реченог тајанствен. Он је хтео да покаже да је Владика и Закона и Благодати [тј. и Старог и Новог Завета]. Стога у другима чува сличан образ. И тамо

је поставио три управитеља народу - Мојсија, Аарона и Маријам. Почуј шта Он сам кличе код пророка: *Људи моји, шта сам вам учинио? Или, чиме сам вас ожалостио? Одговорите ми, јер послах пред вама Мојсија, Аарона и Маријам* (Мих.6,34), Мојсија у име Закона, Аарона у име пророка, и Маријам у име Цркве, коју је ослепила нечистота идола и исцелило човекољубље Онога ко се оваплотио.

Ослободивши се од мисленог фараона, тј. ђавола и од власти демона, те видећи да је стари човек, слично Египту, потопљен у мору купељи [тј. крштењу], Црква, као и Маријам, узима бубањ благодарења и, доводећи га у сагласност са дрветом Крста, удара у жице врлина са клицањем: *Господу певајмо, јер се славно прослави* (Исл.15,21). Он је сишао са неба не одвојивши се од Оца, родио се у пећини не сишавши са престола и легао у јасле не оставивши Очева недра. Он се родио оваплотивши се од Дјеве и као Бог остао без оца. Он је сишао не одвојивши се од горњих и узишао не додајући ништа у Тројицу. Он се јавио у обличју слуге не изгубивши равност са Оцем. Он је Слово и Образ и Обличје и Сијање: Слово - јер никада није одвојен од ума, Образ - будући да није од воска изливени круг, него равнообразни печат, Сијање јер је светлост савечна сунцу и Обличје - с обзиром да онај ко види Сина види и Оца (уп. Јн.14,9), коме слава и сила са јединородним Његовим Сином и животворним Његовим Духом сада и увек и у векове векова. Амин.